

كورد و كوردستان

له به لڭه نامه نهينيه كانى نه مريكادا

به رگى سييه م

ئاماده كردنى:

پروڤيسور لوقمان محو

وه رگيران له ئينگليزيه وه:

وريا ره حمانى

چاپى سييه م

2018

كوردو كوردستان له بهلگه نامه نههتيه كانى نه مريكا دا
ناماده كردنى: پروڤيسور لوقمان محو
وهرگيران له نينگليزييه وه: وريا رهحمانى
به رگى سيه م
چاپى سيه م: ۲۰۱۸

له بهرپوه بهرايه تى گشتى كتيبخانه گشتيه كان/هريمى كوردستان
ژماره ي سپاردن (۷۵۵) سالى ۲۰۱۸

پیرست

- ۵.....په یوه نډیبه کانی ئیړان و نه مریکا
 ۷.....کرده وه سهریازییه کانی ولاته په کگرتوه کانی نه مریکا له باکووری
 ۱۴.....دانیشتن له گه ل به رهی کوردستانی
 ۳۴.....راپورتی سهرۆک کۆماری نه مریکا به کونگریس
 ۵۰.....بارودڅی مافی مړوف له عیراق
 ۶۰.....به پیز جه لال تاله بانی
 ۸۶.....باکووری عیراق: ناشتبوونه وهی کورد
 ۱۱۷.....کوردستانی تورکیا و ئیړان له به لگه نامه نه یتییبه کانی وه زاره تی
 ۱۶۲.....کوردستانی تورکیا و ئیړان له نه جیندای کونگریسی
 ۱۷۴.....پاکتاوی ره گه زی ده وله تی تورکیا
 ۲۱۱.....نامه ی پر سۆز و ههستی له یلا زانا بۆ نهنجومه نی
 ۲۳۸.....به شی چواره م کورته ی نهجامی لیکولینه وه کان
 ۲۴۰.....به شی پیتجه م: پیشنیاره کان
 ۲۶۲.....پیشیلکردنی مافی مړوف له ئیړان
 ۲۶۵.....له سیداره دان و دهستگیرکردنی کورده کان له ئیړان
 ۲۸۷.....ناگرهستی دووه می PKK و دهوله تی ولاته
 ۳۰۰.....حوکمی دادگای مافی مړوفی نه وروپا

پەيوەندىيەكانى ئىران و ئەمىرىكا

پرسىيار: جەنابى سەرۆك كۆمار، ئىيۈە ئامازەتان بە بارودۇخى ئىران كىرد كە بە
ھەمان ئەندازە دىۋارە . بەلام وادىيارە پلانەكەى ئىيۈە تەنھا پەيوەندى بە بارودۇخى
عىراقەو ھەيە و لەوانەيە بۆ يارمەتيدانى دۆستەكەتان، "ئۆزال" سەرۆك كۆمارى
تورىكا بىت . بۆ لىرە ھىچ باسىك لە ئاوارەكانى نىۋ ئىران نەكرا كە تەنەت ژمارەيان
لە ئاوارەكانى نىۋ تورىكا نۆرتەرە؟

سەرۆك كۆمار: ئىمە پىشنىيارى يارمەتىمان داو بە ئىران . ھەروا كە دەزانن،
پەيوەندىيەكانى ئىمە لە گەل دەولەتى ئىران جىاوازە و دىۋارە . دەولەتى ئالمانىا
چەند سەد مىليون ماركى ۋەك يارمەتى داو بە ئاوارەكانى نىۋ ئىران .
پرسىيار: ۲۵۰ مىليون ماركى ئالمانىا؟

سەرۆك كۆمار: بەلى ۲۵۰ مىليون ماركى ئالمانىا دراو بۆ يارمەتيدانى ئاوارەكانى نىۋ
ئىران ، كۆمەلكى ئەوروپا لە رىگاي ھاوپەيماەكانەو يارمەتى ئاوارەكانى نىۋ ئىران
دەدات . ھەندى رىكخراوى خىرخواى نىۋەتەو ھىي - ئەمىركايى لە گەل دەواودەرمان
چۈنەتە ناو ئىران . بەلام ئىيۈە دەبى واقعبىن بن، مەبەستم ئەو ھەيە كە دەولەتى ئىران
ھىشتا پەيوەندى ئاسايى نىيە لە گەل ولاتە يەكگرتوۋەكانى ئەمىرىكا . ئىران ئەم
مەسەلەيەى روون كىدوۋەتەو بۆ ئەو كەسانەى كە سەردانى ئىرانىيان كىدوۋە . بەلام
ولاتانى دىكە ھەنگاويان ھەلگرتوۋە و يارمەتى ئاوارەكانىيان كىدوۋە لە ئىران،
ھەروەھا كە ئىمە يارمەتى شىيەكانى باشوورى عىراق دەدەين و ۳۰ ھەزار ئاوارەمان
بە دلسوزى و دلفراوانىيەو پاراستوۋە . ولاتانى دىكە يارمەتى ئاوارەكانى نىۋ
ئىرانىيان داو .

پرسىيار: ئايا ئەمە دەبىت بە ھەلىك بۆ ئەو ھەي پەيوەندىيەكانتەن لە گەل ئىران باش
بەكەن؟

سه رۆک کۆمار: هیوادارم وا بیت. چەند جار وتوومه و دیسان دووپاتی ده که مه وه که پیمباشه په یوه ندیه کانمان له گه ل ئیران باش بکهین. ئیران ده زانی که نیگه رانی سه ره کی ئیمه چیه و نه ویش مه سه له ی به بارمه ته گیراوه کانه. من نامه ویت نه و نه مرکیایانه له بیر بکه م که به بارمه ته گیراون و نامه ویت نه وهش بلیم که ئیران نه و نه مرکیایانه ی راگرتووه، به لکو نه وه ده لیم که ئیران ده توانی به ده سترویش تووی و کاریگه ری خوی نازادیان بکات. به لام هیوادارم په یوه ندیه کانمان له گه ل ئیران باشت بیت و له وانه یه له ریگای بارودۆخی خراپی نه م ئاوارانه ئیمه بتوانین پیکه وه کار بکهین. ئیمه له ریگای جۆراوجۆره وه یارمه تی ئاواره کان ده دهین. ئیرانیش یارمه تیان ده دات و به م شیوه یه ده توانین بنه مایه کی هاو به شمان هه بیت. له وانه یه نه م بارودۆخه ببیت هوی باشت بوونی په یوه ندیه کانمان له گه ل ئیران. به نیسبه ت ئیرانه وه، ده ولته تی ئیران هه ر له رۆژی یه که مه وه زۆر زۆر نیگه ران بووه له بوونی هیزی سه ربازی نه مریکا له کهنداو. هه ر له رۆژی یه که مه وه کیشی سه ره کی ئیران نه وه بووه که پیی وایه ئیمه قه د له کهنداوی فارس ناچینه ده ره وه، له کاتی کدا که نه م هیزه سه ربازییه دژی دوژمنی سه ره کی ئیران به کار ده بردریت و اتا سه دام حوسهین، هیوادارم ئیران نه وه له بهر چاو بگریت که چەند سه ده ه زار که س له هیزه کانی ئیمه گه راونه ته وه بۆ ولات و نه م ره وته به خیراترین شیوه به رده وام ده بیت، که وابوو هیوادارم نه م ترسه که ئیرانی له نه مریکا جودا کردووه ته وه (نه مه یه کی له هۆکاره کانی جیا که ره وه ی ئیران له نه مریکایه) که م ببیته وه و پیموایه هه رواش ده بیت.

کرده وه سهریازییه کانی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا له باکووری عیراق پاش شه پری
که نداو

راپورتی سه رۆک بوش بۆ کۆنگرێس ده رباره ی بارودقخی که ندای فارس

۱۷ ی مایسی ۱۹۹۱

جه نابی سه رۆکی کۆنگرێس

له ۱۹ ی ئاداری ۱۹۹۱ من راپورتم نارد بۆ ئیوه له باره ی رتگه پیدان به که لک
وه رگرتن له هیزی سهریازی دژی عیراق (یاسای گشتی ۱- ۱۰۲) له په یوهندی له گه ل
نه نجامدانی سه رکه وتوانه ی شالای سهریازی به ئامانجی ئازاد کردنی کویت. له و
کاته وه، نه نجومه نی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتوه کان بریارنامه ی ۶۸۷ ی ده رباره ی
پیشمه رجه کانی ئاگر به ستیکی فهرمی په سه ند کردوه. عیراق ئه م شهرت و مه رجانیه ی
قبول کردوه و ئاگر به ست کراوه و هیزه هاو په یمانه کان له باکووری عیراق
پاشه کشه یان کردوه.

به هه ر حال سه رکوتی خه لکی کورد به ده ستی ده ولته ی عیراق پتویستی به وه کرد
که ژماره یه کی سنووردار له هیزه کانی نه مریکا به مه به ستی یارمه تی فریاگوزاری بچنه
باکووری عیراق.

من ئه م شتانه به ئیوه راپورت ده ده م وه ک به شیک له هه وله به رده وامه کانمان بۆ
ئه وه ی کۆنگرێس به ته واوی ئاگاداری ئه م به ره پیشچوونانه بیت. بریارنامه ی ۶۸۷
وه ک پیشمه رجیک بۆ ئاگر به ستیکی فهرمی پتویستی به وه ده کرد که عیراق به
شیوازی فهرمی نه ته وه یه کگرتوه کانی ئاگادار بکربایا که شهرت و مه رجه کانی ئه م
بریارنامه یه ی قبول کردوه. ئه م شهرت و مه رجانیه بریتی بوون له:

۱- ریزگرتن له سنووری نیونه ته وه یی به و شیوازه که عیراق و کویت له سالی ۱۹۶۳
له سه ری ریکه وتوون و نه نجومه نی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتوه کان گارانته ی
کردوه.

- ۲- دروست کردنی ناوچه یه کی مه دهنی غه یره سه ریازی له پال سنووری عیراق و کویت و چالاکی یه کینه کانی چاودیتری نه ته وه یه کگرتووه کان له و ناوچه یه .
 - ۳- له ناوبردنی هه موو جوړه چه کی کیمیایی و بیولوژیکی و موشه کی بالیستیک که مه ودای هاویشته که ی له ۱۵۰ کیلومه تر زیاتره و نه و که رهسته ناوکیانه که له گه ل نه م چه کانه به کار ده بردیت له گه ل که رهسته په یوه نندیده کانی و چاودیتری و پشکنینی ریکخراوه نیونه ته وه یه کان بو پشتراست کردنی جیبه جی بوونی نه م شه رتومه رجه .
 - ۴- دروستکردنی سندوقیک بو راگرتنی پاره ی داهاتی نه وتی عیراق له داهاتودا بو قهره بوو کردنه وه ی نه و زهره و زیانانه ی که که وتووه له کویت به هوی داگیر کرانی کویت .
 - ۵- به رده وامبوونی قه ده غه بوونی ناردنی هه موو جوړه که لوپه لیکی سه ریازی و چه ک بو عیراق .
 - ۶- لابرندی قوناخ به قوناخی هه ندی له که مارو تایبه ته کانی نه ته وه یه کگرتووه کان دژی عیراق، نه گه ر عیراق به رپر سیاره تیبه کانی خوی به گویره ی برپارنامه که جیبه جی بکات .
 - ۷- ده سکتیشانی عیراق له پشتیوانی کردن له تروریزی نیونه ته وه یی .
- عیراق به شیوازی فه رمی نه م شهرت ومه رجانیه ی له ۸ ی ئافریل قبول کردووه و ئاگر به سستی فه رمی که وتووتوه قوناخی جیبه جی کردنه وه . که وابوو هیزه چه کداره کانی نه ته وه یه کگرتووه کان که له باشووری عیراق ته یار کرابوون ده ستیان کردووه به کشانه وه له و ناوچه یه و هیزه ئاشتیپاریزه کانی نه ته وه یه کگرتووه کان له و ناوچه یه ته یار کراون و نه م کشانه وه یه له ۹ ی مایس ته واو بووه . ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا یارمه تی سکره تیتری گشتی نه ته وه یه کگرتووه کانی داوه له هه وه کانییدا بو جیبه جی بوونی شهرت ومه رجه کانی برپارنامه ی ۶۸۷ به تایبه ت نه و شهرت ومه رجانیه که په یوه ندی هه یه به قهره بوو کردنه وه ی کویت و دیاری کردنی سنووری عیراق و کویت و له ناوبردنی چه که کومه لکوژه کان .

به هرحال له ماوهی هه مان قوناخی کاتیدا هیزه کانی عیراق دهستیان کردووه به سه رکوتی دپندانهی راپه پینی ناوخویی که له ئاکامدا سهدان هه زار خه لکی سفیل مال و حاللی خویان به جی هیشتهوه و ئاواره ی ناوچه سنووهیه کانی عیراق و تورکیا بوونه . له وه لایمی ئه م بارودوخه دا، له ۵ ی نیسان، ئه نجوومه نی ئاسایش بریارنامه ی ۶۸۸ ی په سهند کرد و پیی له سه ر ئه وه داگرت که عیراق سه رکوته کانی رابوه ستینیت و ده سته جی ریگه بدات به چالاکی ریکخراوه موفدوسته نپونه ته وه بیه کان و داوی له سه رجهم ده وله تانی ئه ندام کردووه که یارمه تی بدهن له م هه وله فریاگوزارییه موفدوستانه یه . من ده سته جی فه رمانم داوه به هیزه چه کداره کانی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا که بریکی زور خوراک و پیدایسته یه کانی دیکه له ریگای فرۆکه بخه نه خواره وه بو ئه م ئاوارانه .

به هرحال به م زوانه روون ده پته وه که ئه م هه وله به رفراوانه به س نییه بو وه لامدانه وه به بارودوخی خراپی سهدان هه زار پیاو، ژن و مندالی لیقه و ماو که له م ناوچه شاخاوییه دا ئیش و ئازار ده کیشن . که وابوو له ۱۶ ی نیسان فه رمانم دا به هیزه چه کداره کانی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا که ده سته جی ده ست بکه ن به دروست کردنی چه ند که مپی کاتی له باکووری عیراق بو ئاواره کان له و شوپنه ی که هه لکه وتی جوگرافیایی گونجاوتره بو گه یاندنی یارمه تی فریاگوزاری . هیزه کانی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا، به ریتانیا و فرانسای ئاسایشی ئه م که مپانه دابین ده که ن .

ئه م هه وله ریگاچاره یه کی هه میشه یی نییه بو بارودوخی خراپی کورده کانی عیراق به لکوو هه ولکی موفدوستانه یه بو رزگار کردنی گیانی ئاواره کان به گوپره ی بریارنامه ی ۶۸۸ ی ئه نجوومه نی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتوه کان . هه روه ها ئه مه هه ولک نییه بو ده ستیه وردانی سه ربازی له کاروباری ناوخویی عیراق یان زیان گه یاندن به یه کپارچه ی خاکی عیراق . ئیمه ده مانه ویت به زووترین کات، ئیداره و ئاسایشی ئه م که مپه کاتیانه ته سلیم به نه ته وه یه کگرتوه کان بکه ی (ئه م پرۆسه یه ده ستی پیکردووه) و به ته واوی له عیراق پاشه کشه بکه ی .

ئامانجی درێژخایه نی ئیمه هه ر ئه و ئامانجه یه واتا گه پانه وه ی کورده کانی عێراق و له راستیدا سه رجه م ئاواره کان و ده ربه ده ربووانی عێراق بۆ سه ر مالی خویان بۆ ئه وه ی به ئاشتی و به دوور له سه رکوت و زه بروه نگ بژین. سپاسی پشتیوانی کۆنگرێس ده که م و چاوم له هاوکاری به رده وامی کۆنگرێسه بۆ گه یشتن به م ئامانجه فریاگوزارییه مرۆفدۆستانانه .

له گه ل ریزمدا

جۆرج بوش

ته رخان کردنی پاره بۆ فریاگوزاری مرۆفدۆستانه له عێراق

لێدوانی سه رۆک بوش ده رباره یارمه تی مرۆفدۆستانه به ئاواره و ده ربه ده ربووانی عێراق

۱۲ ی حوزه یه رانی ۱۹۹۱

ئهمۆ من گه لآله ی یاسای ۲۲۵۱ ی ئه نجومه نی ئوێیه رانم واژۆ کرد بۆ دابینکردنی پێداویستی و گه یاندنی یارمه تی مرۆفدۆستانه به ئاواره کان و خه لکی ده ربه ده ر له ناوخۆ و ده وروبه ری عێراق و چالاکییه ئاشتیپارێزانه کان.

خۆشحالم به هاوکاری به ده ر له حیزبی و کاری خێرای کۆنگرێس بۆ په سه ند کردنی ئهم گه لآله یاسایه . ئهم یاسایه ده سه لات به وه زاره تی ده ره وه و "ناژانسی پێشکه وتنه نیونه ته وه ییه کان" ده دات که درێژه به هه وله کانیا ن بده ن بۆ یارمه تیدانی ئاواره کان و ده ربه ده ربووانی ناوخۆ و ده وروبه ری عێراق بۆ تازه کردنه وه ی ئه و هه ولانه که له "شالۆی دابینکردنی ئاسایش" دا دراوه . ئه و پاره یه که ئهم یاسایه ته رخانی کردووه ، بۆ خه رجی رووله زیاد بوونی "شالۆی گه رده لولی بیابان" و "شالۆی قه لخانی بیابان" ته رخان کراوه .

له ماوه ی ٦٨ رۆژ له سه ره تاي "شالای دابینکردنی ئاسایش" هوه، ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا له ریگای هیزی هه وایی و زه مینی پتر له ١٧ هه زار ته ن که لوپه لی فریاگوزاری و یارمه تی پیداو یستی پزیشکی و ده و او ده رمانی دابین کردووه بۆ هه زاران ئاواره و ده ربه ده ربووی عیراق که هه له اتوون بۆ ناوچه ی سنووری تورکیا و عیراق. گیانی ژماره یه کی به کجار رۆژ له م خه لکه رزگار کراوه و له ریگای ریبه رایه تی نه مریکا و هاوکاری باشی سوپا ٦٥٠ هه زار ئاواره و ده ربه ده ربووی عیراق ناوچه ناله باره شاخاوییه کانیان به جی هیشتوو و هاتوونه ته نیو نه و که مپانه ی که ئیمه دروستمان کردوون. رۆربه ی نه م خه لکه ئیستا ده گه ری نه وه بۆ زیدی خویان و دوایین که مپ له ناوچه شاخاوییه کان داخراوه.

نه رکی وه لامدانه وه به م تراژیدییه مرقییه کوتایی پی نه هاتوو به لام سپاسی نه و نه رکه ده که ی که ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا، نه ته وه به کگرتووه کان و کومه لگای نیونه ته وه یی کیشاویه تی.

جۆرج بوش

کۆشکی سپی

١٣ ی حوزه ییرانی ١٩٩١

هه وله کان بۆ ملکه چکردنی عیراق به جیبه جی کردنی بریارنامه ی نه ته وه به کگرتووه کان

راپۆرتی سه رۆک بوش بۆ کۆنگریس ده رباره ی بارودۆخی که نداوی فارس

١٦ ی حوزه ییرانی ١٩٩١

به پیژ سه رۆکی کۆنگریس

له په یوه ندی له گه ل ریگه پیدان به به کاره یینانی هیزی سه ربازی دژی بریارنامه ی عیراق (یاسای گشتی ١ - ١٠٢) وه ک به شیخ له هه وله به رده وامه کانم بۆ ئاگادار کردنه وه ی ته وای کۆنگریس، جارێکی دیکه راپۆرتتان بۆ ده نیرم ده رباره ی هه وله کان

بو ملک چ کردنی عیراق به جیبه جی کردنی بریار نامه ی نهنجوومه نی ئاسایشی نه ته وه به کگرتووه کان.

هه روه ها که له راپورتی ۱۷ ی مایسی ۱۹۹۱ باسم کرد، جیبه جی بوونی بریار نامه ی ۶۸۷ ی نهنجوومه نی ئاسایشی نه ته وه به کگرتووه کان، پیشمه رگی ئاگه ربه سستی فهرمییه، له بهر نه وه ی که عیراق قبولی کردووه هه مو جوړی چه کی کۆمه لکوژ و بیولوژیک و موشه کی ballistic که مه ودای هاویشته که ی له ۱۵۰ کیلومه تر زۆتره و پیداویستیه کانی چه کی ناوکی له ناو بیات و قبولی کردووه که چاودیران و پشکنه رانی کۆمه لگای نیونه ته وه یی، جیبه جی بوونی ئهم ریساو ریوشوینانه پشتراست بکه نه وه. له ۱۷ ی حوزه یران، نهنجوومه نی ئاسایش پلانیکی بو ئهم چاودیری کردنه و پشکنینه به سه ند کرد له لایه ن "ناژانسی نیونه ته وه یی وزه ی ناوکی" و کومیسونیکی تاییه ت که دروست ده کړیت به گویره ی بریار نامه ی ۶۸۷.

به پشتیوانی و ته شویقی زۆری ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا، ئهم لیژنانه چالاکانه کاریان کردووه بو دۆزینه وه، پشکنین و هه ولدان بو له ناو بردنی ئهم چه کانه و که ره سه ته په یوه ندیداره کان. له کاتی کدا که پشکنینی هه ندی له موشه ک و چه که کیمیا ییه راگه یاندر اووه کان کراوه، عیراق به گشتی خۆی له جیبه جی کردنی ئه رکه کانی لاده دات. له هه فتانه ی دوا ییدا، سه رنجی گشتی له سه ر که ره سه ته و ته کنولوژیای ناوکی عیراق چر بووه ته وه به لام به له بهر چاو گرتنی موشه که ballistic و چه که کیمیا ییه شاردر اووه کانی عیراق و درێژه دان به شار دنه وه ی چالاکیه کانی بو پیشخستنی چه که بیولوژیکه کان، ئهم مه سه له یه وه راست ده گه ریت. ئیمه ناهیلین ئهم کرده وانه ی عیراق سه رکه وتوو بیت و درێژه ده ده یین به پیداگری کردن له سه ر ئاشکرا کردنی ته واو و له ناو بردنی ته واوی هه موو که ره سه ته و پیداویستیه کانی په یوه ندیدار به چه که کۆمه لکوژه کان و سه پاندنی سیستمیکی چاودیری ریکوپیک و کارا به سه ر عیراقدا بو نه وه ی دلنیا بین له وه ی که عیراق له درێژخایه ندا بریار نامه ی ۶۸۷ جیبه جی ده کات.

له مه زیاتر نه ته وه به کگرتووه کان هه نگاوی به ره و پیش هه لگرتووه بو جیبه جی بوونی شه رت و مه رجه کانی دیکه ی بریار نامه ی ۶۸۷. نهنجوومه نی ئاسایش،

کومیسو نیکی قه ره بوو کردنه وهی سهر به نه ته وه یه کگرتووه کانی دروست کردووه بو به دوا دچوونه وه له گه ل نهو سکالا و بانگه شانه ی که له و زهره ر و زیانانه ده کریت که له ناکامی داگیر کرانی کویت له لایه ن عیراق، له کویت که وتوو و پاره ی قه ره بوو کردنه وه که ی له داهاتی ناردنه دهره وهی نه وتی عیراق که م ده کریت وه . لیژنه ی چاودیری عیراق - کویت له و ناوچه مه ده نییه جیگیر بووه که نه نجوومه نی ئاسایش له پال سنووری عیراق و کویت دروستی کردووه و کومیسو نی دیاری کردنی سنووری عیراق و کویت هه ولکی به رچاوی ده ست پیکردووه بو دیاری کردنی کوتای سنووری عیراق و کویت و به م شیوه یه یه کئ له هوکاره سهره کییه کانی هه لگیرسانی شه ر له ناو ده بات. به هه رحال به هو ی ملکه چنه بوونی سهدام حوسه ی و سهرنه که وتنی عیراق له جیبه جئ کردنی نه رکه کانی خو ی به گویره ی بریار نامه که، نه نجوومه نی ئاسایش که مارو ئابورییه کانی ئیستا له سهر عیراق لانا بات.

له دوا یین راپورته که مدا، باسی سهر کویتی کورده کان و گروهه کانی دیکه ی عیراقم کرد به دهستی ده ولته ی عیراق. به هو ی نه م سهر کوته، هیزه کانی ولته یه کگرتووه کانی نه مریکا و هاوپه یمانان چوونه ته نیو باکووری عیراق بو دابین کردنی حه سانه وه و ئاسایشی خه لکی سیفیل. هه روه ها که پیشتر باسم کرد نه م هه وله ریگا چاره یه کی هه میشه یی نییه بو کیشه که و ده ستیوردانی سهر بازی نییه له کاروباری ناوخو یی عیراقدا، به لکو ریگایه کی مروفدوستانه یه بو رزگار کردنی گیانی خه لک. ئیستا به هو ی ره خساندنی بارودوخیکی ئارام بو گه رانه وهی ئاواره کورده کان له ناوچه سنورییه شاخاوییه کان، هیزه کانی نه ته وه یه کگرتووه کان ئیستا له باکووری عیراق پاشه کشه ده که ن. به هه رحال ئیمه ده ولته ی عیراقمان ئاگادار کردووه ته وه که دریژه ده ده یین به چاودیری ورد به سهر ره فتاری عیراق له گه ل هاوولاتیانی خو ی و ئاماده یین هه نگاوی پتویست هه لگیرین نه گه ر بارودوخیه که پتویست بکات. بو گه یشتن به م ئامانجه، هاوپه یمانان پلانی نه وه یان داپشتوو که ژماره یه کی گونجاو هیزی سهر بازی له ناوچه به یلنه وه هه تا کاتیک که بارودوخی عیراق پتویست بکات.

سیاسی پشتیوانی کۆنگرێس له م کرده وانه ده که م و چاوه پوانی هاوکاری بهرده وامی کۆنگرێس بۆ گه یشتن به م ئامانجانە .

له گه ل رێژمدا

جۆرج بوش

دانیشتن له گه ل به ره ی کوردستانی عێراق له وه زاره تی ده ره وه ی ئەمریکا

۷ ی تشرینی یه که می ۱۹۹۱

پاشنیوه پۆی ئەمڕۆ، ۷ ی تشرینی یه که می ۱۹۹۱، جیگری سکرتیری NEA (تۆفیسێ کاروباری رۆژه لاتی نزیک و ئاسیا)، به ریز ئیدوارد جیرجیان له گه ل لیژنه یه کی به ره ی کوردستانی عێراق دیداری کرد که جه لال تاله بانی، ریه ی یه کێ له حیزیه سه ره کییه کانی کورد تییدا ئاماده بوو. ئەم گروپه که هه وتووی پیشووش له وه زاره تی ده ره وه و پنتاگۆن (وه زاره تی به رگری ئەمریکا- وه رگیر) دانیشتنی هه بووه، نوێنه ری کۆمه لگای ئاسووری و تورکمانه کانی عێراقیشی له خۆ ده گرت.

دانیشتنه که ی ئییه له گه ل لیژنه که ی به ره ی کوردستانی عێراق له چوارچێوه ی به رنامه ی حکومه تی وڵاته یه کگرتووه کانی ئەمریکا بۆ به رفراوانکردنی په یوه ندیه کانی له گه ل کۆمه لێکی زۆر له گروپه کانی ئوپوزیسیونی سه دام حوسه یین و رژیمی ئیستای عێراق بوو. ئییه پشتیوانی له هیه گروپێکی تایبه تی ئوپوزیسیون ناکه یین و ئامانجمان ئەوه نییه ده وڵه تیگ پیکه یێنین بۆ ئەوه ی جیگای ده وڵه تی سه دام حوسه یین بگریته وه . ئەمه مه سه له یه که که خه لکی عێراق ده بێ برپاری له سه ر به دن. وڵاته یه کگرتووه کان پشتیوانی له ریگاچاره یه کی سیاسی چاکسازانه ی ئاشتیخوازان له ناو عێراق ده کات نه مه لوه شانه وه ی عێراق.

کاربه ده ستانی ئەمریکا له کاتی گفتوگۆ له گه ل لیژنه کی به ره ی کوردستانی عێراق جه ختیان له سه ر پشتیوانی توندی ئییه له به ره وه پیشچوونی مافی مرۆف و به شداری سیاسی سه ره جه م خه لکی عێراق کرد. ئییه پشتیوانی له عێراقێکی پلورالیست و

دیموکرات ده کهین که تیسدا هیچ گروپیکى نه تنیکى یا ئایینی له مافه شارۆمه ندییه کان و به شداری ته واول له دامه زواوه گهلی حکومتی و مافی شانازی کردن به داب ونه ریتی جیاوازی ئایینی و کولتوری خوی بیهش نه کریت .

ده وله تی ئیمه دهروه سه به نیسه به ته وهی به گویره ی ریوشوینه کانی بریارنامه ی ۶۸۸ ی نهنجومه نی ئاسایش و میکانیزمه کانی بریارنامه کانی ۷۰۶ و ۷۱۲ ی نهنجومه نی ئاسایش، یارمه تی مرقودۆستانه بدا به خه لکی عیراق . ئیمه له سه ره وه پیداده گرین که ده بی عیراق نه و به پرسیاره تیانه جیه جی بکات که نه ته وه یه کگرتوه کان بۆی داناوه، له وانه ئاسانکاری بکات بۆ نه وه ی ئازانه کانی یارمه تیده ری نیونه ته وه یی بی هیچ کهند و کۆسپ و سنوریک ده ستیان بکات به و خه لکه که له هه موو شوینه کانی عیراق پیوستیان به یارمه تی هه یه .

ئیمه ههروه ها باسی هیزه سه رباریه کانی هاوپه یمانانمان کرد که له باشووری رۆژه لاتى تورکیا نیشته جین و بۆ پاراستنی ئاسایش و سه قامگیری باکووری عیراق و به ره ره چدانه وه ی سه رکوتی عیراق کار ده گهن .

له دانیشه نه که دا ئیمه ههروه ها پیشوازیمان له باشتربوونی په یوه ندییه کانی ریه رایه تی کوردی عیراق و ده وله تی تورکیا کرد و ستایشی به یاننامه روونه که ی به ره ی کوردستانی عیراقمان کرد بۆ پشتیوانی کردن له یه کپارچه یی تورکیا .

په یوه ندی ئیمه له گه ل ئۆپوزیسیونی عیراق له یه ک تیگه یشتنی ئیمه له یه کدی باشتر ده کات و په یوه ندی درێژخایه نی ئیمه له گه ل خه لکی عیراق به هیزتر ده کات . ئیمه چاومان له گفتوگۆی به رده وام له گه ل به ره ی کوردستانی عیراق و ههروه ها گروپه ئۆپوزیسیونه کانی دیکه ی عیراقه .

ئایا نه مانه "کورد به شاهه کانی" یا "کورد خرابه کانی"؟

کونفرانسی چاپه مه نی سه رۆک کۆمار ی نه مریکا و سه رۆک وه زیرانی تورکیا

۱۹ ی نیسانی ۱۹۹۵

بیل کلینتون: به خیرهاتنی "تانسو چیللەر"، سه رۆک وه زیرانی تورکیا ده که م بۆ واشنگتون. تورکیا هاو په یمانی پرپایه خ و گرنگی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکایه و په یوه ندیه کانمان گرنگتر ده بیت له سالانی داها توودا. ئیمه ده مانه ویت کۆبوونه وه یه ک بگرین و باس و گفتوگو له سه ره نه دی مه سه له و به رنامه کانی خاتوون "چیللەر" بکه ی بۆ دیموکراسی و چاکسازی نابووری له تورکیا و شالای تورکیا له باکووری عیراق، ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا هیواداره کات و مه ودا ی نه م شالوانه به رته سک بیت. ئیمه گفتوگو ده که ین ده رباره ی "قوبرس" و چه ند مه سه له یه کی دیکه که سه رۆک وه زیرانی تورکیا بیه ویت گفتوگوی له سه ر بکه ین. من چاوم له به ره وپیش چوونی نه م گفتگویانه یه و خوشحالم که "تانسو چیللەر" لیره یه.

شالاهه کانی تورکیا له عیراق

پرسیار: جه نابی سه رۆک کۆمار ئایا چاوه پوانی نه وه ده که ن که کاتیک دیاری بکه ن بۆ کشانه وه ی هیزه کانی تورکیا له عیراق و ئایا ده ولته ی عیراق پشتیوانی ده کات له م کرده وه یه ی تورکیا دژی کورده کانی؟

بیل کلینتون: بۆ نه م پرسیارانه له خاتوون "چیللەر" ناکه ن؟

پرسیار: باشه ئایا ئیوه ده تانه ویت کاتیک دیاری بکه ن بۆ کشانه وه ی هیزه کانتان له عیراق؟ ئایا عیراق پشتیوانی ده کات له م کرده وه یه دژی کورده کانی؟ ئایا نه مانه "کورد به شاهه کانی" یا "کورد خرابه کانی"؟

تانسو چیلله ر: هه رواکه ده زانن ئیمه و نه مریکا پیکه وه بوین له شه ر دژی عیراق له قهیرانی که نداودا. پاش نه وهش ئیمه له گه ل ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا بووین له "شالوی دابینکردنی ئاسایش" بو پاراستنی خه لکی کورد له باکووری عیراق دژی رژیم سهدام حوسهین و به هه ر حال تورکیا ته نها هاوپه یمانی نه مریکا بوو که به ردیلکی زور گرانی دا له بهر نه وهی که له گه ل عیراق و ههروه ها له گه ل باکووری عیراق هاوسنور بووین له بهر نه وهی ئه م ناوچه یه بی ئیداره یه .

من له گه ل بریاری نه جامدانی شالو نه بووم له باکووری عیراق، به لام تروریسته کان له باکووری عیراق دانیشتون و پیلانی نه جامدانی شالو له ولاتی ئیمه داده پرژن و سنور ده به زینن. پیموایه هه ر ولاتیکی رۆژئاوایی دیکهش بوایا هه ر نه و بریاره ی دها که من داومه . ئیمه بو ماوه یه کی که م له باکووری عیراق ده بین. ئیمه ده مانه ویت نه و بنکانه مان هه ر له ده ستدا بیت و زوریکی کاره کانمان له باکووری عیراق نه جام داوه و زور به م زوانه پاشه کشه ده کهین.

ههروه ها که له سه ره تادا وتم هوکاری نه وهی که ناتوانم رۆژیک دیاری بکه م بو پاشه کشه ی هیزه کانمان، نه وهیه که باش نابیت بو نه و که سانه که ناوچه شاخاوییه کاندان (که ۱۵۰۰ فیت له سه روی زهوی به رزم)، له نه شکه وته کاندان، له ناو به رفدان له نزیک سنوره کانی ئیمه ن. نه وهی که ئه م هیزانه ده یکه ن، پشکینیی نه شکه وته کانی نیو شاخه کانه بو دۆزینه وهی نه و چه ک و ته قه مه نییه که به کاردبریت بو کوشتنی خه لکی بی گوناح له ولاتی ئیمه . که وابوو زور سپاسی سه روک کلینتون ده که م بو پشتیوانیه کی و ئاگاداریبونی له و شتانه ی که روی داوه له باکووری عیراق که سه رزه مینکی بی ئیداره ی بی خاوه نه . ئه مه ته نها نه رکی ئیمه نییه . ئیمه ده بیت ریگایه ک بدۆزینه وه بو چاره سه ر کردنی ئه م کیشه یه . به واتایه کی دیکه تورکیا هه میشه ته نها هاوپه یمانی نه مریکا بووه که به رده وام به ردیلی ئه م شالوه ی داوه .

پرسیار: ئایا ئیوه هه روا به که له په قیه وه دژی دروستبوونی ده ولته ی کوردستان؟
ئایا ئه مه هانا و بیانوی یاخیبوان نییه ؟

تانسو چیللەر: هه لویستی ئیمه زۆر دۆستانه یه به نسیبه ت خه لکی کورد له باکووری عێراق. ئیمه هیچ کیشه یه کمان نییه له گه ل ئه مه دا. له راستیدا خه لکی کورد له باکووری عێراق زۆر خوشحالن که ده بینن ئیمه هاتووینه ته نێو خاکه که یان و هیزه کورده کان به ره و باشوور پاو ده نین و ناچار یان ده که یان باکووری عێراق به جی به یلن له بهر ئه وه ی تروریستن. ئیستا تروریسته کان له باکووری عێراق هه لدین، به لام له وانه یه بگه پینه وه بۆ باکووری عێراق و له وی نیشه جی بینه وه. هه روا که ده زانن ئیمه سنووره کانمان به رووی خه لکی کورد له باکووری عێراق کردووه ته وه. نزیکه ی میلیونیک که س پاش قه یرانی که نداو هاته نێو خاکی ئیمه و ئیمه دالده مان دان و تیرمان کردن و ته نها پارسل ۱۳/۵ میلیون دولا رمان خه رج کرد بۆ دابینکردنی خۆراکی خه لکی کورد که له باکووری عێراق ده ژین و هه رسال کاره با و پیداو یستیه سه ره که یانی دیکه یان بۆ دابین ده که یان. که وابوو ئیمه کیشه مان نییه له گه ل خه لکی کورد.

پرسیار: جه نابی سه رۆک، ئیداره ی ئیوه به دلنیا یییه وه تاراده یه ک تهحه موولی هی رشی تورکیای کردووه بۆ باکووری عێراق. ئیوه چۆن ده تانه ویت هاوکاری نه یینی بکه ن له گه ل تورکیا له په یوه ندی له گه ل هی رش بۆ ئه م ناوچه یه ؟

بیل کلینتون: ئیمه ده مانه ویت له دانیشتنه که ی ئه مرۆمان باس و گفتوگو له سه ر ئه م مه سه له یه بکه یان و له م په یوه ندیه دا هیچ نالیم تا پاش ته واویونی کۆبوونه وه که مان. به لام هه روا که ده زانن ولاته یه کگرتوه کانی ئه مریکا په یوه ندیه کی به هیزی هه یه له گه ل تورکیا و پیموایه ئه مه زۆر گرنگه که ئیمه بۆ گه یشتن به م ئامانجه درێژه به م په یوه ندییانه بده یان له داها توودا. ئیمه ده مانه ویت له هه لویستی یه کدی، له کیشه کانی یه کدی و له بواره کانی هاوکاری له گه ل یه کدی تی بگه یان و من له م پیناوه دا هه ولم داوه و په یوه ندی باشم هه بووه له گه ل "تانسو چیللەر". "چیللەر" زۆر شیلگیز بوو له سه ر هاتن بۆ ولاته یه کگرتوه کانی ئه مریکا و ده رپرینی خواست و

بهه رزه وهه ندیهه کانی خه لکی تورکیا و نههه بهه کی له وهه سه لانه به که ئیهه دهه مانه ویت باس و گفتوگۆی له سهه بههین و هیوادارم سهه جهه نههه سه لانه بهه وهه پیش بهیت. ولاته بهه گرتوهه کانی نهه مریکا ناگاداره تورکیا چی دهه کات و هیواداره کوشته و برینهه دهه ندیهه کانی نههه شالوه زۆر کهه بهیت و کات و پیوهه شالوه که سنووردار بهیت. ئیهه دهه مانه ویت باس و گفتوگۆ له سهه نههه سه له بهه بههین. خاتوون "چیلهر" کۆمه لیک بهه رۆکه ی باشی هه به لهه بهه وهه ندیهه دا و ئیهه گفتوگۆی له سهه دهه کههین.

بهه یاننامه ی کلینتون، سهه رۆک کۆماری نهه مریکا دهه بهه ره ی وهه لامی دهه ولته ی ولاته بهه گرتوهه کانی نهه مریکا بهه هه رشی سهه دام بۆ هه ولیر
 ۲ی نهه یلوولی ۱۹۹۶

سێ رۆژ لهه وهه بهه (۳۱ی ئاب) سهه ره پای هۆشداریهه روونه کانی ولاته بهه گرتوهه کانی نهه مریکا و کۆمه لگای نیونه ته وهه ی، هه زهه کانی عه راق هه رشیان کرده سهه شاری هه ولیر له باکووری عه راق که له ژیر کوئترۆلی کورده کان دابه و نههه شاره یان داگیر کرد. راگه یاندنی پاشه که شه ی سنووردار له لایه عه راقه وه هه چ لهه سه له که ناگوپیت لهه بهه نه وه ی نهه مۆ سوپای سهه دام حوسه ی هه ولیر کوئترۆل دهه کات و بهه کینه کانی سوپای عه راق خۆیان بۆ هه رشی زۆرتر ته یار دهه کهن .

پیویسته وهه لامیکی بهه هه ز بهه کرده وانه بهه رته وه و وهه لامیهه دراوه ته وه . سهه ره بهه یانی نهه مۆ من فهه مانم بهه هه زهه کانی نهه مریکا دا هه رش بهه نه سهه عه راق. موشه که کانی ئیهه نهه بهه یامه دهه نیرن بۆ سهه دام حوسه ی که کاتیک که ئیهه خه لکی خۆتان ئازار دهه دن یا هه ره شه له دراوسه ی کانتان دهه کهن، دهه ی بهه ها که هه شی بهه دن.

وادیههه گروپه یکی کورد که پیشتر دژی سهه دام بووه، ئیهههه بهه یاری داوه لهه گه ل سهه دام هاوکاری بهه کات، بهه لام نههه ش نابیههه پاساو بۆ هه رشی سوپای عه راق بۆ سهه دانیههه توانی سیه یلی هه ولیر. له هه وهه وه و مانگه کانی رابهه ر دو دا ئیهه بهه ره وهام کارمان کردوهه بۆ پیکهه اتنی ناگربه سته یکی دره زخایه ن له نیوان گروپه کورده کان

به لام نه م هیره ی عیراق ئاگری شه پری نیوان گروپه کورده کانی تیژتر کرد و مه ترسی نه وه هیه ناسه قامگیری له سه راسه ری ناوچه بلو بیته وه . ئامانجه کانی ئیمه سنووردان به لام روون، واتا نه وه که سه دام به های دواین کرده وه درپدانه که ی خوی بدات و توانایی سه دام بو هه په شه کردن له دراوسیگانی و به رژه وه ندیه کانی نه مریکا که م بیته وه .

یه که م: ئیمه ناوچه ی دژه فرین له باشووری عیراق درژ ده که ی نه وه . نه مه ده بیته هو ی نه وه ی سه دام کونترولی هه ریمی هه وایی عیراق له سنووری کویت تا باشووری ده وروبه ری به غدادی له ده ستدا نه میتیت و به شیوه یه کی به رچاو توانایی عیراق بو نه جامدانی ئوپه راسیونی هیره شه رانه له ناوچه که م ده کاته وه .

دووه م: بو پاراستنی هیمنی و ئاسایشی فروکه کانمان که نه م هه ریمی دژه فرینه ده پارین، ئیمه به موشه کی "کرور" هیره ده که ی نه سه ر سیستمی به رگری هه وایی سه دام له باشووری عیراق .

ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا پشتیوان و هاوکاری بریارنامه ی ۹۸۶ ی نه جوومه نی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتووه کان بوو که ریگای به عیراق ده دا بریک له نه وته که ی بفروشیته بو کرینی خوړاک و ده واو ده رمان بو خه لکه که ی، له وانه کورده کان . شاری هه ولیر که له لایه ن هیزه کانی عیراقه وه داگیر کراوه ناوه ندی سه ره کی دابه ش کردنی نه م خوړاک و ده واو ده رمانه یه . هه تا کاتیک که ئیمه دلنیا نه بین له وه که نه م پیداو یستییه مرقودو ستانه یه ده کاته ده ستی نه و که سانه که پیو یستیان پییه تی، نه م به رنامه یه ناچیته پیش و ده ولته ی عیراق له و سه رچاوه نوییانه بییه ش ده کریت که چاوه پوانی ده کات .

ئامانجه کانی سه دام حوسه ی نه له وانه یه ئالوگویی به سه ردا بیت به لام میتوده کانی (ده سترژی و توندوتیژی دژی کورده کان و که مینه نه تنیه کیه کان و دراوسیگانی عیراق) ئالوگویی به سه ردا ناییت . وه لامی ئیمه به م گوستاخیه ده بی ده سته جی و به هیز بیت، هه روه ها که سه روک بوش نه م شیوه وه لامه ی له شالوی "که رده لوولی بیابان" له دوو سال پیش دایه وه واتا نه و کاته که عیراق هیزه کانی خوی له سه ر

سنووری کویت کو کرده وه، نه مړوش ده بینین سهدام هه مان کاری دوو پات کردو وه ته وه .

نیمه ده بی روونی بکهینه وه که کرده وه گوستاخانه کانی سهدام ناکام و نه ناجی هیه، وه گه رنا نه کرده وانه زیاد ده بیت. نیمه ده بی توانایی عیراق بو هیرشکردن بو سهر دراوسیکانی که م بکهینه وه و توانایی نه مریکا زیاد بکهین بو نه وهی عیراق بخاته ژیر کونترولی خوی .

نه وه نگاوانه که نیمه نه مړو هه لیده گرین زیاتر نه م ئامانجان وه دی دینیت. به جاران سهدام حوسهین به ناشکرا سووکایه تی به رهفتاری شارستانی کردو وه . سهدام به دپه نده ویی رهفتاری له گه ل خه لکه که ی خوی کردو وه، هیرشی کردو وه ته سهر دراوسیکانی، پشتیوانی له تروریزم کردو وه و هه ول ددات دهستی بگات به چه کی کومه لکوژ. سیاسه تی نیمه ش روونه: هه رکاتی هه په شه له به رژه وهندی نیمه له په یوهندی له گه ل ناسایشی دوسته کانمان و هاوپه یمانه کانمان بکریت، نیمه نه گر پیویست بگات به هیزی سهر بازیش وه لام ددهینه وه . نه مه نه و کاره بوو که نیمه سهرله به یانی نه مړو له عیراق کردمان .

من ده زانم بیرى هه موو خه لکی نه مریکا له لای ژ و پیاوه سهر بازه کانمانه که نه م نه رکه نه انجام ددهن و ودوعای خه یریان بو ده کهن. خودا ناگاداری نه م سهر بازانه و نه وه ته وهیه بیت که نه وان خزمه تی ده کهن .

راپورتی سهرۆک کۆمارى نه مریکا بو ریه رایه تی کۆنگرێس ده رباره ی عیراق

٤ ی تشرینی دووه می ١٩٩٦

کۆشکی سپی

واشنگتۆن، ٤ ی تشرینی دووه می ١٩٩٦

به ریز "نیۆت گینگریش"

واشنگتۆن دی سی

به ریز سهرۆکی نهنجومه نی نوینه ران

له په یوه ندی له گه ل رنګه پیدان به به کاره پنانی هیزی سهربازی دژی عیراق (یاسای گشتی ۱ - ۱۰۲)، وهک به شیک له هه وله کانم بۆ ئاگادارکردنه وهی ته وای کۆنگرێس، راپۆرتان بۆ ده نیرم دهرباره ی هه وله کانمان بۆ ملکه چکردنی عیراق به جیبه جی کردنی بریارنامه کانی نه جوومه نی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتووه کان . ئهم راپورته قوناخی پاش ۵ ی ئه یلوول تا ئیستا له خو ده گریت .

هیژی سهدام حوسهین بۆ هه ولیر له کۆتایی مانگی ئاب و هه وله بهرده وامه کانی بۆ که لک وه رگرتن له مملانییه مه حه لیه کانی باکووری عیراق، نیشانه یه کی نوییه که نیشان ده دات سهدام هه روا هه پشه یه بۆ خه لکه که ی خو ی و دراوسیکانی و بۆ ناشتی ناوچه . هه روا که من له دوا راپۆرتما به وردی باسم کرد، ولاته یه کگرتووه کانی ئه مریکا له رنګای به رفراوان کردنی "هه ریمی دژه فرین" ی باشوری عیراق له هیل ۳۲ بۆ هیل ۳۳ ی باکوور وه لامي کردوه سهربازییه که ی سهدامی له باکووری عیراق دایه وه . وه لامي ولاته یه کگرتووه کانی ئه مریکا بریتی بوو له هیژشکردنه سه ر "بنکه ی موشه کی زه وی بۆ هه وا" و "ناوه ندی فه رمانده یی و کونترۆل کردنه کان" و "سیستمی به رگری هه وایی باشوری هیل ۳۳" . به مه به ستی باشتی کردنی ئاسایشی هیژه کانمان که هه ریمی دژه فرین به رفراوانتر ده که ن له کاتی دوا راپۆرتما تا ئیستا ئیمه پیگه ی ولاته یه کگرتووه کانی ئه مریکامان له ناوچه به مه به ستی سنووردار کردنی توانایی سهدام به هیژتر کردوه . له مانگی ئه یلوول ئیمه دو به تالیونی گرانی تیپی ۳ ی هیزی یه که می سواره و هیژیکی توپبارانی Patriot و ۸ فرۆکه ی جهنگی ۱۱۷ - F مان ناردوه بۆ کویت . هه روه ها ۲۳ فرۆکه ی پیشکه وتووی ۱۶ - F مان ناردوه بۆ کویت و هیژیکی توپخانه ی "پاتریوت" مان ناردوه بۆ عه ره بستانی سعودی، زنده باری ئه و هیژانه ی که پیشتر ناردراون بۆ ناوچه بۆ ئه وه ی ده سته به جی وه لامي ده سترژی عیراق بده نه وه . له سه ره تای سپتامبر، گروپی USS Enterprise Carrier Battle نێردراوه بۆ که نداو بۆ ئه وه ی په یوه ست بیٹ به گروپی USS Carl Vinson Carrier Battle . ئهم هیژه له ۸ ی تشرینی یه که م له که نداو دیته ده ره وه . هه ریمی دژه فرینی باکووری

عیراق (شالای دابینکردنی ئاسایش) و هه ریمی دژه فرینی باشووری عیراق (شالای چاودی باری باشوور) هه روا له لایه ن ولاته یه کگرتوووه کانی ئه مریکا و هیزه هاوپه یمانه کان ده پارێزێت. پارلمانی تورکیا ده بی ماوه ی "شالای دابینکردنی ئاسایش" پیش کۆتایی مانگی دیسامبر درێژ بکاته وه .

ئیمه هۆشدارێ توندمان داوه به عیراق (له ٦ و ١٦ ی ئه یلول له رێگای لێژنه ی نه ته وه یه کگرتوووه کان له نیویورک) که کێشه دروست نه کات بۆ فڕوکه کانمان که هه ریمی دژه فرین ده پارێزن و سیستمی به رگری هه وایی خۆی چاک نه کاته وه که له ئاکامی هێرشێ ئیمه دا له کارکه وتوووه . ئیمه درێژه ده ده یین به چاودی باری کردنی ورد به سه ر کرده وه کانی عیراقدا و له باشترین بارودۆخدا یین بۆ ئه وه ی وه لآمی شه پاشویه کانی عیراق بده یینه وه له داها تودا .

بریارنامه ی ٩٤٩ ی ئه نجوومه نی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتوووه کان (UNSCR) که له تشرینی یه که می ١٩٩٤ په سه ند کراوه داوا له عیراق ده کات هه پشه نه کات له دراوسێکانی و کێشه دروست نه کات بۆ چالاکییه کانی نه ته وه یه کگرتوووه کان له عیراق و توانایی سه ربازی خۆی له باشووری عیراق وه گه ی نه خاته وه . به له به رچا وگرتنی ئه وه ی که نابیت متمانه به کرده وه کانی سه دام بکزییت، پتویسته ژماره یه کی به رچا و له هیزه کانی ولاته یه کگرتوووه کانی ئه مریکا له ناوچه بمیننه وه بۆ ئه وه ی توانایی ئه وه یان هه بیت ده سته به جی وه لآمی ده سته درێژی عیراق یا هه په شه کردن له دراوسێکانی عیراق بده یینه وه .

بارودۆخی باکووری عیراق هه روا هه ستیاره . ده ولته ی ئه مریکا درێژه به هه وله کانی ده دات بۆ له ده وری یه ک کۆ کردنه وه و واژو کردنی ئاگر به ست و ئاشتیدانه وه ی دو گروپی سه ره کی کورد که له گه ل یه کدی شه ی ده که ن، له وانه پیکه یینانی دیالوگیکی چالاک له گه ل ئه م دو حیزبه . جیگری وه زیری ده ره وه بۆ کاروباری رۆژه لاتی نزیک، به ریز "رۆبیرت پیلیرتیۆ" له ١٨ ی ئه یلول و ٢١ ی تشرینی یه که م له تورکیا له گه ل مه سعود بارزانی، رێبه ری پارتی دیموکراتی کوردستان (PDK) و له ٢٢ ی تشرینی یه که م له گه ل جه لال تاله بانی، رێبه ری یه کیتی نیشتمانی کوردستان (PUK)

بارودوخی ئاسایشی باکووری عیراق هه روا زۆر خراپه و چالاکی ئێران و PKK (پارتی کرێکارانی کوردستان) زیاد بووه به سهر هه پشه ی ئیستای ده ولته ی عیراقدا. ئیمه هه یج ده وریک ناده ین به ئێران له ناوچه و هه روا مۆجیاری هه موو لایه نه په یوه ندیداره کان ده که ین که په یوه ندییان نه بیته له گه ل ئێران.

ئیمه هه روه ها درێژه ده ده ین به پشتیوانی کردن له بریاری سکره تیژی گشتی نه ته وه په کگرتووه کان بۆ چاودیژی ورد له سهر ره وتی جیبه جی بوونی بریارنامه ی ۹۸۴ ی نهنجوومه نی ئاسایشی نه ته وه په کگرتووه کان که به گوێره ی نه وه عیراق ده توانی بریک له نه وته که ی بفروشتیت بۆ کرپنی خۆراک، ده واوده رمان و پیداو یستیه سه ره که یه کانی دیکه ی خه لک و ته رخانکردنی پاره بۆ خه رجی چالاکیه زۆر پیویسته کانی نه ته وه په کگرتووه کان به نیسبه ت عیراقه وه. ئیمه ده مانه ویت نه م بریارنامه یه به شیوه یه ک جیبه جی بیته که پیداو یستیه مرو فودوستانه کانی خه لکی عیراق به م پاره یه بکر دیت و به گوێره ی ریساکانی بریارنامه ی ۹۸۶ ی UNCSR بگاته ده ستی نه وه خه لکه که پیویستیان پتیه تی.

له ۹ ی تشرینی یه که م، جیگری سکریتیژی گشتی نه ته وه په کگرتووه کان، به ریز "خاره خان" راپورتی دا به نهنجوومه نی ئاسایشی نه ته وه په کگرتووه کان (UNSC) که ئیستا ده ولته ی عیراق ده یه ویت و توو یژ بکات له سهر نه وه به شه له شه رت و مه رجه کانی بریارنامه ی ۹۸۴ که په یوه ندییان هه یه به ژماره ی چاودیژان و که ندوکۆسه کانی چالاکی کارمه ندانی نه ته وه په کگرتووه کان له ناوخری عیراق. به له به رچاو گرتنی نه وه ی که عیراق ره زامه ندی داوه له سهر نه م پلانه و له یادداشتنامه یه کی له یه ک تیگه یشتن دا له نیوان عیراق و نه ته وه په کگرتووه کان له ۲۰ ی مایس وه بیر هینرا وه ته وه، نه م داواکارییه ی عیراق بۆ و توو یژ ته نها بۆ نه وه یه که جیبه جی کردنی بریارنامه ی ۹۸۴ زۆر تر بخاته دواوه.

له کاتی دوا یین راپۆرتیه که م تا ئیستا، ده ولته ی عیراق درێژه ی داوه به خۆ بواردن له ئه رک و به رپر سیاره تییه کانی بریارنامه کانی نهنجوومه نی ئاسایشی نه ته وه په کگرتووه کان. به گوێره ی شه رت و مه رجه کانی ناگریه ستی جهنگی که نداو له گه ل

عیراق (که له بریارنامه ی ۶۸۷ دا ئاماژه ی پیکراوه) عیراق ده بیئت ریگه بدات به کومیسسیون تاییه تی نه ته وه یه کگرتووه کان بۆ عیراق (UNSCOM) که ده سته جی و بی شهرت و مهرج و بی که ندوکوسپ ده سته بگات به هر شوینیک له عیراقدا که نه م کومیسسیونه ده یه ویت سهردانی بکات و گفتوگو بکات له گه ل هر به پرسیکی عیراقی که بیه ویت بۆ نه وه ی UNSCOM نه رکی خوی به ته واوی نه جام بدات. عیراق هر وه ک ۵ سالی رابردوو، دریزه ده دات به پشتگوئی خستنی نه م نه رکانه .

سه روکی UNSCOM به ریز "رۆلف ئیکویز" له دوایین راپورتی ۶ مانگی خوی له ۱۷ ئوکتوبر باسی چۆنیه تی جیبه جی بوونی بریارنامه که ی نه نجوومه نی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتووه کانی کردوو و به وردی ئاماژه ی کردوو به هه وه لکانی عیراق له رابردوو و ئیستا بۆ له ناویردنی ئاسه رازی پروگرامی چه که کۆمه لکۆزه کانی (WMD) و به واته یه کی دیکه که ندوکوسپ دروستکردن بۆ کاری کومیسسیون. هه تا کاتی که سه دام سه رپیچی له هاوکاری ته واو له گه ل پشکنه رانی چه کی نه ته وه یه کگرتووه کان بکات، UNSCOM ناتوانیت دریزه به هه وه لکانی بدات بۆ دلتیابوون له وه ی که پروگرامی چه که کۆمه لکۆزه کانی عیراق کۆتایی پته اتوو. ئیمه دریزه ده ده یین به پشتیوانی ته واو له چاودیری و هه وه لکانی کومیسسیون تاییه تی نه ته وه یه کگرتووه کان بۆ ملکه چ بوونی عیراق به جیبه جی کردنی هه موو بریارنامه په یوه ندیداره کانی نه ته وه یه کگرتووه کان. ئیمه نامانه ویت باسی ئالۆگۆر له بریارنامه کانی UNSC بکه یین.

له ۱ ی تشرینی یه که م ده ست کرا به جیبه جی کردنی مکانیزمه کانی چاودیری کردن به سه ر ناردنه دهره وه و هاوردنه ناوه وه ی که لوپه ل بۆ عیراق که بریارنامه ی ۱۰۵۱ ی نه نجوومه نی ئاسایش دایناوه. بریارنامه ی ۱۰۵۱ کۆمه لیک میکانیزمی په سه ند کردوو بۆ پیشگرتن له سه رله نوئی ده سترپاگه یشتنی عیراق به توانایی به ره مه یتانی چه که قه ده غه کراوه کان. جیبه جی بوونی نه م مه سه له یه پیویستی به وه هیه که نه و ولاتانه ی که نه و که ره ستانه هه ناردی عیراق ده که ن (که ده کریت بۆ دروستکردنی

چه که قه دهغه کراوه کان که لکیان لیوه ریگری دریت) له م په یوه ندییه دا نه ته وه به کگرتووه کان ناگادار بکه نه وه .

عیراق له باتی نه وه ی به نیاز پاکیه وه کار بکات، دریژه ده دات به پشتگوئ خستن و خو بواردن له ناشکرا کردنی چاره نووسی نه و سهدان کویتیه و هاو لاتیانی و لاتانی سیهم که بی سهروشوین کراون به دهستی کاربه دهستانی عیراق له کاتی داگیر کرانی کویت و هه روه ها خو ی ده بویریت له گه پاندنه وه ی نه و که رهسته سهریازییه یانه ی کویت که له کاتی داگیر کرانی کویت دزاون و هه روه ها نه و به ره مه کولتووری و میژوو ییانه که به فرمانی کاربه دهستانی به غداد تالان کراون .

هه روه ها عیراق دریژه ده دات به دالده دانی تروریسته نه ناسراوه کان . سهرکووتی دانیشتونانی شیعه به دهستی ده ولته ی عیراق به رده وامه و نامانجی نه م سیاسه ته له ناو بردنی شیوه ی ژبانی "عه ره به مارشه کان ۶" له باشووری عیراقه و هه روه ها له ناو بردنی ژینگه ی "مارشه کانی باشوور ۷" . بارودوخی مافی مروث له سهراسه ری عیراق گوپانی به سهردا نه هاتووه . سهدام خوسه یین هیچ مه یلیک نیشان نادات به جیبه جی کردنی بریارنامه ی ۶۸۸ ی UNSCR که داوا له عیراق ده کات سهرکووتی خه لکه که ی خو ی رابوه ستینیت . "هیژه له مپه ره فره په گه زه کان" (MIF) دریژه ده دهن به سه پاندنی گه ماروکان به سهر عیراقدا . له مانگی سپتامبر و نیوه ی به که می مانگی نوکتوبر، ۴ که شتی سنووری باکوور و ۵ که شتی سنووری باشوور به هو ی پیشیل کردنی گه ماروکان له به نده ره کانی که نداو ده ستیان به سهردا گیراوه . چه ند دانه له م که شتیانه باری نایاساییان له ناو که شتی که دا شاردووه ته وه و پتر له ۳ میلیون گالون نه وتی عیراقیان قاچاخ کردووه بو دهره وه . ناشکرا کردنی دسته جی نه م پیشلکاریانه ی گه ماروکان له لایه ن که شتی که انه وه به دهستی کویت و نه ماره ته عه ره بیه به کگرتووه کان ، زیستی پیشگیرانه ی تیمه به هیژتر ده کات و پتر له پیشتر نه وه ده سه لمینیت که MIF سهرچاوه یه کی پرپایه خی جیبه جی بوونی نه م گه ماروانه یه . تیمه دریژه به هه وله کانمان ده ده یین بو گه یشتن به نامانجه سهره کییه کانی سیاسه تی دهره وه مان له ریگای راگرتنی پیکهاته ی فره ره گه زی

MIF . دهوله تی "نیوزله ند" نه م دواییانه که شتییه کی ره وانه ی ناوچه کردووه بو نه وه ی که کار بکات له گه ل MIF ، به ریتانیا هاوکارییه کی زور نزیک هیه له گه ل هیزه کانمان له باکووری که نداو و هیوادارین له سه ره ی ۱۹۹۷ ، کانادا، به لژیکا و هوله ندا، که شتی بنیرن بو ناوچه بو نه وه ی دیسان په یوه ست بینه وه به MIF .

نیمه دریزه به هوله کانمان ده دهین بو تیوه گلاندنی کومه لگای نیونه ته وه یی له گه مارو ده ریاییه کانی سه ر عیراق . زوربه ی نه و که شتییه کی که گه مارو کانمان پیشیل کردووه له م قوناخه دا، له نه ماره ته عه ره بیه یه کگرتووه کان ئالایان خراوه ته سه ر. له سه ر داوای نیمه، دهوله تی نه ماره ته یه کگرتووه عه ره بیه کان، نه م دواییانه سزای توندتری سه پاندووه به سه ر نه و که شتییه کی که گه مارو کان پیشیل ده که ن. هیوادارین که نه م کرده وانه پیش له شالاه کانی نه ماره ته یه کگرتووه عه ره بیه کان بگرت دژی نه و که شتییه کی که گه مارو کانی نه ته وه یه کگرتووه کان دژی عیراق پیشیل ده که ن.

ئیران دریزه ده دات به یارمه تیدانی نه و که شتییه کی که گه مارو کان پیشیل ده که ن، له به ر نه وه ی ریگه ده دات به و که شتییه کی که له عیراق وه دین تا له قه له مپه وی ده ریایی ئیرانه وه تیپه ر بن بو نه وه ی تووشی هیزه کانی MIF نه بن له باکووری که نداو. نیمه به لگه ونیشانه کانی هه بوونی دهستی ئیران له پیشیلکارییه کانی گه مارو کانمان ته سلیمی کومیتیه ی گه مارو کانی نه ته وه یه کگرتووه کان کردووه و داوامان له کومیتیه کردووه که به شیوازی فه رمی نه م کرده وانه ی ئیران شه رمه زار بکات.

سیاسه تی نیمه به نیسبه ت جیبه جی کردنی گه مارو کان هه مان سیاسه تی پیشوووه واتا نه م گه ماروانه په یامیکی روونه بو دهوله تی عیراق و نه وانه ی که دژی گه مارو کانن که نه م گه ماروانه که م نا کرینه وه و ئالوگورپیان به سه ردا ناییت هه تا کاتیک که عیراق به ته وای نیاز و ویستی ئاشتیخوازانه ی خو ی نیشان نه دات بو جیبه جی کردنی سه رجه م بریارنامه کانی UNSC . کومیسینی قه ره بوو کردنه وه ی نه ته وه یه کگرتووه کان (UNCC) که به گویره ی بریارنامه ی ۶۸۷ ی UNSCR دامه زراوه، دریزه ده دات به به دوا داچونه وه ی نه و سکا لایانه ی که ده خرینه پوو بو

نه وهی قهره بووی نه و زهره و زیانانه بکریته وه که له ناکامی داگیر کرانی نایاسایی کویت له لایه ن عیراق لییان که وتوه .

UNCC لیپیچینه وهی کردوه له گه ل ۹۸۰ هه زار سکا لانه که پاره ی قهره بوو کردنه وه که ی ده کاته ۴۰ بیلین دولا ر. UNCC ته نها بریاری قهره بوو کردنه وهی نه و که سانه ی ده رکردوه که له ناکامی داگیر کرانی کویت بریندار بوونه یا کوژدا ون له بهر نه وهی عیراق سه ریچی ده کات له جیبه جی کردنی سه رجه م بریارنامه په یوه ندیداره کانی نه جوومه نی ناسایشی نه ته وه په کگرتوه کان ، که وابوو گه مارۆ ئابووریه کانی نه ته وه په کگرتوه کان هه روا جیبه جی ده کریت. نیستا UNCC له گه ل قهرانیکی جیدی مادی روبه پوویه بو قهره بوو کردنه وهی زیانه کان و دابین کردنی خه رچی روژانه ی چالاکیه کانی نه گه ر عیراق هیدی هیدی بتوانی به گویره ی شه رت و مه رجه کانی بریارنامه ی ۹۸۶ ی UNSCR نه وتی خو ی به ته وای بفروشی، داها تی نه م نه وته ده خریته سندوقیکی نه ته وه په کگرتوه کان که بو نه م مه به سته ده کریته وه و ۳۰ ٪ ی ته رخا ن ده کریت بو قهره بوو کردنه وهی زیانه کان و دابین کردنی خه رچی روژانه ی UNCC .

له نه نجامدا، عیراق هه روا مه ترسییه کی جیدییه بو ناشتی و سه قامگیری ناوچه . نیمه شیلگیر ده بین له سه ر هه وله کانمان بو ملکه چ کردنی عیراق به جیبه جی کردنی ته وای نه رکه کانی به گویره ی بریارنامه کانی نه جوومه نی ناسایشی نه ته وه په کگرتوه کان .

ئیداره ی نیمه به رده وام ده بییت له سه ر دژیته تی کردن له گه ل هه ر جوړه که م کردنه وهی گه مارۆکان، هه تا کاتیک که عیراق نیازی ناشتیخوازانه ی خو ی نیشان بدات بو جیبه جی کردنی نه م بریارنامه نه .

سپاسی پشتیوانی کوئنگریس ده که م له هه وله کانمان و به رده وام ده بم له ئاگادار کردنه وهی ته وای کوئنگریس له باره ی نه م مه سه له گرینگه .

له گه ل ریژمدا

ویلیام ج کلینتون

راپورتی سه رۆک کۆماری نه مریکا بۆ کۆنگرێس ده رباره ی عێراق،

۷ ی کانوونی دووه می ۱۹۹۷

به پێز سه رۆکی کۆنگرێس

له په یوه ندی له گه ل رێگه پێدان به به کارهێنانی هێزی سه ربازی دژی عێراق (یاسای گشتی ۱ - ۱۰۲) وه ک به شیک له هه وله کانم بۆ ئاگادار کردنه وه ی ته وای کۆنگرێس، راپورتان بۆ ده نێرم ده رباره ی هه وله کانمان بۆ ملکه چ کردنی عێراق به جێبه جێ کردنی بریارنامه کانی نهنجوومه نی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتووه کان. نه م راپورته قوناخی ۴ ی تشرینی دووه م تا ئیستا له خو ده گریت.

سه دام حوسه ی هه روا مه ترسیه بۆ خه لکی عێراق و ناوچه . ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا وه لāmیک سهرکه وتوانه ی دایه وه به وه رشه روو له زیاد بوونه ی که له نهجامی هێرش سهدام بۆ سه ر هه ولێر له مانگی ئاب دروست بوو، به لām سهدام به رده وامه له هه وله کانی بۆ قوژنه وه ی مللانییه مه حه لیه کانی باکووری عێراق به قازانجی خو ی. ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا و هاوپه یمانه کانی درێژه ده دن به پاراستنی هه ریمی دژه فرینی باشووری عێراق.

سه ره پای سه ر له نوێ داپشته وه ی پیکهاته ی شالآوه کان، پاراستنی هه ریمی دژه فرینی باکووریش بۆ وچان به رده وامه . به هۆی ئالۆگۆر له نه رکه کانی شالآوی دابینکردنی ئاسایش له نهجامی داخرانی ناوه ندی فه رمانده یی سه ربازی (MCC) له شاری زاخۆ له عێراق و گۆرینی ئاراسته ی یارمه تیه مروقدۆستانه کانی ریکخراوه نیونه ته وه ییه کان به گوێره ی بریارنامه ی ۹۸۴ ی UNSCR ، ئیدی "شالآوی دابینکردنی ئاسایش" له ژێر نه م ناوه به رده وام نابیت. به ریتانیا درێژه ده دات به به شداری کردن له م نه رکه دا به لām فه رانسا بریاری داوه ئیدی به شداری نه کات له م نه رکه دا. هه چکام له م ئالۆگۆرانه کاریگه ری نابیت له سه ر به رپرسیاریتی فه رمی ئیمه بۆ پاراستنی ته وای هه ریمی دژه فرینی باکووری عێراق.

جگه له شالوه هه وایه کانمان، ئیمه دریزه ده دهین به هیشتنه وهی هیزه کانی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا له ناوچه به ئامانجی کونترول کردنی سه دام. هیزه کانی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا گه راونه ته وه بۆ ئه و شوینانه ی پیش "شالوی زه بری بیابان". به هیزی زه مینی و هه وایی و ده ریایی و هیزیکی چه کداری ده ریایی و زه مینی، به تالیونیک موشه کی Patriot و به تالیونیک میکانیزه پشتیوانی له شالوه کانی USCINCENT ده کات. هه روه ها له کرده وه یه کی دیکه دا بۆ به رپه رچدانه وهی ده ستریز عیراق، فروکه یه کی (F - ۱۱۷) مان ناردوه بۆ کویت.

له کاتی ته سلیم کردنی دوا راپورته که م تا ئیستا، UNCINCENT قوناخه سه ره تاییه کانی "شالوی چریونه وهی بیوان" ی ته واو کردوه و سه رجه م هیزه شه رکه ره کانی عه ره بستانی سعودی له ناوچه ئارامتره کانی سه راسه ری ئه م ولاته سه ر له نوێ جیگیر کردوه و قایم کردوه. بۆ به هیتر کردنی هیزی پاراستن له سه راسه ری ناوچه، هیزی ئاسایشپاریزی سه ربازی زیاده جیگیر کراوه بۆ سوپی به رده وایی هیزه کانمان.

USCINCENT به رده وامه له چاودیری توند به سه ر بارودۆخی ئاسایشی ناوچه به مه به ستی مسۆگه رکردنی هیزی پاریزه ره به قه د پیویست. بریارنامه ی ۹۴۹ ی UNSCR که له تشرینی یه که می ۱۹۹۴ په سه ند کراوه داوای له عیراق کردوه هه ره شه نه کات له دراوسیکانی و کیشه دروست نه کات بۆ چالاکیه کانی نه ته وه به کگرتووه کان له عیراق و توانایی سه ربازی خۆی زیاد نه کات له باشووری عیراق. به له به رچاو گرتنی ئه وهی که ناکریت متمانه به سه دام بکریت، پیویسته هیزیکی به رچاوی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا له ناوچه جیگیر بیت بۆ ئه وهی توانایی ئه وه یان هه بیت وه لامي خیرا بده نه وه به ده ستریز عیراق یا هه ره شه کردن له دراوسیکانی.

ئیمه به ره وپیشچوونیک سنووردارمان له باکووری عیراق به ده ست هیناوه بۆ باشتکردنی ئاگره ستی ۲۳ ی تشرینی یه که م و ته شویقکردنی ئاشتی سیاسی نیوان دو گروپی سه ره کی کوردی عیراق واتا پارتي دیموکراتی کوردستان (PDK) و

به کیتی نیشتمانی کوردستان (PUK) . جیگری وه زیری دهره وه بۆ کاروباری رۆژه لاتى نزيك، به پړز "رؤبیرت پليتریو" له ۲۰ ی تشرینی به کم و ۱۵ ی تشرینی دووهم سه رۆکایه تی وتووێژه کانی نیوان PDK و PUK کردووه له تورکیا و ههروه ها نوینه رانی تورکیا و به ریتانیاش دانیشتنیان بووه له گه ل ئه م دو گروهه . له م وتووێژانه دا، ئیمه ره زامه ندی ئه م دو حیزبه مان به ده ست هیناوه بۆ ئه وه ی هیزی چاودیری ناشتی (PMF) - که بۆ لایه ن و خوجیتی بیته هیلی ئاگر به سستی نیوان PDK و PUK دیاری بکات و چاودیری به سه ردا بکات. بۆ پشتگیری له PMF ، من به گویره ی ده سه لاته کانی به شی ۵۵۲ و ۶۱۴ ی "یاسای یارمه تی بیانی سالی ۱۹۶۱" فه رمانم دا بری ۴ میلیون دولار له حیسابی "ئیداره ی خزمه ت و به رگری" ته رخان بکریت و وه زاره تی دهره وه بریاری ئه وه ی داوه که پتر له ۳ میلیون دولار ته رخان بکات بۆ دا بین کردنی یونیفورم، خپوه ت، موه لیده و پیداو یستیه کانی خۆپاراستنی تاکه که سی بۆ هیزه کانی PMF . مه سه له کانی په یوه نیدار به چالاکیه کانی PMF به رده وام و به شیوازی رنکوپیک له لایه ن گروهیکی بالای چاودیری ناشتی تاوتوئ ده کریت که له ئانکارا کۆ ده بیته وه و له نوینه رانی ولاته یه کگرتووه کانی ئه مریکا ، به ریتانیا ، تورکیا و ههروه ها ئه ندامانی حیزبه په یوه نیداره کانی باکووری عیراق (مه به سستی به کیتی و پارتییه وه رگپ) پیکدیته . له م کۆبوونه وه ئاست به رزانه و کۆبوونه وه ئاست به رزه کانی دیکه، حکومه تی ئه مریکا به رده وام هۆشدار ی داوه به لایه نه په یوه نیداره کان که شه پی ناوخۆ له باکووری عیراق ته نها به قازانجی سه دام حوسه ی ن و ئیران ته واو ده بیته که به باوه پی ئیمه نابئ هیچ ده وریک ببینن له ناوچه دا. له م په یوه ندیه دا ئیمه هه روا نگه رانین به نیسبه ت په یوه ندی PDK له گه ل ده ولته تی عیراق و په یوه ندی PUK له گه ل ئیران .

سه ره پای ئاگر به سستی نیوان PDK و PUK و هه ولته کانی دیکه، گه لی له دانیشتوانی باکووری عیراق به رده وام له گه ل مه ترسیه کانی ده ولته تی عیراق روبه پوون به هوی هاوکاریکردن له گه ل رنکخواوه ناحکوومیه کانی سه ر به ولاته یه کگرتووه کانی

ئەمريكا كە لەم چەند سالەى دواييدا كارى "دابىنكردىنى ئاسايش و حەسانەو" يان لە باكورى عىراق ئەنجام داو. لە وەلامدا، حكومەتى ئەمريكا بە هاوكارى توركييا، قوناخى سىيەمى شالۆى لە ناوچە بردنەدەرەوہى نزيكەى ٣٧٨٠ كەس لە دانىشتوانى باكورى عىراقى ئەنجام داو كە زيانيان لە بەردەم مەترسى راستەوخۆى رژىمى عىراقدا بوو. ھەمووى ئەم كەسانە بە گوێرەى پرۆگرامى نىشتەجى كردنى پەنابەرانى نەتەوہ يەكگرتووہكان لە "گوم" نىشتەجى كراون. زۆرەى ئەو ٢٧٠٠ كەسە كە لە دو قوناخى پيشوووتردا لە ناوچە براونەتە دەرەوہ، ئىستا لە ولاتە يەكگرتووہكانى ئەمريكا نىشتەجى كراون.

ولاتە يەكگرتووہكانى ئەمريكا لە رىگاي نەتەوہ يەكگرتووہكان و رىكخراوہ مرقۇدۆستە فرياكوزارىيەكان كار دەكات و بەردەوامە لە دابىنكردىنى يارمەتى مرقۇدۆستانە بۆ خەلكى باكورى عىراق. ئىمە ئەمسال برى ١٥ ميليون دۆلارمان تەرخان كردووہ بۆ سندوقى فرياكوزارى نۆنەتەوہىيى منداڵانى سەر بە نەتەوہ يەكگرتووہكان و پرۆگرامى جىھانى خۆراك (WFP) بۆ باكورى عىراق. بارودۆخى ئاسايشى باكورى عىراق ھەروا زۆرە ئالۆزە و چالاكەكانى PKK (پارتى كرىكارانى كوردستان) و ئىران زياد بوو بە سەر مەترسىيەكانى دەولەتى عىراق دا.

راپۆرتى سەرۆك كۆمارى ئەمريكا بە كۆنگرەس دەربارەى عىراق

٧ ي ئادارى ١٩٩٧

بەريز سەرۆكى كۆنگرەس

لە پەيوەندى لەگەڵ رىگەپيدان بە بەكارھيئەتى ھىزى سەربازى دژى عىراق (ياساى گشتى ١ - ١٠٢) ھەك بەشيك لە ھەولەكانم بۆ ئاگاداركردنەوہى تەواوى كۆنگرەس، راپۆرتتان بۆ دەنيرم دەربارەى ھەولەكانمان بۆ ملکہ چ كردنى عىراق بە جيبەجى كردنى بپيارنامەكانى ئەنجومەنى ئاسايشى نەتەوہ يەكگرتووہكان. ئەم راپۆرتە قوناخى ٧ى كانوونى دووہم تا ئىستا لە خو دەگرىت.

سەدام حوسەين ھەروا مەترسىيە بۆ خەلكى عىراق و ناوچە. ولاتە يەكگرتووہكانى ئەمريكا ھەولەكەوتوانەى داىوہ بەو ھەرشە روو لە زياد بوونەى كە لە

نه نجامی هیرشی سه دام بۆ سه ره هه ولیر له مانگی ئاب دروست بوو، به لام سه دام به رده وامه له هه وله کانی بۆ قۆزتنه وهی مملانییه مه حه لیه کانی باکووری عیراق به قازانجی خوێ. ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا و هاوپه یمانه کانی دریزه دهن به پاراستنی هه ریمی دژه فیرینی باشووری عیراق. سه ره پای سه ره له نوێ داپشته وهی پیکهاته ی شالاره کان، پاراستنی هه ریمی دژه فیرینی باکووریش بی وچان به رده وامه . به هوی ئالوگور له نه رکه کانی شالاری دابینکردنی ئاسایش له نه نجامی داخرانی ناوهندی فه رمانده یی سه ربازی (MCC) له شاری زاخو له عیراق و گورپینی ئاراسته ی یارمه تییه مرؤقدۆستانه کانی ریکخراوه نۆنه ته وه ییه کان به گویره ی بریارنامه ی ۹۸۴ ی UNSCR ، ئیدی "شالاری دابینکردنی ئاسایش" له ژیر نه م ناوه به رده وام نابیت. به ریتانیا دریزه ده دات به به شداری کردن له م نه رکه دا به لام فه رانسا بریاری داوه ئیدی به شداری نه کات له م نه رکه دا. هیکام له م ئالوگورانه کاریگه ری نابیت له سه ره به رپرسیاریتی فه رمی ئیمه بۆ پاراستنی ته وای هه ریمی دژه فیرینی باکووری عیراق.

جگه له شالاره هه واییه کانمان، ئیمه دریزه ده دهن به هیشته وهی هیزه کانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له ناوچه به ئامانجی کونترۆل کردنی سه دام. هیزه کانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا گه راونه ته وه بۆ نه و شوینانه ی پیش "شالاری زه بری بیابان". به هیزی زه مینی و هه وایی و ده ریایی و هیزیکی چه کداری ده ریایی و زه مینی، به تالیونیک موشه کی Patriot و به تالیونیک میکانیزه پشتیوانی له شالاره کانی USCINCENT ده کات. هه ره ها له کرده وه یه کی دیکه دا بۆ به رپه رچدانه وهی ده ستریزی عیراق، فره که یه کی (F - ۱۱۷) مان ناردوه بۆ کویت.

له کاتی ته سلیم کردنی دوا راپورته که م تا ئیستا، UNCINCENT قوناخه سه ره تاییه کانی "شالاری چپوونه وهی بیوان" ته واکردوه و سه رجه م هیزه شه رکه ره کانی عه ره بستانی سه ودی له ناوچه ئارامتره کانی سه راسه ری نه م ولاته سه ره له نوێ جیگیر کردوه و قایم کردوه. بۆ به هیزتر کردنی هیزی پاراستن له

سه راسه ری ناوچه، هیزی ئاسایش پاریزی سه ربازی زیاده جیگیر کراوه بو سوپی به رده وامی هیزه کانمان.

USCINCENT به رده وامه له چاودیری توند به سه ر بارودوخی ئاسایشی ناوچه به مه به سستی مسوگر کردنی هیزی پاریزه ر به قه د پیویست. بریارنامه ی ۹۴۹ ی UNSCR که له تشرینی به که می ۱۹۹۴ په سهند کراوه داوای له عیراق کردوه هه په شه نه کات له دراوسی کانی و کیشنه دروست نه کات بو چالاکیه کانی نه ته وه به کگرتووه کان له عیراق و توانایی سه ربازی خو ی زیاد نه کات له باشووری عیراق. به له به رچاو گرنتی نه وه ی که ناکریت متمانه به سه دام بکریت، پیویسته هیزکی به رچاوی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا له ناوچه جیگیر بیست بو نه وه ی توانایی نه وه یان هه بیست وه لای خیرا بده نه وه به ده ستریزی عیراق یا هه په شه کردن له دراوسی کانی.

له په یوه ندی له گه ل باکووری عیراق، ئیمه تا ئیستا له ۲ قوناخدا گفتوگومان له گه ل حیزبه سه ره کییه کورده کانی باکووری عیراق واتا به کیتی نیشتمانی کوردستان (PUK و پارتی دیموکراتی کوردستان (PDK) کردوه و شه ریکه "به ریتانی و تورکیا" بیه کانیشمان به شدارن له م گفتگوانه دا. ئامانجی راسته وخو و کتوپری ئیمه نه وه یه که ناگره سستی ۲۲ ی تشرینی به که می نیوان PUK و PDK به هیز بکه ین (که به ناویزیوانی ئیمه پیکهاتوه و تا ئیستا هه روهک خو ی ماوه ته وه) و ناشته وایی سیاسی نیوان PUK و PDK هان بده ین. حکومه تی نه مریکا به رده وام هوشداری ده دات به لایه نه په یوه ندیده کان که شه ری به کدی کوشتن له باکووری عیراق ته نها به قازانجی سه دام حوسه ین و ئیرانه که به باوه ری ئیمه نابیت هیچ ده ورکیان بیت له ناوچه دا. له م په یوه ندیه دا نیگه رانی ئیمه به رده وامه به نیسبه ت په یوه ندیه کانی کورده کانی عیراق له گه ل ده وله تی به غداد و تاران.

ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا پشتیوانی سیاسی، مالی و لوجستیکی دابین ده کات بو هیزی چاوه دیری ناشتی (PMF) که بی لایه ن و خو جییی بیت له باکووری عیراق که هیلای ناگره سستی نیوان PUK و PDK یان دیاری کردوه و چاودیری

ده کەن به سەر ئەم ناگرهسته دا. هیزه کانی PMF له چەند ههفته ی داهاتوودا، به تهواوی له ناوچه جیگیر ده بن. پشتیوانی ئیتمه له PMF به شیوازی کالاً و خزمه تگوزاری ده بێت به گوێره ی ئەو فه رمانه ی که له ۱۱ ی کانوونی یه که می ۱۹۹۶ دهرم کردوو و به گوێره ی ئەو به پاره یه که بۆ دابین کردنی یارمه تییه کانی دیکه (به پیتی بریارێکی دیکه ی وه زیری دهره وه ی پیشووی ئەمریکا، به ریز "کرسیتۆفیر" له ۱۰ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۶) خه رج ده کړیت .

ئیمه هه روه ها هه ر دوو گروپه کورده که ته شویق ده کەین به ره و ناشتبوونه وه هه نگاو هه لبگرن. له دوا یین خولی وتووێژه ئاست به رزه کان له ئانکارا له ۱۵ ی کانوونی دووه م، کورده کانی عێراق ره زامه ندی خۆیان دهربرپوه له سەر پیکه یێنانی کومیته یه کی هاوبه ش بۆ هاوکاری کردن له بواری په روه رده، ته ندروستی و گوازتنه وه له م ناوچانه. نوێنه ره مه حه لیه کانی ئەم دوو گروپه کورده و ولاته یه کگرتوو ه کانی ئەمریکا، به ریتانیا، تورکیا و PMF به رده وامن له کۆبوونه وه کانیا ن له ئانکارا که دو هه فته جارێک به رپوه ده چیت. هه موو هه ولی ئیمه به گوێره ی ره وتی ئانکارا (هه ر وه ک هه وله کانی دیکه مان له په یوه ندی له گه ل عێراقدا) نه وه یه که به رده وام پشتیوانی بکهین له یه کیتی و یه کپارچه یی خاکی عێراق.

راپۆرتی سه رۆک کۆماری ئەمریکا به کۆنگرێس دهرباره ی عێراق

۸ ی مایسی ۱۹۹۷

به ریز سه رۆکی کۆنگرێس

له په یوه ندی له گه ل ریگه پیدان به به کاره یێنانی هیزی سه ربازی دژی عێراق (یاسای گشتی ۱ - ۱۰۲) وه ک به شیک له هه وله کانم بۆ ئاگادار کردنه وه ی تهواوی کۆنگرێس، راپۆرتتان بۆ دهنیرم دهرباره ی هه وله کانمان بۆ ملکه چ کردنی عێراق به جیبه جی کردنی بریارنامه کانی نهنجوومه نی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتوو ه کان. ئەم راپۆرته قوناخی ۷ ی ئادار تا ئیستا له خو ده کړیت.

سه دام حوسه ين هه روا مه ترسييه بۆ خه لکی عیراق و ناوچه . ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا وه لاميکی سه رکه وتوانه ی دایه وه به و هه رشه روو له زياد بوونه ی که له نه جامی هیرشی سه دام بۆ سه ر هه ولیر له مانگی ئاب دروست بوو، به لام سه دام به رده وامه له هه وله کانی بۆ قوزتنه وه ی ململانییه مه حه لیه کانی باکووری عیراق به قازانجی خو ی . ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا و هاوپه یمانه کانی دریزه دده ن به پاراستنی هه ری می دژه فیرینی باشووری عیراق .

سه ره پای سه ر له نو ی داپشته وه ی پیکهاته ی شالاهه کان، پاراستنی هه ری می دژه فیرینی باکووریش بی وچان به رده وامه . به هو ی ئالوگور له نه رکه کانی شالای دابینکردنی ئاسایش له نه جامی داخرانی ناوه ندی فه رمانده یی سه ربازی (MCC) له شاری زاخو له عیراق و گورینی ئاراسته ی یارمه تیه مرو فده ستانه کانی ریکخراوه نیونه ته وه ییه کان به گویره ی بریارنامه ی ۹۸۴ ی UNSCR ، ئیدی "شالای دابینکردنی ئاسایش" له ریزه ئه م ناوه به رده وام نابیت . به ریتانیا دریزه ده دات به به شداری کردن له م نه رکه دا به لام فه رانسا بریاری داوه ئیدی به شداری نه کات له م نه رکه دا . هیکام له م ئالوگورانه کاریگه ری نابیت له سه ر به رپرسیاریتی فه رمی ئیمه بۆ پاراستنی ته وای هه ری می دژه فیرینی باکووری عیراق .

جگه له شالاهه هه واییه کانمان، ئیمه دریزه دده ين به هیشتنه وه ی هیزه کانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له ناوچه به ئامانجی کونترول کردنی سه دام . هیزه کانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا گه راونه ته وه بۆ نه و شوینانه ی پیش "شالای زه بری بیابان" . به هیزی زه مینی و هه وایی و ده ریایی و هیزیکی چه کداری ده ریایی و زه مینی، به تالیونیک موشه کی Patriot و به تالیونیک میکانیزه پشتیوانی له شالاهه کانی USCINCENT ده کات . هه روه ها له کرده وه یه کی دیکه دا بۆ به رپه رچدانه وه ی ده ستریزی عیراق، فروکه یه کی (F - ۱۱۷) مان ناردووه بۆ کویت .

له کاتی ته سلیم کردنی دوا راپورته که م تا ئیستا، UNCINCENT قوناخه سه ره تاییه کانی "شالای چرپوونه وه ی بیوان" ی ته واو کردووه و سه رجه م هیزه شه پکه ره کانی عه ره بستانی سعودی له ناوچه ئارامتره کانی سه راسه ری نه م ولاته سه ر

له نوئ جیگیر کردوو و قایم کردوو . بۆ به هیزتر کردنی هیزی پاراستن له سه راسه ری ناوچه ، هیزی ئاسایش پاریزی سه ربازی زیاده جیگیر کراوه بۆ سوپی به رده وامی هیزه کانمان .

USCINCENT به رده وامه له چاودیری توند به سه ر بارودوخی ئاسایشی ناوچه به مه به ستی مسۆگه ر کردنی هیزی پاریزه ر به قه د پیویست . بریارنامه ی ۹۴۹ ی UNSCR که له تشرینی یه که می ۱۹۹۴ په سه ند کراوه داوای له عیراق کردوو هه ره شه نه کات له دراوسیکانی و کیشه دروست نه کات بۆ چالاکیه کانی نه ته وه یه کگرتوو هکان له عیراق و توانایی سه ربازی خو ی زیاد نه کات له باشووری عیراق . به له به رچاو گرتنی ئه وه ی که ناکریت متمانه به سه دام بکریت ، پیویسته هیزکی به رچاوی ولاته یه کگرتوو هکانی ئه مریکا له ناوچه جیگیر بیت بۆ ئه وه ی توانایی ئه وه یان هه بیت وه لای خیرا بده نه وه به ده ستریزی عیراق یا هه ره شه کردن له دراوسیکانی .

له په یوهندی له گه ل باکووری عیراق ، ولاته یه کگرتوو هکانی ئه مریکا دریزه ده دات به ربه رایه تی کردنی هه وله کان بۆ زیاد کردنی ئاسایش و سه قامگیری باکووری عیراق و که م کردنه وه ی هه وله کانی ده وله تی ئیران و عیراق بۆ هه ره شه کردن له هاوولاتیانی باکووری عیراق . جیگری وه زیری ده ره وه بۆ کاروباری رۆژه لاتی نزیک ، به پیز "ده شید ویلش" ، به سه رۆکایه تی لیژنه یه ک له ۳ و ۴ ی نیسانی سه ردانی باکووری عیراقی کردوو که یه که م سه ردانی کاربه ده ستیکی فره می ولاته یه کگرتوو هکانی ئه مریکا یه له باکووری عیراق له کاتی هیرشی ده وله تی عیراق بۆ ناوچه له ئه یلولی ۱۹۹۶ و یه که م سه ردانی که که له ماوه ی سالانی رابردو له م ئاسته به رزه دا ئه نجام دراوه .

به پیز "ویلش" له گه ل ربه رانی دو گروهی سه ره کی کوردی عیراق واتا مه سعود بارزانی ، ربه ری پارتی دیموکراتی کوردستان (PDK) و جه لال تاله بانی ، ربه ری یه کیتی نیشتمانی کوردستان (PUK) دیداری کردوو . هه ر دوی ئه م دو ربه ره کورده عیراقیه جه ختیان له سه ر پشتیوانی کردن له سیاسه تی ولاته یه کگرتوو هکانی ئه مریکا و ده ره سبوونیان به هاوکاری کردن له گه ل ئیمه کردوو ته وه له رگی

"رهوتی ناشتبوونه وی نانکارا". به پریز "ویلش" هه روه ها له گه ل رتیه رانی سیاسی ناشوری و تورکمانه کانی عیراق و کارمه نندانی PMF و کاربه ده ستانی نه ته وه به کگرتووه کان دیداری کردووه .

ده رباره ی رهوتی نانکارا بو یارمه تیدانی PUK و PDK بو چاره سه ر کردنی نا کوکییه کانیا ن، ئیمه کارناسانیمان کردووه بو ده ستپیکردنه وه ی خولی سییه می وتووێژه ئاست به رزه کانی PUK و PDK له گه ل ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا ،تورکیا و به ریتانیا . ئامانجی کتوپری ئیمه له م رهوته نه وه یه که ناگرهستی ۲۲ ی تشرینی به که می ۱۹۹۶ به هیز بکهین که به ناو بژیوانی نه مریکا پیکهاتووه و هه روه ها ناشتی سیاسی نیوان PUK و PDK ته شویق بکهین .

ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا پشتیوانی سیاسی، مالی و لوجستیکی دابین ده کات بو هیزی چاوه دیری ناشتی (PMF) که بی لایه ن و خوجییی بیت له باکووری عیراق که هیلی ناگرهستی نیوان PUK و PDK یان دیاری کردووه و چاودیری ده که ن به سه ر نه م ناگرهسته دا. پشتیوانی ئیمه له PMF به شیوانی کالآ و خزمه تگوزاری ده بیت به گویره ی نه و فرمانه ی که من له ۱۱ ی کانونی به که می ۱۹۹۶ ده رم کردووه و هه روه ها به شیوانی نه وه بپه پاره یه که خه رج ده کریت بو دابین کردنی یارمه تییه کانی دیکه به گویره ی بریاریکی دیکه ی وه زیری ده ره وه ی پیشووی نه مریکا، به پریز "کرسیتوفیر" له ۱۰ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۶.

PMF له ناوه راستی مانگی نیسانه وه دهستی کردووه به جیگیر بوونی ته واو له ناوچه و تا ئیستا توانیویه تی چند جار پیش له پیشیل کردنی ناگرهستی بگریت. PMF هه روه ها توانیویه تی یارمه تی به لیکنزیکبوونه وه ی نه م دو حیزیه کورده بدات، بو نمونه له ۴ ی نیسانی نزیکه ی ۷۰ که س له دیله کانی هه ر دولای ئازاد کردووه . نه م دو گروه کورده عیراقیه هه روا درێژه ده دن به کار کردن بو ناشتبوونه وه، له وانه کو بوونه وه ی ۱۲ ی ئادار بو پیکهتانی کومیتیه کی هاوکاری هاوبه شی به رزتر بو باشتر کردنی هاوکاری خزمه تگوزاری مه ده نی وه ک کاره با و نه ندروستی. نوینه رانی مه حه لی دو حیزیه کورده که و نه مریکا ، به ریتانیا ، تورکیا و

PMF درېزه به کۆبوونه وه کانیان له ئانکارا ده دن که هر ۱۵ رۆژ جارێک به پتیه ده چیت .

بارودۆخی ئاسایشی باکووری عێراق هه روا ئالۆزه و چالاکی ئێران و PKK (پارتی کرێکارانی کوردستان) زیاد بووه به سهر مه ترسیه کانی ده وله تی عێراق . هه موو هه ولی ئیتمه له ره وتی ئانکارا (هر وهک هه وله کانی دیکه مان له په یوه ندی له گه ل عێراقدا) نه وه یه که پشتیوانی بکه ین له یه کیتی و یه کپارچه یی خاکی عێراق .

رابطه ی سهرۆک کۆماری نه مریکا به کۆنگرێس ده رباره ی عێراق

۹ ی ته موزی ۱۹۹۷

به پێز سهرۆکی کۆنگرێس

له په یوه ندی له گه ل ریگه پیدان به به کاره یێانی هێزی سهربازی دژی عێراق (یاسای گشتی ۱ - ۱۰۲) وهک به شیک له هه وله کانم بۆ ئاگادار کردنه وه ی ته وای کۆنگرێس، رابطتتان بۆ ده نیرم ده رباره ی هه وله کانمان بۆ ملکه چ کردنی عێراق به جیبه جی کردنی بپارنامه کانی نهنجومه نی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتوه کان. نه م رابطته قوناخی ۸ ی مایس تا ئیستا له خۆ ده گریت .

به نیسبهت باکووری عێراق، ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا درېزه ده دات به رێبه رایه تی کردنی هه وله کان بۆ زیاد کردنی ئاسایش و سه قامگیری باکووری عێراق و که م کردنه وه ی هه وله کانی ده وله تی ئێران و عێراق بۆ هه په شه کردن له هاوولاتیانی باکووری عێراق . جیگری وه زیری ده ره وه بۆ کاروباری رۆژه لاتی نزیک، به پێز "ده یفید ویلش"، پاش سه ردانه سه رکه وتوه که ی بۆ باکووری عێراق له سه ره تای نیسان، له ۱۴ ی مایس له تورکیا سه روکایه تی لیژنه یه کی کردوه بۆ یارمه تیکردن به چاره سه ر کردنی ناکوکیه کانی نیوان دو گروپی سه ره که ی کوردی و اتا پارتی دیموکراتی کوردستان (PDK) به رێبه رایه تی مه سعود بارزانی و یه کیتی نیشتمانی کوردستان (PUK) به رێبه رایه تی جه لال تاله بانی .

له میانه ی نه م کۆبوونه وه یه ی دوا یه به گویره ی ره وتی ئانکارا، ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا، بریتانیا و تورکیا که پشتیوانی نه م وتووێژانه، ره زامه ندی لیژنه کانی PDK و PUK یان به ده ست هیناوه بو هه لگرتنی هه نگاوی جوړاوجوړ بو به هیزتر کردنی ئاگر به سستی ۲۳ ی تشرینی یه که می ۱۹۹۶ ی نیوان نه م دو گروهه کورده عیراقیه و ته شویق کردنی ئاشتبوونه وه ی سیاسی نیوان نه م دو گروهه .

هه روه ها نوینه رانی ریکخواوه کانی تورکمان و ئاشورییه کانی عیراق که سه ربه هیزی بی لایه ن و خو جیتی چاودیری ئاشتی (PMF) ن له خولی چواره می وتووێژه کان له ئانکارا به شداری ده که ن. به شداری بووانی PMF له م وتووێژانه درێژه ده دن به یارمه تیدانی گروهه کورده کانی عیراق بو به ره وه پیشچوون له بواره کانی دیکه که دوا ییان، پیکهتانی چه ند کومیه ی دانیشتنی هاو به ش بوو له ۲۹ ی مایس که تیدا باسی خزمه تگوزارییه مه ده نیه کان و مه سه له مرو فدۆستانه کانی په یوه ندیدار به دانیشتیوانی باکووری عیراق کراوه . نوینه ره مه حه لیه کانی PDK و PUK و نه مریکا، به ریتانیا، تورکیا و PMF درێژه به دانیشتنه کانیا ن ده دن که هه ر ۱۵ رۆژ جار یک له ئانکارا به پتیه ده چیت و به ره وه پیش ده چه ن له ریکا کانی پته و کردنی متمانه ی هه ر دوو لا به یه کدی.

ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا پشتیوانی سیاسی، مالی و لۆجستیکی دا بین ده کات بو هیزی چاوه دیری ئاشتی (PMF) که بی لایه ن و خو جیتی بیت له باکووری عیراق که هیلئ ئاگر به سستی نیوان PDK و PUK یان دیاری کردوه و چاودیری ده که ن به سه ر نه م ئاگر به سته دا. پشتیوانی ئیمه له PMF به شیوازی کالآ و خزمه تگوزاری ده بیت به گویره ی نه و فه رمانه ی که من له ۱۱ ی کانوونی یه که می ۱۹۹۶ ده رم کردوه وه روه ها به شیوازی نه و به پاره یه که خه رج ده کریت بو دا بین کردنی یارمه تییه کانی دیکه به گویره ی بریار یکی دیکه ی وه زیری ده ره وه ی پیشووی نه مریکا، به ریز "کرسی توفیر" له ۱۰ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۶.

PMF له ناوه راستی مانگی ئاقریه وه ده سستی کردوه به جیگیر بوونی ته واو له ناوچه و تا ئیستا توانیوه تی چه ند جار ری له پیشیل کردنی ئاگر به ست بگریت.

بارودوخی ئاسایشی باکووری عیراق هه روا ئالۆزه و چالاکی ئیران و PKK (پارتی کرێکارانی کوردستان) زیاد بووه به سهر مه ترسیه کانی ده وله تی عیراق. هه موو هه ولی ئیمه له ره وتی ئانکارا (هه ر وه ک هه وله کانی دیکه مان له په یوه ندی له گه ل عیراقدا) نه وه یه که پشتیوانی بکه ین له یه کیتی و یه کپارچه یی خاکی عیراق.

راپۆرتی سه رۆک کۆماری نهه مریکا به کۆنگرێس ده رباره ی عیراق

۲۳ ی نه یلۆولی ۱۹۹۷

به پێز سه رۆکی کۆنگرێس

له په یوه ندی له گه ل ریگه پێدان به به کارهێنانی هێزی سه ربازی دژی عیراق (یاسای گشتی ۱ - ۱۰۲) وه ک به شیک له هه وله کانم بۆ ئاگادارکردنه وه ی ته وای کۆنگرێس، راپۆرتتان بۆ ده نیتم ده رباره ی هه وله کانمان بۆ ملکه چکردنی عیراق به جێبه جێکردنی بریارنامه کانی نهه جوومه نی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتوه کان. ئه م راپۆرته قوناخی ۹ ی ته موز تا ئیستا له خو ده گریت.

له په یوه ندی له گه ل باکووری عیراق، ولاته یه کگرتوه کانی نهه مریکا درێژه ده دات به رێبه رایه تیکردنی هه وله کان بۆ زیاد کردنی ئاسایش و سه قامگیری باکووری عیراق و که مکردنه وه ی هه وله کانی ده وله تی ئیران و عیراق بۆ هه ره شه کردن له هاوولاتیانی باکووری عیراق. به شیک گرینگ له م هه وله کارکردن بووه بۆ چاره سه رکردنی ناکۆکییه کانی نیوان دو گروپی سه ره کی کوردی عیراق و اتا پارتی دیموکراتی کوردستان (PDK) به رێبه رایه تی مه سعود بارزانی و یه کیتی نیشتمانی کوردستان (PUK) به رێبه رایه تی جه لال تاله بانی. تاله بانی له کۆتایی مانگی ته موز سه ردانی ولاته یه کگرتوه کانی نهه مریکا کردوه بۆ دیدار له گه ل راویژکاری ئاسایشی نه ته وه یی نهه مریکا، به پێز "سه ندی بیرگیرا" و جیگری وه زیری ده ره وه، به پێز "توماس پیکیرینگ" و بالۆیزی ولاته یه کگرتوه کانی نهه مریکا له نه ته وه یه کگرتوه کان،

به پیز "بیل ریچاردسون" ۳ . جه لال تال بهانی له م دانیشنانه دا جه ختی کردووه ته وه له سه ر پشتیوانی کردن له "رهوتی ئانکارا" بو به ره و پیشبردنی وتووێژه کانی ناشتی نیوان PDK و PUK که به پشتیوانی ئه مریکا ، تورکیا و به ریتانیا به ریوه ده چیت. له م دوا یانه ، مه سعود بارزانی ، ربه ری PDK یش بانگهیشتی ئیمه ی قبول کردووه بو واشنگتن . وهک به شیک له پروسه ی ئانکارا ، ولاته یه کگرتووه کانی ئه مریکا پشتیوانی سیاسی ، مالی و لوجیستیکی دابین کردووه بو هیزی بی لایه نی خو جیبی چاودیری ناشتی (PMF) که ناشورییه کان و تورکمانه کانیش تییدا به شدارن . PMF له تشرینی یه که می ۱۹۹۶ هیلی ئاگر به ستی نیوان PDK و PUK دیاری کردووه و چاودیری ده کات به سه ر ئاگر به سته که دا .

PMF له ناوه راستی نیسانی ۱۹۹۷-هوه ده ستی کردووه به جیگیر یوونی ته واو له ناوچه و چاوه پوان ده کریت ژماره ی هیزه کانی تا کوتایی ئه مسال بو ۴۰۰ که س دو قات بکریت هوه . PMF در یژه ده دات به لیکۆلینه وه و چاره سه رکردنی راپورته کانی په یوه نیدار به پیشیل کردنی ئاگر به ست . کاری PMF د ژوارتر بووه له به ر ئه وه ی که هیزه کانی پارتی کرێکارانی کوردستان (PKK) له سنووری تورکیا هاتوون به ره و هیلی ئاگر به ستی نیوان PDK و PDK . PUK بانگه شه ی ئه وه ده کات که هیزه کانی PKK له هیلی ئاگر به ست ده رباز ده بن بو هیرش کردنه سه ر PDK . PDK هه روه ها بانگه شه ی ئه وه ش ده کات که PUK په یوه ست بووه به هه ندی له م هیرشانه ی PKK ، به لام PUK ئه م بانگه شانه ی ر هت کردووه ته وه .

ولاته یه کگرتووه کانی ئه مریکا له گه ل به ریتانیا و تورکیا در یژه ده دهن به جه خت کردنه وه له سه ر گرنگی چاوه دیری ورد به سه ر ئاگر به ستدا . به شیکی دیکه ی به رپر سیاریتی ئیمه له به رامبه ر خه لکی باکووری عیراق ، دابین کردنی یارمه تی مروفدۆستانه یه بو ئه و که سانه که پیو یستیان به م یارمه تییه هیه . وهک به شیک له م به رپر سیاریتییه ، "ئیداره ی کاره ساتی بیانی" (4 AID میلیون دولاری دیکه ی ته رخان کردووه بو پرۆژه خزمه تگوزارییه کان له ناوچه . ئه م پرۆگرامه که له ۲۱ ی ته موز راگه یاندر اوه ، پیداو یستی ته ندروستی و خوراک دابین ده کات بو ۸۰ هه زار ژن و

مندالی دهر به دهر و پیدایسته کانی ناوی خوار دنه وه و پاک و خاوین دابین دهکات به تاییه ت له پاریزگای سلیمانی که له ژیر کونترولی PUK دایه . بارودوخی مافی مروف له سهرتاسه ری عیراق هه ر وهک خوئی ماوه ته وه و هیچ نالوگورپکی به سهردا نه هاتوه . سهرکووتی خه لکی شیعه به دهستی دهولته تی عیراق هه روا به رده وامه و سیاسه تگه لیک به پتوه دهچیت بو له ناویردنی شیوه ی ژبانی "عهر به مارشه کان" له باشووری عیراق و له ناویردنی ژینگه ی "مارشه کانی باشوور ."

نه ته وه یه کگرتوه کان له دوا بین راپورته کانی دهریاره ی جیبه جی کردنی بریارنامه ی ۹۸۶ ی UNSCR ، نه وه ی پشتراست کردوه ته وه که دهولته تی عیراق دریزه ده دات به دهرکردنی نوره ملیتی دانیشتوانی که رکوک و ناوچه کانی دیکه ی باکووری عیراق که هیشتا له ژیر کونترولی دهولته تی عیراق دان . دهولته تی عیراق هیچ نیشانه یه کی دهرنه خستوه بو جیبه جی کردنی بریارنامه ی ۶۸۸ ی UNSCR که داوا له عیراق دهکات سهرکووتی خه لکی عیراق رابوه ستینیت . هه ولی گروه ئوپوزیسیونه کانی عیراق و ریکخواه ناده ولته تیه کان به رده وامه بو به لگه مند کردنی تاوانه کانی جهنگی عیراق و پیشکاریه کانی دیکه ی یاسای مروف دۆستانه نیونه ته وه ییه کانی دیکه که به INDICT ناسراوه .

راپورتی سه روک کۆماری نه مریکا به کۆنگرئس دهریاره ی عیراق

۲۶ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۷

به ریز سه روکی کۆنگرئس

له په یوه ندی له گه ل ریگه پیدان به به کاره یێنانی هیزی سهریازی دژی عیراق (یاسای گشتی ۱ - ۱۰۲) وهک به شیک له هه وله کانم بو ناگادار کردنه وه ی ته وای کۆنگرئس، راپورتان بو دهنیرم دهریاره ی هه وله کانمان بو ملکه چ کردنی عیراق به جیبه جی

کردنی برپارنامه کانی نه نجوومه نی ئاسایشی نه ته وه به کگرتووه کان. نه م راپورته قوناخی ۲۳ ی نه یلوول تا ئیستا له خو ده گریته.

دهرباره ی شالاهه سه ربازییه کان، ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا و هاوپه یمانه کانی درێژه ده دن به پاراستنی هه ریمی دژه فرینی عیراق به گوێره ی شالاهه ی چاودیتری باکوور و شالاهه ی چاودیتری باشوور. ئیمه هه زاران ده ستریزیه ده ولته ی عیراقمان بو سهر نه م هه ریمه دژه فرینه که شف کردووه. له کاتیکیدا که نه م رووداوانه چهند کاتژمیر پاش هیرشی هه وایی ئیران بو سهر بنکه کانی تیروریسته کان (مه به سستی هیرش بو سهر بنکه کانی "موجاهیدینی خهلق" له نزیکه ی به غدا ده وه رگیتری) له ناوخوا ی عیراق ده سستی پیکرد، روونه که ئامانجی عیراق نه وه بوو که به هاوپه یمانان نیشان بدات عیراق چهنده ده توانی قه دهغه بوونی فرین له م ناوچانه پیشیل بکات. هه ولی نوری هیزه کانی "شالاهه ی چاودیتری باشوور" که به هاتنی گروپی USSNIMITZ نه نجام درا، به شیوازیکی به رچاو ده ستریزیه کانی ده ولته ی عیراقی بو سهر هه ریمی دژه فرینی باشوور که م کرده وه و له نه نجامی زیاد بوونی ژماره ی فڕۆکه پشتیوانه کانی هه ریمی دژه فرینی باکوور و چوونه سه ره وه ی توانایی شالاهه که، ژماره ی ده ستریزیه کانی ده ولته ی عیراق بو سهر هه ریمی دژه فرینی باکوور که م بووه ته وه.

ئیمه به رده وام بو ده ولته ی عیراق و سه رجهم لایه نه په یوه ندیاده کانی دیکه مان روون کردووه ته وه که ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا و هاوپه یمانه کانی به رده وام ده بن له پاراستنی هه ر دوو هه ریمی دژه فرینی باکوور و باشوور و ئیمه به مافی خۆمانی ده زانین که وه لامی گونجاو و خیرا بدهینه وه به هه ر چه شنه ده ستریزیه کی عیراق. ده رباره ی باکووری عیراق، هه وله کانی ئیمه بو یارمه تیدانی چاره سه ر بوونی ناکوکیه کانی نیوان مه سعود بارزانی، ریه ری پارتی دیموکراتی کوردستان (PDK) و جه لال تاله بانی، ریه ری به کیتی نیشتمانی کوردستان (PUK) هیشتا نه گه یشتووه به چاره سه ریه کی هه میشه یی و سه قامگیرانه که خه لکی باکووری عیراق چاوه روانی ده که ن.

هیزی چاودیری ناشتی - که ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا ، به ریتانیا و تورکیا به گویره ی رهوتی ئانکارا پشتیوانی لیده که ن و له ئاشووری و تورکمانه کانی عیراق پیکدی - ناچار کراوه له هیللی ئاگرهستی نیتوان PUK و PDK پاشه کشه بکات کاتیک که هیزه کانی PUK له گه ل هیزه کانی پارتی کریکارانی کوردستان (PKK) هیرشیکی به ریلوویان کردووه ته سه ر بنکه کانی PDK له ۱۲ ی تشرینی به که م. PDK یش له ۸ ی تشرینی دووه م به پشتیوانی هیرشه هه واییه کان و هیزه زه مینه کانی سوپای تورکیا، دژه هیرشیکی کردووه ته سه ر هیزه کانی PUK.

ئیمه یارمه تی هه ر دوولامان داوه بۆ گه یشتن به ئاگرهستی کاتی و گه یاندنی خزمه تگوزاری مروفدۆستانه له کاتی ئهم شه په دا، به لام هوکاره سه ره کیه کانی ئهم ناکۆکیه هه ر له جی خۆیدا. ئیمه دریزه به هه وله کانمان ده ده یین بۆ گه یشتن به ریگاچاره یه کی هه میشه یی له ریگای ناو بیژوانیکردن له نیتوان ئهم دو لایه نه بۆ ئه وه ی هه ل بۆ ده ولته ی ئیران یا عیراق نه په خسیت ده ست بخه نه ناو ناکۆکیه که و هه په شه بکه ن له دانیشتووانی عیراق له م ناوچه یه .

راپۆرتی سه روک کۆماری نه مریکا به کۆنگرێس ده رباره ی عیراق

۳ ی شوباتی ۱۹۹۸

به ریز سه روکی کۆنگرێس

له په یوه ندی له گه ل ریگه پیدان به به کاره یێنانی هیزی سه ربازی دژی عیراق (یاسای گشتی ۱ - ۱۰۲) وه ک به شیک له هه وله کانم بۆ ئاگادار کردنه وه ی ته وای کۆنگرێس، راپۆرتتان بۆ ده نیتم ده رباره ی هه وله کانمان بۆ ملکه چ کردنی عیراق به جیبه جی کردنی بریارنامه کانی نهنجوومه نی ئاسایشی نه ته وه به کگرتووه کان. ئهم راپۆرته قوناخی ۲۶ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۷ تا ئیستا له خۆ ده گریت.

ده رباره ی باکووری عیراق، ئاگرهستی نیتوان حیزبه کورده کان که له ئه نجامی هه وله کانی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا له ۲۴ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۷ پیکهات،

هه روا راگیراوه . له م هه فتانه ی دوا یی هه م مه سعود بارزانی، رێبه ری پارتی دیموکراتی کوردستان (PDK) و هه م جه لال تال له بانی، رێبه ری یه کیتی نیشتمانی کوردستان (PUK) لیدوانی ئه رینی و هیوا به خشیان داوه ده رباره ی ئاشتیبوونه وه ی سیاسی که له وانه یه نیشانه یه ک بیته بۆ چاره سه رکردنی هه ندی له ناکۆکیه کانیان .

ئیمه له رێگای ناو بزیوانیکردن له نیوان گروپه کورده کان درێژه به هه وله کانمان ده ده یین بۆ گه یشتن به رێگا چاره یه کی هه میشه یی . به مه به ستی یارمه تیدانی خه لکی باکووری عێراق بۆ ئه وه ی بگه ن به سازشیکی هه میشه یی و سه قامگیر (که شایانیان بیته) و که م کردنه وه ی هه ل بۆ ده ولته تی ئێران و عێراق بۆ ده ستیوه ردان له ناکۆکیه کان و هه په شه کردن له هاوولاتیانی عێراقی له م ناوچه یه ، هیزی چاودی یی ئاشتی . که به گوێره ی ره وتی ئانکارا له لایه ن ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا ، به ریتانیا و تورکیا پشتیوانی لیده کریت و له ئاشووری و تورکمانه کانی عێراق پیکدیته .

له بنکه کانی خۆی ده مینیتته وه .

راپۆرتی سه رۆک کۆماری نه مریکا به کۆنگرێس ده رباره ی چۆنیه تی جێبه جێ بوونی بپارنامه ی نه نجوومه نی ئاسایش نه ته وه یه کگرتووه کان

٢٤ ی حوزه یه رانی ١٩٩٨

به ریز سه رۆکی کۆنگرێس

له په یوه ندی له گه ل رێگه پێدان به به کاره یێانی هیزی سه ربازی دژی عێراق (یاسای گشتی ١ - ١٠٢) وه ک به شیك له هه وله کانم بۆ ئاگادار کردنه وه ی ته وای کۆنگرێس، راپۆرتتان بۆ ده نیترم ده رباره ی هه وله کانمان بۆ ملکه چکردنی عێراق به جێبه جێ کردنی بپارنامه کانی نه نجوومه نی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتووه کان . نه م راپۆرتته قوناخی ٣ ی نیسان تا ئیستا له خۆ ده گریت .

شالوی چاودیری باکوور و شالوی چاودیری باشوور

ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا و هیزه هاوپه یمانه کان به رده وامن له پاراستنی هه ریمی دژه فرینی عیراق به گویره ی "شالوی چاودیری باکوور" و "شالوی چاودیری باشوور". له وه لایمی زنجیره یه ک ده ستریزئی عیراق بۆ سه ر هه ریمی دژه فرین له تشرینی یه که م و تشرینی دووه می ۱۹۹۷ ، ئیمه ژماره ی فروکه کانمان زیاد کردووه له م شالوده دا، پاش نه وه هیچ ده ستریزیه کی عیراق بۆ سه ر هه ریمی دژه فرین نه بینراوه . له سه ره تای مانگی نیسان ئیمه سه ره له نوێ ناستی هیزه کانمان له "شالوی چاودیری باکوور" به رز کردووه ته وه .

ئیمه بۆ ده ولته تی عیراق و سه رجه م لایه نه په یوه ندیداره کانی دیکه مان روون کردووه ته وه که ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا و هیزه هاوپه یمانه کان دریژه ده دن به پاراستنی هه ر دو هه ریمی دژه فرینی باکوور و باشوور. له سه ره تای "به رنامه ی نه وت له به رامبه ر خوراک" ئیمه به رده وام کارمان کردووه له گه ل نه ته وه یه کگرتووه کان و ده ولته تانی نه ندانی نه ته وه یه کگرتووه کان بۆ دۆزینه وه ی ریگاگه لیک بۆ نه وه ی نه م به رنامه یه باشتر وه لایمی پیداو یسته مرقودۆستانه کانی هاوولاتیانی عیراق بداته وه . به هه رحال عیراق وه ک هه میشه نه یتوانیوه به ته وای له گه ل نه ته وه یه کگرتووه کان هاوکاری بکات بۆ به دیه اتنی ئامانجه کانی "به رنامه ی نه وت له به رامبه ر خوراک" ، بۆ نمونه له سالی ۱۹۹۷ ده ولته تی عیراق سه رپیچی کردووه له ناردنه ده ره وه ی نه وت به ماوه ی ۳ مانگ به پیچه وانه ی بریارنامه ی ۹۸۶ ی UNSCR ، نه مه له کاتی کدا که هه موو که سیک سه رزنشی نه ته وه یه کگرتووه کان و ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا ده کات بۆ بچرانی خوراک و ده وای ده رمانی عیراق که خودی ده ولته تی عیراق به رپرسیاریتی .

ده ولته تی عیراق پاش ته شو یقکردنه کانی ده فته ری سکره تیژی گشتی نه ته وه یه کگرتووه کان ، سه ره نجام به رنامه یه کی باشی بۆ دابه شکردنی خوراک ته سلیم به نه ته وه یه کگرتووه کان کردووه که به بریارنامه ی ۱۱۵۳ ی UNSCR ناسراوه . بریارنامه ی ۱۱۵۳ داوای کردووه هه لسه نگاندن یکی سه ره به خو له سه رچاوه ی نه وتی

عیراق بکریت بۆ ئه وهی دیاری بکریت ئایا عیراق ده توانی ۵/۲ بیلون دولار نهوت له قوناخیکی ۱۸۰ رۆژیدا هه ناردی ده ره وه بکات. ئه م راپۆرت ه که له ۱۵ ی نیسان ته سلیم به UNSC کراوه، پێشنیاری ئه وهی کردوه که کومیت ه ی گه مارۆکان پتر له ۳۰۰ میلیون دولار ته رخا ن بکات بۆ چاککردنه وهی دامه زراوه نه وتیه کانی عیراق له ماوه ی قوناخیکدا که بپارنامه ی ۱۱۵۳ ی UNSCR دیاری ده کات. ولاته یه کگرتوه کانی ئه مریکا نیازی خۆی ده ربیره بۆ پشتیوانیکردن له پێشنیاری چاککردنه وهی دامه زراوه نه وتیه کانی عیراق به مه رجیک که به ته وای له گه ل ئامانجه مۆفدۆسته کانی بپارنامه ی ۱۱۵۳ ی UNSCR سازگار بیست و نه ته وه یه کگرتوه کان بتوانی چاودیری گونجاو بکات به سه ر هه موو قوناخه کانی ئه م ره وتی چاککردنه وه یه. ئیمه به رده وامین له کار کردن له گه ل ئه ندامانی ئه نجومه نی ئاسایش بۆ چاره سه ر کردنی نیگه رانیه کان.

بپارنامه ی ۱۱۵۳ هه ره ها به رنامه یه کی جیاوازی داناوه بۆ باکووری عیراق که راسته وخۆ له لایه ن نه ته وه یه کگرتوه کان به راویژ له گه ل دانیشتوانی ناوچه جیه جی ده کریت. ئه م به رنامه یه ۱۳ تا ۱۵٪ له داها تی "به رنامه ی نهوت له به رامبه ر خۆراک" ته رخا ن ده کات بۆ باکووری عیراق. ولاته یه کگرتوه کانی ئه مریکا به توندی پشتیوانی له م به رنامه یه ده کات. ئه م به رنامه جیاوازه له به ر ئه وه بۆ باکووری عیراق دانراوه که رژیم ی عیراق هیچ بایه خیک نادات به بارودۆخی ژیا نی مۆفی که مینه ی کورد، ئاشووری و تورکمانی باکووری عیراق و ئاماده یه به دپدانه ترین شیوه بیانچه و سینتیته وه. زنجیره هیرشه کیمیاییه به لگه مه نده کانی ده یه ی پێشوو له لایه ن ده ول ته ی عیراق دژی خه لکی سقیلی باکووری عیراق ته نها یه کێ له نمونه کانی ئه م درندایه تییه یه. له باکووری عیراق که له ژیر کونترولی ده ول ته ی ناوه ندیدا نییه "به رنامه ی نهوت له به رامبه ر خۆراک" بی هیچ راوه ستانیک جیه جی کراوه. حیزبه کورده کان هه ول ده دن نا کۆکیه کانیا ن بنینه لاوه و پێکه وه کار بکه ن بۆ ئه وه ی بپارنامه ی ۱۱۵۳ ی UNSCR به باشترین شیوه جیه جی بکریت. له ئه نجامدا جیاوازی نیوان باکوور و شوینه کانی دیکه ی عیراق زه ق ده بیته وه.

نه ته وه به کگرتووه کان ده بی به دیکه ته وه چاودیری بکات به سهر جیه جی بوونی بریارنامه ی ۱۱۵۳ . ده وله تی عیراق به رده وامه له پیداکری کردن له سهر پیوستی هه لگرتنی ده سته جی گه ماروکان، نه مه له کاتی کدا که به هه حال نه نامنامه ی ملکه چنه بوونی عیراق به ئه رک و به رپرسیاریتیه کانی به گویره ی بریارنامه کانی نه ته وه به کگرتووه کان ئاشکرایه، نه نامنامه یه که له کۆبوونه وه ی ۳۸ ی نه جوومه نی ئاسایش (بو چاودیری کردن به سهر گه ماروکان) له ۲۷ ی نیسان به تیکرای دهنگ به فهرمی ناسراوه .

ئیمه دریزه ده دهین به کار کردن له گه ل سکره تیری نه ته وه به کگرتووه کان ، نه جوومه نی ئاسایش و نه دامانی دیکه ی کۆمه لگای نیونه ته وه یی بو مسوگر کردنی نه وه ی که پیداوسته ژیانیه کانی خه لکی عیراق دابین بکریت و له هه مان کاتدا رژیم عیراق هه چ قازانجیکی ئابووری یا سیاسی ده ست نه که ویت .

بارودوخی مافی مروف له عیراق

بارودوخی مافی مروف له سه راسهری عیراق به رده وام مایه ی نیگه رانی قولی ئیمه یه . له سیداره دانی سه ره پویانه و نادادپهروه رانه، نیگه رانی به که می ئیمه یه . له ۱۰ ی ئادار، راپورتیری تایبه تی عیراق، به ریز "ماکس وان دیرستویل" راپورتی دا که لیکۆلینه وه به رده وامه که ی نیشانی داوه و به لگه ی به هیزی له بهر ده ستدایه که له ئابی ۱۹۹۷ وه سه دان به ندکراو له به ندیخانه ی "نه بوغریب" و "رادوانیه" له سیداره دراو. به گویره ی راپورته متمان به پیکراوه کان، گه ل له وانه ی که له سیداره دراو بو تاوانگه لیک وه ک سووکایه تی کردن به رژیم عیراق یا به نه دامبوون له حیزبه سیاسیه کانی ئوپۆرسیونی عیراق حوکمی ۱۵ تا ۲۰ سال زیندانیان له سهر دراوه . به ماله کان گه ل جار ته رمی له سیداره دراوه کانیان وه رگرتووه ته وه که هه ندی جار ئاسه واری نه شکه نه بیان پیوه دیار بووه . له مانگی نیسان کومیته ی مافی مروفی نه ته وه به کگرتووه کان بریارنامه یه کی توندی دژی نه م کرده وانه و پیشیلکاری به به رده وامه کانی دیکه ی مافی مروف له لایه ن ده وله تی عیراق ده رکرد . نه م بریارنامه یه

دهسه لاتی چاودیری راپورتیری تایبه تی به رفراوان کرده وه و هه مو کرده وه
سه رکوتکه رانه و چه وسینه رانه کانی ده ولته عیراقی شهرمه زار کردوه .
له باشووری عیراق، ده ولته دریزه ده دات به سه رکوتی خه لکی شیعه و له ناو بردنی
شیوه ی ژبانی "عه ره به مارشه کان" ، و ژینگه ی بی وینه ی "مارشه کانی باشووره" له
ناو ده بات. له باکووری عیراق، له دهره وه ی ناوچه کانی ژیر کونترولی کرده کان،
ده ولته به رده وامه له دهرکردنی زوره ملی ده یان هه زار کورد و تورکمان له که رکوک
و شاره کانی دیکه . ده ولته به رده وامه له که ندوکۆسپ دروست کردن له سه ر ریگای
روون کردنه وه ی چاره نووسی ۶۰۰ هاوولاتی کویتی و وه لاتانی دیکه که به دهستی
کاربه دهستانی عیراق له کات یان پاش داگیر کرانی کویت بی سه روشوین کراون. له
میانه ی ئالوگۆپی نه م دواپیانه ی دیله کان که به ناو بیوانی ICRC نه نجام دراوه،
عیراق ۳۰۰ دیلی جهنگی ئیرانی نازاد کردوه (که له کاتی شه پی ئیران و عیراق به
دیل گیرابوون) له به رامبه ر ۵۶۰۰ دیلی عیراقی که له لایه ن ئیرانه وه به دیل
گیرابوون. له گه ل نه مه شدا ده ولته ی عیراق هیچ نیشانه یه کی دهرنه خستوه بو
جیبه جی کردنی برپاری ۶۸۸ ی UNSCR که داوا له عیراق ده کات سه رکوتی
خه لکه که ی خوی رابوه ستینیت.

باکووری عیراق: په یوه ندیه کانی PDK - PUK

له باکووری عیراق ئاگرهستی نیوان حیزه کوردکان که له تشرینی دووه می ۱۹۷۷
له نه نجامی هه ولته کانی ولته یه کگرتوه کانی نه مریکا پیکات، هه روا به رده وامه . هه م
مه سعود بارزانی، ریبه ری پارتی دیموکراتی کوردستان (PDK) و هه م جه لال
تاله بانی، ریبه ری یه کیتی نیشتمانی کوردستان (PUK) لیدوانی نه ریئی و
هیوابه خشیان داوه له باره ی ناشتبوونه وه ی سیاسی و وتووێژه کانی نیوان نه م دو
گروپه ئیستا پی ناوه ته خولی شه شه م.

ئیمه له ریگای ناو بیوانیه وه دریزه به هه ولته کانمان ده ده یین بو گه یشتن به
ریگا چاره یه کی هه میشه یی به مه بهستی یارمه تیدانی خه لکی باکووری عیراق بو نه وه ی

بگه ن به سازشیکي هه میشه یی و سه قامگیر (که شایانیان بیت) و که مکردنه وهی هه ل
 بۆ ده ولته تی ئیران و عیراق که ده ستیوه ردان له ناکۆکیه کاندای بگه ن و هه ره شه له
 هاوولاتیانی عیراقی له م ناوچه یه بگه ن. گوشاره کانی ده ولته تی عیراق له سه ر ئه م دو
 حیزبه کورده به رده وامه بۆ ئه وهی خو ی بخته نیو وتووێژه کانی نیوان ئه م دوو
 گروه .

راپورتی سه رۆک کۆماری نه مریکا به کۆنگرێس ده رباره ی چۆنیه تی جێبه جێبوونی
 بپارنامه کانی نهنجومه نی ئاسایش نه ته وه یه کگرتوو هکان له لایه ن عیراق
 ۳ ی ئه یلولی ۱۹۹۸

به ریز سه رۆکی کۆنگرێس

له په یوه ندی له گه ل ریگه پیدان به به کاره یێانی هیزی سه ربازی دژی عیراق (یاسای
 گشتی ۱ - ۱۰۲) وه ک به شیک له هه وله کانه بۆ ئاگادار کردنه وهی ته وای کۆنگرێس،
 راپورتتان بۆ ده نیترم ده رباره ی هه وله کانه مان بۆ ملکه چکردنی عیراق به جێبه جی
 کردنی بپارنامه کانی نهنجومه نی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتوو هکان. ئه م راپورته
 قوناخی ۲۴ ی حوزه یران تا ئیستا له خو ده گریت.

بپارنامه ی ۱۱۵۳ به رنامه یه کی جیاوازی داناوه بۆ باکووری عیراق که راسته وخۆ له
 لایه ن نه ته وه یه کگرتوو هکان به راویژ له گه ل دانیشتیوانی ناوچه جێبه جی ده کریت.
 ئه م به رنامه یه ۱۳ تا ۱۵٪ له داها تی "به رنامه ی نه وت له به رامبه ر خۆراک" ته رخا ن
 ده کات بۆ باکووری عیراق. ولاته یه کگرتوو هکانی نه مریکا به توندی پشتیوانی له م
 به رنامه یه ده کات. ئه م به رنامه جیاوازه له به ر ئه وه بۆ باکووری عیراق دانراوه که
 رژیم عیراق هیچ بایه خیک نادات به بارودۆخی ژیا نی مرو فی که مینه ی کورد ،
 ئاشووری و تورکمانی باکووری عیراق و ئاماده یه به دپندانه ترین شیوه
 بیانچه و سیتیته وه . زنجیره هێرشه کیمیاییه به لگه مه نده کانی ده یه ی پیشوو له لایه ن
 ده ولته تی عیراق دژی خه لکی سفیلی باکووری عیراق ته نها یه کێ له نمونه کانی ئه م

درندایه تیه به . له باکووری عیراق که له ژیر کونترولی ده ولته تی ناوه ندیدا نییه "به نامه ی نهوت له به رامبه ر خوراک" بی هیچ راوه ستانیک جیبه جی کراوه . حیزبه کورده کان هه ول دهن نا کوکیه کانیا ن بنینه لاه و پیکه وه کار بکه ن بو شه وهی برپار نامه ی ۱۱۵۳ ی UNSCR به باشتین شیوه جیبه جی بکریت . له نه جامدا جیاوازی نیوان باکوور و شوینه کانی دیکه ی عیراق زهق ده بیته وه .

نه ته وه یه کگرتووه کان ده بی به دیقه ته وه چاودیتری بکات به سه ر جیبه جی بوونی برپار نامه ی ۱۱۵۳ . ده ولته تی عیراق به رده واه له پیداکری کردن له سه ر پتویستی هه لگرتنی ده سته جی گه ماروکان، نه مه له کاتی کدا که به هه ر حال نه جام نامه ی ملکه چ نه بوونی عیراق به نه رک و به رپر سیاری ته کانی به گویره ی برپار نامه کانی نه ته وه یه کگرتووه کان ئاشکرایه ، نه جام نامه یه ک که له کو بوونه وهی ۲۸ ی نه جوومه نی ئاسایش (بو چاودیتری کردن به سه ر گه ماروکان) له ۲۷ ی نیسان به تی کرای ده نگ به فه رمی ناسراوه .

ئیمه دریژه ده دهین به کار کردن له گه ل سکره تیتری نه ته وه یه کگرتووه کان ، نه جوومه نی ئاسایش و نه ندامانی دیکه ی کو مه لگای نیونه ته وهی بو مسوگر کردنی شه وهی که پیداو یسته ژیا نه کانی خه لکی عیراق دابین بکریت و له هه مان کاتدا رژیم ی عیراق هیچ قازانجیکی ئابووری یا سیاسی ده ست نه که ویت .

بارودۆخی مافی مروّف له عیراق

بارودۆخی مافی مروّف له سه راسه ری عیراق مایه ی نیگه رانی قولی ئیمه به . کیشه تاییه ته کانی مافی مروّف بریتین له کوژرانی دو مه لای بلیمه تی شیعه ، "تایه تولا بروجیردی" له ۲۲ ی نیسان و "تایه تولا نه لعوزما میرزا عه لی غه ره وی" له ۱۸ ی حوزه یران . تاوانی نه م کوشتنه خراوه ته پال رژیم ی به غداد و دوا به دوا ی شه که شوه وای نه منی به سه ر شاره شیعه نشینه کانی باشوور و ناوه پاستی عیراق وهک نه جهف و که ره لا توندتر بووه .

نه م رووداوانه نیشانه ی شه وهی که رژیم ی عیراق به هیچ شیوه یه ک گرنگی نادات به ژیا نی خه لک و ئازادی ئایینی . له سیداره دانی سه ره پویانه و ناداپه روه رانه و به ده ر له

ياسا هه روا مایه ی نیکه رانی به که می نیمه یه . ده ولته تی عیراق هیشتا ناهیلایت
پشکنه ره سه ره به خۆکان سه ردانی گرتوو خانه کانی عیراق بکه ن، سه ره پای نه وه ی که
راپورتیری تایبه تی نه ته وه یه کگرتوو ه کان بۆ عیراق، "ماکس وان دیرستوئیل" له
راپورته که ی خۆیدا ئاماژه ی به وه کردوو که به لگه ی حاشاهه لنه گه ری له بهر
ده ستدایه ده ریاره ی نه وه ی که له کوتایی سالی رابردوو سه دان به ندرکراو له
به ندیخانه ی "ئه بووغریب" و "رادوانیه" له سیداره دراو ن.

ههروه ها که له دوایین راپورته که مدا (که به گویره ی کۆمه له راپورته کانی
له سیداره دانی سه ره پۆیانه و پیشیلکاریه کانی دیکه ی مافی مرۆف ئاماده کرابوو)
ئاماژه م پیکرد، کومیسونی مافی مرۆفی نه ته وه یه کگرتوو ه کان له مانگی نیسان به
توندی سه رجهم کرده وه چه وسینه ره کانی ده ولته تی عیراقی شه رمه زار کرد. له گه ل
ئه مه شدا، سه رچاوه کانی ناوخری عیراق راپورتیان داوه که شه پۆلیکی دیکه ی له
سیداره دان له مانگی حوزه یران به پتوه چوو که تیتیدا نزیکه ی ۶۰ کهس له ماوه یه کی
زۆر که مدا کوژراو ن.

له باشووری عیراق، ده ولته درێژه ده دات به سه رکوتی خه لکی شیعه و له ناو بردنی
شیوه ی ژبانی "عه ره به مارشه کان"، و ژینگه ی بی وینه ی "مارشه کانی باشووره" له
ناو ده بات. له باکووری عیراق، له ده ره وه ی ناوچه کانی ژێر کونترولی کورده کان،
ده ولته به رده وامه له ده رکردنی زۆره ملیتی ده یان هه زار کورد و تورکمان له که رکوک
و شاره کانی دیکه . ده ولته به رده وامه له که ندوکۆسپ دروست کردن له سه ر ریگای
روون کردنه وه ی چاره نووسی ۶۰۰ هاوولاتی کویتی و وه لاتانی دیکه که به ده ستی
کاربه ده ستانی عیراق له کات یان پاش داگیر کرانی کویت بی سه روشوین کراو ن. له
میانه ی ئالۆگۆپی ئه م دوا ییانه ی دیله کان که به ناو بژیوانی ICRC نه نجام دراوه،
عیراق ۳۰۰ دیلی جهنگی ئیرانی ئازاد کردوو (که له کاتی شه پی ئیران و عیراق به
دیل گیرابوون) له به رامبه ر ۵۶۰۰ دیلی عیراقی که له لایه ن ئیرانه وه به دیل
گیرابوون. له گه ل ئه مه شدا ده ولته تی عیراق هیچ نیشانه یه کی ده رنه خستوو بۆ

جیبه جی کردنی برپاری ۶۸۸ ی UNSCR که داوا له عیراق دهکات سه رکوتی خه لکه که ی خوی رابوه ستینیت.

باکووری عیراق: تیوه گلانیکی قوولتر

له باکووری عیراق، ئاگر بهستی نیوان حیزبه کورده کان که له نهجامی هه وله کانی ولاته یه کگرتووه کانی نهمریکا له تشرینی دووه می ۱۹۹۷ پیکهات، هه روا بهرده وامه. نه ئاگر بهسته به هوی هاوکاری کاریگر و روو له زیاد بوونی حیزبه کورده کان له په یوه ندی له گه ل بواره مرقودستانه کان، به تایبهت بواره کانی په یوه نیدار به بهرنامه ی "نهوت له بهرام بهر خوراک" ی نه ته وه یه کگرتووه کان به هیتر بووه. کورده کان له گه ل نه ته وه یه کگرتووه کان هاوکاری ده که ن و توانیویانه کیشه کانی خوراک و ده واو ده رمان چاره سه ر بکه ن و چاویان له وه یه که ژیرخانی ولاته که یان به گویره ی بهرنامه کانی پیشکه وتنی نه ته وه یه کگرتووه کان ببوژیننه وه.

"دهشید ویش"، یارمه تیده ری سه ره کی وه زیری ده ره وه بو کاروباری روزه لاتی نزیک له ۱۷ - ۲۰ ی ته موز به سه روکایه تی لیژنه یه ک سه ردانی باکووری عیراقی کردووه. "ویش" هه وله کانی کورده کانی به ره و ناشتی هان داوه و جه ختی کردووه ته وه له سه ر پشتیوانی ولاته یه کگرتووه کانی نهمریکا له مافی مرقود و خوشبژیری و ئاسایشی دانیشتیوانی باکووری عیراق، و تیوه گلانی درێخایه نی ئیمه ی له کیشه که یان دووپات کردووه ته وه. له کاتی نه ئه سه ردانه دا مه سعود بارزانی، ریه ری پارتی دیموکراتی کوردستان (PDK) و جه لال تاله بانی، ریه ری یه کیتی نیشتمانی کوردستان (PUK) لیدوانی نه رینی و هیوا به خشیان داوه بو ناشتبوونه وه ی سیاسی و بانگه یشته جیا جیا کانی ولاته یه کگرتووه کانی نهمریکا یان قبول کردووه بو نه وه ی نه مسال سه ردانی ولاته یه کگرتووه کانی نهمریکا بکه ن.

ولاته یه کگرتووه کانی نهمریکا به شیوازی فره می پشتیوانی دهکات له یه کپارچه کی خاکی عیراق و پشتیوانی دهکات له ژیانیکی باش بو کورده کانی عیراق له چوارچیه ی عیراقدا و نه م دو جو ره پشتیوانی کردنه پیکه وه نات به نین. ولاته

یه کگرتووه کانی نه مریکا دهره وه سه له به رامبه ر مسوگه ر کردنی به رده وامبوونی یارمه تی
نیونه ته وه یی بو باکووری عیراق بو شه وه ی ریز له مافی مووشی کورده کان و
که مینه کانی دیکه بگيردریت و هه ریمی دژه فرین بپاریزیت له ریگای "شالوی چاودیتری
باکور" وه .

نییه له ریگای ناویوانییه وه دریزه به هه وه کانمان ده دهین بو گه یشتن به
ریگاچاره یه کی هه میشه یی به مه به ستی یارمه تیدانی خه لکی باکووری عیراق بو شه وه ی
بگن به سازشیکی هه میشه یی و سه قامگیر (که شایانین بیت) و که م کردنه وه ی
هه ل بو ده وه تی ئیران و عیراق که ده ستیوه ردان له ناکوکیه کاندای بگن و هه په شه
له هاوولاتیانی عیراقی له م ناوچه یه بگن . گوشاره کانی ده وه تی عیراق له سه ر شه م
دو حیزیه کورده به رده واهه بو شه وه ی خوئی بخاته نیو وتووژه کانی نیوان شه م دوو
گروپه .

کونفرانسی چاپه مه نی ده ریاره ی ئاکامی کوپوونه وه که ی مادلین ئالبرایت (وه زیری
ده ره وه ی نه مریکا) و جه لال تاله بانى (سه روکی یه کییتی نیشتمانی کوردستان) و
مه سعود بارزانی (سه روکی پارتی دیموکراتی کوردستان)
واشنگتون دی سی، ۱۹ ی نه یلوولی ۱۹۹۸

مادلین ئالبرایت (وه زیری ده ره وه ی نه مریکا):

زور خوشحالم که شه مپو به خیره اتنی به پیز مه سعود بارزانی (سه روکی پارتی
دیموکراتی کوردستان) و به پیز جه لال تاله بانى (سه روکی یه کییتی نیشتمانی
کوردستان) ده که م بو وه زاره تی ده ره وه . هه ره ها که شه م دو به پیزه پاشان به کورتی
باسی ده که ن، کوپوونه وه ی هاو به شی شه م دو به پیزه له م هه فته یه له وه زاره تی
ده ره وه، لاپه په یه کی نوئی و هیوا به خش ده کاته وه له هه ولی شه م دو به پیزه له لایه ن
خه لکه که یانه وه بو کارکردن له گه ل یه کدی .

دانیشتنه کانی ئیمه لیره، دوا به دوا ی ٦ مانگ دانیشتن و وتووژی ئیم دو لایه نه له باکووری عیراق و ههروه ها پووژه کانی ئیم دوا بیانه له گه ل هه ر دو لایه ن له ئانکارا و له نده ن نه نجام درا.

نه مپو ئیمه هه نگاوێک به ره وپیش هه لده گرین، ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا زور نیگه رانه به نیسبه ت ئاسایش، ئارامی و بارودوخی ئابووری کورد و شیعه و سوننه و خه لکی دیکه ی عیراق که بوونه ته قوربانی هیرشی درپدانه ی رژیمی عیراق، له وانه هیرشه کانی نه نفال له ١٩٨٨ و شالاره سه ربازییه کانی ١٩٩١. ئیمه له گه ل کومه لگای نیونه ته وه یی هه ولمان داوه خه لکی عیراق له به رامبه ر سه رکووتی سه دام حوسه ی ن بپاریژین و پیداو یستییه مرفدو ستانه کانیا ن دا بین بکه ی ن.

له نه نجوومه نی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتووه کان له نیویورک ئیمه وه بییری ده وله تانی هاوکارمان هینا وه ته وه که ئامانجی بپیارنامه کانی نه نجوومه نی ئاسایش، به تاییه ت بپیارنامه ی ٦٨٨، ته نها به رته سک کردنه وه ی به رنامه ی چه که کومه لکوژه کانی عیراق نییه، به لکو پاراستن و دا بین کردنی ئاسایشی خه لکی عیراقه له باکوور و باشووری ولات. ئیم کاره به ته واوی ته بایه له گه ل به رپرسیاریتی ئیم به نیسبه ت یه کپارچه یی و سهروه ری عیراق.

پوخی ئاشتبوونه وه له نیوان به پیز بارزانی و به پیز تاله بانی که له دانیشتنه دو قو لیه کان و پاگه یاندنه هاویه شه که یاندا ده رده که ویت، کاری یارمه تیدانی خه لکه که یان له لایه ن ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا و ولاتانی دیکه ئاسانتر ده کات.

به پیز تاله بانی و بارزانی خسته یه کی کاتییا ن دیاری کردوه بو ئه وه ی به گویره ی پره نسپه کانی ریکه وتنه کانی ١٩٩٦ ی ئانکارا، نا کوکیه کانیا ن چاره سه ر بکه ن. به بی یه کیتی، ریکای به ره وپیش چون زور زه حمه ت ده بی ت. کورده کانی عیراق نه گه ر یه کیتییا ن هه بی ده توانن به هه موو شیوه یه ک هیوادارن بن به داهاتووی خو یان.

ههروه ها که ئیمه له م کو بوونه وه یه دا با سمان کرد، عیراق جاریکی دیکه هه ره شه ی ئه وه ی کردو وه ته وه که وه ک دژکرده وه یه ک له به رامبه ر بپیری نه نجوومه نی ئاسایش بو هه لواسانی سکا لای عیراق له بپیارنامه کانی نه ته وه یه کگرتووه کان، کو تایی به

هه موو جوړه هاوکارییه که له گه ل پشکنه رانی چه که کانی نه ته وه به کگرتووه کان دینیت .
 نه نجوومه نی ئاسایش له وه لآمی برپاری (به هیچ شیوه یه که قبولنه کراوی) مانگی ئابی
 عیراق بۆ بچراندنی هاوکاری له گه ل UNSCOM که کار بۆ چه کداملینی عیراق
 ده کات ئه م برپاره ی ده رکردبوو . زۆر زۆر پیویسته که نه نجوومه نی ئاسایش به
 شیوه یه کی گونجاو و بنه پته ی ، وه لآمی کرده وه هانده رانه و ناته باکانی عیراق بداته وه .
 نه نجوومه نی ئاسایش ناتوانیت ریگا به عیراق بدات ده ست بکاته وه به خولیکی نوی
 هه ره شه کردن و شه پاشویی . مه سه له ی متمانه و کاریگری نه نجوومه نی ئاسایش له
 ئارادایه . نه نجوومه نی ئاسایش ده بی پیداکری بکات له سه ر نه وه ی که عیراق ملکه چی
 هه موو برپارنامه په یوه نندیداره کانی نه نجوومه نی ئاسایش بیت .

ولآته به کگرتووه کانی نه مریکا برپار ده دات چۆن و که ی وه لآمی کرده وه کانی به غداد
 بداته وه ، به گویره ی هه ره شه ی عیراق له سه ر دراوسیکانی و ئاسایشی ناوچه و
 به رژه وه نندیه به کلاییکه ره وه کانی ولآته به کگرتووه کانی نه مریکا و خه لکی عیراق ،
 له وانه خه لکی باکووری عیراق . ئیمه هیچ ریگاچاره یه که له سه ر میز لانا به ی . نه گه ر
 عیراق هه ول بدات هه موو ریگاچاره کان رت بکاته وه وه لآمی ئیمه به هیز و
 به کلاییکه ره وه ده بیت . به لآم ئیمه به گویره ی خشته ی کاتی خۆمان کار ده که ی نه
 خشته ی کاتی سه دام حوسه ی .

ولآته به کگرتووه کانی نه مریکا چاوی برپوه ته روژیک که عیراق بتوانیت وه ک
 نه ندایکی به رپرسیار و ملکه چی یاسا بیت وه ریزی کۆمه لگای نیتونه ته وه یی . من به و
 عیراقیانه ی ناوخۆ و ده ره وه ی عیراق که ده یانه ویت داهاتوویه کی دیموکراتیک بۆ
 نه ته وه که یان دروست بکه ن ، ده لیم " ولآته به کگرتووه کانی نه مریکا پشتی ئیوه
 ده گریت " .

"رادیو عیراقی ئازاد" ئاماده یه پاسته وخۆ به رنامه په خش بکات بۆ خه لکی عیراق .
 ئیمه زانیاری کۆ ده که ی نه وه ده رباره ی کرده وه دلپه قانه کانی سه دام حوسه ی بۆ
 یارمه تیدانی خه باتی کۆمه لگای عیراق له ده ره وه ی ولآت به ئامانجی دادگایی کردنی
 سه دام حوسه ی ، و هه روه ها که له کۆبوونه وه که ی نه مپۆدا باس کرا ، ئیمه

ههوله کانمان زیاتر دهکەین بۆ یارمه تیدانی خه لکی عێراق- چ عه ره ب، چ کورد، چ شیعه، چ سوننه - بۆ گه یشتن به هه ست و ئامانجێکی هاویه شی قوولتر و ئیستراتژییه کی کاریگرت له پێناو عێراقێکی دیموکرات و پلورالیست.

دیاره ئه مانه رێگاچاره نین و نابیت هیوا و چاوه پوانی هه له دروست بکه ن به لام ئیمه ناتوانین پشت له خه لکی عێراق بکهین که به ماویه کی دووردریژ ئازادی، ئاسایش و خوشبهختیان لێ زهوت کراوه. ئه م خه لکه نابیت جارێکی دیکه ئه نفال بکری و شالۆی قهرکردنی ژن و پیاو و مندالی بی گوناح به پتوه بچیت.

من به خیرهاتنی به پریژ تاله بانی و به پریژ بارزانی ده که م و پیرۆزباییان لێ ده که م بۆ ئه وه ههنگاوه بویرانه که هه لیده گرن و به نوینه رایه تی له لایه ن ولاته یه کگرتووه کانی ئه مریکا خوشبینم به کارکردنی زۆتر له گه ل ئه م دوو به پریژه له پێناو باشتتر کردنی بارودۆخی مرقۆی، مافی مرقۆ و ئاسایشی خه لکه که یان .

به پریژ مسعود بارزانی:

سه ره تا ده مه ویت سپاسی وه زیری ده ره وه، خاتوون ئالبرایت و ده ولته تی ولاته یه کگرتووه کانی ئه مریکا بکه م بۆ به په رۆشبوونیان بۆ نیگه رانی و گیروگرفته کانی خه لکی ئیمه و ئاستکردنه وه ی ئیمه و خانه خێوی کردنیان له ئیمه لیڤه. ئیمه شتیکی گرنگمان له م چه ند رۆژه ی دوایدا کردووه. به یارمه تی خودا، ئیمه ئه و شتانه جیبه جی ده کهین که له سه ری رێککه وتوین و ده بی ئه و شتانه به رێکوپێکی و به دیقه ته وه جیبه جی بکهین. بنه مای ئه مه ش، نیازپاکی و یارمه تی دۆسته کانمانه. خه لکی ئیمه چاوی له ئه نجامه کانی ئه م وتویرانه یه. ئه وه ی که ئیمه کردومانه، داها توویه کی خوشبهخت بۆ گه له که مان مسۆگه ر ده کات.

لیڤه ده مه ویت جهخت له سه ر نیگه رانی و به رژه وه ندیه کانمان بکه مه وه بۆ یه کیتی عێراق. ئه وه ی که ئیمه کردومانه، دژی به رژه وه ندیه کانی هیچ ولاتی که نه له ناوچه دا، به لکوو بۆ چاره سه رکردنی کیشه کانه.

جارێکی دیکه زۆر سوپاستان ده که م جه نابی وه زیری ده ره وه.

به پیز جه لال تاله بانی:

نه مپو روژیکي میژوییه . نیمه لاپه په یه کی خه مباری میژوی گه لی کوردمان داخست که له میژوی خویدا ئیش و ئازاری زوری بینیه . نه مپو روژیکي نوییه و هیوادارم روژیک بیت من و به پیز بارزانی و دوحیزه که مان، پارتی و یه کیتی هرچی که له دهستان دیت بیکه ین بو جیبه جی کردنی ئه م ریکه وتن نامه میژوییه که نیمه به پشتیوانی دۆسته نه مریکاییه کانمان پییگه یشتووین به تاییه ت خاتوون ئالبرایت، وه زیری دهره وه که نیمه زور سپاسی ده که ین، زور سپاسی یارمه تیه تاکه که سییه کانی ده که ین، زور سپاسی هاندان و مۆچپارییه کانی ده که ین.

هه روه ها زور سپاسی دۆسته کانمان ده که ین، له وانه ده مه ویت ئاماژه به ده وری گرنگی دۆستی به پیزمان "ده یقید و ئیش" بکه م که قبولی مه ترسی کردوه و سهردانی نیمه ی کردوه له کوردستانی عیراق و بواری ئه م ریکه وتنه ی خوش کردوه . هه روه ها سپاسی هه موو دۆستانی دیکه مان ده که م له وه زاره تی دهره وه، له کۆشکی سپی و شوینه کانی دیکه که پشتیوانیان کرد له نیمه بو گه یشتن به م ده سته که وته میژوی و گرنگه .

خه لکی نیمه چاوی له عیراقیکی یه کگرتوو، دیموکرات و فیدرالییه . ئیستا نه وه له بو نیمه ره خساوه دلنیا تان بکه ینه وه که نیمه هیژیکي جیاییخواز نین، نیمه به هیژبوونی یه کیتی نه ته وه یی عیراقمان ده ویت، نیمه هه ره شه نین بو هیچ ولاتیک له ناوچه، به پیچه وانه وه ئامانجمان ئاشتی و سه قامگیری ناوچه یه که یارمه تی به هه موو دراوسیکانی عیراق ده دات.

نیمه ده مانه ویت په یونیدی باشرمان له گه ل ولاته یه کگرتوو کانی نه مریکا هه بیت. گه لی کورد قه د له بیر ناکات که ولاته یه کگرتوو کانی نه مریکا و وه زاره تی دهره وه، دۆستانی وه زاره تی دهره وه و به شه کانی دیکه یارمه تی نیمه یان داوه بو گه یشتن به م ریکه وتنه گرنگه . نیمه وه ک گه لی نه مه کناسی کورد، پییان وه فادار ده مینینه وه . هیوادارم نه م ریکه وتنه یارمه تی بدات به باشربوونی په یوه ندیه کانی گه لی نه مریکا و گه لی عیراق، لـه ناویـدا گـه لی کـورد.

جاریکی دیکه سپاس و پیزانینی خۆم دهرده برهم بۆ خاتون ئالبرایت و دۆستانی دیکه له وهزارهتی دهره وه .
نۆد سپاستان ده که م .

ریککه وتننامه ی باکووری عیراق به ناو بیوانی نه مریکا و په یوه نندیه کانی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا و عیراق
وتووێژ له گه ل "ده یقید ویلش" جیگری وه زیری دهره وه له ئیداره ی کاروباری
رۆژه لاتی نزیک له به رنامه ی " Worldnets Dialogue "
۱۵ ی تشرینی به که می ۱۹۹۸

به ریز "فوجوکز": مانگی رابردو "مادلین ئالبرایت"، وه زیری دهره وه،
ریککه وتننامه یه کی به ناو بیوانی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا راگه یاند بۆ
دابه شکردنی ده سه لات له نیوان جه لال تاله بانی، سه رۆکی به کیتی نیشتمانی
کوردستان و مسعود بارزانی، سه رۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان. گه لی که س
هیوادارن که نه م ریککه وتننامه تایبه ته، هه لبژاردنیک گشتی لیکه ویته له سالی
داها توودا .

له به رنامه ی نه م جاره ی Worldnets Dialogue دا ده مانه ویت له گه ل ده یقید
ویلش، جیگری وه زیری دهره وه له ئیداره ی کاروباری رۆژه لاتی نزیک،
ریککه وتننامه ی باکووری عیراق و کاریگه ریه کانی له سه ر ناوچه و په یوه نندیه کانی
ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا و عیراق تاوتوێ بکه ین .

به ریز "فوجوکز": پیش نه وه که بچینه سه ر پرسیاره کانمان، ده توانی هه ندیک له و
رووداوانه مان بۆ باس بکه ی که پاش راگه یاندنی نه م ریککه وتننامه یه قه ومان .
"ده یقید ویلش": به دلنیا ییه وه . کاتی واژوکرانی نه م ریککه وتننامه یه، به که م جار بوو
که ریه رانی دوو حیزبی سه ره کی کورد له باکووری عیراق له ماوه ی ۴ سا لدا

دیداریان ده کرد. له م رووه وه نه مه رووداوکی به رچاو بوو. پاش نه وهش نه وان دریژه یان به سه ره کانیان ده دن له ریگی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا و نه وروپا. له سه ریگی گه پانه وه یان بو زیدی خو یان له باکووری عیراق. خسته یه کی کاتی دیاری کراوه بو جیبه جی بوونی نه م ریکه وتنامه یه و نیمه له قوناخه سه ره تاییه کانی جیبه جی بوونی نه م ریکه وتنامه یه داین. هیوادارین که روودای داهاتوو نه وه بیت که نه م دو ریبه ره (به ریژ بارزانی و به ریژ تاله بانی) له سه ره تای مانگی تشرینی دووهم له ئانکارا پیکه وه دابنیشنه وه.

به ریژ "فوجوکز": زور باشه، چهنه به شداریوویه که له ئانکارا و له لهندهن پرسیاریان هیه، یا له ئانکاره وه ده ست پییکه یان:

پرسیار: پرسیاره که نه وه یه که هه روا که ئاگادارن ئیستا بارودوخی نیوان تورکیا و سوریا زور ئالوزه. ئیوه چۆن نه م بارودوخه هه لده سه نگینن؟

"ده یقید ویلش": پیش له هه موو شتیک ده بی بلیم که من له جیگایه کدا نیم که بتوانم پیشهاته کانی نیوان سوریا و تورکیا روژ به روژ شروقه بکه م له بهر نه وه ی که به پیچه وانیه به یاننامه هاویه شه که ی ریبه ره کورده کان له واشنگتون، ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا ده وری ناویریوان له م ناکوکییه دا ناگپری. پیموایه ده ولته تی میسر نه م ده وری ده گپری، که وابوو بارودوخه که له م چهنه روژه ی دواییه له نه جامی هه وله باشه کانی میسر ئارامتر بووه. به بیروبووچوونی من ئیستا هه ردولا به قازانجیانه ریگاچاره یه که بدوژنه وه بو کیشه کانیان و هیوادارم ریگایه که بدوژنه وه بو چاره سه ر کردنی ناکوکیه کانیان.

له په یوه ندی له گه ل بیروپای نیمه (بیروپای ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا به نیسبه ت نه و مه سه لانه که تورکیا و سوریا له یه که جیا کردووته وه) هه لویستی نیمه نه وه یه که نابیت هیچ ده ولته تیک له ناوچه، له وانه سوریا دالده ی تروریستان بدات. نیمه هانی میسرمان داوه ناویریوانی بکات بو چاره سه ر کردنی نه م کیشه یه.

پرسیار: سه ره پای نه وه ی که به لگه نامه فه رمیه کانی ده ولته تی نه مریکا نیشان ده دات سوریا یه کی له و ده ولته تانه یه که پشتیوانی له تروریزم ده کات، بو ئیوه به ئاشکرای

پشتیوانی له تورکیا ناکه ن، له کاتیځدا که تورکیا هه ول دهاد قه ناعه ت به سوریا به پتیت که کورتایی به پشتیوانی له PKK به پتیت .
 "ده یقید ویلش": من به دلنیا ییه وه نازانم مه به ستی ئیوه له م پرسیاره چیه .
 په یوه ندیه کانی ئیمه له گه ل سوریا و تورکیا زور له یه ک جیاوازه . ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له لایه که وه کومه لیک ریوشوینی توندی به سر سوریا دا (وه ک ده وله تیک که نه مریکا به پشتیوانی تروریزی داده نیت) سه پاندووه ، له لایه کی دیکه وه تورکیا هاوپه یمانیکی له میژینه ی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا و نه دمای ناتویه ، که وابوو په یوه ندی نه مریکا له گه ل نه م دو ولاته له راستیدا زور له یه ک جیاوازه . ئیمه پشتیوانی له ریگا چاره یه کی ناشتیخوازانه بو نه م کیشه یه ده که یه ن .

پرسیار: ئایا ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا ده زانی که ریبه ری PKK (عه بدولا توجه لان) ئیستا له کوپیه ؟

"ده یقید ویلش": به داخه وه ناتوانم هیچ شتیک له م په یوه ندیه دا بلیم . نه و شتانه ی که من ده یزانم ، نه نجای پاپورتی رۆژنامه کان و په یوه ندیه دیپلوماتیکه تاکه که سیه کانه ، به تاییه ت له په یوه ندی له گه ل ده وله تی تورکیا . باشتر وایه نه چمه ناو ورده کارییه کانی نه م مه سه له یه . به هه رحال به سرنجدان به هه ندیک له لیدوانه کانی هه ندی له کاربه ده ستانی تاییه تی ده وله تی تورکیا بۆمان ده رده که ویت که بارودوخه که هیور بووه ته وه .

پرسیار: به بۆچوونی ئیوه ئایا هه تا کاتیک که سوریا ده ست له پشتیوانی کردن له PKK هه لنه گریت ، ئیمکانی دیالوگ له نیوان سوریا و تورکیا دا هه یه ؟

"ده یقید ویلش": دیالوگ ده بیت له هه ر بارودوخیکدا هه بیت ، به باوه پی من دیالوگیکی وه ها ده گاته نه نجام . ئیمه هیوادارین هه ر دوولا کومه لیک ریگا بدۆزنه وه بو دانیشن له گه ل یه کدی بو تاوتویکردنی نه م ناکوکیانه به شیوازیک که نه ته نها ناکوکیه کانیا ن چاره سه ربکه ن به لکو هه ردوو لا بگه نه نه و قه ناعه ته که نه و ریگایه که

هه لیا نېژاردوه، راسته. نه گهر وا نه بیت بارودوخی نیوان هم دو لایه نه خراپتر ده بیت که به بچوونی من زهره به نیکه رانیه کانی نیمه ده گه یه نیت.

پرسیار: هه روا که ده زانن ده ولته تی تورکیا له راستیدا خوشحال نییه له کۆبوونه وه که ی هم دوا ییه ی به پیز بارزانی و تاله بانی له واشنگتن. ناکوکی سهره کی نیوان تورکیا و حکومه تی نه مریکا چیه له سهر باکووری عیراق ؟

"ده یقید ویش": خوشحالم که ده چینه سهر مه سه له ی باکووری عیراق. سپاس بو هم پرسیاره. له راستیدا من له سهر نه و باوه ره نیم که ناکوکیه کی نه وتو هه بیت له نیوان تورکیا و ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا که به یه که وه (له گه ل بریتانیا) پشتیوانیان کردووه له ره وتی ئانکارا بو ناشتکردنه وه ی کورده کان. هه ندی جار جیاوازی تاکتیکی یان جیاوازی له شرفه کانداهیه، به لام هم به ره سه دووره له ریکه وتنی بنه په تی له سهر ئامانجه کان. ئامانجه که چیه لیره؟ ئامانجه که نه وه یه ناشتی و سه قامگیری هم ناوچه یه له باکووری عیراق ده سه بهر بیت که به ماوه ی چهند سال به هوی ناکوکیه حیزبیه کان و ده ستیوه ردانی لایه نه بیانیه کان و به داخه وه چالاکیه تیروریسته یه کان ئالوز بووه. ره وتی ئانکارا بو چاککردنه وه ی هم بارودوخه به باشترین شتوازی مومکین داریزرا.

به تیپه ربوونی چهند سال هم بارودوخه ئالوز بووه، هوکاره که ی نه وه یه که هم دو ریه ره کورده نه یان توانیوه ریکایه ک بدۆزنه وه بو نه وه ی له سهر مه سه له زور گرنگه کان که نه وانی له یه ک جیا کردوه ته وه له گه ل یه کدی دانیشتن بکه ن. هه روا که پیشتر ئاماژه م پیکرد، نه وان هه تا هم جاره له واشنگتن به ماوه ی ۴ سال دیداریان له گه ل یه کدی نه کردبوو. نه وه ی که نیمه توانیمان بیکه ین نه وه بوو که بو یه که م جار له ده وری یه ک کۆیان بکه ینه وه و ره وتیکی نوێ دابنن بو نه وه ی ناکوکیه کانیا ن چاره سهر بکه ن. هم جاره خسته یه کی کاتی دانراوه و به رنامه یه کی توکمه ی کاری داریزراوه بو نه وه ی هه ر دوو لا کۆمه لیک شتی تایبه ت بکه ن و پشتیوانانی هم ره وته (تورکیا، نه مریکا و بریتانیا) چاودیری بکه ن به سهر به ره و پیشچوونی هم ره وته.

پرسیار: ده وله تی تورکیا ده لیت ریکه وتنامه که ی نوان بارزانی و تاله بانی که له واشنگتون واژو کرا پیشتر به تورکیا نشان نه دراوه یا تورکیا له باره ی نه م ریکه وتنامه یه پیشتر ناگادار نه کراوه ته وه. ئیوه له م په یوه ندیبه دا چی ده لیتن؟

"ده یقید ویش": ئیمه له سهرتاسه ری نه م ره وته دا له گه ل ده وله تی تورکیا راویژمان کردووه. ده وله تی تورکیا له گه ل ئیمه راویژی کردووه ده رباره ی هه وله کانی بو هاندانی سه قامگیری باکووری عیراق، ئیمه زور هه ولمان دا بو ئه وه ی پشتیوانی دیکه به یتینه ناو نه م ره وته. به لام له کوتاییدا گه یشینه نه نجامیکی بنه پته تی، له به ر نه وه که ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا توانی ده وری ناویژوان ببینی بو دیدار و دانیشتنی نه م دو ریبه ره. ئیمه وا هه ستمان کرد که نه م کوپونه وه یه زور گرنگه بو شکاندنی به ریبه سته کان و به ره وپیشچوون و ده بی لیره له واشنگتون به پتوه بجیت. نیگه رانی ئیمه، هه مان نیگه رانی به نیسه به ت ئامانجه کانی پیشووه واته ئیمه له سهر نه و باوه ربه ی که ئاسایشی هه موو لایه نیک له ناوچه باشتتر ده بیت نه گه ر تیگه یشتنیکی بنه پته تی له نوان دو ریبه ری سهره کی کورد له باکووری عیراقدا هه بیت به نیسه به ت ئاسایشی تورکیا. نه گه ر نه م دو حیزبه بتوانن هاوکاری یه کدی بکه ن، بواری ده ستیوه ردانی بیانی و تروریزم و ده ستریزییه کان بو سهر سنووری تورکیا که م ده بیتته وه.

پرسیار: له کاتییدا که ئیستا کومه لیک وتووژ ده رباره ی داهاتووی گروپه کورده کان له ناوچه له ئارادایه، به گویره ی ریکه وتنامه ی واشنگتون ئیوه چی ده لیتن به نیسه به ت داهاتووی تورکمانه کان له باکووری عیراق؟

"ده یقید ویش": سپاس بو نه م پرسیاره گرنگه. نه رکی من وهک ناویژیکار له م ره وته دا نه وه بووه که سویدیکی زورتر بگه یه نمه سهرجه م نه و خه لکه ی که له و ناوچه یه ده ژین. ئیمه وا بیر ده که یه نه وه که باشتترین ریگا بو گه یشتن به ئامانج نه وه یه که نه وان ده بی به په روش بن بو کاروباری خویمان و هه ول بده ن له یه کدی

تيبگه ن. وتوويزي نيمه له گه ل دو گروپي چه كدري سهره كي له ناوچه، به واتاي نه وه نيه كه نيمه ده مانه ویت لايه نتيكي ديكه بخينه په راويزه وه.

هه روه ها كه ده زانن، من له ۲ سالي رابردو دا دوو جار سهرداني باكووري عيراقم كړدووه. كاربه ده ستاني نه مريكا به ده گمهن نه م جوړه سه فهرانه نه نجام ده دن. له ميانه ي نه و سهردانان دا من له گه ل نوينه ره جوړاو جوړه كاني توركمانه كان ديدارم كړدووه و له توركياش له گه ليان قسم كړدووه. نيمه زور نيگه رانين به نيسبته داهاتووي سهرجه م خه لكي ناوچه، چ كورد، چ توركمان، چ مه سيحي، چ سهراني و چ نه ته وه كاني ديكه. نيمه به راستگو ييه وه ده ليين داهاتوو باشتر ده بيت نه گه ر نه م گروپانه بتوانن له ريگاي به كگرتووي زورتر و سه قامگيرتر بووني ناوچه خويان بپاريژن بو نه وه ي نه بن به قورياني ده ستيوه رداني ده وله تي عيراق يا ده وله تي ئيران يا هه ندئ لايه ني بياني ديكه كه ده يانه ویت كه لكي خراپ له بارودخه كه وه ريگرن.

نه و ريكه و تنامه يه كه له واشنگتون واژو كرا، ريگا خوش ده كات بو ده وري سياسي سهرجه م خه لكي ناوچه. كومه ليك بيروپاي جياواز هيه له سهر نه وه ي كه نه م دوره چو ن بگيردريت، به لام نه م جياوازي يانه زورتر له و ناوچانه هيه كه چه ند نه تنيكيك پيكه وه ده زين و كي شه كه له سهر نه وه يه كه ژماره ي دانيش توواني شوينه كان چه ند و نه گه ر هه لېژار دن كرا بو نه ندamani پارلمان، ده نگه كان چو ن دابه ش بكریت. كي شه كاني نه م ناوچانه ده بي له ره وتي وتوويزه كاندا روون بكرينه وه، له وانه يه له ريگاي يارمه تي سياسي بو نمونه سهر ژمي ريه كي متمان ه پي كرا و نه نجام بدريت بو نه وه ي ژماره ي ده نگه كاني هه ر ناوچه يه ك ديار ي بكریت.

پرسيار: هه روا كه ناگادارن، ده وله تي توركي له م دواي يانه برياري داوه كه په يوه ندييه سياسي ه كاني خو ي له گه ل ده وله تي عيراق تازه بكاته وه و بالوي زخانه كه ي بكاته وه له به غداد. نيوه چو ن نه م برياره هه لده سه نگينن؟

"ده يقيد ويلش": به بو چووني نيمه كاتي نه وه نه هاتووه شيوازي په يوه ندييه كانمان له گه ل ده وله تي عيراق بگوپين له به ر نه وه ي كه ئيستا ريمي عيراق خو ي له نه رك و به رپرسياره تيه كاني ده دزيت ه وه كه بريار نامه كاني نه نجوومه ني ناسايشي نه ته وه

به کگرتووه کان بوی دیاری کردوه . بۆ نمونه عیراق هاوکاری ناکات له گه ل کومیسونی تایبه تی نه ته وه به کگرتووه کان و له سه ره تای مانگی ئاب ئه م کومیسونه له عیراقدا نه ماوه . که وابوو له کاتی کدا که داپرائیکی وا هه به له نیوان ده ولته تی عیراق و کومه لگای نیونه ته وه بییدا، ئیمه هه ست ده که ین باش نیبه په یوه ندیبه کان له گه ل عیراق باش بیته وه .

پرسیار: له سه ره تای نا کۆکی تورکیا و سوریا هه ندیک له ولاتانی عه ره بی بانگه شه ی ئه وه ده که ن که ئیسرائیل له پشتی سیاسه تی تورکیایه له به رامبه ر سوریا و هانی تورکیا ده دات . ئیوه وه ک دیپلوماتیکی زۆر سه ره کی وه زاره تی ده ره وه، چۆن په یوه ندیبه کانی تورکیا و ئیسرائیل هه لده سه نگینن و ئایا پیتان وایه که په یوه ندیبه کانی تورکیا و ئیسرائیل هه ر شه به بۆ ناوچه و هاوسه نگیه کان ده گۆریت؟ "ده یفید ویلش": به داخه وه من له گه ل ئه و بیروکه به نیم که ئیسرائیل له پشتی سیاسه تی تورکیایه له م په یوه ندیبه دا . بیروبوچوونی من و ده ولته تی نه مریکا له م باره به زۆر روونه . زۆر سروشته به که تورکیا وه ک ده ولته تیکی گرنگ له ناوچه و جیهان، ده توانی په یوه ندی هه بیت له گه ل هه ر ده ولته تیک که پی خۆش بیت . ئیسرائیل دوستیکی باشی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکایه، تورکیاش هه روا . ئاسایه که ئیمه پیمان خۆشه تورکیا و ئیسرائیل په یوه ندی باشیان له گه ل به کدی هه بیت . ئیمه ئه مه به شتیکی باش ده زانین بۆ ناوچه، نه کیشه به ک بۆ ناوچه . پیموانیه که ئه م په یوه ندیبه هه ر شه بیت بۆ ناوچه و به دلناییه وه له سه ر ئه و باوه ره نیم که ئیسرائیل به هیچ شتیه که پشتیوانی له کرده وه کانی تورکیا بکات دژی ئه و تروریستانه که له ده ره وه هه ر شه له تورکیا ده که ن . ده ولته تی تورکیا خوی بریار ده دات له سه ر ئه م شتانه و پیموایه تورکیا ده توانیت سه ره بخوانه کار بکات و به پرسپاریتی ئه مه بگریته نه ستۆ . به باوه ری من زۆر به هه لده دا ده چین نه گه ر بلین کۆمه لیک پیلانی گه وره له پشتی ئه م مه سه له دا هه به .

پرسیار له رۆژنامه ی "لۆس ئانجلز تایمز" وه: پیش سه فه ر بۆ واشنگتۆن، مه سعود بارزانی وتی هاوکاری راسته قینه ی هاتنی ئه و بۆ واشنگتۆن ئه وه بووه که ئیوه له

كاتی دیدار له باکووری عیراق له مانگی حوزهیرانی پابردوو، بۆ یه کهم جار به ئاشکرا پشتیوانی خۆتان ده رپروه له کورده کان و سه ره نجام کۆمه لێک گارانیتان داوه به کورده کان؟ ئیوه چ چۆره گارانیتیه کتان داوه به کورده کان؟

"ده یقید ویلش": له راستیدا گرنگترین گارانیتیه ک که ئیمه داومانه به خه لکی باکووری عیراق - هه موو خه لکی باکووری عیراق، نه ته نها کورده کان - تیوه گلانی کۆمه لگای نێونه ته وه ییه له کیشه که یاندا. بۆچوونی من نه وه یه که ولاته یه کگرتوه کانی ئه مریکا نابیت بێ هه لویست و بێ ده نگ بیت له به رامبه ر چاره نووسی خه لکی ئه م ناوچه یه . ئیمه له وانه دلته زینه کانی پیشتەر فیر بووین که نه گه ر ئیمه بێ ده نگ بین، تراژیدییه که دووپات ده بیته وه . با وه بییری خۆمانی به یینینه وه که خه لکی باکووری عیراق قوربانی پیشیلکاری یه کجار زۆری مافی مرۆف بووه له ده یه ی ۱۹۸۰ و سه ره تای ده یه ی ۱۹۹۰ . کۆمه لگای نێونه ته وه یی له سه ره تای ده یه ی ۱۹۹۰ یه کی گرت بۆ پشتیوانیکردن له کورده کان و پیموایه گه وه ره ترین کیشه یه ک که کورده کان پاش ئه م قوناخه هه یانبوو، جیا بوونه وه و یه کنه گرتوویی سیاسی بووه . نه گه ر ئیمه بمانتوانیبا یارمه تیان بده یین بۆ چاره سه ر کردنی ئه م کیشه یه ، ئاسایش و زیانی خه لکی ئه م ناوچه یه (خه لکی باکووری عیراق به گشتی) باشتەر ده بوو.

ئه وه ی که من جه ختی له سه ر ده که مه وه بۆ به رپرز بارزانی و تاله بانی و هه موو که سانی دیکه که له باکووری عیراق دیدارم له گه ل کردوون، نه وه یه که کۆمه لگای نێونه ته وه یی که وتوو ته نێو کیشه که یان. هه ر بۆیه کۆمه لگای نێونه ته وه یی، له وانه ولاته یه کگرتوه کانی ئه مریکا سه رنج به بارودۆخه که یان ده دات به لām ئه وان به رپرسیارن له به رامبه ر خه لکه که یان که باش ریه رایه تی بکه ن بۆ ئه وه ی بارودۆخه که باشتەر بیت، نه گه رنا مه ترسی له سه ر خه لکه که یان زۆتر ده بیت.

من هیچ گارانیتیه کی تایبه تم نه داوه به ریه ره کورده کان. سه ره تا که ئه وان هاتن بۆ واشنگتۆن، ئیمه روانگی خۆمانمان بۆیان روون کرده وه که له بارودۆختیدا که دو پارتی سه ره کی کوردی پیکه وه ناکۆکن و له گه ل یه ک شه ر ده که ن نه گه ر پاشان ده وله تیکی بیانی یان ده وله تی به غداد هیرشیان بکاته سه ر، زۆر زه حمه ته بۆ ولاته

یه کگرتووه کانی نه مریکا یا هر دهوله تیکی دیکه که کومه لگای نیونه ته وه یی وه گهر بخات بو پشتیوانیکردن له کورده کان. وه زیری دهره وه زور به جوانی نه م مه سه له یه ی بو به پیز تاله بانی و به پیز بارزانی روون کرده وه. به لام نه گهر نه وان یه کگرتوو بن و ده ست به پروسه ی ناشتبوونه وه بکه ن، ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا یارمه تیان دعات و نه گهر هه په شه یه کی دیکه له لایه ن به غدا ده وه له سه ریان بکریت، نیمه بی ده نگ نابین له به رامبه ری و پشتیوانی له کورده کان ده که یی. وه زیری دهره وه پیش له راگه یاندن نامه هاویه شه که ی نیوان به پیزان تاله بانی و بارزانی، نه م مه سه له یه ی پی راگه یاندوون.

پرسیار: نه گهر نیمه چاو له ریکه وتنامه که ی نیوان به پیز بارزانی و به پیز تاله بانی بکه یی، کومه لیک خالی سه رنجراکتشی تیدا ده بینین، بو نمونه باسی بیروکه ی فدرالیزم له نیوان گروپه کورده کان له داهاتوودا کراوه. نه م بیروکه یه ده بیته هو ی پیکه اتنی دهوله تیکی سه ره خو له داهاتوودا له ناوچه، نیوه چون بی ری لی ده که نه وه؟

"ده یقید ویلش": خوشحالم که پرسیاریکی واتان هینایه گوپی له بهر نه وه ی که من له کاتی گفتوگو له گه ل دوسته کانم له دهوله تی تورکیا بوم دهرده که وت که نه م مه سه له یه کومه لیک نیگه رانی له تورکیا دوست کردووه. با به چند شیوه وه لامی نه م پرسیاره بده مه وه: یه که م له په یوه ندی له گه ل نه وه ی که له م ریکه وتنه دا هاتووه، ده بی بلیم له یه که م به شی راگه یاندن نامه هاویه شه که دا ئاماره به وه کرا که ئامانجی خه لکی عیراق، عیراقیکی یه کگرتوو، پلورالیست و دیموکراته. له په یوه ندی له گه ل ئامانجی دو حیزبه کورده که، نه وان جوړیک سیستمی فدرالییان ده ویت له چوارچیوه ی عیراقدا. هه لویستی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا به نیسبه ت ئامانجی نه م دو حیزبه کورده نه وه یه که نیمه پیز له ئامانجه که یان ده گرین به لام پیزیشمان هیه بو ئامانجی خه لکی عیراق بو ولاتیکی یه کگرتوو، پلورالیست و دیموکرات، نه گهر وابیت زور باشه. له م په یوه ندیه دا، نیمه پیز له مافی خه لک ده گرین بو نه وه ی خو یان بریاری داهاتوی خو یان له ولاتی خو یاندا بده ن. نه مه به شیکه له

میراتی نه ته وهی ئیمه و نۆر بهی نه مریکا یه کان باوه پریان پییه تی. پاش نه وهش ئیمه خۆشمان دهوله تیکی فیدرالین. نه مه به واتای نه وه نییه که ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا ریگا چاره یه کی تاییه ت پيشنیار ده کات به نه ته وهی عیراق. نه مه شتی که که خه لکی عیراق خۆیان ده بی بریاری له سه ربه دن که کورده کانیش به شیکی گه وهی نه م پیکهاته یه ن.

دووه م نه وه که هه لویستی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا چیه به نیسه بت سه ربه خۆی کوردستان، له بهر نه وهی که من ده زانم خه لک له م په یوه ندییه دا پرساریان هه یه. با لیتره نه وه روون بکه مه وه که ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا پشتیوانی ناکات له کوردستان کی سه ربه خۆ، چ له باکووری عیراق، چ له شوینه کانی دیکه. ئیمه پشتیوانی له عیراقی یه کگرتووه ده که یه ن و له سه ر نه و باوه په یه ن که عیراق خاوه ن یه کپارچه یی خاکه و ئیمه نامانه ویت نه م کیانه بگۆرین. نه مه روانگی ئیمه یه به نیسه بت عیراق.

پرسیار: ئایا له میانه ی گفتوگو له گه ل به ریز بارزانی و به ریز تاله بانی، باسی مه سه له ی ئۆپوزسیونی عیراق کراوه، نه گه ر شتیکی وابوه نه وان ده یانه ویت چ ده وریک له مه دا بگین و به له بهر چا وگرتنی سه رنه که وتنی نه زموونی پیشووتری ئیوه له گه ل ئۆپوزسیونی عیراق، ئیوه به شوین چ مودیلکی نوێ یان ده ورگی پریکی نویدان؟ و کار دانه وهی ئیوه چیه له بهرامبه ر پيشنیاره که ی دوکتۆر نه حمه د چه له بی سه باره ت به وهی که شازاده ی ئۆردۆن، مه له ک حه سه ن بی به ریه ری نوێ عیراق؟

"ده یقید ویلش": به لێ چه ند پرسیار خرایه روو. من هه ول ده ده م وه لامی گرنگترینیان بده مه وه، نه ویش نه وه یه که چ جوړه گفتوگوه ک کراوه له گه ل بارزانی و تاله بانی سه باره ت به ئۆپوزسیونی عیراق. من نه و شته ی که پیشتر وتم دووپاتی ده که مه وه، ئامانجی ئیمه له هه وله که ی مانگی نه یلوولمان نه وه بوو که بارودۆخی باکووری عیراق باشتربکه یه ن. ئیمه ئامانجکی وامان نه بوو که نه م دو ریه ره خۆیان وه ک ریه رانی ئۆپوزسیون رابگه یه نن یان جوړه به ره یه کی یه کگرتووه دژی ده وله تی

عیراق دابمه زږینن. خو شېختانه له سهر نه و باوهره نیم که له م بارودوخه دا شتیکی وا پټو یست بیت یان گونجاو بیت. با له بیرمان نه چټت نه م دو رتیه ره سیاسیه، نه زمونیکی به رچاویان هیه له گه ل رژی می سه دام حوسه ین و پټو یستیان به وه نییه که که سیکی دیکه فیزیان بکات که قوریانی بوونی سه دام واتای چیه. له م باره وه نه وانیش وهک زوره ی خه لکی عیراقن و زور به دهستی سه دام چه وساونه ته وه و کومه لیک نه نجامیان به دهست هیتاوه. پټو یست به وه ناکات نیته نه وان فیزی نه م میژوه بکه ین. نه وان رتیه ری خوراگه یاندرای تپوزسیونن، له بهر نه وه ی که دهسه لات و کونترولی سه دام حوسه ین قبول ناکه ن له ناوچه ی خویاندا. نه وان به شتیکی زور خراپی ده زانن که له ژیر کونترول و دهسه لاتی سه دام حوسه یندا بن و نه رکی هاویه شی نیته وهک نه ندامانی کومه لگای نیتونه ته وه یی نه وه یه که گارانتی نه وه بکه ین که نه وان دیسان نه که ونه ژیر دهسه لات و کونترول سه دام.

پرسیار: هه روهک ده زانن تورکیا هه ندی جار شالوی سهریازی له باکورری عیراق نه نجام ده دات بو رامالینی PKK. نه م شالواوه کاردانه وه ی هه ندی له ولاتانی ناوچه یا جیهانی لیده که ویتته وه، به لام نیوه پشتیوانی له م شالواوه ده که ن، نیوه پشتیوانیتان کردوه له تورکیا بو نه م شالواوه له بهر نه وه ی که دژی تروریزم نه نجام ده درین. نه گه ر له داهاتودا ئالوگور به سهر هاوسه نگیه کان دا بیت، ئایا نه مریکا هه روا به گهرمی پشتیوانی له شالواوه کانی تورکیا ده کات؟

"ده یقید ویلش": با هه لویستی خومان روون بکه مه وه: یه که م تورکیا دوست و هاوپه یمانی نیته یه. دووه م نیته ریز له مافی خوپاراستنی تورکیا ده گرین و پشتیوانی لیده که ین، له وانه دژی تروریزم. سییه م تورکیا راویژ ناکات له گه ل نیته بو نه نجامدانی نه م شالواوه. چواره م کاتی که تورکیا هه ست ده کات پټو یسته نه م شالواوه نه نجام بدات، هه لویستی نیته نه وه یه که ده بی پتور و ماوه ی نه م شالواوه سنووردار بیت و زیان به مافی خه لکی ناوچه نه گه یه نیت. که واپوو نه مه خوی له خویدا جیاوازه له گه ل پشتیوانی کردن له م شالواوه. ولاتانی دیکه هه لویستی جیاوازیان هیه به لام ده بی ئامازه به وه بکه م که گه لی له و ولاتانه که نه م شالواوه

شهره زار ده که ن، خویان به پرسیارن له به رامبه ر نه و بارودوخه ی که نه م شالاوانه ی لیده که ویتته وه یا له راستیدا به پرسیارن له به رامبه ر نه و پشتیوانیه که له PKK ده یکه ن. ئیمه دیالوگی باشمان هه یه له گه ل ده ولته ی تورکیا له م په یوه ندیه دا. به بۆچوونی من راگه یاندن نامه هاو به شه که ی به پیزان بارزانی و تاله بانی هه ندیک گارانتی نه منی زۆر گرنگی تیدایه بۆ ئاسایش و پاراستنی تورکیا. ئایا من نیگه رانم به نیسبه ت جیبه جی بوونی نه م گارانتیه ؟ به دلنیا ییه وه ، من زۆر به وردی چاودیری نه م مه سه له یه ده که م له گه ل هاوکارانم له ده ولته ی تورکیا و به ریتانیا. زۆر گرنگه که نه م به شه له ریکه وتن نامه که به شیوه ی فره می جیبه جی بکریت و شتیکی بنه په تیه بۆ ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا که تورکیا له م ره وته دا قازانجیکی نه منی ده ست بکه ویت.

پرسیار: ده مه ویت پرسیاره که م دووپات بکه مه وه ده ریاره ی ئۆپوزیسیونی عیراق و نه وه ی که ئیوه چ فورمولیکتان داوه به ئۆپوزسیون. ئایا ئیمه ده توانین چاوه پوانی نه وه بکه ین که چالاکی ئۆپوزیسیون، سه ر له نوێ له باکووری عیراق ده ست پیکاته وه ؟

"ده یقید ویلش": ئیمه پشتیوانی له ئۆپوزیسیونی عیراق ده که ین. هه روا که هه موومان ده زانین، عیراق ئۆپوزیسیونی هه یه که زۆربه ی خه لکی عیراق تییدا به شدارن. مه سه له ی ئیمه نه وه یه که ده نگه خۆمان بخه ینه پال نه م ئۆپوزسیونه بۆ نه وه ی له داها توودا خۆی وه ک ئالترناتیفیکی به هیز نیشان بدات. نه مه هه ولکی درێژخایه نه. به داخه وه، یه کێ له تاییه ته ندیه کانی رژیم عیراق نه وه یه که ده سه لاتخوازی له پاده به ده ری نه م ده ولته، به شیوازیکی زۆر سه رکه وتوانه توانیوه تی ناره زایه تیه ناوخویه کانی عیراق کونترۆل بکات، نه لبه ته نه له هه موو شوینه کانی عیراق به لکوو به تاییه ت له ناوه پاستی عیراقدا. ئیمه وه ک ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا پشتیوانی له هه ولته کانی ئۆپوزیسیون ده که ین بۆ به ریکهستن کردنی خۆی و راکیشانی پشتیوانی نیونه ته وه یی و ناوخوی. نه م مه سه له یه چه ند توخمی هه یه: یه که م پشتیوانی کردن له په خشی به رنامه ی رادیویی که بیروپای جیاواز بخاته به رده ستی

خه لكى عيراق. دووهم پشتيوانى له هه وله كانى ئوپوزيسيون بۆ به ريڭخستن كردنى خوى و كۆكردنه وهى ئەندامه جوراوجۆره كانى ئوپوزيسيون له ده ورى يەك بۆ ديالوگ و له يەك تيگه يشتن. سيمه ئيمه هه روه ها پشتيوانى له هه وليكى چوپپر و به ريڭخستنكراو ده كه ين بۆ كۆكردنه وهى زانيارى دهرباره ي پيشيلكارىيه كانى مافى مروف و تاوانه كانى جهنگى ده ولته تى عيراق بۆ نه وهى له داها توو له يەك فايلدا تاوتوي و شروقه بكرىت و له وانه يه ببيت به بنه مايهك بۆ كرده وهى نيونه ته وهى زۆتر دژى سه دام.

پرسيار: هه رواكه ده زانن به ريز بارزانى و تاله بانى له به رنامه ياندا هه يه سه ردانى توركييا بكه ن بۆ نه وهى ديسان له ئانكارا له گه ل يەك دابنيشن. ئايا ئيوه هاوپييه تيان ده كه ن له م سه فەردها بۆ ئانكارا و ئايا ئيوه هيچ پلانكتان هه يه بيتن بۆ ئانكارا بۆ نه وهى له نيگه رانيه كانى كاربه ده ستانى توركييا سه بارهت به ريڭكه و تننامه ي واشنگتون كه م بكه نه وه؟

"ده يقيد وي لاش": له راستيدا من كاتيكى كه م له م هه فتانه ي دواييدا له گه ل كاربه ده ستانى توركييا به سه ر بردوو و هيوادارم ئەم دانىشتنه به رده وام بيت. ئيمه پيشنيارمان كردوو هه نكاوى دواتر له ره وتى ئاشتبوونه وه نه وه بيت كه بارزانى و تاله بانى له ئانكارا له گه ل توركييا، به ريتانيا و ئەمريكا دابنيشن. با ئاماژه به وهش بكه م كه ئەجىنداي ئەم كۆبوونه وهى له وانه يه شتاني ديكهش له خو بگريت. ئيمه پيشنيارى نه وه مان كردوو كه ئەجىنداي كۆبوونه وهكه، مه سه له ي ئەمنى بيت. بۆ ئيمه ئەم پيشنياره مان كردوو؟ له بهر نه وهى كه (هه روه ها كه پيشتر وتم) مه سه له ي ئەمنى، توخمى سه ره كى تيوه گلانى ئيمه يه له م مه سه له يه دا و بنه ماي ناوېژى كردنه كه ي ئيمه يه. ئيستا له سه ر ده ولته تى توركييا به كه هه موومان بانگه يشت بكات بۆ ئەم كۆبوونه وهى و هيوادارم بانگه يشتمان بكات. ئەگه ر توركييا بانگه يشتمان بكات، من بۆ خو م زۆر خو شحالم ده به م كه به شدارى له م كۆبوونه وهى ده بكه م. خاتون ئالبرايت، وه زيرى دهره وه، چاوه پوانه كه من بچم بۆ نه و كۆبوونه وهى. پيم وتن له م رۆژانه ي دواييدا به جيا قسه م كردوو له گه ل به ريز بارزانى و تاله بانى كه

نیستا له ئورپا و ناوچه ی که نداوی فارسن و هه ردوویان ئاماده یی خۆیان ده ربیره
بۆ به شداری کردن له م کۆبوونه وهیه نه گهر له ئانکارا پیشوازیان لیبریت. نه لیه ته له
سه ر ده ولته تی تورکیایه که نه م پیشوازییه بکات.

پرسیار: من دوو پرسیارم هیه: یه که م نه وه که هه ندی راپۆرت بلآو بووه ته وه
سه باره ت به وه ی که خاتوون ئالبرایت له کۆبوونه وه که ی واشنگتۆندا به لیتنی داوه به
به پیز تاله بانی و بارزانی که نه گهر سوپای عیراق هیرش بکاته سه ر باکووری عیراق،
ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا به رگریان لیده کات، هه رواکه به رگری له کویت کرد، ئایا
ئیوه نه مه پشتراست ده که نه وه؟ پرسیا ری دووه می من نه وه یه که ئیوه وتتان که
سیاسه تی نه مریکا دژی پارچه پارچه بوونی عیراقه، به لام روانگی جیهانی عه ره ب
نه وه یه که نیستا ده ولته تیکی نیمچه سه ربه خۆ له باکووری عیراق هیه که بنه ما
خۆش ده کات بۆ ده ولته تیکی سه ربه خۆی کوردی.

"ده یفید ویلش": له په یوه ندی له گه ل پرسیا ری یه که مدا ده بی بلیم له کاتی
راگه یاننده هاوبه شه که، خاتوون "ئالبرایت" دو شتی به گشتی باس کرد: یه که م نه وه
که ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا ناتوانیت ریگه به وه بدات که رووداوه کانی کوتایی
دهیه ی ۱۹۸۰ و سه ره تای ۱۹۹۰ دووپات بیته وه که تییدا هه زاران عیراقی، زۆرتر
کورده کان گیانیان له ده ست دا و هه روه ها که ئیوه له وانه یه بتانه ویت وه بیری
به یتنه وه، ده ولته تی عیراق سه ره تا چه کی کیمیایی دژی خه لکی بی گوناھی ولاتی
خۆی به کاره یناوه. مه سه له ی دووه م که خاتوون ئالبرایت باسی کرد نه وه بوو که
ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا پشتیوانی له خه لکی عیراق و به تایبه ت خه لکی
باکووری عیراق ده کات، نه گهر ده ولته تی عیراق هیرش بکاته سه ریان. به بۆچوونی من
نه مه هۆشداریه بۆ سه دام که قه د هیرشه کانی دووپات نه کاته وه، له به ر نه وه ی که
به ردیله که ی ده دات.

به نیسبه ت پارچه پارچه بوونی عیراق، ئیمه راما نگه یاندووه که پشتیوانی له
عیراقیکی یه کگرتوو ده که ی. له راستیدا ده ولته تی عیراق هه ر له کۆنه وه کونترۆلی
هه ندی به شی ولاتی خۆی له ده ستدا نه بووه، بۆ نمونه پیش نه وه ی که ولاته

به کگرتوه کانی نه مریکا له راستیدا بکه ویتته ناو کیشی باکووری عیراق . نازانم مه به ستان نه وه بوو که نه مه پارچه پارچه بوونی عیراقه، من نه مه به شکستی رژیم عیراق ده زانم و هه روه ها شکستی که بو خه لکی عیراق. نیمه پشتیوانی له جیابوونه وهی به شیک له عیراق له و ولاته ناکهین و هه روه ها پشتیوانی له دروستبوونی ده وله تیکی نیمه سهر به خو ناکهین له به شیک له م ولاته دا و باوه پیش ناکه م ریبه ره کورده کان به دواي شتیکی وا بن. نه گه ر به دیکه ته وه راگه یاندن نامه که بخویننه وه، ده بینین که به ریز بارزانی و به ریز تاله بانی داواي عیراقیکی به کگرتوو، پلورالیست و دیموکرات ده که ن . نه وان پیشنیاری نه وه ده که ن که سیستمی عیراق، فدرالی بیت. نه مه شتیکی که سهر جه م خه لکی عیراق ده بی بریاری له سهر بده ن. هیوادارین روژیک بیت که خه لکی عیراق سیستمیکی وا هه لبرژین.

پرسیار: نیمه ئاماره تان به وه کرد که ناتانه ویت به شیک له عیراق له م ولاته جیا بکه نه وه و ریبه ره کورده کانیش داواي سیستمی فدرالی ده که ن، به لام له کرده وه دا شتیکی وا له سهر به ندی روودان دایه . نیمه رادیویه کتان داناوه بو ئوپوزسیون عیراق و نه ندامانی CIA له باکووری عیراق ماوه یه ک پیش نیستا چالاک بوون و اتا کاتیک که بارزانی هیرشی کرده سهر تاله بانی له سلیمانی و هه موو نیشانه کان نیشان ده دات که نیمه به ره و پیش ده چهن و ده تانه ویت کومه لگای نیونه ته وه یی زوژتر بکیشنه ناو باکووری عیراق. به لام هه روه ک ده زانن کرده وه له گه ل لیدوان جیاوازه . نیمه چی ده لئین له م په یوه ندییه دا؟

"ده یقید ویلش": من له گه ل زوژیه ی نه م بوچوونانه دا نیم. نیستا گه لئ رادیو هه ن که سهر به ئوپوزسیون عیراقن، بو ته نها په نجه به ره ولای رادیو که ی نیمه راکیشراوه که ده یه ویت عیراق پارچه پارچه بکات. نه وه ی که نیمه بو خه لکی عیراق ده مانه ویت، شتیکی جیاوازه ، نیمه پشتیوانی له هه ر که سیک ده کهین که له گه ل نه م راونگه یه ی نیمه دا بیت. به باوه پری نیمه خه لکی عیراق شایانی نه وه ن داهاتویه کی جیاوازیان هه بیت. ئامانجی نیمه، نه مه یه .

جاریکی دیکه دوپاتی ده که مه وه که ه لویستی نیمه نه وه یه که یه که نه ته وه هیه له عیراقد. ده ولته عیراق له ماوه ی ۲۰ تا ۳۰ سالی رابردودا، ریه رایه تییه کی لاوای مه بووه به به راورد له گه ل ده ولته تانی دیکه ی ناوچه . عیراق خاوه ن سه رچاوه ی سروشتی زوره و خه لکیکی زیره ک و چالاکي هیه . به لام چ به سه ر نه ته وه یه دا هاتوه ؟ نه ته وه یه له لایه ن رژیمي سه دامه وه قه لچۆ کراوه و نه ته رژیم به پرسیاره له به رامبه ر میژوی نه م ۲۵ سالی دوایه ی عیراق . هه موومان نه وه ده زانین سه ره پای نه و کیشه بنه پته تانه ی که رژیمي عیراق بو خه لکه که ی دروستی کردوه ، نه ته وه یه هیشتا به یه کگرتووی ماوه ته وه .

به باوه پی من نه م هاوپه یوندییه که تا نیستا عیراقی به یه کگرتووی هیشته وه ته وه عیراق به ره و یه کپارچه یی ده بات نه هه لوه شانده وه . جاریکی دیکه دوپاتی ده که مه وه که نامانجی نیمه پارچه پارچه کردنی عیراق نییه . زور راستگو یانه پیتان ده لیم که ته نانه ت نه گه ر نیمه ش بمانه ویت، ئایا ده توانین عیراق پارچه پارچه بکه ین؟ جگه له مه ش له کاتی جهنگی ۸ سالی ئیران و عیراق، گه لئ که س ده یانگوت له وانیه به شیک له خه لکی عیراق له م ولاته جودا ببنه وه و په یوه ست ین به به شیکي دیکه . به لام شتیکی وا رووی نه دا، رووی دا؟ رووی نه دا له به ر نه وه ی که به بوچوونی من زوره ی خه لکی عیراق خو یان به عیراقی ده زانن و نه گه ر دراوسییه کی نزیک عیراق نه ییتوانی عیراق پارچه پارچه بکات، ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکاش ناتوانیت پارچه پارچه ی بکات، ته نانه ت نه گه ریش بیه ویت شتیکی وا بکات .

به لام دیسان پشتراستی ده که مه وه که شتیکی وا له ئارادا نییه . با به شیوازیکی دیکه بو تان روونی بکه مه وه : نه گه ر سبه ینی رژیميکی دیکه له عیراق بگات به ده سه لات و سه دام له سه ر ده سه لات لابیریت، ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا په یوه ندییه کی جیاواز له گه ل نه م ده ولته ده گری ته به ر . خاتوون ئالبرایت، وه زیری ده ره وه له لیدوانیکدا له سه ره تای ۱۹۹۷ نه م مه سه له یه ی راگه یاند و من داواتان

لیده کهم بگه پینه وه بۆ دواوه و نهه لیدوانه بخویننه وه له بهه نهه وهی نیشان دههات
 ئیمه ته نهه کیشه مان له گهه رژی می عیراق ههیه، نه له گهه ولات یان خه لکی عیراق.
 پرسیار: ئیوه چۆن نهه کرده وهیهی دهوله تی تورکیا شروقه ده کهن که دهسته جی
 پاش ریککه وتنه نامه ی واشنگتۆن رایگه یاند دهیه ویت په یوندیه دیپلوماتیکه کانی خو ی
 له گهه عیراق تا ئاستی کردنه وهی بالوێزخانه لهه ولاته بهه رز بکاته وه؟ ئایا ئیوه له
 سهه نهه باوه په نین که دهوله تی تورکیا له وه دهترسیت که نههه ر کیانیکی جیاواز
 له باکووری عیراق پیک بیت، کیانیکی هاوشیوهش له باشووری روژه لاتی تورکیا
 دروست ده بیت؟

"ده یقید وێلش": من پیشتر وه لای نیگه رانیه کانی دهوله تی تورکیام بهه نیسهه
 راگه یاندنه نامه هاویه شه که ی دو ریه ره کورده که دایه وه. بهه نیسههه بریاری تورکیا بۆ
 بهه رز کردنه وهی ئاستی په یوه ندیه کانی له گهه عیراق، وه لای نهه پرسیارهه توزیک
 لهه وه بهه دایه وه و دووپاتی ده که مه وه که نهه بریاره په یوه ندی بهه تورکیا وه ههیه.
 نههه کۆمه لیک نیگه رانی بۆ ئیمه دروست کردوه. بهه بۆ چوونی ئیمه له کاتی که ده
 دهوله تی عیراق له کۆمه لگای نیونه ته وهی دابراوه، بیروکه ی بهه رز کردنه وهی ئاستی
 په یوه ندیه کان له گهه نهه دهوله ته، بیروکه یه کی باش نییه. ئیمه سهه ر ده که یه
 بزانی چۆن نهه بریاره جیه جی ده بیت.

پرسیار: له ریککه وتنه نامه که ی نیوان بهه ریز بارزانی و بهه ریز تاله بانی بهه ناو بیروانی
 نهه مریکا له واشنگتۆن، خسته یه کی کاتی دیاری کراوه بۆ بهه ریه چوونی هه لباردن له
 مانگی حوزه یران. هه ندی له ره خنه گران پێیان وایه نهه ریککه وتنه نامه یه واقعبینانه
 نییه و کۆمه لیک شه ههیه و له راستیدا کۆمه لیک کیشه ههیه وهه دابه شه کردنی
 داها ته کان له باکووری عیراق. هه روه ها ولاته یه کگرتوه کانی نهه مریکا بهه پرسیاریتی
 شتیکی گرتوه ته نهه ستۆ که ناتوانی جیه جی بکات.

"ده یقید وێلش": پیموایه گهه لئ ریککه وتنه نامه ی نیونه ته وهی ههیه لهه ناوچه یه له
 جیهان که جیه جی کردنیان زهحمه ته. بهه لام من خو شبینم بهه نیسههه جیه جی
 بوونی نهه ریککه وتنه نامه یه، له بهه نهه وهی که ههه دو ریه ره کورد بهه لینیان داوه به

خۆم، ههروهها که به پرسپاریتی و ریبه رایه تی خۆیان لای به رزترین کاربه دهستی دهوله تی نه مریکا ده رپوه. ئاشکرایه که نه مه به ته نهایی به س نییه، ده مینیتته وه سه ر دهروه سبوونی نه وان و هه ولدان بو قایم کردنی بارودۆخی خۆیان. ئیمه نیشانمان داوه که ده توانین یارمه تیان بدهین. ده توانین یارمه تیان بدهین که له ده وری یه ک کۆ ببه وه به لام ناتوانین هیچ ریگاچاره یه کیان بو بدۆزینه وه، نه وان خۆیان ده بی نه م ریگاچاره یه بدۆزنه وه. ئیمه ئاگا داریان ده بین، هانیان ده دهین و یارمه تیان ده دهین نه م هه نگاوانه هه لبگر. که پتویسته بو ته واو بوونی نه م ره وته. پیموایه نه نجامی کۆتایی به قازانجی خه لکه که یان ده بیت و نه گه ر نه وان نه مه نه که ن، ده بی له خۆیان پرسپار بکه ن که ئایا به پرسپاریتی خۆیان له ئاستی ریبه رایه تی کردنی خه لکه که یان نه نجام داوه بو نه وه ی داها توویه کی باشتریان بو دابین بکه ن.

پرسپار: ئیوه چۆن سه یری کاردانه وه ی ولاتانی عه ره بی ده که ن له به رامبه ر نه م ریکه که وتننامه یه ی کورده کان، مه به ستم ولاته عه ره بیه میانه ره وه کانه. ئایا نه م ولاتانه پیشوازی له م ریکه که وتننامه یه ده که ن یا توژی ره خنه یان هه یه لی؟

"ده یقید ویلش": له راستیدا کاردانه وه ی نه وان زۆر باش بووه. ئیمه له کاتی نه م وتووێژانه و پاش نه وه ش گه لی له دۆسته عه ره به کانمان ئاگا دار کردوو ته وه و زانیمان که کاردانه وه یان زۆر باشه. نه وان به روونی سه یری ئامانجی ئیمه ده که ن که نه ویش هه ولدانه بو زیندوو کردنه وه ی ناشتی و سه قامگیری ناوچه. ده وله ته عه ره به میانه ره وه کان که دۆستی نه مریکان هیچ تیروانی نیکی پیچه وانیه ی ئامانجی ئیمه یان نییه. نه وان وا بیرناکه نه وه که ئیمه ده مانه ویته عیراق پارچه پارچه بکه ین. هه روا که ئاماژه م پیکرد یه کێ له ریبه ره کورده کان دوا به دوا ی ریکه که وتننامه که سه ردانی ولاتانی عه ره بی کردوو. من به ته واوی له سه ر نه و باوه ره م که نه گه ر ولاتانی عه ره بی چه زیان له م ریکه که وتننامه یه نه بوا یا، پیشوازیان له م ریبه ره کورده نه ده کرد.

پرسپار: با وای دابنێن که نه م ریکه که وتننامه یه له داها توودا به ره وه پیش ده چیت و گه لی له به شه کانی جیبه جی ده کریت و بارودۆخیک بیته پیش که ده وله تی عیراق وا بزانیته که نه مه هه ولێکه بو جیا بوونه وه له عیراق و پاشان هیرش بکاته سه ر

کوردوکان. له م کاته دا هه لویستی ولاته به کگرتوووه کانی نه مریکا چ ده بێت، نایا ولاته به کگرتوووه کانی نه مریکا هیزی زه مینی خوی ده نیریت بۆ ناوچه ؟
"ده یقید ویلش": سه یر که ن من نامه ویت وه لامي پرسیاره گریمانه ییه کان بده مه وه .
به لام په یامی ئیمه زۆر روونه . بریارنامه ی ۶۸۸ ی نهجومه نی ئاسایشی نه ته وه
یه کگرتوووه کان ده ولته تی عیراقی دهروه س کردوو که نابیت خه لکه که ی خوی
سه رکوت بکات، عیراق قه د ریزی له م بریارنامه یه نه گرتوو وه هه تا نه مپۆ خه لکه که ی
خوی سه رکوت ده کات.

هه روا که سه رنجی هه موومان له سه ر ریوشوینه سه ر یازیه کانی گه مارۆکانی سه ر
رژیمی عیراق چر بووته وه، ده بی سه رنجیش بده یین به لایه نی مافی مرۆقی نه م
مه سه له یه . نه وه ی که ئیمه له م راگه یاندن نامه هاویه شه دا و هه موو راگه یاندن نامه کانی
دیکه دا گونجاندومانه نه وه یه که هۆشداریه ک لیره هه یه، نه ویش نه وه یه که
کۆمه لگای نێونه ته وه یی به ربه رایه تی ولاته یه کگرتوووه کانی نه مریکا بی ده نگ نابیت
نه گه ر ده ولته تی عیراق هه ول بدات رووداو یکی وه ک رووداووه کانی ده یه ی ۱۹۸۰ و
سه ره تای ۱۹۹۰ بخولقینیت.

پرسیار: نایا ئیوه هه یچ په یوه ندیه ک ده بینین له نێوان ریکه وتن نامه که ی به ریز
تاله بان ی و بارزانی له واشنگتۆن له لایه ک و په ره سه ندنی گرژیه کانی نێوان سوریا و
تورکیا له لایه کی دیکه وه ؟

"ده یقید ویلش": پیموانیه په یوه ندیه ک هه بێت له نێوان نه م دو مه سه له یه دا . به لام
ریشه ی کیشه ی نێوان تورکیا و سوریا، مه سه له ی (PKK) یه . باشتره نه م
پرسیاره له ده ولته تی تورکیا بکه ن.

پرسیار: ئیوه و تان که به شوین ده ولته تیکی سه ره به خوی کورد دا نین و له راستیدا
من باوه ر ناکه م شتیکی وا له ناوچه قبول بکریت له به ر نه وه ی هاو سه نگی هه زه
ناوچه ییه کان (تورکیا له لایه ک و عیراق و ئیران له لایه کی دیکه) تیکده چیت . به لام
من وا له مه به سه که ی ئیوه تیکه یستم که ئیوه پشتیوانی له سه ره له دانی کیانیک

ده کەن له باکووری عێراق که کۆمه لگای نیونه ته وه یی روژ به روژ زۆر تر یارمه تی بدات. ئایا ئه مه سه ره تایه ک نییه بۆ پێکهاتنی ده وله تیکی سه ربه خۆی کورد ؟ "ده یقید ویلش": مه به ستم مسۆگه رکردنی پاراستن و ئاسایشی گروپێکه که مافی چاره ی خۆنووسینی هه یه له چوارچیه ی ولاتی خۆیدا و له رابردودا بووه ته قوربانی له بهر ئه وه ی ئه م جوړه سه رنجه نیونه ته وه ییه ی نه بووه .

من باوه پ ناکه م و بۆ خویشم ناتوانم بێ هه لویست بم به نیسبه ت چاره نووسی ئه م خه لکه . له رێگای نمونه ی باکووری عێراق ئێمه ده مانه ویت به هه موو خه لکی عێراق نیشان بده ین که ئه وانیش ده توانن رێگایه کی وا هه لبژێرن. با له بیرمان نه چیت خه لکی باکووری عێراق ته نها قوربانیانی ئه م بارودۆخه نین. بۆ نمونه ده توانین هه ر ئیستا ئاماژه به دژه کرده وه کانی ده وله تی عێراق بکه ین دژی خه لکی باشووری عێراق. به داخه وه هه روه ها که ده زانن بارودۆخی عێراق به جوړیکه که خه لک سه رنجیکی ئه وتۆ نادهن به م شتانه . هه روه ها مافی مرۆف له ناوه پاستی عێراق هه ر ئیستا به توندی پیشیل ده گریت. سالی پار راپۆرتیری تایبه تی نه ته وه یه کگرتووه کان پاپورتی دا که سه دان که س له لایه ن رژیمی عێراق له سیداره دراو و هه موومان ده بی له خۆمان پرسیار بکه ین که ئایا باشتی نییه به هه موو عێراقیه ک نیشان بده ین که کۆمه لگای نیونه ته وه یی ناگاداری ئه م شته یه و له سه ر ئه و باوه ریه که ده بی خه لکی عێراق داها توویه کی باشتریان هه بیته . ئه مه ئه و شته یه که ئێمه ده مانه ویت بیکه ین. ئێمه هه ول ناده ین بۆ دروستکردنی ده وله تیکی سه ربه خۆ (له باکوور یان باشووری عێراق) یان هه لوه شانده وه ی ئه م ولاته ، ئێمه ته نها ده مانه ویت نیشان بده ین که ئالترناتیفیک هه یه بۆ خه لکی عێراق بۆ ئه وه ی داها توویه کی باشتریان هه بیته .

پرسیار: ئایا تۆپوزیسیونی عێراق وه ک پێگه یه ک دیسان که لک وه رده گریت له باکووری عێراق، وه ک ئه وه ی که پیشتر قه وما و ئه و کاره ساته ی لیکه وته وه . "ده یقید ویلش": نازانم مه به ست له م پرسیاره چییه . ئیوه ئاماژه تان به تۆپوزیسیونی عێراق کرد، تۆپوزیسیونی عێراق ئیستا تارا ده یه ک په خش و بڵاوه و من نازانم که

نه وان ده یانه ویت له سهر بنه مای کام پرنسیپ یان کرده وه خویان به ریکخستن بکه ن. با نه وهش بلیم که کومه لیک ناکوکی هیه له نیوان پارتی (PDK) و یه کیتی (PUK) دا له سهر نه وهی که چۆن مامه له له گه ل ئوپوزسیون بکه ن. نیوه ده بی نه م پرسیارانه له وان بکه ن. به لام له روانگی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکاوه، نیمه هه ول نادهین له ریگای نه م ره وته وه چوارچیه یا پینگه یه ک دروست بکهین بۆ چالاکي ئوپوزسیون، به ته وای به پیچه وانه یه. نیمه وای به باشترو ده زانین که ره وتیکی ئاشتبوونه وه هه بیت له نیوان PDK و PUK و ببیته نه نجامی باشتربوونی بارودوخی باکووری عیراق و پاراستنی خه لکی نه وئ. نه گهر له داهاتوودا PDK و PUK بریاریان دا که ئوپوزسیونی عیراق له ناوچه ی نه واند دژی ده ولته تی عیراق چالاکي بکات، نه مه شتی که که په یوه ندی به خویانه وه هیه. به لام ئامانجی نیمه له م ره وته دا، نه مه نیه و پیشنیاریان پیناکهین شتیکی وا بکه ن.

به ریز "فوجوکز": به ریز "ویلش" نیمه زور باسی کاریگه ری (ریکه وتن نامه که ی واشنگتون) مان کرد له سهر تورکیا و باکووری عیراق. با مه سه له که به شیوازیکی به رفراوانتر باس بکهین. ئایا به بۆچوونی نیوه نه م ریکه وتن نامه یه کاریگه ری ده بیت له سهر سه قامگیری رۆژه لاتی ناوه راست.

"ده یقید ویلش": به لی کاریگه ری ده بیت. نه م ناوچه یه به گشتی ناوچه یه کی زور هه ستیاره و هه ندی له جیدیتترین کیشه کان بۆ ناشتی و سه قامگیری ناوچه له م ده یه دا له ده وریه ری عیراق سه ری هه لداوه، به تاییه ت له لایه ن رژیمي سه دام حوسه ینه وه و هه ندی جاریش داوینی خه لکی باکووری عیراقی گرتووه. بۆ نمونه من تۆزیک له مه و پیش ئاماره م کرد به پیشیلکاری مافی مرؤف له کوتایی ده یه ی ۱۹۸۰، له وانه به کاره یانی چه کی کیمیایی دژی خه لکی بی گوناح. نیستا من وا بیرده که مه وه که ۱۰ سالی دیکه کومه لگای نیونه ته وه یی تووشی بارودوخیکی وه ها نابیته وه.

دووه م، هه تا راده یه ک ناشتی و سه قامگیری باکووری عیراق زورتره و شانسی جیابوونه وه ی له عیراق که متره که له وانه یه هه ندی له لایه نه بیانیه کان به قازانجی

خویان که لکی لی وه رېگرن و تاکام و لیکه وتهی هه بیته بۆ هه موو ناوچه . نمونه یه کی دیکه نه وه یه که نه گهر ناوچه سه قامگیرتر بیت و نه م دو حیزیه هاوکاری یه کدی بکه ن، به پرسیارن له به رامبه ر کونترۆل کردنی بزوتنه وه تروریستیه کان و ده رکردنیان له ناوچه، به تاییه ت PKK . نه مه له کیشه کانی تورکیا که م ده کاته وه وه ک ده ستریزئی کردنه سه ر سنوور و چالاکیه تروریستیه کان دژی تورکیا و له نه جامدا مه ترسی جیابوونه وه که متر ده بیته نه گهر نه م دو حیزیه ناچار بن وه لام بده نه وه .

به پیز " فوچوکز" : که وابوو نه مه ده توانی ببی به به ردی بناخه یه کی گرنگ . سه یرکه ن گه لی کیشه هه یه له م ناوچه و نه م هه نگاوه نایه ویت هه موویان چاره سه ر بکات . به لام یه کی له وه هه نگاوانه یه که ده توانی ئیش و نازاره کانی سالانی رابردوو ساپیژ بکاته وه و نه مه هه نگاوکی گرنگه به ره و پیش .

به پیز " فوچوکز" : زۆر باشه ، با جاریکی دیکه بگه پینه وه بۆ ئانکارا بۆ وه رگرتنی پرسیاریکی دیکه .

پرسیار: ئیوه به رده وام نیگه رانی خۆتان ده ربپوه به نیسبه ت مافی کورده کانی عیراق و مافه که یان نه وه یه که جۆری نه وه ده ولته هه لپیژن که له عیراقدا له گه لیدا ده ژین . ئایا ئیمه ده توانین پیشبینی نه وه بکه ین که ئیوه له داهاتوودا نیگه رانی خۆتان به نیسبه ت کورده کانی تورکیاش ده ربپرن؟

"ده یقید ویلش" : تورکیا ولاتیکی دیموکرا ته . پیموایه خه لکی تورکیا ده بی که لک له مافه دیموکراتیکه کان وه رېگرن .. ئیستا نیگه رانی من نه وه یه که خه لکی عیراق له مافه کانی خه لکی تورکیا بی به شن و نه گهر وه بیریان بیت هه رکاتیک که پرسیار پشتیوانی ئیمه له کورده کان له من ده کرا، من روونم ده کرده وه که ئیمه پشتیوانی له م مافانه بۆ هه موو خه لکی عیراق ده که ین . من ناره زوو ده که م خه لکی دیکه ی عیراق له بارودۆخیک دا ببان که نه و مافانه یان هه بایا . ناره زووم نه وه یه که خه لکی عیراق، که مترینی نه و مافانه یانه هه بایا که خه لکی باکووری عیراق هه یانه که نه ویش هه تا راده یه ک نازادبوون له ده سه لات و کونترۆلی سه دام حوسه ینه .

پرسیار: له ئازانسى دهنگوباسى "رۆیتیرز": هه لویستی ئیوه چیه به نیسبهت بازرگانی ماتۆر و مووه لیده له نیوان باکووری عێراق و تورکیا که دژی بریارنامه که ی نه ته وه یه کگرتووه کانه . هه روه ها ئه مه یه کێ له خاله ناکۆکی له سه ره کانی نیوان حیزبه کورده کانه که ده ولته تی تورکیا پشتیوانی لیده کات که هاو په یمانی نه مریکایه و دژی بریارنامه کانی نه ته وه یه کگرتووه کانه .

"ده یفید ویلش": به بۆچوونی من ده ولته تی تورکیا له راستیدا هه ول دعات کۆمه لیک هه نگاو هه لبگریته بۆ کونترۆل کردنی ئه م بازرگانییه . دوو ناوچه هه یه که ده ولته تی به غداد ده توانیته له رێگایانه وه که مارۆکانی نه ته وه یه کگرتووه کان پیشیل بکات: یه که م بازرگانی کردنی گاز - نه وت له سنووری باکووری عێراق و دووم بازرگانی کردنی به ره مه مه نه وتیه کان له رێگای باکووری که نداوی فارس که قاجاق ده کریته بۆ به نده ره کانی که نداو. ئیمه هه ول ده ده ین ئه م دوو رێگایه کونترۆل بکه ین. ئه وان بیروپای جیاوازیان هه یه له سه ر شیوازه کانی ئه م کونترۆل کردنه . ده ولته تی عێراق هه ندێ سهرچاوه ی داها تی هه یه که من نامه ویت له سه ر گرنگی ئه م داها ته زیاده پۆیی بکه م، به لام بۆ نمونه به به روارد له گه ل داها تی نه وتی عێراق پیش له جه نگی که نداو، که متره، به لام هه ر گرنگه و به باوه پی ئیمه ده یی کونترۆل بکریته و به گویره ی رێسا و رێوشوونی بریارنامه کان رێکوپێک بکریته. ئیمه هه ندیک پیشنیارمان داوه به ده ولته تی تورکیا بۆ شیوازی ئه م کونترۆل و ئیستا سه رقالی وتووێژین له گه لیان له باره ی ئه م پیشنیاریانه .

به ریز " فوچوکز": ئیمه به گشتی باسی هه ندێ له کیشه کانمان کرد له گه ل ده ولته تی عێراقدا. به بۆچوونی ئیوه ئیستا گرنگترین مه ترسیگه لیک که ده ولته تی عێراق هه یه تی بۆ ناوچه، چین؟

"ده یفید ویلش": به باوه پی ئیمه عێراقی ژیر ده سه لاتى سه دام مه ترسییه کی گه وره یه بۆ ناشتی و سه قامگیری ناوچه . ئیستا کیشه ی سه ره کی ئه وه یه که عێراق هاوکاری ناکات له گه ل کومیسسیونی تاییه تی نه ته وه یه کگرتووه کان و ئازانسى نیونه ته وه یی وزه ی ناوکی (IAEA) له ره وتی چه ک دامالینی عێراق که بریارنامه کانی پاش

جهنگی که نداو دیاری کردوه . نه وهی که تا ئیستا کراوه نه وهیه که عیراق توانایی کومه لگای نیونه ته وهیی له یهک پچراندوهه بو پشتراست کردنه وهی نه وه که ئایا عیراق هه موو نه م چه که قه دهغه کراوانه ی ئاشکرا کردوه و له ناو بردوه یان نا . به داخه وه کومه لیک شک وگومانی زور له م ره وته دا ماوه که که م نابیته وه مه گه ر کاتیک که ده ولته ی عیراق سه رله نوی نه م بریارنامه جیبه جی بکات .

ئیستا کومیسونی تایبه تی نه ته وه یه کگرتوه کان و IAEA به شیوازیکی سنووردار و ناته واو له عیراق چالاکی ده کن . باوه ر ناکه م هه تا کاتیک که نه م دو ریکخواهیه نه توانن به ته واوی له عیراق چالاک بن ، هیچ کهس له کومه لگای نیونه ته وهیی بتوانیت بگاته هیچ قه ناعه تیک به نیسبه ت به رنامه ی چه که کانی عیراق و هه تا کاتیکیش که نه وان نه گه نه سه ر نه م قه ناعه ته ، هیچ روانگه یهک به دی ناکریت بو نه وهی عیراق بتوانیت له گه ماروکان رزگاری بیت .

که وابوو هه تا کاتیک که ده ولته ی عیراق بریارنامه کان جیبه جی نه کات نه م گه ماروانه هه روا به رده وام ده بیت . به باوه پی من نه م ئالترناتیفه زور زور هه په شهیه بو ناشتی و سه قامگیری ناوچه ، کام ئالترناتیف؟ نه و ئالترناتیفه که ئیمه قبولی نه وه بکهین که عیراق دیسان خوی به چه ک ته یار بکات و هه ندی توانایی به کرده وه به ده ست بهینیت بو که لک وه رگرتن له م چه که کومه لکوژانه . نابیت نه م شته هه روا به ئاسانی رووبدات . کومه لگای نیونه ته وهیی له بریارنامه ی ۶۸۷ بریاری دا که عیراق نابیت نه م چه که کومه لکوژانه ی هه بیت و نه مه هیلێ سووره بو عیراق .

راپورتى سه رۆك كۆمارى نه مريكا به كۆنگرېس ده ربارهى چۆنپه تى جېبه جېبىونى
 بېرنامه كاني نهنجومنه نى ئاسايشى نه ته وه به كگرتووه كان له لايه ن عىراق وه
 ۵ ى تشرىنى دووه مى ۱۹۹۸

به پېز سه رۆكى كۆنگرېس

له په يوه ندى له گه ل رېگه پېدان به به كارهيئانى هيئى سه ربازى دى عىراق (ياساى
 گشتى ۱ - ۱۰۲) وهك به شېك له هه وه كانم بۆ ئاگادار كردنه وهى ته وارى كۆنگرېس،
 راپورتان بۆ ده نيترم ده ربارهى هه وه كانمان بۆ ملكه چكردى عىراق به جېبه جى
 كردنى بېرنامه كاني نهنجومنه نى ئاسايشى نه ته وه به كگرتووه كان. نه م راپورته
 قوناخى ۳ى نه يلوول تا ئىستا له خو ده گرېت.

پيشكه وتنه كاني نه م دوايانه له باكوورى عىراق، جاريكى ديكه كاريگه ربوونى
 پيداگرى له سه ر ديپلوماسى له ۱۷ ى نه يلوول نيشان دا. رېبه رانى دو حيزبى
 سه ركه كى كورد، مه سعود بارزانى و جهلال تاله بانى بۆ به كه م جار له ماوه ۴ سالى
 رابردودا له گه ل به كدى ديداريان كرد بۆ واژوكردى به ياننامه يه كى هاوبه شى
 هيوا به خش كه هه ر دوولا به رپرسيار ده كات بۆ نه وهى له گه ل به كدى ناشت بېنه وه.
 وتووېژه كاني نيوان مه سعود بارزانى و جهلال تاله بانى كه له ژېر چاودېرى ولا ته
 به كگرتووه كاني نه مريكا له وه زاره تى ده ره وه به پيوه چوو، پاش ۶ مانگ دانېشتن و
 گفتوگو و راويژى راسته وخو له گه ل حيزبه كورده كان و هاوبه يمانه توركيابى و
 به ريتا نياييه كانمان پيك هات.

ده سته كه وته سياسيه كاني رېبه رانى كوردى عىراق نيشانه ى ده سته پيكردى
 قوناخىكى نوئى و هيوا به خشه بۆ هه موو خه لكى باكوورى عىراق.

له ۳۱ ى تشرىنى به كه مى ۱۹۹۸ من ياساى ئازادى عىراقى واژو كرد. هه روه ها ئيمه
 به رده وام كار ده كه ين له سه ر به رنامه ى ئىستاي ئوپوزوسيوني عىراق بۆ يارمه تيدانى
 گروه ئوپوزوسيونه كاني عىراق كه له روى سياسيه وه به كگرتوون و "راديۆ عىراقى
 ئازاد" سه ر له ى نوئى ده سته به په خش كردوه. نه م به رنامه نوينا به يارمه تيمان

دهدات که خه لکی عیراق ته شویق بکه ین بۆ دروستکردنی عیراقیکی پلورالیست و ناشتیخواز که ریز له یاسای نیونه ته وهیی و مافه بنه پته کانی مرؤف بگریت. عیراقیکی وه ها ده توانیت به ئاسانی جیگای شیاوی خوی له ناوچه و له کومه لگای نیونه ته وه پیدا بدۆزیته وه .

باکووری عیراق: ناشتبوونه وهی کورد

له ۱۶ و ۱۷ ی ئه یلوول مه سعود بارزانی، سه رۆکی پارتی دیموکرتی کوردستان (PDK) و جه لال تاله بانی، سه رۆکی یه کیتی نیشتمانی کوردستان (PUK) بۆ یه که م جار له ماوه ی ۴ سالی رابردوو له وه زاره تی ده ره وه ی ئه مریکا پتکه وه وتووێژیان کرد. خاتوون "ئالبرایت"، وه زیری ده ره وه پیشوازی له هر دوو رتبه ره که کرد و پیروزیایی لیکردن به بۆنه ی ئه وه نگاهه بویرانه یه که به نوینه رایه تی له لایه ن خه لکه که یانه وه هه لیانگرتوه . خاتوون "ئالبرایت" نیگه رانی قوولی ولاته یه کگرتوه کانی ئه مریکای ده ربپی بۆ ئارامی، ئاسایش و ژیا نی ئابووری کورده کان ، شیعه کان و سوننه کانی عیراق و خه لکی دیکه که که وتوونه ته بهر هێرشه دپندانه کانی رژیمی به غداد. وه زیری ده ره وه هه روه ها ئه وه ی روون کرده وه که ولاته یه کگرتوه کانی ئه مریکا بریار دهدات که ی و چۆن وه لامی کرده وه کانی ده وله تی عیراق بداته وه که مه ترسییه بۆ دراوسی پکانی و ئاسایشی ناوچه و به رژه وه ندیه یه کلاییکه ره وه کانی ولاته یه کگرتوه کانی ئه مریکا و خه لکی عیراق، له وانه خه لکی باکووری عیراق .

له واشنگتۆن به رپز بارزانی و به رپز تاله بانی به یاننامه یه کی هاو به شیان واژۆ کرد و خۆیان به به رپرسیار زانی که له ماوه یه کی دیاریکراودا، ئیداره ی ناوچه یی ۳ پارێزگای باکووری عیراق به گوێره ی ریکه وتنه کانی ۱۹۹۶ ی ئانکارا باشتر بکه ن. له ماوه ی ۹ مانگی داها توودا ئه م دو رتبه ره کورده هه ول دده ن بۆ یه کخستنی ئیداره کانیان و دابه ش کردنی داها ته کانیان و پیتنا سه کردنی بارودۆخی شاره

سه ره کیه کانیان و به پتوه بردنی هه لېژاردنه کان. مه رگی سه ره کی بۆ سه ره که و تنی نه م به رنامه یه، دانیشن و کۆبوونه وه به رده وامه کانی نیوان نه م دو ریبه ره یه.

بۆ نه م مه به سته هه ر دو حیزب شه پی ناوخویان شه ره زار کرد و به لیتیان دا که لک له ریگاگه لی توندوتیژانه وه رنه گرن بۆ چاره سه ر کردنی ناکۆکیه کانیان و له ریگای دامه زاندنی پاسه وانی به هیژتر له سه ر سنووره کانی عیراق تروریزم له ناو بیهن. وتووێژه کانی واشنگتۆن پاش ۶ مانگ هه ولێ چروپپی دیپلوماتیک پتکهات، له وانه سه ردانی "ده شید وێلش"، یارمه تیده ری وه زیری دهره وه بۆ کاروباری رۆژه لاتی نزیک له باکووری عیراق و راویژی هه ر دو حیزبه کورده که له گه ل به ریتانیا و تورکیا. له کاتی وتووێژه کانی واشنگتۆن تا ئیستا ئیمه به رده وام له نزیکه وه له گه ل کورده کانی عیراق و تورکیا و به ریتانیا له سه ر نه م مه سه لانه کار ده که یه ن. دو ریبه ره کورده که هه روه ها له گه ل به رپرسیانی نه ته وه یه کگرتووه کان له نیویورک دیداریان کرد و له لایه ن ئەندامانی "کومیتە ی په یوه ندییە نیونه ته وه ییه کانی ئەنجومە نی پیرانی ئەمریکا" وه ک میوان پیشوازیان لیکرا.

ولاته یه کگرتووه کانی ئەمریکا به شیوازی فره می پشتیوانی ده کات له یه کیتی و یه کپارچه یی خاکی عیراق و له هه مان کاتدا پشتیوانی ده کات له مافی خوشبژیوی کورده کانی عیراق له ناوخوی عیراق و نه م دو هه لویسته پیکه وه ناته با نین. به پێژ تاله بانی و به پێژ بارزانی له به یاننامه هاو به شه که یاندا به روونی جهختیان له سه ر نه م پره نسپانه کردووه ته وه. ولاته یه کگرتووه کانی ئەمریکا به رپرسیاره له به رامبه ر نه وه ی یارمه تی نیونه ته وه یی به رده وام بگاته باکووری عیراق و مافی مرقفی کورده کان و گروپه که مینه کانی باکووری عیراق وه ک تورکمانه کان، ئاشورییه کان و ئیزیدییه کان و گروپه کانی دیکه ریژی لی بگيردریت و هه ری می دژه فرین له ریگای "شالوی چاودی ری باکور" بپاریزیت.

بارودوخى مافى مروڤ له عىراق

بارودوخى مافى مروڤ له سه راسه رى عىراق هه روا ما بهى نى گه رانى قو لى ئيمه به . هه روه ها كه له راپورته كهى ٣ ى نه يلوولدا ئاماژه م پى كړد ، پاش كوژرانى دو مه لای بليمه تى شيعه ، رژيمى عىراق ژماره ى هيزه نه منيه كانى خو ى له باشوورى عىراق زياد كړدوه كه زوړتر شيعه نشينه . تاوانى كوشتنى ئه م دو كه سا به تيه خراوه ته پال رژيمى عىراق . له و كاته وه سوپا ى عىراق ده ستى داوه به زنجيره به ك كړده وه ى سه ركوتكه رانه دژى شيعه كان له پاريزگاي "ناسريه" و "ئه ماره" .

به تاي به ت ده و لته دريژه ده دات به هه و له كانى بو له ناو بردنى شيوه ى ژيانى "عه ربه مارشه كان" و ژينگه ى بى وينه ى "مارشه كانى باشوورى عىراق" . ئه م رووداوانه به بى ريزيه كى به كجار زوړ به ژيانى مروڤ و ئازادى ئايينى به پتوه ده چي ت .

له ١٠ ى ئادار، راپورتي تى تاي به تى عىراق، به پيز "ماكس وان دي رستويل" راپورتي دا كه ليكول ئينه وه به رده و امه كه ى نيشانى داوه و به لگه ى به هيزى له بهر ده ستدا به كه له ئابى ١٩٩٧ وه سه دان به ندى كراو له به ندى خانه ى "ئه بو غريب" و "رادوانيه" له سي داره دراو ن . به گو يره ى راپورته متمانه پى كراوه كان، گه لى له وانه ى كه له سي داره دراو ن بو تاوانگه ليك وهك سووكا به تى كړدن به رژيمى عىراق يا به نه ندا ميو ن له حيز به سياسيه كانى ئوپوزيسيونى عىراق حوكمى ١٥ تا ٢٠ سال زيندانى ان له سه ر دراوه . بنه مال ه كان گه لى جار ته رمى له سي داره دراوه كانى ان وه رگرتو وه ته وه كه هه ندى جار ئاسه وارى نه شكه نجه يان پتوه ديار بووه . له مانگى نيسان كوميته ى مافى مروڤى نه ته وه به كگرتو وه كان بپار نامه به كى توندى دژى ئه م كړده وانه و پيشيلكاريه به رده و امه كانى ديكه ى مافى مروڤ له لايه ن ده و له تى عىراق ده ركرد . ئه م بپار نامه به ده سه لآتى چاو دي تى راپورتي تى تاي به تى به رفراوان كړده وه و هه موو كړده وه سه ركوتكه رانه و چه وسينه رانه كانى ده و له تى عىراقى شه رمه زار كړدوه .

له باكوورى عىراق، له ده روه ى ناوچه كانى ژي ر كو نترولى كورده كان، ده و لته به رده و امه له ده ركردنى زوړه ملي تى ده يان هه زار كورد و توركمان له كه ركوك و

شاره کانی دیکه . له م مانگانه ی دوا پیدا، ۴۵۴ بنه ماله له که رکوک (پاریژگای نه لته نیم) ده رکراون و عه ره به ها ورده کان له ۷ شوین له جیگای کورده کان نیشته جی کران. نه م خه لکه ده رکراوه که چوونه ته ناو ناوچه کانی ژیر کونترولی کورده کان، رایانگه یاندووه که ناچار کران زیدی خو یان به جی به یلن بی نه وه ی ریگه یان پی بدریت که لوپه له کانیان له گه ل خو یان به یتن. به هو ی نه بوونی شوینی نیشته جی بوون، نه م خه لکه ده رکراوه هیشتا له خپوه تدا ده ژین له کاتیکدا که زستان نزیک ده بیته وه . ده ولته به رده وامه له که ندوکوسپ دروست کردن له سه ر ریگای روون کردنه وه ی چاره نووسی ۶۰۰ هاوولاتی کویتی و وه لاتانی دیکه که به دهستی کار به دهستانی عیراق له کات یان پاش داگیر کرانی کویت بی سه روشوین کران. له میانه ی ئالوگوری نه م دوا بیانه ی دیله کان که به ناو بیژوانی ICRC نه نجام دراوه، عیراق ۳۰۰ دیلی جهنگی ئیرانی نازاد کردووه (که له کاتی شه پی ئیران و عیراق به دیل گیرابوون) له به رامبه ر ۵۶۰۰ دیلی عیراقی که له لایه ن ئیرانه وه به دیل گیرابوون. له گه ل نه مه شدا ده ولته ی عیراق هیچ نیشانه یه کی ده رنه خستووه بو جبه جی کردنی برپاری ۶۸۸ ی UNSCR که داوا له عیراق ده کات سه رکوتی خه لکه که ی خو ی رابوه ستینیت.

یادداشتنامه ی یارمه تیدانی ری کخراوه ئوپوزسیونه دیموکراته کانی عیراق

۴ ی شوباتی ۱۹۹۹

برپاری ژماره ۱۳ - ۹۹ ی سه رۆک کۆماری نه مریکا

بو وه زیری ده ره وه

بابه ت: به رنامه کانی یاسای ۱۹۹۸ ی نازادی عیراق

به گویره ی نه و ده سه لاتنه ی که دراوه به من وهک سه رۆک کۆماری ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا، له وانه به گویره ی خالی ۵ ی یاسای ۱۹۹۸ ی نازادی عیراق (یاسای گشتی ۱۰۵ - ۲۳۸) به م شیوه یه راده گه یه نم که هه رکام له م گروپانه ی

خواره وه ريگخراوه ئوپوزسيونه ديموكراته كانى عيراقن و شهرت و مهرجه كانى برپگه ى ياساكه يان تيدايه:

"ريگكه وتنى نيشتمانى عيراق"، "كونگرېسى نيشتمانى عيراق"، "بزووتنه وهى ئيسلامى كوردستانى عيراق"، "پارتى ديموكراتى كوردستان"، "بزووتنه وهى حكومه تى ياساسه روهى پاشايه تى"، "يه كيى نيشتمانى كوردستان" و "ئهنجومه نى بالاي شورشى ئيسلامى عيراق".

به م شيويه راده گه يه نم كه سهرجه م ئه م ريگخراوانه شايانى ئه وهن به گويره ى برپگه ى ٤ ى ياساكه يارمه تى بدرين.

ئيوه (وه زيرى دهره وه) ريگه تان پيده دريت و فرمانتان پى دهرت راپورتى ئه م برپار و به رنامه يه ته سليمى كونگرېس بكه ن و كار بكه ن بو بلاويونه وهى ئه م يادداشتنامه يه له تومارنامه ي فدرال دا.

ويليام ج كلينتون

راپورتى سهرۆك كۆمارى نه مريكا به كونگرېس دهرباره ى چۆنيه تى جيبه جيبوونى برپارنامه كانى ئهنجومه نى ئاسايش نه ته وه يه كگرتووه كان

٣ ى ئادارى ١٩٩٩

به ريز سهرۆكى كونگرېس

له په يوه ندى له گه ل ريگه پيدان به به كارهيىنانى هيى سهرىازى دى عيراق (ياساى گشتى ١ - ١٠٢) وهك به شيك له هه وه كانم بو ئاگادار كردنه وهى ته ووى كونگرېس، راپورتتان بو دهنيرم دهرباره ى هه وه كانمان بو ملكه چ كردنى عيراق به جيبه جى كردنى برپارنامه كانى ئهنجومه نى ئاسايشى نه ته وه يه كگرتووه كان. ئه م راپورته قوناخى ١٨ ى كانوونى يه كه مى ١٩٩٨ تا ئيستا له خو ده گریت.

باکووری عیراق: ناشتبونه وهی کورد

له کاتی کۆبوونه وه که یان له گه ل خاتوون "ئالبرایت"، وه زیری دهره وه له مانگی سپتامبر، مه سعود بارزانی، سه رۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان (PDK) و جه لال تاله بانی، سه رۆکی یه کیتی نیشتمانی کوردستان (PUK)، سی جار دیداریان کردوه بۆ درێژه پیدانی کاره کانیان بۆ ناشتبونه وهی ته واو. بۆ ئەم مه به سه ته هه ر دو حیزب شه پی ناوخوايان شه رمه زار کرد و به لینیان دا که که لک له رێگا گه لی توندوتیژانه وه رنه گرن بۆ چاره سه ر کردنی نا کۆکیه کانیان و تروریزم له ناو بیه ن له رێگای دامه زاندنی پاسه وانی به هیزتر له سه ر سنووره کانی عیراق. ئیتمه زۆر نگه رانین به نیسه ت ئارامی، ئاسایش و ژبانی ئابووری کورده کان و شیعه کان و سوننه کانی عیراق و خه لکی دیکه که که وتوونه ته به ر هیزشه درندانه کانی رژیمی به غداد.

له ٤ ی تشرینی دووهم ده ولته تی تورکیا و به ریتانیا په یوه ست بوون به ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا بۆ به رفه رمی ناسین و پیشوازی کردن له ده سته که وته کانی به ریز بارزانی و به ریز تاله بانی که له نه نجامی هاوکاری ئەم دوو لایه نه به ده ست ها تووه. ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا، تورکیا و به ریتانیا جه ختیان له سه ر گرنگی پاراستنی یه کیتی و یه کپارچه یی خاکی عیراق کرده وه و به خوشییه وه PDK و PUK رێکه وتوون له سه ر ئەم پره نسپه. ئیتمه هه روه ها پیشوازیمان کرد له به رپرسیاریتی و ده روه سبوونی PDK و PUK بۆ دالده نه دانی پارتی کرێکارانی کوردستان (PKK) و سرپینه وهی هه موو بنکه کانی PKK له ناوچه و پاراستنی سنووری تورکیا.

لایه نه کانی ئەم مه سه له یه له سه ر ئەو باوه پهن که مه سه له سه ره کییه کانی په یوه ندیدار به داها تووی عیراق، ده بی له لایه ن سه رجه م خه لکی عیراق له کاتی گونجاو و له پروسه یه کی سیاسی رێکوپێکدا بریاری له سه ر بدریت. کاری ئەم لایه نانه بۆ گه یشتن به و پره نسپانه که له به یان نامه کانی ئانکارا دا ئاماژه ی پیکراوه به واتای جێبه جێ کردنی چوارچێوه ی ئیداره یه کی ناوچه ییه هه تا ئە کاته که عیراقی کی یه کگرتوو، پلورالیست و دیموکرات پێکدیت.

له ۸ ی کانونی دوهم به پیز تالهبانی و به پیز بارزانی به بی بوونی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا، به ریتانیا و تورکیا، راسته وخو له سه لاهه دین له باکووری عیراق پیکه وه دیداریان کرد و دیسان جه ختیان کرده وه له سه ر شیلگیر بوونیان بو جیبه جی کردنی ریکه وتنی نه یلوول و پیشکه وتنی چوپریان به دهست هینا له سه ر مه سه له سه ره کیه کان وهک دابهش کردنی داهات و داخستنی بنکه کانی PKK و ریکه وتون له سه ر نه وهی دریزه به په یوه نندیه کانیان بدن.

بارودوخی مافی مروف له عیراق

بارودوخی مافی مروف له سه راسه ری عیراق هه روا مایه ی نیگه رانی قوولی نیمه یه . هه روه ها که له ۵ ی تشرینی دوهم راپورتیم دا، سوپای عیراق شالووی سه رکوتی شیعه کانی له باشووری عیراق نه نجام داوه . له ناوه پاستی مانگی تشرینی دوهم، نیمه کۆمه لیک راپورتی پشتراست نه کراومان له لایه ن ئۆپوزیسیونی عیراق پیکه یشت که ۱۵۰ کهس له "نه ماره" له سیداره دراو و تهرمی ۳ کهس خراوته ژیر پردی سه ره کی نیو شاری "نه ماره" له سه ر رووباری دیجله بوئه وهی هوشداری بدن به وانیه ی که نه یاری رژیم عیراقن. هه روه ها راپورت دراوه که ۱۷۲ کهس - که هه ندیکیان له سالی ۱۹۹۱ هوه له به ندیخانه دا بوونه - له به ندیخانه کانی "نه بووغریب" و "رادوانیه" له سیداره دراو و پیشتر چهند شه پۆلیکی کوشتن به پتوه چووه که کاتی که تهرمه کانیان رادهستی بنه ماله کانیان کراوه، ئاسه واری نه شکه نجه له سه ر جهسته یان دیار بووه . هه روه ها کۆمه لیک راپورت له کانونی به کهم گه یشتووه ته دهستی نیمه که گۆرپکی به کۆمه ل له نزیکي رووباری "خواریسان" له پارێزگای "دیاله" له رۆژه لاتی به غداد دوزراوته وه که تهرمی لانیکه م ۲۵ کهسی تیدا بووه .

دهوله تی عیراق دریزه به هه وله کانی ده دات بو له ناو بردنی شیوه ی ژبانی "عه ره به مارشه کان" و ژینگه ی بی وینه ی "مارشه کانی باشووری عیراق" . له ماوه ی ۲ مانگی رابردو پتر له ۷ گوند له لیواری "مارشه کان" کاول کراو و سیستمی ئاودیریان کویر کراوته وه و گه ژوگیا که ی سووتیندراوه و له ناویراوه و نه و که سانه ی که

نه يتوانيوه له "مارشه كان" هه لېين - به تاييه ت ژن و مندال و پيرو په ككه وتووه كان - له لايه ن هيزه كاني رژيمه وه به بارمه ته گيراون .

له ۱۹ ی شوبات مه لايه كي شيعه به ناوی "نايه توللا عوزما محمد نه لسه در" له گه ل چهند كه س له خزمه كاني له عيراق كوژا . سه رچاوه كاني ئوپوزسيوني عيراق ده لپن نه م كوشتنه كاری رژيمي سه دام بووه . رژيمي عيراق هه روه ها به توندى نه و خوپيشاندا نانه ی سه ركوت كر دووه كه دوا به دوا ی كوژرانی "نايه توللا نه لسه در" له به غداد و شاره كاني ديكه كراوه .

له باكووری عيراق له ده ره وه ی ناوچه كاني ژير كونترول كورده كان، ده ولت به رده وامه له ده ركردنی زوره مليی ده يان هه زار كورد و توركممان له كه ركوك و شاره كاني ديكه . له م مانگانه ی دواييدا، سه دان بنه ماله له كه ركوك (پاريزگای نه لته ئيم) ده ركراون و عه ره به هاوردده كان له ۷ شوين له جيگای كورده كان نيسته جي كراون . نه م خه لكه ده ركراوه كه چوونه ته ناو ناوچه كاني ژير كونترول كورده كان، رايانگه ياندوه ناچار كراون زيدي خويان به جي بهيئن بي نه وه ی ريگه يان پي بدریت كه لوپه له كانيان له گه ل خويان بهيئن . به هو ی نه بوونی شوینی نيسته جيپوون، نه م خه لكه ده ركراوه هيشتا له ختوه تدا ده ژين .

له ۱۸ - ۱۹ ی تشريني دووه می ۱۹۹۸ كونفرانسيك ده رباره ی ليكولينه وه و هه لسوكه ت له گه ل قوربان يانی هيزشه كيمايی و بيولوژييكه كاني باكووری عيراق به ريپوه چوو كه له لايه ن "ئينيستيتوی كوردی واشنگتون" به ريكخستن كرابوو و له لايه ن وه زاره تی ده ره وه ی نه مرگاو ه پشتيواني ليكرابوو . نه م كونفرانسه چر بووه وه له سه ر كاريگه ريبه دريژخايه نه كاني هيزشه كيماييه كاني عيراق بو سه ر شاروچكه ی هه له بجه كه تييدا نزيكه ی ۵ هه زار كه س له سالی ۱۹۹۸ كوژران . به وتی به شداربوونی نه م كونفرانسه تيكه ل كردنی ترسناکی گازی tabun، Mustard، VX ، گازی فرميسكريژ و له وانه يه aflatoxin له گه ل نه و چه كه كيماييانه كه هيزشيان پيكر اوته سه ر هه له بجه، بووه ته هو ی نه وه ی ريژه ی شيرپه نجه، كي شه كاني

هه ناسه دان، جه لته ی دل، نه زۆکی، له بارچوونی مندال و نه خوشیه ژنیتیکه کان له ناو خه لکی هه له بجه زیاد بیت.

له ۱ ی کانوونی یه که م، ریکخراوی INDICT که بنکه که ی له له نده نه رایگه یاند ۱۲ کاربه دهستی بالای عیراق - له وانه سه دام حوسه یین و "عوده ی" و "قوسه ی" کوپی و زپراکه ی "برزان التکریتی" و جیگری سه رۆک کۆمار، "تاها یاسین ره مه زان" و جیگری سه رۆک وه زیران، "تارق عزیز" ده بن به ئامانجی سه ره کی خه باتی ئه م ریکخراوه یه بۆ دادگایی کردن له دادگایه کی نیه نه ته وه بییدا.

ده ولته ی عیراق به رده وامه له که ندوکۆسپ دروست کردن له سه ر ریکای روون کردنه وه ی چاره نووسی ۶۰۰ هاوولاتی کویتی و وه لاتانی دیکه که به دهستی کاربه دهستانی عیراق له کات یان پاش داگیر کرانی کویت بی سه روشوین کران. له میانه ی ئالۆگۆپی ئه م دواپیانه ی دیله کان که به ناو بیژوانی ICRC ئه نجام دراوه، عیراق ۳۰۰ دیلی جهنگی ئیرانی ئازاد کردوه (که له کاتی شه پی ئیران و عیراق به دیل گیرابوون) له به رامبه ر ۵۶۰۰ دیلی عیراقی که له لایه ن ئیرانه وه به دیل گیرابوون. له گه ل ئه مه شدا ده ولته ی عیراق هیچ نیشانه یه کی ده رنه خستوه بۆ جیبه جی کردنی بریاری ۶۸۸ ی UNSCR که داوا له عیراق ده کات سه رکوتی خه لکه که ی خۆی رابوه ستینیت.

ده ولته ی عیراق ئیستاش ناهیلایت چاودیرانی سه ره به خۆی مافی مرۆف بچنه نیو عیراق، سه ره پای داواکارییه به رده وامه کانی رپورتیری تاییه تی عیراق، "ماکس وان دیرستویل". کومیسوونی مافی مرۆفی نه ته وه یه کگرتوه کان سه رجه م کرده وه سه رکوتکارانه و چه وسینه ره کانی عیراقی به توندی شه رمه زار کردوه.

راپۆرتی سه رۆک کۆمار ی نه مرکا بۆ کۆنگرێس ده رباره ی چۆنیه تی جیبه جیبوونی بریارنامه کانی نه نجومه نی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتوه کان

۱۹ ی مایسی ۱۹۹۹

به پیز سه رۆکی کۆنگرئس

له په یوه ندى له گه ل رى گه پيدان به به کاره پتانی هیزى سه ربازى دژى عىراق (ياسای گشتى ۱ - ۱۰۲) وهک به شىک له هه وه کانم بۆ ئاگادار کردنه وهى ته وایى کۆنگرئس، راپورتتان بۆ ده نئيرم ده رباره ی هه وه کانمان بۆ ملکه چ کردنى عىراق به جى به جى کردنى برپارنامه کانی نه نجوومه نى ئاسایشى نه ته وه یه کگرتووه کان. ئه م راپورت به قوناخى ۳ى ئادارى ۱۹۹۹ تا ئیستا له خو ده گریت.

باکوورى عىراق: ئاشتبوونه وهى کورد

له کاتى کۆبوونه وه که یان له گه ل خاتوون "ئالبرایت"، وه زيرى ده ره وه له نه یلوولى ۱۹۹۸، مه سعود بارزانى، سه رۆکی پارتى ديموکراتى کوردستان (PDK) و جه لال تاله بانى، سه رۆکی یه کیتى نيشتمانى کوردستان (PUK) چوار جار پیکه وه دیداریان کردووه بۆ دريژه پیدانى کاره کانیان بۆ ئاشتبوونه وهى ته وایى. بۆ ئه م مه به سته هه ر دو حیزب شه پى ناوخویان شه رمه زار کرد و به لیئیان دا که لک له رى گاگه لى توندوتیژانه وه رنه گرن بۆ چاره سه ر کردنى ناکوکیه کانیان و تروریزم له ناو بیه ن له رى گای دامه زراندى پاسه وانى به هیتر له سه ر سنووره کانی عىراق. به تاييه ت هه ردوولا خویان به ده روه س زانى له به رامبه ر دالده نه دانی پارتى کرێکارانى کوردستان (PKK) و سه رپه نه وهى هه موو بنکه کانی PKK له ناوچه و پاراستنى سنوورى تورکيا. ئه م دوو لایه نه له سه ر ئه و باوه رهن که برپاره سه ره کیه کانی په یوه ندىدار به داها تووى عىراق، ده بى له لایه ن سه رجه م خه لکى عىراق، پیکه وه بدريت له کاتى گه نجاودا و له پرۆسه یه کى سیاسى رى کوپینکدا. کارى ئه م لایه نانه بۆ گه یشتن به و پره نسیپانه که له به یاننامه کانی ئانکارا وینا کراوه، به واتای جى به جى کردنى چوارچى وهى ئیداره یه کى ناوچه ییه، هه تا کاتیک که عىراقى کى یه کگرتوو، پلورالیست و ديموکرات پیکدیت.

کۆمیسىۆنى هاوئاههنگى بالا (HCC) که له نوینه ره پایه به رزه کانی PUK و PDK پیکدیت به شیوازى کى رى کوپیک له گه ل یه کدى له باکوورى عىراق دیدار

ده کهن و کار به ده ستانی وه زاره تی دهره وهی نه مرگاش به رده وام له په یوه ندیدان له گه ل نه م دوو لایه نه بو به ره وپیشبردنی زیاتری رهوتی ناشتبوونه وه.

بارودوخی مافی مروف له عیراق

بارودوخی مافی مروف له عیراق هه روا زور له ریسا نیونه ته وه ییه کان دووره و بریار نامه ی ۶۸۸ پیشیل ده کریت.

له ماوه ی ۷ سالی رابردوودا، ده وله تی عیراق ریگهی به راپورتیری تاییه تی کومسیون مافی مروفی بو عیراق، "ماکس وان دیرستونیل" نه داوه سهردانی عیراق بکات و قه د ریگه به چاودیریانی مافی مروف نه دراوه بچنه نیو عیراق. له گه ل نه مه شدا گه لی راپورتی دلته زین به رده وام له عیراق دزه ده کاته دهره وه. بو نمونه به گویره ی نه و راپورتانه که به دهستی به ریز "وان دیرستونیل" گه یشتووه، له کوتایی سالی ۱۹۹۷ تا نیستا ۲۵۰۰ به ندرکراوی سیاسی بی تیپه کردنی قوناخه یاساییه کان له سیداره دراوین و له سهر زوری بهی نه و ته رمانه ی که ته سلیم به بنه ماله کان کراونه ته وه ناسه واری روونی نه شکه نهجه دیار بووه.

کوژرانی سی کهس له مه لا نیسلامیه پایه به رزه کانی (شیعه) مایه ی نیگه رانی تاییه تی نیمه یه. له مانگی شو بات "نایه توللا محمد السدر" که پله به رزترین مه لای شیعه یه له عیراقدا، له گه ل دو له کوپه کانی پاش نویژی ههینی له نه جف له نیسانی ۱۹۹۸ و "نایه توللا الغروی" له حوزهیرانی ۱۹۹۸ کوژراوین. نه م کوشتنانه پاش چهند مانگ ده سته به سهر کردن و پرس و جواب له لایه ن هیزه کانی نیستخباراته وه نه نجام دراوه و قامک به ره ولای ریژی می عیراق راکیشراوه. نه م کوشتنانه هاوکاته له گه ل ده سته پیکردنه وهی سهر کووت له باشووری عیراق. رژیم هه روه ها کار ده کات بو له ناوبردنی شیوه ی ژبانی "عه ره به مارشه کان" و ژینگهی بی وینه ی "مارشه کانی باشوور". رژیمی عیراق هه روه ها به رده وامه له پشتگوئی خستنی داواکارییه کانی به ریز "وان دیرستونیل" و کهسانی دیکه بو چوونی چاودیریانی مافی مروف بو عیراق بو لیکولینه وه له باره ی نه م راپورتانه.

راپورتی سه رۆک کۆماری نه مریکا به کۆنگرێس ده رباره ی چۆنیه تی جیبه جیبه وونی
برپارنامه کانی نهنجومه نی ئاسایشی نه ته وه به کگرتووه کان له لایه ن عیراقه وه
۲ ی ئابی ۱۹۹۹

به ریز سه رۆکی کۆنگرێس

له په یوه ندی له گه ل رێگه پیدان به به کاره یێانی هیزی سه ربازی دژی عیراق (یاسای
گشتی ۱ - ۱۰۲) وه ک به شیک له هه وه کانم بۆ ئاگادار کردنه وه ی ته وای کۆنگرێس،
راپورتتان بۆ ده نیرم ده رباره ی هه وه کانمان بۆ ملکه چکردنی عیراق به جیبه جی
کردنی برپارنامه کانی نهنجومه نی ئاسایشی نه ته وه به کگرتووه کان. نه م راپورته
قوناخی ۱۹ ی مایسی ۱۹۹۹ تا ئیستا له خۆ ده گریت.

باکووری عیراق: ئاشتبه و نه وه ی کورد

له مانگی حوزه یان، لیژنه کانی پارتی دیموکراتی کوردستان (PDK) و به کیتی
نیشتمانی کوردستان (PUK) سه فه ریان کرد بۆ واشنگتۆن بۆ باس و تاوتووی
کردنی هه نگاوه کانی دواتری جیبه جی کردنی رێککه وتنامه ی نه یلوولی ۱۹۹۸. له م
وتووێژانه دا کۆمه لێک رێگا بۆ زیاد کردنی متمانه به به کدی گیرانه به ر له وانه
کردنه وه ی باره گای هه ر دو حیزب له شاره سه ره کیه کانی باکووری عیراق، دووری
کردن له ده رکردنی راگه یاندننامه ی نه رینی بۆ چاپه مه نیه کان، به رپرچدانه وه ی
کاریگه ری دووبه ره کینه وه ی پارتی کرێکارانی کوردستان (PKK)، ده ستپیکردنی
گه پانه وه ی ئاواره کانی نیوخۆی باکووری عیراق و پیکه یێانی کومیسینی تۆمار کردنی
ده نگه کان بۆ هه لبژاردنه کانی داها تۆ. لیژنه ی PDK و PUK باس و تاوتووی
کۆمه لێک مه سه له ی دیکه یان کرد وه ک دابه ش کردنی داها ت، ئاسایشی ناوخۆ و
پیکه یێانی ئیداره و نهنجومه نیکی هاوبه شی ناوچه یی. PDK و PUK دریزه به م
وتووێژانه ده دن له باکووری عیراق و هه نگاوه لده گرن بۆ جیبه جی کردنی نه و
خالانه ی که له سه ری رێککه وتوون.

بارودوخی مافی مروڤ له عیراق

بارودوخی مافی مروڤ له عیراق هه روا زور له پتوانه نیتونه ته وه بیه کان دووره و بریارنامه ی ٦٨٨ پیشیل ده کریت. نه م بریارنامه یه به ناشکرا ناماژه به وه ده کات که تا کام و نه نامه کانی سه رکوتی خه لکی عیراق به دهستی رژیم عیراق بووه به مه ترسییه ک بو ناشتی جیهانی و ناسایشی ناوچه. نه م بریارنامه یه هه روه ها داوی له عیراق کردووه ده سته جی ریگه بدات به ده سترپاگه یشتنی ریخراوه یارمه تیده ره مروڤدوسته نیتونه ته وه بیه کان به سه رجه م خه لکی عیراق که پتویستیان به یارمه تی هیه. به هه رحال له ماوه ی ٧ سالی رابردوو ده ولته تی عیراق ریگه ی نه داوه به راپوتیری تاییه تی کومسیونی مافی مروڤی نه ته وه یه کگرتوووه کان، "ماکس وان دیستویل" سه ردانی عیراق بکات و قه د ریگا به چاودیرانی مافی مروڤی نه ته وه یه کگرتوووه کان نه دراوه بچه نیو عیراق. رژیم هه روه ها کار ده کات بو له ناوبردنی شیوه ی ژبانی "عه ره به مارشه کان" و ژینگه ی بی وینه ی "مارشه کانی باشوور".

رژیمی عیراق هه روه ها به رده وامه له پشتگوڤ خستنی داواکارییه کانی به پیز "وان دیستویل" و که سانی دیکه بو چوونی چاودیرانی مافی که مینه کان بو عیراق بو لیکولینه وه ده رباره ی نه م راپورتانه. چاودیرانی مافی که مینه کان داوی لیکولینه وه یان کردووه ده رباره ی کوژرانی ٣ که س له پله به رزترین مه لایانی شیعه ی عیراق که ده گوتریت به دهستی رژیم عیراق کوژراون واتا کوژرانی ئایه توللا "محمد السدر" له شوباتی ١٩٩٩، ئایه توللا "بروجیردی" له نیسانی ١٩٩٨ و ئایه توللا "غره وی" له حوزه ی رانی ١٩٩٨.

له باکووری عیراق، له ده ره وه ی ناوچه کانی ژیر کونترولی کورده کان، ده ولته دریزه ده دات به ده رکردنی زوره ملیی کورد و تورکمانه کان له که رکوک و شاره کانی دیکه.

کونفرانسی چاپه مه نی "فرانسیز ریکاردون"، کوردیناتوری گزپنی ده ولته تی عیراق

ده رباره ی تروپوزیسیونی نیشتمانی عیراق

نانکارا، ١٤ ی نیسانی ٢٠٠٠

پرسىار: وادىاره بومباران كردنى عىراق له لايه ن نه مريكا له م دوايانه دا زياتر بووه،
 بىروپاي ئتوه چيه له م په يوه ندييه دا؟
 " فرانسىز ريكاردون: " ئاگادارنىم بومباران كردنى عىراق زىادى كردىت، ده توانم ته نها
 به م شيوه يه وه لامتان بده مه وه كه رىسا و ريشويته كانى نه م هيرشانه روونه و به
 راويژ له گه ل توركي دا ده نرين. ئيمه و خه لكى توركي و سوپاي توركي هاوكاريه كى
 زور نزيكمان پيكه وه هيه له سهر هه موو مه سه له كانى په يوه نديدار به چاودىرى
 كردنى باكوورى عىراق. نه مه مه سه له يه كى گرنگه بو ئيمه و هه روه ها گرنگه بو
 ده ولته تى توركي. زور روونه كه نه گهر هيزه كانى سه دام حوسه ين ئيدى ته قه له
 فرۆكه كانى ئيمه نه كهن، ئيمه ش هيرشه كانمان راده وه ستينين. ئيمه هه ميشه هيرش
 ده كه ينه سهر ئامانجه كانمان له عىراق له بهر نه وه ي هيزه كانى سه دام ته قه له
 فرۆكه كانى ئيمه ده كهن. هه ر رۆژيك كه سه دام حوسه ين ته قه له فرۆكه كانى ئيمه
 نه كات، ئيمه ش هيرش ناكه ينه سهر نه وان.

پرسىار: هه لويستى ده ولته تى توركي چيه به نيسبه ت نه م هيرشانه؟
 به نيسبه ت هه لويستى ده ولته تى توركي من نامه ويته له لايه ن ده ولته تى توركي او قسه
 بكه م. نه ركى من نه وه بوو كه زور به روونى ئامانجى خومان بو توركي شى بكه مه وه
 كه ده مانه ويته چ بكه ين، با ده ولته تى توركي خوى برىار بدات كه ئايا نه م
 ريشويته ي قبوله بو ولته كه ي يان نا.

هه روه ها ئيمه له گه ل ده ولته تى توركي راويژ ده كه ين بو نه وه ي چون له م كاره زور
 هه ستياره دا بچينه پيش له په يوه ندى له گه ل نه وه كه له گه ل ئوپوزيسيونى عىراق له
 چ قوناخيكدان و هه روه ها نه وه كه ئوپوزيسيون له قوناخى داهاتوودا ده يه ويته چ
 بكات. نه وان ده توانن باشتري داپرژهرى به رنامه و پلانه كانيان بن به لام ئيمه ش
 گه يشتويته قوناخىكى نوئ له گه ل ئوپوزيسيون. گه لئ له خه لك ئاگادارى نه وه نين
 كه ئيمه تا ئيستا ته نانه ت يه ك دولاريشمان نه داوه به ئوپوزيسيونى عىراق. ئيمه له
 ريگاي به ليند ره كه نه وه برىك پاره مان بو خه رج كردوون بو نه وه ي يارمه تيان بده ين
 كونفرانسه كانيان به رىكخستن بكهن. هه روه ها برىك پاره مان خه رج كردووه بو پرۆژه

مرۆقدۆستانه کان به لام تا ئیستا به شیوازی راسته وخۆ هیچ پارهیه کمان نه داوه به ئۆپوزیسیونی عێراق.

به لام به هه رحال له داها توویه کی نزیکدا پاره ته رخان ده کهین بۆ ئۆپوزیسیون، ههروه ها که جیگری وه زیری دهره وه، به ریز "واکیر" چەند ههفته پیش، نهجوومه نی پیرانی نهمریکای ئاگاداری نه م مه سه له یه کردووه ته وه. له داها توویه کی زۆر نزیکدا یه که م وه جبه ی یارمه تی ماددی راسته وخۆی ئۆپوزیسیون به شیوازیکی زۆر ریکوپیک و حیساب بۆکراو دابین ده کهین، له به رامبهردا ئۆپوزیسیون ده بیست به شیوازی نووسراو پلانیکی ئاماده بکات و بیدات به ئیمه. یه که م وه جبه ی نه م پاره یه نزیکه ی ۲۵۰ ههزار دۆلار ده بیست که نه وان ده بیست خه رچی بکه ن بۆ سه ره له نوێ زیندوو کردنه وه ی ریکخوا وه که یان بۆ نه وه ی بیست به ریکخوا ویکسی سیاسی کاریگه رتر و بتوانیست به رژه وه ندیه کانی خه لکی عێراق بپاریزیست له ولاتیکی ئازاد له داها توودا که به یه کپارچه یی بمینیته وه و تییدا سه رجه م هاوولاتیانی عێراق هاوولاتی پله یه ک بن و نه ته نها له گه ل یه کدی به لکو وه له گه ل دراوسێکانیشیان به ناشتی بزین. نه مه به بۆچوونی ئیمه شتیکی گرنگه، هه ندێ له خه لکی عێراق شتی وا ده لێن به لام ئیمه شتیکی وا له زمانی ده وله تی عێراق نابیسین. که وابوو ئۆپوزیسیون یه که م وه جبه ی نه م پاره یه بۆ کارکردن له م بوارانه دا به کارده هیئت.

ئۆپوزیسیونی عێراق نه و شه رت ومه رجانیه ی تیدایه و شایانی نه وه یه که له لایه ن وه زاره تی دهره وه ی نه مریکا وه په روه رده بکریست. ته نها پلانی ئیستای ئیمه (له پال نه و خالانه ی که ئاماژه یان پیکرا) نه وه یه که کۆمه لیک په روه رده ی کاتی بدریست به ئۆپوزیسیون که سوودمه ند بیست بۆ سه ره له نوێ دروست کردنه وه ی ولاتی عێراق له کاتی ئالۆگۆر له و ولاته دا و ههروه ها بۆ نه وه ی خودی ئۆپوزیسیون وه ک ریکخوا و کاریگه رتر بیست. من پیشبینی نه م جۆره په روه رده یه ده که م له گه ل نه وان به لام له ئیستادا پیشبینی نه وه ناکه م هیچ جۆری یارمه تییه کی سه ربازی و چه کیان پی بدریست.

ئیمه ئیستا ده توانین چ بکهین بۆ به کخستنی خه لکی عیراق دژی ئه و برپانانه ی که ده یانه ویت خه لکی عیراق له یه ک جیاو بکه نه وه، واتا ئه و کاره که ده ولته ی ئیستای عیراق ده یکات. ئیمه ئیستا ده بینین ده ولته ی ئیستای عیراق برا ده کات به دوزمنی برا. مه بهستی من ته نها هاندانی کورده کان و عه ره به کان نییه، به لکو عه ره ب دژی عه ره به، موسلمان دژی مه سیحیه و عه ره ب دژی تورکمانه. به باوه پی ئیمه ئه مه زۆر زیان له سه قامگیری عیراق ده دات، نه ته نها له کورت خایه ندا به لکو له درێژخایه نیشدا و ئیمه نیگه رانین له م شته.

ئیمه به شیوازیک له گه ل ئۆپوزسیونی نیشتمانی عیراق کار ده کهین که هه ول بدات بۆ له ده وری یه ک کۆکردنه وه ی گروپه جۆراوجۆره کانی عیراق، چ کورد، چ تورکمان، چ عه ره بی سوننه، چ عه ره بی شیعه. ئیمه پێیان ده لێن: "ده ولته ی ولاته یه کگرتووه کانی ئه مریکا له قوناخی یه که مدا وه ک خه لکی عیراق سه یری ئیوه ده کات، له وانه یه ئیوه ناسنامه ی جیاوازتان هه بیته، گه لێ له مۆشه کان، ناسنامه ی جیاوازیان هه یه، به لām ده توانن له ئاستیکی هاوبه ش یان نه ته وه بیتردا له ده وری یه ک کۆ ببه نه وه. ئه م ئه رکه له سه رشانی ئیوه یه به لām گرنگ بۆ ولاته یه کگرتووه کانی ئه مریکا نه وه یه که ئیوه خۆتان وه ک عیراقی پێناسه بکه ن که ده تانه ویت به یه که وه ولاته که تان به پێوه به رن". ئه مه هه لویستی ولاته یه کگرتووه کانی ئه مریکایه، هه ر بۆیه ئیمه پشتیوانی له یه ک ئۆپوزسیون ده کهین له عیراق، که وابوو بۆ ئیمه گرینگه که تورکیا چۆن سه یری ئه م مه سه له یه ده کات.

ئه مه کێشه یه کی جیدییه. هه ندێ له خه لکی عیراق قه د نایانه ویت له ژێر ده سه لاتی ده ولته تیکدا بژین که کیمیا بارانی کردوون. به بۆچوونی ئیمه ئه مه کاردانه وه یه ی مروفی و دادپه روه رانه یه. ئیمه ده مانه ویت سه رجه م خه لکی عیراق هه ست بکه ن که هاوولاتی پله یه کن له ده ولته ی داها تووی عیراقدا و له وه نه ترسن که ده ولته ی عیراق سه رکووتیان بکات، به لکو به پێچه وانه وه به شداری بکه ن له ده ولته ی داها توودا، له ئه نجوومه نی وه زیراندا، له ئه نجوومه نی نیشتمانیدا، له گۆره پانی ئابووریدا، له سیستمی په روه رده ی نه ته وه یی و هتد.

پرسیار: تۆپوزسیون چ پېشنیاریکی هیه بو ئیوه؟

"فرانسیز ریکاردۆن": ئهم پېشنیاره زۆر ههستیاره. ئیستا مهسهله ی رېبه رایه تی کردن کیشه یه، وه لامي ئهم پرسپاره ئاسان نییه. هیچ رینگا چاره یه کی دهستبه جی له ئارادا نییه. به لام ئیمه نامانه ویت هیچ کاریک له "حه وشه خه لوه تی" تورکیا نه نجام بدهین مه گه ربه و مه رجه که په یوه ندی زۆر نزیکمان هه بیت له گه ل ده ولته تی تورکیا و هه روه ها نه و خه لکه ی که له وئ ده ژین. هه ر بویه ئیمه له په یوه نیدیان له گه ل خه لکی ئازادی عێراق، چ ئه وانه ی له لهنده ن ده ژین، چ ئه وانه ی له ولاتانی عه رهبی ده ژین و چ ئه وانه ی که له باکووری عێراق ده ژین. ئیمه عێراقیکی ئازاد و خاوه ن یه کیتی نه ته وه یی و یه کپارچه یی خاکمان ده ویت. ئیمه له گه ل کورده کانی عێراق، تورکمانه کان، ئاشورییه کان، عه رهبه کان، سوننه و شیعه کان له سه ربنه مای عێراقی بوون کارده کین، له سه ربنه مای ئه وه که ده یانه ویت ولاته که یان به یه کگرتوویی پابگرن و به ره و مه ده نیه تی به رهن.

پرسیار: هه لویستان چیه به نیسبه ت شالاهه کانی تورکیا له باکووری عێراق؟

"فرانسیز ریکاردۆن": ئیمه و ده ولته تی تورکیا به یه که وه له سه ر سنووره کان دژی تروریزم (PKK) بیت یان هه ر ریکخراویکی دیکه (کار ده که یین. ئهم بارودوخه له باکووری عێراق و وه لامي تورکیا شتیکی نوئ نییه. وه بیرم دیت تیوه گلانی تورکیا له م کیشه یه ده گه رپته وه بو ده یه ی ۱۹۸۰ واتا زۆر پېشتر له شه ری که نداو و دروست بوونی هه ری می دژه فرین له باکووری عێراق. له حا لی حازردا ئیمه پشتیوانی له مافی خۆپاراستنی تورکیا ده که یین. ئیمه به رده وام پشتیوانیمان کردوه له مافی خۆپاراستنی تورکیا دژی نه و تروریستانه که خۆیان له ولاتانی دراوسیدا دالده داوه. تورکیا خۆی ده پارێزیت. ئیمه هاوپه یمانی تورکیاین، هیچ گومان له مه دا نییه. ئیمه به رده وام و توومانه ته نها چاوه پوانی ئه وه له هیزه چه کداره کانی تورکیا ده که یین که له په وتی پاراستنی ولاته که یان، له که مترین هیزی پېویست که لک وه رېگرن و ره چاوی مافی دانیشتوانی ناوچه که بکه ن. هیزه کانی تورکیا تا ئیستا ره چاوی نه مه یان

كردوو. كه وابوو ئیمه له م په یوه نډییه دا هیچ ناره زایه تیه كمان نییه له مافی
خوپاراستنی نه ته وه یی تورکیا دژی تروریزم.

پرسیار: هه لویستان چیه به نیسبهت فدرالیزم بۆ عیراق؟

فدرالیزم دهسته واژه یه كه كه له په یوه نډی له گه ل ولاتی عیراق پیناسه نه كراوه.
كه وابوو مه سه له ی فیدرالیزم، نهسته مه. به لام ده توانم نه و خاله روون بكه مه وه كه
كاتی كه باسی نه م دهسته واژه یه ده كریت، مه به ست فیدراسیون یا ده وله تگه لی له
یهك جودایه. ئیمه دژی نه م جوره فدرالیزمه ی، ئیمه پشتیوانی له هیچ جوره پارچه
پارچه بوونیکی عیراق به چهند ده وله تی جیاواز ناكه ی، ئیمه به دلنیا ییه وه دژی
نه م جوره فدرالیزمه ی. به هه ر حال خه لكه كه ده بی بریار بدات چ جوره سیستمی
سیاسی و ئیداری ده ویت. هه نډی له ولاتان سیستمی سیاسی و ئیداریان ناوه نډیتره و
هه نډی له ولاتان كراوه تره. ولاتی ئیمه زۆر له سانترا لیزم دووره، ئیمه ۵۰
نهنجومه نی مه حه لی و ژماره یه کی زۆر شاره وانیمان هه یه كه هه نډیكیان نهنجومه نی
تایبهت به خویان هه یه. ئیمه ۵۰ پاریزگاری هه لبرژردراو و ده سه لاتی باجستاندنی
مه حه لیمان هه یه.

خه لكی عیراق هه موو پیکه وه ده بی بریاری نه وه بدن كه ده یانه ویت چۆن له
داهاتوودا له گه ل یهك بژین. به لام مۆچیاری به رده وامی ئیمه بۆ نه وان نه وه یه
كه "باشترین داهاتوو بۆ ئیوه نه وه یه كه پیکه وه بژین به یهك یاسای بنه په تی كه
هه مووتان بپاریزیت و هه مووتان به شدار بن له ده وله تی نیشتمانیدا". به لام نه مه
ته نها مۆچیاریه.

له روانگه ی به رژه وه نډی نه مریكا (هه ر وهك دراوسیكانی عیراق) هیچ ولاتیک نییه له
جیهاندا كه وا بیر بكاته وه كه به قازانجی عیراقه یا به قازانجی ئیمه یه كه عیراق
دابهش بیت به سه ر چهند پارچه عیراقیکی بچووكدا. كه وابوو هه لویستی ئیمه له م
په یوه نډییه دا زۆر روونه. من چهند جار تا ئیستا وتوومه و كاتی كه ئوپوزسیونی
عیراق له نیویۆرك كۆبووه، زۆر به روونی پپیانم وت بیروكه ی دامه زراندنی چهند
ده وله ت و حیزبی سیاسی له سه ر بنه مای نه تنیکی، ره گه زی و ئایینی له راستیدا

نه مرکا ریز ده کات. به بۆچوونی ئیمه نه مه خه لک له یه ک جیا ده کاته وه، خه لک له ده وری یه ک کۆ ناکاته وه. ئیمه به هیچ شتوازیك پشتیوانی له مه ناکه ین.

ئیمه ته نها وه ک حیزگه لیکسی سیاسی و نیداری ناوچه یی نا ئاسایی و کاتی سه یری حیزبه کانی باکووری عیراق ده که ین له بارودۆخیکدا که بۆ که س ئایدیال نییه. ئیمه ته شوئیقیان ده که ین به یه که وه کاریکه ن، نه نه وه که هه ول بده ین به رژه وندی گروپیکسی نه تنیکسی به ینه پیش نه وی دیکه. ئیمه ده مانه ویت عه ره ب، کورد، تورکمان، ئاشووری له سه ر بنه مایه کی به دور له گروپچیتسی کاریکه ن. بۆیه ئیمه له په یوه نیداین له که ل هه موو نه م گروپانه. ئیمه هه ول ده ده ین له ریکای چه تری کۆنگرئسی نیشتمانی عیراق له که لیان هه لسوکه وت بکه ین، ئیمه ته نها وه ک کورد مامه له له که ل کورده کان ناکه ین. ئیمه له که ل کورد، تورکمان، ئاشووری و نه وانی دیکه وه ک عیراقی مامه له ده که ین. نه مه باشتترین شتیکه که ئیمه ده توانین بیکه ین بۆ خه بات درزی به ریا نه جیا ییخوازه کانی باکووری عیراق.

پرسیار: بیروپاتان چیه به نیسبه ت که مارۆکانی سه ر عیراق؟

"فرانسیز ریکاردۆن": ئیمه قه دت خوازیاری به رده وامبوونی که مارۆکان نه بوینه. به پیچه وانه وه، کاتی که سیستمی که مارۆکان له ئابی ۱۹۹۰ پیکهات و له بریارنامه ی ۶۸۷ و بریارنامه کانی دواتری پاش شه ری که نداودا په سه ند کرا، ئیمه (هه ر وه ک هه موو نه ندامانی نه نجوومه نی ئاسایش) وابیرمان ده کرده وه و هیوادار بووین که سه دام حوسه ین زۆر به خیرایی ملکه چ ده بیت و که مارۆکان کۆتایی پیدیت. که وابوو ئیمه چاومان له وه نییه که که مارۆکان بۆ هه میشه بمینیته وه، نه مه ئامانجی ئیمه نییه. به پیچه وانه وه ئامانج و خواستی ئیمه نه وه یه که ده ولته تی سه دام حوسه ین ملکه چ بیت بۆ نه و شتانه ی که به لئینی داوه ملکه چی بیت و هه ر کاتیک که به ته وای ملکه چ بیت که مارۆکان به ته وای هه لده گیردریت. به لام ئیمه که مژه نین، ئیمه له سه ر نه و باوه ره نین که سه دام قه ت بیه ویت ملکه چ بیت، هه ر بۆیه وابیر ده که ینه وه که سه دام سه ره نجام ده بی هه ر بروت.

لایه نیکي دیکه ی باس و گفتگو کانی گه ماروکان نه وه یه که خه لک ژوریه ی جاران زانیاری دروستیان له م په یوه نډیه دا نییه، خه لک راستیه کان نازانن. ئیمه کومه لیک زانیاریمان له ویب سایتی وه زارته ی دهره وه ی نه مریکا بللو کردووه ته وه دهریه ی راستیه کان و بری خوراک و ده واو دهرمان و پیداو یستیه کانی دیکه که له ماوه ی چهند سالی رابردو دا له چوارچینه ی به رنامه ی "نه وت له به رامبه ر خوراک" دراوه به عیراق. ئیمه ده مانه ویت به رنامه ی نه وت له به رامبه ر خوراک له جیی خویدا بمینئ. ئیمه له برپارنامه ی ۱۲۸۴ دا هه ولمان دا رووتتری بکه ی نه وه که چوډ ده کرت گه ماروکان هه لبو اسرینه وه له به ر نه وه ی ئیمه ده مانه ویت ژورتر یارمه تی خه لکی عیراق بده ی، به پیچه وانیه ده ولته تی عیراق که خوی له خه لکه که ی دوور ده کرت. له باکووری عیراق که ده ولته تی عیراق ناتوانیت ده ستیوه ردان له کاروباریدا بکات، بارودوخی ژیا نی خه لک له چاو پیش له جه نگی که نداو باشتو بووه. له باشووری عیراق که ده ولته ریگا که ی گرتووه و ناهیلته نه ته وه یه کگرتووه کان چاودیری بکات و NGO نیونه ته وه ییه کان به سه ر دابه ش کردنی خوراک و ده واو دهرمان چاودیری ده کن، خه لک له نازار و نه زیه ت دان. له باشووری عیراق خوراک و ده واو دهرمان له بنکه سه ربازییه کاندا ژوره، ئیوه ده توانن راپورتی نه ته وه یه کگرتووه کان له م په یوه نډیه دا بخویننه وه. که و ابو ئیمه روانگه یه کی ژور جیا وازمان هه یه به نیسبه ت گه ماروکان، روانگه یه ک که ژور له و روانگه یه جیا وازه که سه دام به جیهان نیسانی ده دات. ئیمه ده زانین نه م گه ماروانه کومه لیک گیروگرتی دروست کردووه بو تورکیا و یه کی له به شه باشه کانی قسه کانی به پیز "واکیر" و بالویزی نه مریکا له تورکیا له گه ل وه زارته ی دهره وه ی نه مریکا نه وه بووه که چوډ ئیمه بتوانین به یه که وه کاربکه ین بو سوو کردنی باری نه م گه ماروانه، نه ته نها له سه ر شانی خه لکی عیراق به لکو بو سه ر به رژه وه نډیه کانی تورکیاش.

پرسیار: هه لو یستی ئیوه چییه به نیسبه ت شه ری یه کیتی و پارتی؟
 "فرانسیز ریکاردوډن": به بوچوونی من نه م بارودوخی هه روا به رده وامه. نه وه که له ده ستی ئیمه دیت نه وه یه (له ریگای ره وتی ناشتبوونه وه ی نانکارا) که PDK و

PUK ته شویق بکهین ریک بکهون و نه ته نها له گه ل یه کتر به لکوو له گه ل هه موو نه و که سانه ی که له باکووری عیراقن به ناشتی بژین. ئیمه نابیت تووشی نه و تیروانیته هه له یه بین که ته نها دو جوړه خه لک ٧ (کورده کانی سه ر به PUK و کورده کانی سه ر به PDK) له باکووری عیراق ده ژین، گه ل ی خه لکی دیکه له باکووری عیراق هه یه ، بۆ نمونه ئاشوورییه کان که گه ل ی حیزبیان هه یه، تورکمانه کان که گه ل ی حیزبیان هه یه و عه ره به کان. له ریگای په وتی ئاشتبوونه وه ی ئانکارا، ئیمه نه و دو حیزبه کورده سه ره کییه ته شویق ده کهین ریک بکهون و له گه ل یه کدی به ناشتی بژین. له ریگای کارکردن له گه ل ی ئوپوزیسیونی عیراق ئیمه ده مانه ویت نه وه به جیهان و شوینه کانی دیکه ی عیراق نیشان بدهین که عه ره ب، کورد، تورک و حیزبه شیوعی و ئایینییه کان هه موویان ده توانن له داها توودا به شیوه یه کی مه دهنی و دیموکراتیک پیکه وه کار بکهن. به باوهری ئیمه ئوپوزیسیونی عیراق بۆ نه م مه به سته له راستیدا کۆمه لیک هه نگاوی به ره و پیش هه لگرتووه به لام نه م ٧ ره وته ره وتیکی نه سته مه.

کورد له گۆږه پانی جیهاندا

کۆبوونه وه ی به پریز "فرانسیز ریکاردون"، کۆردینا تووری تاییه تی وه زاره تی ده ره وه ی نه مریکا بۆ ئالوگۆږ له عیراق له ژیر ناوی "کورد له گۆږه پانی جیهاندا" له ناوه ندی ناشتی جیهانی سه ر به زانکوی نه مریکا

١٧ ی نیسانی ٢٠٠٠

فرانسیز ریکاردون : ریگه م پیبدهن ئاماژه به چند خالی سه ره کی بکه م: یه که م: ده ول ته ی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا هیچ سیاسه تیکی توکمه ی نییه به نیسبه ت کورده کان و ئیمه هه ره ک هاوولاتیانی دیکه ی ئیران، عیراق، سوریا و تورکیا چاو له کورده کان ده کهین . بۆ روونکردنه وه ی نه م مه سه له یه به گشتی ئاماژه به سیاسه تی عیراق و په یوه ندیییه کانی ئیمه له گه ل کورده کانی عیراق و خه لکی

نازاد یخواری دیکه ی عیراق ده که م. شیوازی نزیکیه تی ئیمه له گه ل ئه م مه سه له یه هم له گه ل ئالوگورپه قوله کانی په یوه نډیه نیونه ته وه ییه کان ده گونجیت و هم ده ربړی ئه م ئالوگورپانه یه. ئه م مه سه له یه ده مباته وه سه ر خالی دووهم: دووهم: هه روه ها که پروسه ی به جیهانییون کیشه ناوچه ییه کانی رابردوی خستو ته ناو گورپه پانی جیهان، نه ته وه بی ده ولته کانی ش کاریگه ریان هیه له سه ر په یوه نډیه نیونه ته وه ییه کان که به خیرایی به ره وپیش ده چیت. سییه م: کورده کانی عیراق یه کئی له رتبه رانی ئه و عیراقه نازادیخواری که هم له ناو عیراقیه کاند و هم له ناو خویندا و هم له گه ل دنیای دهره وه دا پاوانی دیکتاتوری عیراق له سه ر په یوه نډیه کان ده شکین. که وابوو بوار خوش ده که ن بو ئه وه ی پیناسه یه کی هیوا به خش و مودین بخه نه پوو دهریاره ی ئه وه که عیراقی یون واتای چیه و عیراق وه ک ولاتیک ده توانی چون بیت.

سیاسه تی ولاته یه کگرتو وه کانی نه مریکا به نیسبه ت کورد

له وانه یه ئیوه چاوه پوانی ئه وه بکه ن که من راگه یان دننامه ی سیاسه تی نه مریکاتان بو بخوینمه وه به نیسبه ت کورد به لام به داخه وه بی هیواتان ده که م، من نازانم سیاسه تی فهرمی ولاته یه کگرتو وه کانی نه مریکا به نیسبه ت کورد چیه. هیچ پیوستیش به زانینی ئه م سیاسه ته ناکات. ئه م کزبوونه وه دۆستانه یه ی ئیمه کومه لیک پرسیار له خو ده گریت دهریاره ی ناسنامه ی کورد، له روه ی په یوه نډیه کان و سیاسه ت و شتانی دیکه. ئه م مه سه لانه بو خودی کورده کان، دراوسیکانیان و ده ولته کانیان و هه روه ها بو تویره ران و لیکوله ران، ئالوز و هه ستیار و سه رنجراکیشه. شروقه و شیکردنه وه ی ئه م مه سه لانه به دلنیا ییه وه به ده ر له توانایی، ده سه لات یان به رپرسیاریتی ولاته یه کگرتو وه کانی نه مریکه یه.

ئیمه (هه ر وه ک ده ولته تانی دیکه) وه ک هاوولاتیانی ئیران، تورکیا، عیراق و سوریا مامه له له گه ل کورده کان ده که ی. ئه لبه ته له سه ر ئه و برپویه ی که مافی کورده کان ده بی وه ک مافی هاوولاتیانی دیکه ی ئه م ولاتانه پاریزراو بیت. ئیمه هه روا له سه ر

ئهو باوه پهرين كه ديموكراسيه كي به هيز، باشتري پاريزه ري مافي سه رجه م هاوولاتياني ئه م ولاتانه يه . من بارودوخى كورده كان له م ولاته جوراوجوران به راوهر د ناكه م به لام ده مه ويت ئاماژه يه كي كورت بكه م به سياسه تي ئيمه له گه ل كورده كان له هر يه ك له م ولاتانه بۆ ئه وه ي نيشان بده م كه نه بووني سياسه تيكي تاييه ت به نيسبه ت كورده كان ريگر نيه له په يوه ندى سودمه ند و راسته وخوى ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا له گه ل تاك و ريكرخواه كورده كان كه ده وريكي مه حله و نه ته وه يي گرنگ ده بينن له ولاته كانياندا .

يه كي له و ولاتانه كه به شتيكي زوري كورده كان تيدا ده زين، توركيابه كه وه ك هاوپه يمانى ناتو باشتري و نزيكترين په يوه ندى له گه ل ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا هيه . ئمه به واتاي ئه وه يه كه هه زاران بازركان، ليكولهر، رۆژنامه نووس، سياسه تمه دار، توريست، ديپلومات و سه ريارى نه مريكايي هر رۆژ به شيوازي جوراوجور هه لسوكه وتيان هيه له گه ل ئه و توركانه كه به ره گه ز كوردن . زوريه ي جاران (كه شتيكي زور سروشتيه) ئه م نه مريكاييانه گرنگى ناده ن به ره گوپيشه ي ئه م توركانه و ئاگاداري ئه وه نين كه ئه م توركانه به ره گه ز كوردن . ئيستا گه لي له نوينه راني كورد له پارلماني توركيان (له وانه يه مه به ستي پارلمان هكه ي نيو به نديخانه بيت كه له يلا زانا، سه ليم ساداك و ئورهان دوغان تيدا به ند كراون وه رگير) و شاره داريه كان شاره داري كورد هه لده بزين . ديپلوماته كاني ئيمه له گه ل ئه م هاوولاتيه توركه بليمه ته به ره گه ز كوردانه به ئاساي هه لسوكه وت ده كه ن به هه مان شيوه كه له گه ل سياسه تمه داران و كاريه ده ستاني توركيان ، بالكان ، قه ققاز ، ئاسيائ ناوه راست و شوينه كاني ديكه هه لسوكه وت ده كه ن . ئيمه هه ناردني كالا بۆ توركيان و سه رمايه گوزاري نه مريكا له سه رتاسه ري ئه م ولاته هان ده ده ين، له وانه باشووري رۆژه لاتى توركيان كه هه لي تاييه تي بازركاني تيدا گه شه ده كات .

به پيچه وانه ي توركيان، ئيمه په يوه ندى فه رمى و راسته وخومان له گه ل هاوولاتياني ئيران (سه ربه هه موو تويزيكت) له ناوخوى ئيراندا نيه له به ر ئه وه ي ولاته

به کگرتووه کانی نه مرکا هیشتا هېچ په یوه نډیه کی دیپلوماتیکی راسته وخوی نییه له گه ل ئیران و بوونی فهرمی نییه له ئیراندا.

نه لبه ته مه سه له ی عیراق مه سه له یه کی جیاوازه . هېچکام له ولاته دیموکراتیکه کان په یوه نډی باش و ته نانه ت په یوه نډی ئاساییشیان له گه ل عیراق نییه و نه لبه ته ئیمه ش هېچ په یوه نډیه کمان له گه ل نه م ریزیمه نییه، به لام په یوه نډی راسته وخو و به واتامان هیه له گه ل ژماره یه کی زور له عیراقیه کان، چ له دهره وه ی عیراق و چ له باکووری عیراق، له بهر نه وه ی که باکووری عیراق ته نها به شیکه له م ولاته که هاوولاتیه کانی ده توانن نازادانه په یوه نډیان ه بئ له گه ل یه کدی و له گه ل جیهانی دهره وه .

بو ئیمه نه سته مه وینای پارلمان یا ده وله تیکی نازاد له عیراق له داهاتوودا بکهین که تیدا کورده کان و هه روه ها دراوسئ تورکمان و ئاشورییه کانیان، دهری سه ره کی له پال هاوولاتیه عه ره به کانیا نندا نه بینن . نه لبه ته هه تا کاتیک که هه موو عیراقیه کان له ژیر ده سه لاتی ده وله تیکی نه ته وهیدا نه ژین که به رپرسیار بئ له به رامبه ر خه لکی عیراق، ئیمه و گه لئ له ولاتانی دیکه له گه ل تاک و گروپه نازادیخوازه کورد، تورکمان، ئاشووری و عه ره به کان وهک که سانیک که خاوه ن ده سه لاتی مه حه لی، پرستیژی تاکه که سی و برشتی زورن هه لسوکه وت ده کهین و هه روا به ریز و به کراوه بییه وه هه لسوکه وتیان له گه ل ده کهین . ئیمه تیروانینیکی نا ئاسایی و کاتیمان هیه بو نه م خه لکه تا له داهاتوودا کاریگه ری زورتریان هه بیئت له سه ر ئاراسته ئیستراتیکیه کانی ولاته که یان و ده وله ته نه ته وه بییه که یان . به باوه پی ئیمه، ته نانه ت ئیستاش نه م خه لکه نازادیخوازه ی عیراق (که زور له گه ل رژیم عیراق جیاوازن) دهرپی شارستانی و پوتانسییه لی ولاته که یانن .

کورده کانی عیراق و سیاسه تی نه مرکا به نیسبه ت عیراق

ئیمه له چوارچیویه ی سیاسه تی خو مان به نیسبه ت عیراق مامه له له گه ل کورده کانی عیراق (هه روه ک سه رجه م خه لکی نازادیخوازی عیراق) ده کهین . سیاسه تی ئیمه به نیسبه ت عیراق روونه : ئیمه پشتیوانی له یه کپارچه ک و یه کیتی عیراق ده کهین و بو

ناشتی و سه قامگیری ناوچه به شتیکی پیوستی ده زانین. نیمه دژی دروستبوونی دهوله تگه لی سه ربه خوین، چ بۆ کورد و چ بۆ تاقم و گروپه نه تنیکیه کانی دیکه ی عیراق.

نیمه جهخت له سه ر نه وه ده کهینه وه که ئالوگۆپ له عیراق له ناوخوا ی عیراقدا دروست ده بییت و نه و مه سه له یه که کئی ریبه رایه تی عیراقی نوێ ده کات و چون به ریکخستن ده کریت، مه سه له یه که که خه لکی عیراق ده بی له کاتی ئازادیدا به یه که وه برپاری له سه ر بدن. نیمه چاومان له که پانه وه ی عیراق بۆ ناو کۆمه لگای نیونه ته وه یه له ژیر ده سه لاتی ده وله تیکی نوێ که به گویره ی یاسای نیونه ته وه یی ریز له مافی سه رجه م خه لکی عیراق و دراوسێکانی عیراق بگرئ.

نیمه وه ک پیکهینه ران و ریبه رانی گرنگی بزوتنه وه ی نه ته وه یی عیراق سه یری تاک و حیزبه کورده کان ده که ین که ده یانه ویت عیراق بکه ریتته وه دهستی سه رجه م خه لکه که ی و شوینی راسته قینه ی خوی له جیهاندا بدۆزیتته وه. کورده کانی عیراق یه کئی له ده روه سترین لایه نگرانی نه م عیراقه نوییه ن. من نه مپۆ ده مه ویت گوئی له قسه و یاسی هه ندئ له م کوردانه بگرم له باره ی نه وه ی که ده یانه ویت عیراقی ئازاد چون کار بکات و چون پیکبیت. ریکام پییده ن لیڤه هه لئنجاندانی هه ندئ له نه یارانی خه باتی دووردریزی کورده کانی عیراق دژی دیکتاتوری رت بکه مه وه.

دروستکردنی عیراقیکی نوێ

ده وله تی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا له راستیدا ناتوانیت وه سفی نه وه بکات که چون ده وله تی داها تووی عیراق چاکسازی بکات بۆ نه وه ی مافی سه رجه م هاوولاتیانی خوی مسۆگه ر بکات و یه کیتی نه ته وه یی به هیز بکات. نه مه پرسیاریکه که خه لکی عیراق زۆر له گه ل نیمه ده بهینه گوپی.

نیمه لایه نگری دیموکراسین، دیموکراسیه ک که یاسا سه روه ری بییت و به باشتترین ریکچاره ی نه م مه سه له یه ی ده زانین. له ده ره وه ی نه م چوارچۆیه له سه ر نیمه نییه گلۆپی سه وز و سوور هه لکه ین بۆ نه و گه لاله و به رنامه جۆراوجۆرانه ی که عیراقیه ئازادبخوازه کان باسی ده که ن. به گشتی نیمه نه و پرنسیپه دیموکراته

سیاسیانه مان پئ باشتره که یه کیتی نه ته وهی، سه قامگیری و خوشبه ختی عیراق به هیز دهکات و نازادی و مافه کانی دیکه ی خه لکی عیراق مسوگر دهکات. به پیچه وانه ی نه وه، ئیمه هر سیاسه تیکی دیکه رت ده که ینه وه که بیه ویت هاوولاتیانی عیراق دابه ش بکات یا سه رکوت بکات و عیراق لاوازتر بکات واتا نه و کاره که رژیم ی ئیستای عیراق ده یکات.

ئیمه پشتیوانی ده که ین له ئامانجه جیهانییه کانی خه لکی عیراق بو کوتایی پیهینان به سیاسه تی دیکتاتورانه ی "دوبه ره کی بنه وه و خوت ده سه لاتداری بکه". کونگریسی نیشتمانی عیراق (INC) که نوینه ری توپوزیسیونی دیموکراتی عیراقه و سه ر به هه موو تاqm وگروپه نه تنیکی و ئیدوئولوزیکه کانی عیراقه (له وانه حیزیه سه ره کییه کورده کان) عیراقی نازاد به ئامانجی هه موو خه لکی عیراق ده زانیت. وه ها که من له INC تیگه یشتموم، نه وان لایه نگری عیراقیکی دیموکراتن به یه ک ده ولته تی نه ته وهی، به یه ک سوپا، به یه ک خزمه تی دیپلوماتیک، به یه ک پاسپورت، به یه ک پاره و به یه ک نازادی چالاکی و بازرگانی بو سه رجه م خه لکی عیراق له زاخو تا فاو.

له هه مان کاتدا بیرمه ندانی INC له وانه کورده کان لایه نگری هه ندی سیستمی سیاسی و ئابوری ناوچه یین. به بوچوونی من، نه مه شتیکی باشه که INC هه ر له ئیستاوه نه م قسه وباسانه ی ده ست پیکردوه بو نه وه ی پاش کوتایی پیهاتنی دیکتاتوری له عیراق، یه کرپزییه کی نه ته وهی هه بیت. خه لکی عیراق هه ره ک خه لکی نازادی دیکه ده بی خویان بریار بدن له سه ر هاوسه نگری راسته قینه ی نیوان ده سه لاتی ناوه ندی و و ناوچه یی و نیوان ئه رک و به رپرسیاره تیه کانی که رتی تاییه ت و که رتی گشتی و مه سه له نه سه ته مه کانی دیکه وه ک ده وری ئایین له ده ولته دا. خه لکی عیراق ده بی هه مووی نه م مه سه لانه پیکه وه چاره سه ر بکه ن. به قه ناعه تی من خه لکی عیراق سه رکه وتوو ده بن له راگرتنی هاوسه نگری نیوان نه م مه سه لانه.

کورده کانی عیراق: ده ورگی پکی ناده ولته تی کاریگر

با بگه پینه وه سه ر کاریگری رووله زیاده بوونی کورده کانی عیراق وه ک ده ورگی پزکی ناده ولته تی له گوپه پانی جیهاندا. کورده کانی عیراق (که پیشتر یه کئی له گوشه گیرترین خه لکی جیهان بوون له رووی کولتووری و ژنوپلوتیکیه وه) نیستا هم له بواری ئابووری و هم له بواری رۆحیه وه له گه ل جیهانی دهره وه په یوه ندییه کی به رچاویان هیه و ئامیزیان بۆ کردوه ته وه .

له م دوا ییانه دا کۆمه لگای نیونه ته وه یی وه ک میراتی خوږاگری مه لا مسته فا بارزانی ستایشی ئه م دهره ی کورده کانی کردوه . مه لا مسته فا بارزانی له شوینیکی پهرت له سه ر خاکی ئیمپراتوری عوسمانی له دایک بوو و له پایته ختی زله یزیک به دوور له شوینی له دایک بوونی کۆچی دوا یی کرد. مه لامسته فا وه ک ریه ریکی پیشمه رگه به و نه نجامه گه یشته هیزی چه کداری مه حله ی هه رچه ند که به قاره مانی له دایک بووه به لام ناتوانی به سه ر سوپایه کی مودیرندا سه ریکه ویت که ده ولته که ی خاوه ن سه رچاوه ی ده ولته مهنده (هه رچه ند که ئه م سه رچاوه یه خراپ به کار ده هیئت)، هه ر بویه مه لا مسته فا هه ولی دا کۆمه لیک هاوپه یمانی نه ینی له گه ل ده ولته به هیزه کانی دیکه ببستی. هه موو ده سته که ویتیک ته نها تاکتیک و کاتی بوو پیش ئه وه ی ریزه بندی و هاوپه یمانی ده ولته که کان بئ هۆشدار ی پیشوو بگۆردریت. کورده کانی عیراق پاش به سه ر هاتیکی تراژیدیک، وانه یه کی باشیان وه رگرت، ئه ویش ئه وه بوو که له کۆمه لگای جیهانی دووره په ریز نه بن و پاشه کشه ی لئ نه که ن به لکو زۆرتر خو یانی تیه بگلین و به م شیه وه یه چاوه پوانیه کان و هیواکانیان باشت به یینه دی.

کورده کانی عیراق (یه کیتی، پارتی، ئیسلامیه کان، فه یلیه کان و ریه ره عه شیریه یه کان) توانیویه نه په یوه ندییه کی کاریگریان هه بیت له گه ل گه لئ له ده ولته که کان، سه ره پای ئه وه ی که به رده وام له مافه کانیان بئ به ش کراون و سه ره پای ئه و گه مارۆ ناوخویه که ده ولته تی عیراق خسته ویه تیه سه ریان.

نیستا ریکخواه کورده جۆراوجۆره کان وه ک نه کته ریکی ناده ولته تی له په یوه ندییه نیونه ته وه یه کاندای کاریگری و متمانه ی زۆرتریان به ده ست هیناوه و په یوه ندی نیونه ته وه یی واتاداری زۆرتریان هیه (له چاو رژیم عیراق که بانگه شه ی ئه وه

دهکات له نه ته وه به کگرتووه کان به ناوی نه وان و سه رجه م خه لکی عیراق قسه دهکات). نه م مه سه له یه هه روا بو دراوسی که متر ناسراوه کانی کوردان واتا حیزیه تورکمانی و ناشورییه کانیش که نه ندای توپوزسیونی نیشتمانی عیراقن که م که م ده بی به راست. به هه مان شیوه عه ره به به ویزدانیه کانی عیراق وهک رتیه ره عه شیریه تییه کان و گه لی له ئیسلامیه کان ئیستا هه ول ده دن کومه لی کانالی په یوه ندی نوی دروست بکه ن له گه ل ده وله تانی دیکه و ریکخواوه ناده وله تییه کانی لایه نگری مافی مروف (NGO کان). ده وله ته کان، ریکخواوه نیونه ته وه ییه کان، بازرگانان، لیکۆلهران و NGO کان به په روشن بزنان نه م خه لکه ئازادیخوازه ی عیراقه چییان بو وتن هه یه .

هه روا که به شداریووانی نه م کۆبوونه وه یه پاشان باسی نه م مه سه له یه ده که ن، کۆبوونه وه که ی نه مرق هه روه ها نیشان ده دات که کورده کانی عیراق په یان به بایه خی تیوه گلان له کومه لگای نیونه ته وه ییدا بردووه و شاره زایی و لیها تووییان په ره ی سه ندووه هه م له بواری به ده سه ته یانی قازانجه کان گلوبالیزم (به جیهانی بوون) و هه م له بواری کونترۆلکردنی مه ترسییه کانی گلوبالیزم بو ولاته که یان .

زانستی کورده کانی عیراق بووه ته هوی نه وه ی که به شیک له لیکۆلینه وه کانی زانکۆی نه مریکایی بو نه م مه سه له یه ته رخان بکریت و نه مه نیشانه ی نه و ئاگادارییه عه قلانییه یه که ته نها هیزی چهک به س نییه بو سه رکه وتن به سه ر سه رکوتدا. نه م ده ستپیشخه ریانه زۆر پتویسته بو سه رله نوی دروستکردنه وه ی هوشیاریه نه ته وه ییه کانی عیراق که ده بیته هوی مسۆگه ربوونی چاکسازی دیموکراتیک له لایه ن رتیه رانی داها تووی عیراقه وه .

بپارنامه کانی نه نجوومه نی ئاسایشی نه ته وه به کگرتووه کان شاهیدی کاریگه ری روو له زیاده بوونی کورده کانی عیراقه له سه ر گۆره پانی جیهان. هه روه ها پیشوازیکردنی ئاشکرای ده وله ته دیموکراته کان له کورده کان نیشانگه ری کاریگه ری کورده کانه . په یوه ندیشیان له گه ل دنیا یه کی گه وره تر شاهیدی بوونی گه لی له NGO

نیونه ته وه یه کان، لیکۆله ران و رۆژنامه نووسان له ولاته نازاده که یانه بئ نه وهی بیروپای فهرمی خویان به سهریاندایه پینن.

گه لئ له گروپه کورده کانی عیراق به رده وام نوینه ریان ناردوو ته دهره وه و دهوله ته بیانیه کان متمانه ده کهن به توانایی به رچاوی نه م که سایه تیانه . گه لئ له م که سایه تیه کوردانه نه مپۆ لیره له ناو ئیمه دان . نه م نوینه رایه تییه نیونه ته وه یه به نه زمون و کاریگه ره یارمه تیه کی پرپایه خ ده دات به دروستبوونی دهوله تیکی نه ته وه یی له عیراقی داها توودا .

پروفیسۆر "ئولیری" و پروفیسۆر "سه عید" پیمیان وت هۆکاری سهرکه وتنی کورده کانی عیراق له مامه له کردن له گه ل دهوله ته زله یزه کان نه وه یه که نه وان په یان به وه بردوو که فاکتۆری سهره کی بۆ کاریگه ریدانان له سهر کۆمه لگای نیونه ته وه یی (چ وهک ده ورگیژیکی دهوله تی و چ وهک ده ورگیژیکی ناده وله تی) نه وه یه که له زانیاریه راسته کان له هه موو روویه که وه که لک وه ربگرن، منیش نه مه پشتراست ده که مه وه . نه مه به هیچ شیوه یه ک پروپاگه ندا یا ته نانه ت کاری په یوه ندییه گشتیه کان نییه و ته نها کاریکی هه والگیش نییه . مه به ستی من خسته نه رووی راستیه کان به شیوازیکی نوئ و به رفراوانه بۆ نه وه یی له سهر بیروپای گشتی کۆمه لگای نیونه ته وه یی و له و ریگایه وه له سهر سیاسه تی دهوله ته دیموکرا ته کان کاریگه ریان هه بیت .

یه که م قوناغی هه نگاوه لگرتنی گه وره ی کورده کان به ره و کاریگه ربوون له کۆمه لگای نیونه ته وه یی، له ئاکامی نه و تراژیدیایه ده سته بهر بوو که له ته له فیزیۆنه کاندایه نیشان درا . وینه ی نیو میلیون ئاواره ی عیراقی له نیو سه رما و سو له و ترس و توقان له ئاداری ۱۹۹۱ ویزدانای خه لکی جیهانی هه ژاند . به لام چه ند رۆژ پاش نه وه ، به هوی نه بوونی وینه ی تۆمارکراوی ویدیۆیی ، جیهان بئ ده نگ بوو له به رامبه ر کۆمه لکۆژی خه لکی بئ گوناھی عه ره به شیعه کان له باشووری عیراق . ته نها ۲ سال پیش نه وه خه لکی جیهان بئ ده نگ بوون له به رامبه ر نه و شایعانه ی که ده رباره ی هیرشی کیمیایی سهر هه له بجه ده و ترا . پیش نه وه ش به هوی نه بوونی به لکه و نیشانه ی

تۆمارکراو، تاوانی سه دام حوسهین بۆ که لک وه رگرتن له چه کی کیمیایی دژی هیزه کانی ئیران ئاشکرا نه بوو، هه تاکوو ولاته یه کگرتوووه کانی نه مریکا به شیوازیکی سه ربه خویانه کۆمه لیک به لگی خسته پوو بۆ نه وهی نه م کرده وانهی سه دام له ئاداری ۱۹۸۴ له لایه ن کۆمه لگای جیهانییه وه شه رمه زار بکریته .

به هه رحال سه رنجی به رده وامی کۆمه لگای نیونه ته وهی به ره ولای باکووری عیراق پاش کاره ساتی ئاداری ۱۹۸۸ و ۱۹۹۱ ، ته نها له ریگای نیشاندانی یه کجاره و یه ک شیوازه ی وینه ی خه لکی بی گوناح ده سته به ر نه بوو به لکو له ریگای تیوه گلانی کورده کان له کۆمه لگای نیونه ته وهیش نه م شته به ده ست هات . ریبه رانی کوردی عیراق به پیچه وانه ی ده ولته ی عیراق که نه یده وێرا خوی بخاته به رچاوی خه لکی جیهان، ده رگای باکووری عیراقیان به رووی کۆمه لگای نیونه ته وهی کرده وه . کورده کانی عیراق نه ته نها زانیارییان ده دا به جیهان به لکو پیشوازیان له هاتنی خه لکی جیهان بۆ عیراق ده کرد . خویندکار و ماموستا عیراقیه کان له ده وک، هه ولیر و سلیمانی به ئازادی بیروپای خویان له گه ل یه کدی و له ریگای ئینتیرنیته وه بۆ خه لکی جیهان باس ده که ن .

له کاتییدا که ده ولته ی عیراق چالاکی هه والنیزان و چاودیرانی مافی مروفی قه ده خه کردوو، کورده کان (و ئاشووری و تورکمانه کان) پیشوازی له هه موو کاربه ده ستان و که سایه تییه سه ربه خۆ بیانییه کان ده که ن . له کاتییدا که کوپی سه دامی دیکتاتور، میدیا گشتیه کانی عیراق کونترول ده کات و ناهیلته روژنامه و ته له فیزیون و رادیو بیانییه کان په خشیان بگاته عیراق، له باکووری عیراق کاناله ته له فیزیون و رادیو و چاپه مه نیه مه حله ی و نیونه ته وه بییه کان به چه ند زمان به رنامه په خش ده که ن .

به کورتی له کاتییدا که ده ولته ی عیراق هه ولنکی بی سوود ده دات بۆ سه پاندنی پاوانیکی دیکتاتورانه به سه ر ئالوگوپی زانیارییه کاند، کورده ئازاده کانی عیراق سیستمیکی په یوه ندی ئازادیان دابین کردوو بۆ هاوولاتیانی خویان (سه ربه هه ر گروپی نه تنیکی که بن) . نه م عیراقیه ئازادیخوازانه ریگیان خوش کردوو بۆ نه وهی

جیهانی دهره وه به ته واوی دهستی به راستیه کانی عیراقدا بگات، نه ته نها راستیه کانی په یوه نندیدار به ده ولته تی سه رکوتکاری عیراق به لکو له وهش گرنگتر راستیه کانی په یوه نندیدار به خویان. له م ره وته دا ئه وان وهک کوردیک و وهک عیراقییهک خویان بو خه لکی جیهان ، ولاته که یان و ته نانه ت بو خوشیان پیناسه ده که ن. بو من وهک دیپلوماتیکی نه مریکایی، نه م ره وته سه رنجراکیشه و شایانی پشتیوانی لیکردنه .

۴- کوردستانی تورکیا و ئیران له به لگه نامه نه پتیه کانی وه زارهی
دهره وهی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکادا

(۱۹۳۶ : به رگی III ، لاپه په ی ۳۸۹ - ۳۸۷)

راپورتی کارداري بالويزخانه ی ولاته په کگرتووه کانی نه مریکا له ئیران (مريهم) به وه زارته دهره وه

تاران، ۱ ی گولانی ۱۹۳۶ نیردراوه، ۲۷ ی گولان گه یشتووه

۷۸۱ : به ریز، شانازی به وه ده کم راپورت بدهم که به وته ی جه نابی قه شه "هینری مولیر" له میسیوني لوتیرانی روزه لات له مهاباد (ساوجبلاخی^۱ پیشور) سر به نازه ربایجان - که نیستا بارودوخه که ی به دهستی ده ولته تی ئیران له ئالوگوردایه - له کونفرانسی میسیونیری جیهانی که له ۱۹۱۰ له ئیدینبورگ به پتوه چووه، بریار دراوه که میسیونیریکی پروپاگاندای ئینجیل به سرپه ره شتی کلیسای لوتیران له نیر کورده کاندای کار بکات. که وابوو میسیوني لوتیرانی روزه لات متمانه ی پیده به خشریت له ناو کورده کاندای وهک گه لیک کار بکات و مهیدانی کاره که ی له ناوچه کوردنشینه کانی عیراق، ئیران و تورکیا ده بیټ. شوینی ئهم میسیونه له یه کئی له م ولاتانه به گویره ی شهرت و مرج و بارودوخه که هله ده بیټریریت، و به هو ی نه وه ی که میسیون نیستا له سرزه مینی کورده کان له ئیران زور دووره، ده بیټ ه ول بدریت شوینی میسیون له کوردستانی عیراق دابنریت. نه لبه ته به هو ی هه لو یستی تورکیا به نیسبه ت میسیونیره مه سیحیه کان له ماوه ی چاره که سه ده ی رابردوودا، کورده کانی تورکیا له دهره وه ی ئهم بازنه یه بوونه .

به ریز "مولیر" خو ی باسی ئهم مه سه له یه ی لای من کرد و نه وه ی زیاد کرد که نه لبه ته بریاری کوتایی له سر ئهم مه سه له یه له ناوه ندی به پتوه به رایه تی میسیوني لوتیرانی روزه لات دهره چیت. به بوچوونی به ریز "مولیر"، کاری میسیونیری له عیراق به گویره ی ریکه و تنامه یه ک ریکوپیک کراوه و به له به رچاوگرتنی نه وه ی سیاسه تی ده ولته تی عیراق به نیسبه ت کورده کان هم نهرمه و هه میش له سر بنه مای روونکردنه وه ی شته کانه (لانیکه م به به راورد له گه ل سیاسه تی توندی ده ولته تی ئیران

^۱ سابلاخ راسته، "ساوجبلاغ" شاریکی دیکه یه له نزیکی تاران (وهرگیر).

و تورکیا به نسیبته کورده کان) بوونی میسیونی لوتیران له لایه ن دهوله تی عیراقه وه پیشوازی لیده کریت.

من پیشنیاری نه وه م به به ریز "مولیر" کرد له سه ر ریگای گه پانه وه بۆ ولات، سه ردانی ده فته ری نوینه رایه تی نه مریکا له به غداد بکات بۆ نه وه ی بتوانی ناگاداری ده قه سارده که ی ریکه وتنامه که ی نیمة له گه ل عیراق بیته و ناگاداری نه وه که شوه وایه بیته که مسیونیره کان تییدا کاری خویان له عیراق نه نجام ده دن و هه روه ها ناگاداری هه ر چه شنه فاکتوریکي تاییه ت بیته که له وانه یه کار بکاته سه ر کاری مسیونیره کان له ناوچه کوردنشینه کانی عیراق. شایانی ناماژه پیکردنه که کاربه ده ستانی ئیران ناگاداری نه وه ن که له وانه یه "لوتیران" هکان له سنوور تپه رپن و تووشی کیشه و گیروگرفت بن. کاربه ده ستانی ئیران زانیاریا کانی خویان له ریگای خوتینده وه ی راپورته کانی میسیونی لوتیران به ده ست ده هیتین.

ئیران له راستیدا ناگاداری نه وه راستیه یه که ناسیونالیزی کورد - هه رچه ند که نیستا جیگای نیگه رانی نییه - له وانه یه له هه رکام له و ولاتانه که کورد تییدا نیشته جین، سه ره لبدات، که وابوو نه وان هه موو کاریکیان کردوو و نیستاش ده یکه ن بۆ نه وه ی پیش له م پیشهاته له قه له مپه وه ی ئیران بگرن. به هه رحال نه م کاره ی ئیران کاریکی زه حمه ته چونکه هیللی سنووری (ئیران و تورکیا - وه رگپ) به ته واوی دیار نییه، هه رچه ند که هیللی سنووری له "په یماننامه ی نه رزپوم"^۲ له سالی ۱۸۴۷ دا دیاری

۲ کیشه و شه پی له میژینه ی نیوان دهوله تی عوسمانی و ئیران سالانیکی نوری خایاند، سه ره نجام هه ردوو دهوله ته که به و قه ناعه ت گه یشتن که واز له شه پ بهینین و پیکه وه ریکبکه ون، بۆ نه م مه به سه ش وتووژ له نیوان نوینه رانی عوسمانی و ئیران به چاودیری روسیا و ئینگلیز له شاری نه رزپوم ده ستی پیکرده وه و لیژنه یه کیان پیکهینا که بریتی بوو له نوینه رانی عوسمانی، ئیرانی، ئینگلیزو روسیا، نه م لیژنه یه به ناو لیژنه ی تیکلاو ناسرا. دوا ی گفتوگۆی ژور توانیان له سالی ۱۸۴۷ ی زاینی ریکه وتنامه یه ک له شاری نه رزپوم مۆر بکه ن به ناوی "ریکه وتنامه ی نه رزپومی دووه م". به گویره ی نه م ریکه وتنامه یه هه ر دوو دهوله تی عوسمانی و ئیران سازشیان کرد و جاریکی تر کوردستانیان له نیوان خویاندا دابه ش کرده وه. نه م ریکه وتنامه یه

کراوه و سالی ۱۹۱۴ له لایه ن کومیسسیونیره کانی ئیران و تورکیا (به یارمه تی کومیسسیونیره کانی بریتانیا و روسیا که له نیو ئه م دوو ولاته دا بوونه به حه که م) سه رله نو ئی دیاری کراوه ته وه .

به پیز "مولیر" که له سه راسه ری ناوچه دا گه راوه ده یگوت ناتوانین بلتین که ده سه لاتی ئه م دوو ده ولته ته له کو ئی ده ستپیده کات و له کو ئی کو تایی پیدیت . پیموایه ده ولته تی ئیران له وه به دگومان بیت که میسیونی لوتیران ده ستپوه ردانی سیاسی له بزوتنه وه ی ناسیونالیستی کورددا بکات . پیموایه ئه م ده ستپوه ردانه هیچ په یوه ندیه کی به کاری پرو پاگه ندای ئینجیل و کاره کانی دیکه ی میسیونه وه نییه . ده ولته تی ئیران هه ول دده ات په یوه ندیه کانی کورده کانی ئیران له گه ل کورده کانی عیراق و تورکیا بچریتیت بو ئه وه ی کورده کان له بیران بچیت که کوردن و واییر بکه نه وه که پیش له هه موو شتیک ئیرانین ، به کورتی بو ئه وه ی بیانتا ویننه وه و سه ره نجام جیاوازییه کانی نیوان کورده کان و ئیرانییه کان له ناو بیات ، که وابوو کاری میسیون ده که ویتته خزمه تی پیداگرتن و قوولترکردنی ئه و جیاوازیانه که پیشتر هه بووه .

له ۹ ماده پیکهاتبوو که زۆرتین ماده کانی په یوه ندییان به کورده وه هه بوو و کو تایی به فه رمانه وایی ناوخوا یی کورد هیتا . له دوای "ریکه وتنامه ی ئه رزپۆمی دووه م" ، تا راده یه ک ناشتی له نیوان عوسمانی و ئیرانی چه سپا و نا کوکییه کانیا ن تا راده یه ک که م بوونه وه ، ئه مه ش به هو ی ئه وه بوو که ئه م ریکه وتنامه یه به چاودیری هه ر دوو ده ولته تی رووس و ئینگلیز به پیره ده چوو . شایانی ئاماژه پیکردنه که پیش له "ریکه وتنامه ی ئه رزپۆمی دووه م" ، و توو پزیک له شاری ئه رزپۆم له باکووری کوردستان له نیوان نوینه رانی هه ر دوو لادا ده ستی پیکرد و ریکه وتنیک لیکه وته وه که له ۲۸ ی ته مموزی ۱۸۲۳ ئیمزا کرا که به "ریکه وتنامه ی ئه رزپۆمی یه که م" ناسراوه . ئه م ریکه وتنامه یه بووه هو ی چه سپانی ناشتی له نیوان هه ردوو ده ولته تی عوسمانی و ئیرانیدا و له حه وت ماده ی ریکه وتنه که ، سی ماده ی په یوه ندی به کوردستانه وه هه بوو . (وه رگێر) .

نه گهر میسیون له راستیدا ناسیونالیزمی کورد هان نه دات، لانیکه م بوار بۆ گه شه کردنی نه م ناسیونالیزمه خوش ده کات. به پیز "مولیر" زور سیاسی نه م بیرو بچوونه ی کرد و له راستیدا سه رزه نشتی ده ولته تی ئیرانی نه کرد که بۆ پیخوشه میسیون له ئیراندا نه مینیت. به پیز "مولیر" ده رکی به وه ده کرد که جیاوازییه کی بنه په تی هه یه له نیوان ئامانجه کانی میسیون و ئامانجه کانی ده ولته تی ئیران و نه وه که ده ولته تی ئیران هیژکی سکولاری هه یه بۆ له ناو بردنی نه وه که سانه که دژایه تی ئامانجه کانی ده کهن و نه مه ش مافی خویه .

به پیز "مولیر" ریژیک یه کجار زور له کورده کان ده گریت و وتی کورده کان گه لیکی شاخنشینی سه ربه رز، ساده، پروژه و پاک و خاوینن. به پیز "مولیر" وتی سیاسه تی ده ولته تی ئیران و تورکیا به نیسبه ت کورده کان له ولاته که یان زور سه رکوتکارانه بووه و به رده وام له لایه ن نه م ده ولته تانه وه ئازار و نه زیه ت ده درین و چه پاو ده کرین و هه زاران که سیان - ته نانه ت ژنه کانیان - به ده ستی نه م ده ولته تانه کوژاون. به وته ی به پیز "مولیر"، به پیچه وانه وه ی ده ولته تی ئیران و تورکیا ، ده ولته تی عیراق - هه رچه ند که ده ستی به سه ر کورده کاندای قورسه - کورده کان وه ک گه لیک ته شوپق ده کات و پیخوشه پیشبکه ون. هه ر بویه گه لی له کورده کانی ئیران کوچیان کردووه بۆ کوردستانی عیراق .

له گه ل ریژمدا

گوردون پ. مریه م

(١٩٤٢ ، به رگی IV ، لاپه په ی ٣١٩ - ٣١٨)

تیلیگرامی ١٨٦٢ / ٠٠ / ٨٩١ له لایه ن وه زیرموختاری ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا

له ئیران (دیره یفوس) بۆ وه زاره تی دهره وه

بابه ت: نیگه رانیه کانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له ئازاوه گپیه کانی کورده کان له

پاریژگای به ده ستی سۆفیه ت داگیرکراوی ئازهریایان

تاران، ۱ ی گولانی ۱۹۴۲، کاتزمیر ۴ ی پاش نیوه پۆ ناردراوه، کاتزمیر ۸/۳۲ ی پاش نیوه پۆ گه یشتووه

۱۳۴ - کونی هولم راپورتی داوه که بارودوخی ره زانیه خراپ بووه و کورده کان له ده ره وه ی شار هیرشیان کردووه ته سه ر ۸۰۰ ژاندارم و داوی:

۱- مۆرکردنی ریککه وتننامه یه ک

۲- مافی هه لگرتنی چه ک له ناو شار

۳- هه لگرتنی بنکه ی ژاندارمه کان

"کونی هولم" ^۲ له سه ر ئه و باوه ریه که ده بی ریکه به سه ربازانی ئیران بدریت بچه ناو ئه م ناوچه یه، ئه گه ر هات و بارودوچه که باشتر بوو. به بۆچوونی "کونی هولم" ئه گه ر روسه کان له قه ققاز شکست به یین، له نه بوونی هیزی چه کداری به هیز، سه راسه ری نازه ربایجان له گه ل هیرش و چه پاوی کورده کان به ره وپوو ده بیته وه. به وته ی ناوبرا بارودوچه که باشتر ده بیته ئه گه ر سوڤیه تییه کان به کورده کان بلین که له گه ل کرده وه کانیاندا نین. جیدی بوونی بارودوخی ره زانیه له لایه ن سه رچاوه کانی دیکه وه پشتراست کراوه ته وه و ده لین کورده کان، گه لی له شاره کانیان گه مارو داوه.

سه رۆک وه زیرانی ئیران (عه لی سو هه یلی) کوپیه ک له و یادداشتنامه یه نیشانی من دا که ناردبووی بۆ بالوینی سوڤیه ت و هۆشداری دابوو که ئه گه ر سوڤیه ت پیش له هاتنی سه ربازه کانی ئیران بۆ ئه و ناوچه یه بگریت، بارودوچه که زۆر مه ترسیدار ده بیته. سه رۆک وه زیران وتی ده ولته ی ئیران مافی ئه وه ی هیه که چاوه پوانی ئه وه بیته سوڤیه ت ریکه به سه ربازانی ئیران بدات بچه ناوچه، چونکه ئیران و روسیا ریککه وتننامه یان پیکه وه مۆر کردووه.

شا دوینی بانگی منی کرد و باسی هه مان ئه و مه سه لانه ی کرد. شا به عاجزیه وه گله وگازنده ی ئه وه ی کرد که له م په یوه ندییه دا به سووکایه تییه وه له گه ل ئیران ره فتار کراوه چونکه ئیران ولاتیکی بچووک و لاوازه، به لام روسیا و به ریتانیا ناوین به هه مان شیوه له گه ل تورکیا ره فتار بکه ن. شا وتی ئیران به گویره ی ریککه وتننامه که ی، له گه ل

^۲ بیرتیل نی کونی هولم کونسولی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا بووه له ته وریز.

روسیا وهک ده وله تیکی گه وره هه لسوکه وت ده کات و دیار نییه بو ده بی سهربازانی ئیران له و مافه بی بهش بکرین که یاسا و سه قامگیری ناوچه پپاریزن. شا هیوای ده رپی که ولاته یه کگرتوو هکانی نه مریکا بهم زووانه له م په یوه ندییه دا یارمه تیان بدات.

به بوچوونی من باسکردنی نه م مه سه لانه له گه ل کار به ده ستانی ده وله تی سؤفیه ت ده توانی سوو دمه ند بیت. من نه م مه سه له یه م له گه ل بالو یزی سؤفیه ت باس کرد و نه ویش وتی ژماره ی ژاندارمه کانی ئیران نه وه نده هیه که بتوانن سه قامگیری ره زاییه پپاریزن، نه گه ر له راستیدا بیان ه ویت. به لام من له گه ل نه ودا ها ورا نه بووم. چاپه مه نه یه کان وادیاره له ترسی سؤفیه ت یان له ژیر ده سه لاتی نه واندا بارودوخی باکووری ئیران چه واشه ده کهن و به رده وام باسی په یوه ندییه باشه کانی ئیران له گه ل دراوسی باکو رییه که ی ده کهن. له هه ری می ژیر ده سه لاتی بریتانیا له ناوه ندی کوردستان شه ر و پیکدادانگه لیکی زور به رفراوان له نیوان سهربازانی ئیران و کورده کان به ربه رایه تی حمه ره شید (خان) رووی داوه که بووه ته هوی کوژدان و بریندار بوونی ژماره یه کی زور.

به گویره ی راپورته کان، وره ی سهربازانی ئیران نزمه و کورده کان کونترولی هه ندی شوینیان به ته وای له ده ستدایه. پیده چیت بو سه رکوتکردنی ناژاوه گتیرییه کانی کورده کان پیویست به کرده وه یه کی سهربازی به هیز هه بیت. به هه رحال ده بی له چوارچیه ی نه و پیشنیارانه که بریتانیا خستوونی ته پوو، ریگاچاره یه کی درێزخایه ن بو نه م مه سه له یه بدو زیت ه وه. ده وله تی ئیران دان به م پیویستیه دا ده نیت و کومیتیه ک دروست کراوه بو نه وه ی گله وگازنده کانی عه شیرته کان تاوتوی بکات و ریگاچاره یه کی بنه په تی بو نه م کیشانه بدو زیت ه وه.

دره یفوس

(۱۹۴۲ ، به رگی IV ، لاپه په ی ۲۲۰)

تیلیگرامی ۱۸۶۶ / ۰۰ / ۸۹۱ له وه زیرموختاری ولاته په کگرتووه کانی نه مریکا له
ئیران (به پیز دره یفوس) بۆ وه زارته تی دهره وه
تاران، ۳ ی گولانی ۱۹۴۲ ، کاتزمیر ۴ ی پاش نیوه پۆ ناردراوه ، کاتزمیر ۹/۵۳ ی
سر له به یانی گه یشته وه

۱۳۹ - "کونی هۆلم" راپورته داوه که ۲ ی مایس، کاتزمیر ۲ ی پاش نیوه پۆ،
کونسولی گشتی سوڤیه ت، نه فسه رانی فرمانده ی سهربازانی سوور، کاربه ده ستانی
ئیران و کورده کان له گوندی "عه سکه رناباد" له نزیکي ره زائیه پیکه وه دیداریان
کردوه . کورده کان کۆمه لئ داواکاریان خستوه ته پوو که ده بی ده ولته تی ئیران و
ههروه ها روسه کان زیاتر قسه وباسی له سر بکه ن. کونسولی گشتی سوڤیه ت داوای
له کورده کان کردوه ده ست له کاره کانیان هه لگرن و بچنه وه مال.
چه پاوکارییه کانی کورده کان به رده وامه .

دره یفوس

(۱۹۴۲ ، به رگی IV ، لاپه په ی ۲۲۰ - ۲۲۱)

تیلیگرامی ۱۸۶۷ / ۰۰ / ۸۹۱ له بالۆیزی ولاته په کگرتووه کانی نه مریکا له تورکیا
(به پیز ستینه اردت) بۆ وه زارته تی دهره وه

ئانکارا، ۴ ی گولانی ۱۹۴۲ ، کاتزمیر ۴ ی پاش نیوه پۆ نیردراوه ، کاتزمیر ۹ پاش
نیوه پۆ گه یشته وه

۳۶۲ - بالۆیزی ئیران له تورکیا سه ره له به یانی نه مپۆ بانگی کردم و ئاگاداری کردم وه
که: ده ولته تی ئیران به جیدی نیگه رانی ئاژاوه گیریه کانی کورده کانه له ئازه ربایجان،
به تاییه ت له ناوچه کانی ده ووبه ری ئورومیه و ده ریاجه ی ورمی. هه رچه ند ژماره یه کی
نۆر له هیزه کانی سوڤیه ت که ده لئین ۲۰ هه زار که س ده بن و له یه کینه میکانیزه کان
پیکدئین، ئازه ربایجانیان داگیر کردوه به لام هیچ هه نگاوئیکیان هه لنه گرتوه بۆ

سه ركوت كردن يا كه مكرده وهی چالاکی ۳ هزار كورد و نه نانهت يا خیبوونی كورده كانیشیان هان داوه .

سؤقیه تیه كان، داواكارى به رده وامی ئیرانیان رت كردوه ته وه بۆ ئه وهی سؤقیهت ریگهی پیبدا ت هیزه كانی خوی بنیریت بۆ ئه م ناوچه یه بۆ ئه وهی كورده كان سه ركوت بكات . ده ولته تی ئیران به رده وام ئاواتی ئه وه بووه ئه م ئازاوه گتیرپانه سه ركوت بكات و خوشحال ده بیته هیزی پیویست بنیریت بۆ راپه راندنی ئه م ئامانجه ، نه گه ر كاربه ده ستانی سؤقیهت ریگه یان پییده ن . ده ولته تی ئیران به دگومانه به نیسبهت هاناكانی هیزه داگیركه ره كانی سؤقیهت چونكه ئه م هیزانه كرده وهی پیویست دژی كورده كان نه نجام ناده ن .

بالویزی ئیران وتی هانای ده ولته تی سؤقیهت بۆ ئه وهی ریگه نادا ت هیزه كانی ئیران بچنه ناوچه و خویشی هیچ كارێك له م په یوه ندییه دا نه نجام نادا ت ، ئه وه یه كه ده ولته تی تورکیا چاوترسین بكات كه ئه م ئازاوه یه له نیو كورده كانی تورکیاش په ره پیبدا ت نه گه ر تورکیا مل به داواكاریه كانی سؤقیهت له داها تودا نه دا ت . بالویزی ئیران وتی له زمانی زاوای كونسولی ئیران له شاری "كوبیشیف" بیستویه تی كه ستالین دوو هه فته له مه و به ر له مۆسكۆ بانگی بالویزی ئیرانی كردوه تا له سه ر مه سه له په یوه ندیداره كان پیكه وه گفتگو بكه ن^۴ .

ستینه هاردت

(۱۹۴۲ ، به رگی IV ، لاپه ره ی ۳۲۱ - ۳۲۲)

تیلیگرامی ۱۸۶۲ / ۰۰ / ۸۹۱ له وه زاره تی دهر وه بۆ بالویزی ولاته یه كگرتوه كانی

ئهمریكا له یه كیتى سؤقیهت (به ریز ستاندهای)

واشنگتۆن، ۶ ی گولانی ۱۹۴۲ ، كاتریمیر ۱۱ ی پاش نیوه پۆ

^۴ نه م راپۆرت ه نیردرا وه بۆ تاران و كۆبیشیف (Kubyshev) .

۲۰۲ - بالۆیزخانه ی ئیمه له تاران راپۆرتی داوه كه چالاکیه كانی عه شیره ته كورده یاخیبووه كان له ناوچه ی رهزانیه له ئازهریایجان بارودۆخیکی زۆر جیدی دروست کردووه كه دهوله تی ئیتران ناتوانیت کونترولی بکات له بهر نه وه ی سۆقیه ت ناهیلیت سهربازانی ئیتران بگه پینه وه بۆ ناو نه و ناوچه یه . دهوله تی ئیتران نا په زایه تی خۆی له سۆقیه ت ده ربهریوو و داوای لیکردوو به گوێره ی رۆحی په یماننامه ی هاوپه یمانی بریتانیا - روسیا - ئیتران له گه ل ئیتران هاوکاری بکات.

شا هیوای ده ربهریوو كه ولاته یه کگرتوووه كانی ئه مریکا پشتیوانی له هه لۆیستی ئیتران بکات. ئه گه ر ئیوه پیتان باش بیت، زه حمه ت نه بیت هه ول بده ن له کاتیکی گونجاودا نیگه رانی ده وله تی ئیمه له گه ل کاریه ده ستانی سۆقیه ت بخه نه به ریاس ده ربهری ئه و بی سهره وه ره ییه كه ئه م دواییانه به سهر باکووری کوردستاندا زال بووه . له کاتی گفتوگو له گه ل کاریه ده ستانی سۆقیه ت ده توانن ئه م هۆکارانه ی خواره وه كه مایه ی نیگه رانبوونی ده وله تی ئیمه یه ، باس بکه ن:

۱- هه روه ها كه ده وله تی سۆقیه ت بی گومان ئاگاداره ، ئازانسه پروپاگه نداییه كانی ده وله ته هاوپه یمانه كان سهرمایه گوزارییه کی زۆریان له سهر راپه پینه كانی كورده كان کردوو و ده لێن روسه كان كورده كان هان ده دن وه ک به شیک له به رنامه که یان بۆ لکاندن ئه و ناوچانه (به سۆقیه ت) كه ئیستا هێزه كانی سۆقیه ت داگیریان کردوو . ئه م پروپاگه ندانه كه به تایبه ت له تورکیا و عێراق و هه روه ها ئیتران ده کریت، له وانه یه ده نگدانه وه یه کی زۆر خراپی له سهر پیگه ی ولاته یه کگرتوووه كانی ئه مریکا له م ناوچه زۆر زۆر گرنگه هه بیت.

۲- ژیا نی هاوولاتیانی ئه مریکا و ما ل و داراییان له مه ترسیدا یه . هاوسه ری هه والنی ریکی ئه مریکایی له ده وره ی ته ورێز به ده ستی کورده كان کوژراوه .

۳- جارێکیان رادیۆی هاوپه یمانان (AXIS) وتی هێزه كانی ره شید عالی گه یلانی، رێبه ری راپه پینی عێراق په یوه ست بوونه به کورده كانی ئیتران. له کاتی کدا كه له وانه یه ئه م هه واله راست نه بیت، به لām نیشان ده دات كه راپه پینی کورد ده رفه تیکی ناراسته وخۆیه كه دوژمن ده توانیت که لکی لیوه ربگریت و ته نانه ت له وانه یه کۆمه لیک

كيشه و گيروگرفت بۆ گه يشتني پيداويستيه كاني روسه كان له ريگاي ئيرانه وه دروست بكات .

كه وابوو به گويزه ي نهو هوكارانه كه باس كرا، دهولته تي ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا هيواداره كه دهولته تي سؤفيه ت نه م ههنگاوانه ههلبگريت چونكه نه م ههنگاوانه پيوسته بۆ نه وه ي كاربه دهسته بهرپرسياره كان بتوانن ياسا و نه زم بپاريزن بۆ نه وه ي كوتايي به م بشيوي و بئ سهره وه بهر ييه بيتن .

دهولته تي ئيران ئاگاداري نه م په يوهنديگرتنه ي ئيمه نيه و ئيوه نابئ به دهولته تي سؤفيه ت بلين كه ئيران داواي دهستيوهرداني ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا ي كردوو . بۆ ئاگاداري خوتان، كاربه دهستاني مهحالي سؤفيه ت و كاربه دهستاني ئيران له نازه ريباجان چهند رۆژ له مه ويه ر له گه ل رتيه ري كورده كان ديداريان كردوو و پيده چيت داواكاريه كاني كورده كان گوازيه تيه وه بۆ تاران و بۆ كاربه دهسته په يوهنديداره كاني روسيا .

زه حمت نه بيت وه زاره تي دهره وه له پيشهاته كان ئاگادار بكه نه وه .

هۆل

(١٩٤٢ ، به رگي IV ، لاپه ره ي ٢٢٢)

تيليگرامي ١٨٧١ / ٠٠٠ / ٨٠١ له وه زيرموختاري نه مريكا له ئيران (به ريز دهريفووس) بۆ وه زاره تي دهره وه

تاران، ١٢ ي گولاني ١٩٤٢ ، نيوه پۆ ناردراوه، كاترمتير ٩:٥٥ ي پاش نيوه پۆ گه يشتوو

١٥١ - "كونيهولم" نيوه پۆي ١١ ي ميس راپورتي داوه كه ژنه پالي حاكم ، وه زيري جهنگ و كاربه دهستاني سه ربازي ئيران و سؤفيه ت دوييني شه و له ره زائيه گهراونه ته وه (بۆ تاران). كورده كان ئيستا تالانكاريه كانيان راوه ستاندوو و ٢١ بازگه ي تيكه لي پوليس (كه له ٢٠ سه ربازي رووس و نه فسه ر و ٣ يا ٤ ژاندارمي

ئیران پیکهاتوه) له سهر ریگای نیوان ره زاییه و "خوی" دانراون بو شهوهی خه لکی دانیشتووی ناوچه که بیاریزن.

سوفیه تیه کان جارئ رازی بوونه به وه که فه وجیکی ئیران له تاران بنیردریت بو ره زاییه . هیچ خواستیک له ئارادا نییه بو به خشیانی پوان (ئیمتیا) به کورده کان که گله وگازنده کانیاں له جتی خویدا نییه .

هه ندی له وه که لویه له که تالان کراوه ، نیردراوه بو عیراق .

دره یفوس

(۱۹۴۲ ، به رگی IV ، لاپه ره ی ۳۲۴)

تیلیگرامی ۰۰۱۱ / ۲۴۵۴۶۷۴۰ / ۱۹۳۹ له وه زیرموختاری نه مریکا (دره یفوس) بو وه زاره تی دهره وه

تاران ، ۲۸ ی نه یلوولی ۱۹۴۲ ، کاتژمیر ۴ ی پاش نیوه پۆ نیردراوه ، کاتژمیر ۱۱/۱۷ ی پاش نیوه پۆ گه یشتوه

۳۰۲ - کاربه ده ستانی سهربازی سوفیه ت داویان له ده ولته تی ئیران کردوه فه وجیک سهرباز بنیرن بو ته وریز به لام ئیرانیه کان وه لامیان داوه ته وه فه وجیک سهربازیاں له به رده ستدا نییه . ئیران پیشنیاری کردوه شه فه وجه له سهربازانی پیشووی نازه ربایجان ناماده بکریت به لام سوفیه ت له وه لامدا وتویه شه کاره کاتی زوری ده ویت .

به هه رحال من ئاگادارم که ئیستا شه کاره خه ریکه جیبه جی ده کریت . بریتانیا لیتره شه داواکارییه ی سوفیه تی وا لیکداوه ته وه که سوفیه ت ژماره ی هیزه کانی خوی له نازه ربایجان که م کردوه ته وه یا یا ده یه ویت که می بکاته وه .

"کونیهولم" راپۆرتی داوه که سهربازانی روسیا له دو هه فته ی رابردودا له نازه ربایجان جموجۆلی زوریان به خۆوه بینیه و ده لیت هاوکات له گه ل شه وه ی

له‌وانه‌یه زۆربه‌ی ئەم جموجولانه به‌هۆی ساخ‌کردنه‌وه‌ی ئاسایی یه‌کینه‌کانیان بێت به‌لام ژماره‌ی هێزه‌کانیان زۆر زۆر که‌م بووه‌ته‌وه .
 "کونیهولم" هه‌روه‌ها راپورتي داوه که سۆفیه‌تیه‌کان هه‌لۆیستیکی توندوتۆڵترین به‌نیسه‌ت کورده‌کان گرتووه‌ته‌به‌ر. ئەم هه‌لۆیسته‌ی سۆفیه‌ت له تاران هه‌ستیه‌کراوه چۆنکه راپورت دراوه که سۆفیه‌تیه‌کان به ئێرانیه‌کانیان وتوووه که ئەوان رازین به چه‌ککردنی کورده‌کان و وتوویانه که ده‌کرێت ئەم کاره به شیوه‌ی ئاشتیخوازانه جیه‌جی بکری‌ت.
 دره‌یفووس

(١٩٤٥ ، به‌رگی ٧ ، لاپه‌ره‌ی ٩٠٨ - ٩٠١)

تیلیگرامی ٢٣٤٥ - ١٠ / ٠٠ / ٧٦١ له بالۆیزی نه‌مریکا له یه‌کێتی سۆفیه‌ت (به‌رێز هاریمان ١) بۆ وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه
 ژماره ٢٢١٥ ، مۆسکو، ٢٣ ی تشرینی یه‌که‌می ١٩٤٥ نێردراوه ، ٦ ی تشرینی دووهم گه‌یشته‌وه^٥

SIR : به‌شانا‌زییه‌وه ئاماژه به ره‌وتی ئیستای سیاسه‌تی سۆفیه‌ت به‌نیسه‌ت رۆژه‌لاتی نزیک و رۆژه‌لاتی ناوه‌راست ده‌که‌م:

گه‌شتی:

ئامانجه‌کانی سۆفیه‌ت له‌م ناوچه‌یه ئامانجه‌لێکی ئیستراتژیکن و له چوارچێوه‌ی ئاسایش و به‌رفراوان‌ترکردنی خاکی سۆفیه‌ت دان. ئەم ئامانجانه له ره‌وشیکی خێرا و توندوتۆڵدا پێناسه ناکرێن و به‌گوێره‌ی کات و بارودۆخ جیه‌جی ده‌کرێن. ده‌سه‌لاتخوازی به‌رده‌وام و بێ کۆتایی ، خووخده‌ی ده‌وله‌تی روسیا‌یه که ئەمه‌ش

^٥ نهم راپورته له لایهن جورج. ف. کینان (George F. Kennan)، کونسولی بالۆیزخانه‌ی ولاته‌یه‌که‌گرتوو‌مه‌کانی نه‌مریکا و جان. پ. ده‌یویس (John P. Davies) ، سکرته‌یری دوو‌مه‌ی بالۆیزخانه له مۆسکو ناماده کراوه

ته نها له دابونه ریته کانی ده ولته تی روسیا سه رچاوه ناگریت به لکوو له ئیدوئولوژی
 حیزبی "کومونیست" یش سه رچاوه ده گریت که وهک دوژمنی هه تاهه تایی روسیا
 سهیری سه رجه م ده ولته ته پیشکه وتوووه کانی دنیا ده کات و وهک دارده ست بو شه پی
 ده سه لاتی خۆی، سهیری ده ولته ته دواکه وتوووه کان ده کات. نه م مه سه له یه به تاییه ت له
 ناوچه ی به رده وام له ئالوگۆپی رۆژه لاتی نزیک و رۆژه لاتی ناوه پاست وه پاست
 ده گه ریّت . بو سیاسه تکردنیکی واقعینانه له م ناوچه یه نه ته نها ده بی حساب له سه ر
 فاکتوره نه ته وه ییه کان بگریت به لکو ده بی حسابیش له سه ر هیزه نیونه ته وه ییه کان
 وهک کلیسای ئورتودوکس، کۆمه لگای نه رمه نیه کان، جوله که کان، کورده کان و یه کیتی
 عه ره به کان بگریت .

تورکیا:

نه بوونی هیچ چه شنه ئوبوزسیونیکى گرنكى چوپر له تورکیا به واتای نه وهیه که یه کیتی سؤفیه ت زۆرتر ده بئ پشت به فاکتوره نارازیه راسته قینه و ده سترکه کانی دیکه ببه ستیت. نه م فاکتورانه کورده کان و نه رمنیه کان. هم کورده کان و هم نه رمنیه کان له گه ل سؤفیه ت هاوسنوورن، که وابوو قازانجی زۆریان بۆ سؤفیه ت هه په. هه رچه ند که ئیستا له کرده وده دا هیچ نه رمنیه ک له رۆژه لاتى تورکیا نه ماوه به لام بزوتنه وهیه کی نه رمنی که بانگه شه ی خاکی نه رمنیه کان ده کات، به ناو له نه رمنستانى سؤفیه ت هه په. نه گه ر نه م بزوتنه وهیه به توندی پیشبکه ویت، ده توانیت یارمه تی بدات به جیا کردنه وه ی پارێزگا کانی رۆژه لات له تورکیا له ریگای فشارگه لی ناشیخوازانە ی جۆراوجۆر یا ببیته هۆی توپه بوونی یه کجار زۆری تورکیا.

له کاتیکدا که توانایی سه ره کی جیا یخوازی نه رمنیه کان ده بئ له دهره وه ی تورکیا سه رچاوه بگریت، کورده کان نه وه ند له ناوخوی تورکیا به هیزن که ده توانن. نه گه ر چه کیان پیدریت و ریگایان پینیشان بدریت - ببن به هیزیکى تیکده ری گرنک. بالۆی زخانه ی ئیمه تا ئیستا هیچ نیشانه یه کی نه بینوه که کورده کانی تورکیا له لایه ن یه کیتی سؤفیه ته وه به ریکخستن کرابن یا چه کدار کرابن به لام نه گه ر کاتی خوی بیت، یه کیتی سؤفیه ت که لک له توانایی سروشتیان وه رده گریت.

کورد هکان:

سود به خشبوونی کورده کان وهک هیزکی نیونه ته وهی ده کیشریته ناو عیراق و ئیران. نه مه به واتای نه وهیه که نه گهر به کیتی سؤقیهت بیه ویت که لک له توانایی کورده کان وه رگریت ده بی ههستی جیایخوازی ناوچهیی له نیر کورده کانی نه م سئ ولاته دا هان بدات.

عیراق:

نهوت و ده سترپاگه یشتن به که نداوی فارس و نیمچه دوورگی عه ره بی، هانا کانی زیاده خوازییه کانی سؤقیهتن له عیراق. روسه کان پیده چیت تا ئیستا گه یشتوونه ته نه و قه ناعه ته که ناتوانن له گه ل عه ره به کان مامه له بکن که ئیستا له عیراق له ژیر کونترۆل دان. روسه کان نه م دوا بیانه توانیویانه په یوهندی دیپلوماتیک له گه ل ده وله تی عیراق دابمه زرینن و هیشتا دوودولن که ئایا ئاشکرا هیرش بکنه سه ری یا نا، چونکه له وه ده ترسن که به گشتی خویان بخه نه ناو کیشه ی جیهانی عه ره ب، که وابوو رووسه کان به پاریزی زوره وه له گه ل ده وله تی عیراق هه ل سوکه وت ده کهن. به هه رحال نه م مه سه له یه پیش له رووسه کان ناگریت که که لک له سیاسه تی پر له که موکۆپی عیراق به نیسبهت کورده کان وه رگرین. ئاماژه پیکردن به وه گرنگه که کورده کان له ده ور به ری ناوچه نه وتیه کانی باکووری عیراق، ژور به هیزن.

ده بی چاوه پوانی نه وه بین که ده وله تی سؤقیهت گله وگازنده کانی کورده کان هان بدات و رۆژیک له رۆژان وهک ئامرازیک بۆ گوشارخستن له سه ر ده وله تی ناوهندی عیراق که لکی لیوه رگریت. جاری سیاسه تی سؤقیهت نه وهیه که کیشه ی نیوان کورده کان و عه ره به کان تا نه و شوینه که ده کریت قوولتر بکات، له هه مان کاتدا سؤقیهت به توندی هه ول ده دات ده سترپویشتوویی خوی له نیو روشنبیره عه ره به کان له به غداد قایم بکات. ده بی چاوه روان بین که نه گهر نه م هه وله سه ربکه ویت، رۆژیک له رۆژان هیزه عه ره به لایه نگره کانی سؤقیهت و نه یاری حکومه تی عیراق ده ست به سازکردنی

كيشه بۆ دهوله تى عىراق بكن و سؤفيه ت هانان بدات - وهك نهوانه تى ئيران - داواى دهسه لاتی سياسى بكن.

ئيران:

مهسه لى ئاسايش، نهوت و دهستراگه يشتن به كنداوى فارس سى فاكترن كه به هويانه وه يه كيتى سؤفيه ت دهستدرىژى دهكاته سهر ئيران. زالبون به سهر باكوورى رۆژئاواى ئيران يه كى له پيوستيه كانى دابينكردى ئاسايشى ناوچه ت قه قازه و به دهسته ينانى كونتروللى نهوتى باكوورى ئيران يه كى له ئامانجه كانى سؤفيه ت له داهاتويه كى نزيكدا.

سؤفيه ت بۆ كونترولكردى نهوتى باشوورى ئيران ده بى چاوه پروان بكات چونكه نه گهر ئيستا كاريكى وا بكات له گه ل كاردانه وه توندى برىتانىا رويه پروو ده بيه وه. به هرحال چاوه پروانى نه وه ده كريت كه USSR كه مكهم هه ول بدات كونتروللى نهوتى باشوورى ئيران به دهست به ينىت، هوكاره كه شى زورتر نه وه نيه كه سؤفيه ت پيوستى به م نهوته هيه، به لكوو نه وه يه كه نه گهر نه م نهوته بكه ويته دهستى برىتانىا و نه مريكا، زه برىكى ئيستراتژيك له سؤفيه ت دهكه ويته.

دهستراگه يشتن به كنداوى فارس كه هوكارى سيمه تى دهستدرىژى سؤفيه ت بۆ ئيرانه، ريگايه كى گه وره دهكاته وه بۆ سؤفيه ت تا دهستى بگات به عه ره بستان و هيند و ريگايه كى بازرگانى راسته وخويه له نيوان ناوچه ت پيشه سازى "ئورال" و باشوورى رۆژه لاتى ئاسيا كه خاوه ن سه رچاوه تى مادده تى خامه.

يه كيتى سؤفيه ت بۆ گه يشتن به ئامانجه كانى له ئيران، پشت به 4 ئامراز ده به ستيت: يه كه م ئامراز، سوپاى داگيركه رى سووره كه كه ندوكۆسپ دروست دهكات له سهر كاره كانى دهوله تى ئيران، و داردهست و گوماشته كانى USSR (له ريگاي بوونى راسته وخوى خوى) له ناوچه ده پاريزيت.

دوهم ئامراز، حيزبى "توده" يه. USSR به دواى نه وه دايه كه كه لك له حيزبى "توده" وه بگريت بو بى متمانه كردن و روخاندنى به ره به ره دى ده وله تى ئيستاي ئيران، و رژيميك بخاته جيگاي كه گوپرايه لى يه كيتى سؤفيه ت بيت.

ئامرازي سېهه، نازهربايجاني ئيرانه. USSR هه ول ددات (له قوناخي يه كه مدا) له ريگاي نازهربايجانه وه، باكوورى روزه لاتي ئيران له ولاتي ئيران جيا بكاته وه و بالاده ستي سؤفيه ت له و ناوچه تاييه ته مسوگر بكات.

ئامرازي چواره م، كورده كانن. كورده كانيش هيزيكن له باكوورى روزه لاتي ئيران كه به ريگاپيشانده ري سؤفيه ت ده توانن له ئيران جيا ببنه وه. كومه ليك هيمه و ئامازه هه يه كه نيشان ددات بزوتنه وه ي سهر به خويى كورد باش پيشكه وتووه و هه ندئ له كورده كاني عيراق له گه ل سؤفيه ت په يوه نديان گرتووه.

پوخته ي تاكتيكه سياسي كاني سؤفيه ت له روزه لاتي نزيك و روزه لاتي ناوه راست:
يه كئ له تاييه تمه ندييه سهره كيه كاني سياسي تى دهره وه ي سؤفيه ت، چهند شيوازه بوونيه تى و له هيج شوپنيك له دنيا دا به قه د روزه لاتي نزيك و روزه لاتي ناوه راست نه تمه ندييه به روونى رهنگى نه داوه ته وه. كه وابوو له وانه يه سودمه ند بيت له كوتايدا به كورتى ئامازه به لايه نه جواراجوره كاني سياسي تى سؤفيه ت له و ناوچانه بكه ين:

سؤفيه ت هه ستي ناسيوناليستي و گه راندنه وه ي خاكه له ده سنجووه كان له نيو ئهرمه نيه كان هان ددات، راپه رپنى عه شيره ته كورده كان و داخوازي ئوتونومي له نيو كورده كان هان ددات، جوړى دهره كى ئيدوئولوژى ئيستاليني ده فروشييت به جوله كه كان و پرؤپاگه ندا بو دوكتوريني يه كيتى كليسا له نيو كومه لگا ئورتودوكسه كان ده كات.

بو مامه له كردن له گه ل ده وله ته كان، سؤفيه ت له كومه ليك تيكنيكى ديكه كه لك وه رده گريت:

له ميسر له تاكتيكيگه لي خوشه ويستني كولتووري و ثابيني كه لك وهرده گريز، به پيچه وانه وه دزي توركي له تاكتيكي وتوويزي ديپلوماتيك و شهري دهروني (له وانه به ريخستني هلمه تيكي شهري دهروني گوره دهربارهي هره شهري كرده وهي سهربازي) و پروپاگاندای گوماشته بيانيه كان (وهك داواكاري نه رمنيه كان له ولاته به كگرتووه كاني نه مريكا بو نه وهي پاريزگا كاني روزه لاتي توركي بگه پينه وه بو سهر USSR) كه لك وهرده گريز و سهره نجام به نيسبته ثيران، كه لك له ده ستيوه رداني چالاكانه و ثارامي سهربازي و پيلانگيري سياسي ناوخيوي وهرده گريز.

له گه ل ريزمدا

و - نا هاريمان

(۱۹۴۶ ، به رگي VII ، لاپه پهي ۳۴۰)

تيليگرامي ۵۴۶ - ۷۶۱/۹۱/۳ له جيگري كونسولي نه مريكا له ته وريز (به پيز روسي) بو وه زارهي دهره وه

نهپني

ته وريز، ۵ ي ئاداري ۱۹۴۶

كاترمير ۱ ي پاش نيوه بو نيردراوه، كاترمير ۶/۲۵ ي پيش نيوه پوي ۶ ي ئادار گه يشتووه

۴۰ - له دوينيوه سهربازاني سوقيه ت كه وتوونه ته جموجوليكي سهربازي گراني بي وينه به م شيويه:

شهوي ۳ ي ئادار، ۴۵۰ ئوتوموبيلي باره لگري سوقيه ت كه به ته وايي پرپوه له كه لوپل (زورتر ته قه مهي) له ته وريز رويشتون به ره و تاران. دويني شه و ۲۰ تانك به ۱۰۰ دانه ئوتوموبيلي باره لگر به ره و همان شوي به ريكه وتوون و سهرله بياني نه مريو گه يشتوونه ته ناوچهي "بوستان ئاباد" ۲. دوو فوجي سواره له گه ل دو هيزي

توپخانه به ته وای چه کوچول و پېداوېستیه وه سهرله به یانی ئه مړ له ته وریز به ره و
"مه رند۳" به ریکه وتوون و به ته وای دیارنییه که ئایا ده چن بۆ "جولفا" یان ده چن
به ره و "خوی"، ره زاییه و "ماکو".

به مه رحال له ماوه ی ههفته ی رابردودا سۆفیه تیه کان نازوقه یه کی زۆریان له
ناوچه کانى ته وریز به تاییه ت به ره و ره زاییه کۆ کردووه ته وه که ئه مه نیشان ده دات
هیزه کانى سۆفیه ت له و ریگاوه رۆیشتوون.

هه ره ها له مهاباد راپورت دراوه که کورده کان ئاماده ن داواى کوردستانى تورکیا
بکه ن و به رنامه یان داپشتووه که بۆ گه یشتن به م ئامانجه به مزوانه ده ست به
ئوپه راسیونی سه ربازی بکه ن.

هیزیکى گه وریه دیکه ی سوپای سواره ی سۆفیه ت دوو رۆژ له مه وپیش بېنراوه که
به ره و باشوور له ریگای "گیرگان" ۷-ه وه به ره و سنووری عیراق رۆیشتووه . وادیاره له
په یوه ندی له گه ل ئه م جموجۆله دا ۹ تانکی سۆفیه ت شه وی رابردو به ره و "مه راغه"
به ریکه وتوون . ئیستا لانیکه م ۲ فه وجی سواره و هه ندی هیزی توپخانه له ته وریز
ماونه ته وه به لام دیار نییه ئایا هیزی زیتۆشیان ماوه ته وه یا نا . له سى شه وی
رابردودا هه ندی ئوتومبیلی باره لگری گه وریه پ له سه رباز بېنراون که له سنووری
سۆفیه ته وه هاتوونه ته ناو خاکی ئێران.

رۆسۆ

(۱۹۴۶ ، به رگی VII ، لاپه ره ی ۳۶۴ - ۳۶۲)

تېلیگرامی ۱۷۴۶ - ۲۴۵۹۱/۳ - ۸۶۱ له لایه ن کاردارى ئه مریکا له یه کیتى سۆفیه ت
(به ریز کینان) بۆ وه زاره تی ده ره وه ، نه ئینی

موسکۆ، ۱۷ ی ئاداری ۱۹۴۶ ، کاتژمێر ۹ ی نیوه یۆ ناردراوه ، کاتژمێر ۵/۳۷ ی
پاش نیوه یۆ گه یشتووه

۸۴۳ - له م ده رفه ته دا هه ول ده ده م هیما و ئاماژه کانى چالاکیه کانى ئیستای سۆفیه ت
له ئێران (وه ها که له موسکۆ ده بېنرین) به کورتى بخره به رباس.

پيش له هه موو شتيك من پيشبيني نه وه ده كه م كه سؤفيه تيه كان له داها توويه كي
نور نزيكدا كومه ليك هه ول ده دن بو نه وه ريميك له ئيران بهيئنه سه ر ده سلات
كه ناماده بيت داواكارييه سه ركه كيه كاني سؤفيه ت قبول بكات، به تاييه ت مانه وه ي
به رده وامي هيزه چه كداره كاني سؤفيه ت له ئيران و به خشيئي ئيمتيازي نه وت به
سؤفيه ت. نه لبه ته نه م هه ول له ريگاي نه و هيزه ئيرانيانه وه ده ريت كه سوودمندن
بو سؤفيه ت به لام راسته وخو له به رامبه ر سؤفيه ت به رپرسيار نين. هيزه كاني سؤفيه ت
له ئيران خزمه ت به م پلانه ده كه ن له ريگاي هه رپه شه و چاوه ترسيئنگردن و نه گه ر
پيوست بكات له ريگاي هه رپه شه ي به كارهيئاني هيزي سه ربازي بو جيبه جي كردني
نه م پلانه. نه گه ري رووداني نه م پيشهاتانه هه يه به هوي نه وه ي:

- ۱- ده ولته تي سؤفيه ت هيچ نيازكي نيه سه ربازيه كاني له ئيران بيا ته ده ره وه،
به پيچه وانه وه به نيازه ژماره ي سه ربازيه كاني له ئيران توزي زوتر بكات.
- ۲- درهنگ يا زو ده ولته تي سؤفيه ت ده بي كومه ليك پاساو بو جيهان بخاته پوو بو
مانه وه ي به رده وامي هيزه كاني له ئيران كه پيشيلكردني په يماننامه كانه.
- ۳- درهنگردن له وه لامدانه وه به پرسياري ئيمه نيشان ده دات كه ده ولته تي سؤفيه ت
پيخوش نيه كرده وه كاني ته نها له سه ر بنه ماي پيداويستيه ئاسايشيه كاني USSR
نه نجام بدات و چاوه پواني كومه ليك پيشهات ده كات تا وه لاميك ي باشتر به ئيمه
بداته وه.

۴- باشترين وه لاميك كه به ميشكي سؤفيه تدا ده گات نه وه يه كه ده ولته تي ئيران
داواي له سؤفيه ت كرده وه هيزه كاني له ئيران بهيئته وه.

۵- كۆبوننه وه ي UNO له پيشه كه SC (نهنجوومه ني ئاسايشي نه ته وه
يه كگرتوه كان- وه رگي) ناچاره به م زوانه ريگاچاره يه ك بو كيئشه ي ئيران
بدوزيته وه.

به بۆچووني من دووره كه ده ولته تي سؤفيه ت پلاني نه وه ي دارشتبي له م كاته
قه يرانيه دا ده سترتيي بكاته سه ر توركي چونكه ليتره هيچ هوكاريكي سياسي تاييه ت
بو نه م كرده وه يه له ئارادانيه و تا نه و شوينه كه من ده يبينم هيچ هه وليك له

ئارادانییه بو ئه وه ی بیانویه ک بو ئه م کرده وه یه دروست بکریت. ئه مه به واتای ئه وه نییه که سؤقیهت به شوین تیکشکاندن ده سه لاتی تورکیا و دروستکردنی بنکه له ته نگه کان و دروستکردنی رژیمکی دوست له ئانکارا له کات و شوینی گونجاوی خۆیدا نییه، هه روه ها به واتای ئه وه نییه که ئه و کوردانه که لایه ن سؤقیه ته وه چه کدارکراون، ئیستا ده ست نه که ن به ئاژاوه گێپی له سه ر سنووری تورکیا که سؤقیهت وه ک بیانویه ک که لکی لیوه ریگریت بو ده ستیوه ردانی خۆی، به لام ئیستا هیما و ئاماژه ی پیویست له ده ستدا نییه که نیشان بدات سؤقیهت سوپای خۆی له باکووری ئیران ئاماده کردوه بو ئه وه ی ده سته جی هێرش بکاته سه ر تورکیا.

به نیسبهت عێراق، بارودۆخه که روون نییه. لیڤه کۆمه لێک هیما و ئاماژه هه یه که نیشان ده دات سؤقیهت کورده کانی هان داوه و چه کی پێداون تا ناوچه ی موسل بگرن و هیزه کانی سؤقیهت له پشته وه ئاماده ن له کاتی گونجاوی خۆیدا پشتیوانی له کورده کان بکه ن و ئه گه ر کورده کان داوایان لیکردن له دوا ی ئه وان بینه ناو ناوچه که. شایانی ئاماژه پیکردنه که لیڤه پروپاگه ندایه کی زۆر ده کریت ده رباره ی کێشه خولقاندنه کانی بریتانیا و ئه وه که ئه گه ر ئه م هه وله له ناوچه ی موسل به رفراوان بکریت، له وانه یه له گه ل بریتانیا تووشی کێشه بن. له وانه یه ئه م پروپاگه ندایه بو ئه وه بیت که خه لکی ئیڤره له رووی ده رونییه وه بو ئه م بارودۆخه ئاماده بکه ن.

به لام لیڤه ئیڤره هیچ نیشانه یه ک نابینن که ده وله تی سؤقیهت بیه ویت له م په یوه ندیه دا ئه وه نده بجیته پیش که په یوه ندیه کانی له گه ل بریتانیا به ئاشکرا بچپرتنیت.

کینان

(١٩٤٦ ، به رگی VII ، لا په ره ی ٢٤٠)

تیلیگرامی ١٨٤٦ - ٨٦١/٢٤٥٩١/٣ له بالۆیزی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له ئیران (مورای) بو وه زاره تی ده ره وه، نه پنی

تاران، ۱۸ ی ئاداری ۱۹۴۶، کاتژمیر ۵ ی پاش نیوه پو نیردراوه، کاتژمیر ۱۱/۵۰
پاش نیوه پو گه یشتووه

۳۶۲- کاپیتان گارین^۱ و روسو داوی ئیزنیان کردووه له ته وریز بچن بو ره زائیه بو
نه وه ی ئاگاداری بارودوخی هیزه کانی سو فیه ت و چالاکیه کانی کورده کان بینه وه . من
ئیزنم پینه دان و موچاریم کردن بو هیچ شوینیکی کوردستان سه فەر نه کن .
هه تا کاتیک بو وه زارته ی دهره وه به ده سته پنهانی زانیاری زور نوئ و راسته وخو
دهرباره ی سهربازانی سو فیه ت که له ناوچه سنوورییه کانی ئیران - تورکیا مولیان
داوه، زور گرنگ نه بیت من پیشنیاری نه وه ناکه م که ئیستا هیچ نه فسه ریکی
نه مریکایی بنیردریت بو نه و ناوچه یه^۷.

کورد ه چه کداره کان له م ناوچه یه ده ژین که به که می کونترول ده کرین و یا قه ت
کونترول ناکرین. به بوچوونی من نه مه پیشهاتیکی جیدی زور مه ترسیداره که
ته نانه ت پیده چیت روسه کان پیلانیان بو داپشتی بو نه وه ی سهرنجه کان له سه ر
مه سه له سه ره کیه کانی قهیرانی ئیستا به ره و شوینه کانی دیکه رابکیشن. به بوچوونی
من ئیمه ده بی له هه ر چه شنه کاریک دوری بکه ین که مه سه له کان له ئیران تیکبده ت

^۱ نالیکسینز م گارگارین، گوماشته ی یارمه تیدمیری سهربازی بالوینزخانه ی ولاته
یه که گرتوومکانی نه مریکا بووه له ئیران. له تیلیگرامی ۳۶۲، بهرواری ۱۸ ی ئادار،
کاتژمیر ۴ ی پاشنیومرو، بالوینزی ولاته یه که گرتوومکان له تاران راپورتی داوه که
گارگارین له ۱۷ ی ئادار له رینگای جاده ی تاران - ته وریز گه یشتوومه ته وریز.
راپورته کان ناماژمیان به وه کردووه که ۲۵ دانه تانکی سو فیه ت له گهل سهرباز به ره و
تاران رویشتون و ژماره ی هیزمکانی سو فیه ت له سهربازخانه ی قهزوین و یه کینه کانی
پیاوه ی سو فیه ت له زه نجان زیاد بووه. ههروه ها سهربازانی سوور له گهل دیموکرا ته
چه کدارمکانی نازمربایجان له ناو هه مان ئوتومبیله نه فسه ر هه لگرانه دا بینراون.
(۱۸۴۶-۳/۸۶۱.۲۴۵۹۱)

^۲ له تیلیگرامی ۲۲۳، بهرواری ۱۹ ی ئادار، کاتژمیر ۷ ی پاشنیومرو که وهزارته ی
دهره وه ی نه مریکا بو بالوینزخانه ی نه مریکا له تارانی ناردووه، وهزارته ی دهره وه به ته وای
له گهل بوچوونه که ی "مورای" هاوړا بووه که نه وان پنیان باش نییه کار به ده ستانی فهرمی
نه مریکا بو کوردستان سه فەر بکه ی. (۱۸۴۶-۳/۸۶۱.۲۴۵۹۱)

له کاتی کدا که مه سه له ی ئیران له نه جوومه نی ئاسایشی نه ته وه به کگرتو وه کاندای ده خریته پوو.

سیاسی وه زاره تی دهر وه ده کم نه گهر له بیروبو چوونه کانی خۆتان له م په یوه ندییه دا ئاگادارمان بکه نه وه.

مورای

(۱۹۴۶ ، بهرگی VII ، لاپه پهی ۴۴۳ - ۴۴۲)

تیلگیرام له وه زاره تی دهر وه بۆ جیگری کونسولی ولاته به کگرتو وه کانی نه مریکا له ته ورپز (به پز دۆهیر) په نانه کی

واشنگتۆن، ۲۹ ی نیسانی ۱۹۴۶ ، کاتژمیر ۷ ی پاش نیوه پۆ

له وه لای تیلگیرامی ۱۳۷ ، بهرواری ۲۷ ی نیسان:

به بۆچوونی ئییه، بۆ ئیوه یا "رۆسو" باش نییه له م بارودۆخه دا وه ک میوانی قازی موحه مه د (رێبهری سه ره کی کورد له ئیران) سه ردانی مه باد بکه ن چونکه قازی موحه مه د هیشتا رێبهری بزوتنه وه یه کی سه ره به خۆخوازه دژی ده ول ته تی ناوه ندی ئیران^۸. له مه زیاتر سه ردانیکی وه ها له وانه یه له سه راسه ری رۆژه لاتی ناوه پاست، به تاییه ت له عیراق و تورکیا وه ک هیمای هاوخه می نه مریکا له گه ل ئامانجه کانی کورده کان بۆ پیکه یتانی ده ول ته یکی سه ره به خۆی کورد لیکه دریته وه^۹.

^۸ له تیلگیرامی ۶۴۸، بهرواری ۶ ی مایس، گو ماشتیه ی بالو یزخانه ی ولاته یه کگرتو و مکانی نه مریکا له تاران پێشنیاری نه وه ی کردو وه که قه دمخه بوونی سه فهری کارمه ندانی بالو یزخانه ی نه مریکا له تاران و کونسولگری ولاته یه کگرتو و مکانی نه مریکا له ته ورپز بۆ کوردستان هه لپوشیتیه وه چونکه سه رجه م سه ربازه کانی سو فیه ت تا ۷ ی مایس له ئیران ده مچنه ده رموه. و مزارم تی ده رموش له تیلگیرامی ۳۹۸، بهرواری ۷ ی مایس رازی بو وه به وه که له ی بهرواره، نه م قه دمخه بوونه هه لپوشیتیه وه. (۶۴۶-۵/۱۲۴.۹۱)

^۹ نه م تیلگیرامه بۆ تارانیش نه یردرا وه.

ناچیسۆن

(۱۹۴۶ ، به رگی VII ، لاپه رهی ۵۴۵)

تیلگیرامی ۸۴۶ - ۸۹۱/۰۰/۱۱ له بالویزی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا له
ئیران (به پیز ئالین) بۆ وه زاره تی دهره وه، نهی نی

تاران، ۸ ی تشرینی دووه می ۱۹۴۶ ، کاتژمیر ۵ ی پاش نیوه پۆ نیردراوه، کاتژمیر
۱/۲۰ ی پاش نیوه پۆ گه یشتووه

۱۴۵۰- من نه مپۆ "دوهیر"م له گه ل خۆم برد بۆ لای "قهوام" تا زانیاری پله به ک
دهرباره ی بارودۆخی ئیستای نازه ربایجان بدهین به سه رۆک وه زیرانی ئیران.

"دوهیر" جه ختی له سه ر نه وه کرده وه که ریه رانی کورد، به تاییه ت عومه رخان و
سه رۆکی کورده کانی رۆژئاوا (ی ئیران)، له وانه "قازی موحمه د" یش به توندی دژی
کومونیزم و له سۆفیه ت دلسارد بوونه چونکه سۆفیه ت نه و پیداو یستیانه ی بۆ دابین
نه کردوون که به لئینی پیدابوون و ناماده ن له گه ل ده ولته تی ناوه ندی ئیران هیرش
بکه نه سه ر نازه ربایجان به و مه رجه که ده ولته تی ناوه ندی دلنایان بکاته وه که
چالاکیه سه ربازییه کانی له گه ل نه وان ریکده خات و به لئینان پیدبات که ئیدی
سیاسه تی سه رکوتکارانه ی ره زاشا (باوکی محمد ره زاشا که تا کاتی له سه رکار لابرانی
له سالی ۱۹۴۱ شاهه نشای ئیران بوو) به نیسه به ت عه شیرته کورده کان دریه ی
نابیت. قه وام قسه کانی "دوهیر"ی زۆر پێخۆش بوو و پرسپاری زۆری کرد دهرباره ی
ده ولته تی ته وریز و بارودۆخه سه ربازییه که ی. قه وام وتی شیلگیره له سه ر نه وه ی له
ماوه ی ۱۰ رۆژدا زه نجان بگرتیه وه (نه گه ر پتیویست بکات له رێگای هیزی سه ربازی).

من قه وام دلنیا کرده وه که سیاسه تی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا بۆ پشتیوانی له
به کپارچه یی خاکی ئیران قه د له رزۆک نه بووه، به پێچه وانه ی نه و ده نگوانه که
بیستوومه که گوایا جیا بوونه وه ی نازه ربایجان له ئیران به قازانجی ولاته
به کگرتووه کانی نه مریکا ده بیت چونکه ژه هری کومونیزم دزه ده کاته ناو ئیران.

من به هر حال ئاماژهم به وه کرد که ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا به زحمه ت ده توانیت هه روا پشتیوانی بی سنوور له به کپارچه یی خاکی ئیران بکات، نه گهر ده ولته تی ئیران نیشان نه دات که لانیکه م له باره ی ئهم مه سه له یه له گه ل ئیمه به رژه وه ندی هاو به شی هه یه . له نه جامدا من پیشوازیم له لیدوانه که ی قه وام کرد که ده یه ویت که لک له سه رچاوه کانی به رده ستی وه ریگریت بو ئه وه ی ده سه لاتی خو ی تا زه نجان به رفران بکات. من وتم به بوچوونی من ته نها گرتنی زه نجان به س نییه به لام لانیکه م سه ره تایه که بو گرتنی شوینه کانی دیکه . قه وام وتی ده یه ویت که مکهم بجپته پیش.

نیردراویکی نه مریکایی که دوینی له ته وریزه گه راوه ته وه بو تاران ده لیت هیزه کانی (حکومه تی) ته وریز له ده روازه ی زه نجان چالیان هه لکه ندووه و وادیاره ده یانه ویت به توندی له به رامبه ر هیزه کانی حکومه تی ناوه ندی رابوه ستن.

ئالین

(۱۹۴۶ ، به رگی VII ، لاپه رهی ۸۲۵ - ۸۲۴)

تیلیگرامی ۱۷۴۶ - ۷۶۱/۶۷/۶ له بالوینی نه مریکا له به کیتی سو فییه ت (به پرز

سمیت) بو وه زاره تی ده ره وه ، په نانه کی

موسکو، ۱۷ ی حوزه یه رانی ۱۹۴۶ ، کاتژمیر ۶ ی پاش نیوه پۆ ناردراوه ، کاتژمیر

۲/۴۴ ی پاش نیوه پۆ گه یشتووه

۱۹۷ - هیرشه سیاسیه کانی USSR دژی تورکیا کاریگه ریه کی زۆر که می له سه ر

مه سه له ی نه رمه نیه کان و گورجیه کان بووه ، به لام پیده چیت هیرشیکی نو ی له

به ره یه کی دیکه وانا کورده کانی تورکیا بکریته وه . (روژنامه ی) "ترود" سه ره تا ئهم

مه سه له یه ی به هه راوه وریاوه ته قانده وه . نه گه ر USSR به شوین

وتاره که ی (روژنامه ی) "ترود" دا بجپت و هه لمه تی پروپاگه ندا بو ئوتونومی کوردستان

دهستپیکات، به زحمهت چاوه پروانی شه وه دهکرت که "کرملین" (کۆشکی سه روک کۆماری سۆقیهت له بهرامبه ر کۆشکی سپی شه مریکادا وه رگپر) بتوانی زیاتر له و پیشکته وتنه ی که بۆ پروپاگه ندای گه رانه وه ی خاکی شه رمه نی و گورجیه کانی تورکیا بۆ ولاتی باوپی رانیان وانا سۆقیهت به دهستی هینا، بۆ پروپاگه ندای هاندانی ئوتونۆمی کوردستان به دهستی بهینیت که شه مهش چه ند هۆکاری شه یه:

یه که م، به گوپره ی زانیاریه کانی ئیمه، کورده کانی تورکیا له ناوچه سنووریه کان گوازاون ته وه بۆ ناو خاکی تورکیا، که وابوو USSR به زحمهت ده توانی (شه گه ر نه لئین قه د بۆی نالوی) په یوه ندی له گه ل کورده کان بگرئ و چه کداریان بکات.

دووه م، ته نانهت شه گه ر USSR بتوانی شه م کارهش شه نجام بدات، شه زموونی سۆقیهت له گه ل کورده کانی ئیران نیشان ده دات که شه م عه شیرته ره وه نده (کورده نه) به ته واوی داردهستی سیاسهتی سۆقیهت نین. "کرملین" بی گومان ده زانیت که شه گه ر نه یه ویت کوردستانیک ی راسته قینه دروست بکات، هاندانی کورده کانی تورکیا له کرده وه دا ده بیته هۆی پیشکته وتنی بزوتنه وه ی کوردستان له ئیران و عیراق. که وابوو شه گه ر شه وه ی سه ره وه راست بیته، شه لمهتی کوردستانی تورکیا له لایه ن سۆقیهت بۆ شه و ئامانجه رواله تیانه دانه پزاوه، به لکوو ئامانجه کانی بریتین له:

- ۱- دهستپیکردنه وه ی شه پی دهرونی دژی تورکیا له به ره یه کی نویدا
- ۲- ره شکردنی تارمایی له سه ر مه سه له کانی CFM که پی ده چیت داوینی USSR بگریت.

به نیسهت ئامانجی دووه م، هاوکاتبوونی بلابوونه وه ی وتاره که ی رۆژنامه ی "ترود" له گه ل کردنه وه ی کۆبوونه وه ی CFM، دووپاتبوونه وه ی نمونه یه کی ئاشنامان نیشان ده دات چونکه شه گه ر له بیرمان بیته له کاتی کۆبوونه وه کانی رابردووی FM و UN، سۆقیهت هیرشیکی پروپاگه ندایی به نیسهت شه رمه نیه کان، گورجیه کان، یونانیه کان، میسریه کان، شه ندونزیاییه کان و نه ته وه گله وگازنده که ره کانی دیکه به پتیه برد. شه م هیرشه پروپاگه نداییانه - هر وه ک هیرشه پروپاگه نداییه که ی ئیستا -

لانيكه م به شيك له نامانجه كهي نه وهيه كه پيگهي سوقيهت بپاريزيت له ريگاي تاكتيكي سهرله شيواندن، دهستپوهرداني بي بنه ما و ئالوزكردي بارودوخه كه .
سميت

(۱۹۴۷ ، به رگي V ، لاپه پهي ۹۱۱ - ۹۱۰)

تيلگرامي ۱۵۴۷ - ۷۶۱/۹۱/۵ له بالويزي نه مريكا له ئيران (ئالين) بئ و ه زاره تي ده ره وه، نهپتي

تاران، ۱۵ ي گولاني ۱۹۴۷ ، كاترمير ۹ ي سهرله به ياني

۳۷۹ - گه لي له سهرچاوه كان، له وانه كورده كان و نه نداميكي مه جليسي (پارلمان) ئيران - كه تازه له گه شته سي مانگيه كهي له پاريزگاي نازه ربايجان گه راوه ته وه - راپورتيان داوه كه چالاكيه كاني سوقيهت له نازه ربايجان به توندي دهستي پيكردوه ته وه . سهرچاوه كان ده لي نهم دوايانه چالاكي له نيو هيزه كاني ديموكراتي (نازه ربايجاني - وه رگي) پيشوو دهستي پيكردوه ته وه .

نهم دهنگوباسه، قورسايي نه و راپورته زياتر دهكات كه پي ده چي ت حيزبي ديموكراتي (نازه ربايجان - وه رگي) خوي وهك هيزيكي ژيزه مينى سهرله نوي به ريگخستن بكاته وه . نهم راپورته دوايه، وه رده كارييه كاني پلاني نهم سهرله نوي به ريگخستن كرده ي باس كردوه و ده ليت فيدايه كاني پيشوو^{۱۰} و ه ندي له موهاجيره كان^{۱۱} (كه مانگي ديسامبر له گه ل پيشه وه ري^{۱۲} ه له اتبون و ئيستا

^{۱۰} فداييه كان هيزه چهكداره مدمنييه خوويسته كاني رژيمي (ديموكراتي) نازم ربايجان به ريبيري جه عفر پيشه مري بوون كه رژيمه كميان له ديسامبري ۱۹۴۶ به دمستي دهولتي ناومندي ئيران رووخا.

^{۱۱} موهاجيرم كان نهو كه سانه بوون كه له ناوچه ي قه قازي اي سوقيهت بو نازم ربايجاني ئيران كوچيان كردبوو.

^{۱۲} محمد جه عفر پيشه مري، سهروكي فيرقه ي ديموكراتي نازم ربايجان بوو كه سالي ۱۹۴۶، چن د روژ پيش له راگهياندي كوماري مهاباد، كوماري ديموكراتي نازم ربايجاني دامه زراند و پاش رووخاني نهم كومه ره بي هيچ بهر خودانييه ك هله ات بو نازم ربايجاني

که پاونه ته وه بۆ ئیران) و ژماره یه ک له قه فقا زییه کانی سۆقیه ت له ناوچه کانی رۆژناوای ئاستارا له نزیکی سنووری سۆقیه ت، به تاییه ت ناوچه ی خه لخال، خوی و ماکو کۆبوونه ته وه . ده لێن ئه م هیزانه باش چه کدار کراون .

ئه نامه که ی مه جلیس ئاماژه ی به م مه سه له یه کرد و وتی له ریگای دۆسته کانی دیموکراتی پێشوو سهر دانی سی دانه له بنکه کانی سه رکردایه تی دیموکراته کانی پێشوو کردوو، هه روه ها ئه وه ی زیاد کرد که له گه ل کونسولی سۆقیه ت له ته ورێز، ژنه رال کراسنیکه گفتوگۆی کردوو و پیتوتوو به هه موو شیوه یه ک پشتیوانی لیده کات ئه گه ر یارمه تی بدات به "دیموکراتیزه بوونی" نازه ربایجان .

راپۆرت دراوه که هه ندی له نیمچه عه شیرته کانی کوردی جه لالی (له ناوچه ی ماکو) دا لده ی ژماره یه کی به رچاو له موهاجیره کان و دارده سته کانی سۆقیه تیان داوه و له به رامبه ردا برێک تفه نگ و ته قه مه نییان له سۆقیه تییه کان وه رگرتوو .

جمو جۆلی بارزانیه کان به ره و باکوور (که له تی لیگرامی ۲۱۷ ی بالۆی زخانه له ۲۴ ی ئادار) ئاماژه ی پیکراوه، پرۆپاگه ندای سۆقیه تییه کان بووه به ئامانجی ئه وه ی بلێن گوایا بارزانیه کان ده چنه ریزی بزوتنه وه ی پارتیزانی دیموکراته کان که سه رله نوێ به ریکه ستن کراوه ته وه . رۆژنامه کانی تاران له دوو هه فته ی رابردودا هه لمه تیکی پرۆپاگه نداییان دژی هاتنی موهاجیران له یه کیتی سۆقیه ت بۆ ناو ئیران ئه نجام داوه و دانیهشتوونی ته ورێز هه فته ی رابردوو خۆپیشاندانیان کردوو بۆ ده ربهرینی ناره زایه تی خویان له هاتنی موهاجیران . سوپای ئیران حاشای له وه کردوو که هیه هیزکی گه رده هاتبێته ناو خاکی ئیران به لام دانی به وه دا ناوه که له وانه یه هه ندی گروپی بچووک له ریگای رووباری ئاراسه وه په ریونه ته ناو خاکی ئیران .

له لایه کی دیکه وه ئه فسه رانی لیژنه ی ژاندارمری ئه مریکا که تازه له ته ورێز گه پاونه ته وه، راپۆرتیان داوه که سوپای ئیران جگه له چه ند شوینیک وه ک جولفا و ئاستارا، هیه خا لکی سنووری دیکه کونترۆل ناکات و ده لێن پیده چیته

سۆقیه ت و چه ند سا ل دواتر به پیلانی محمد جه عفر باقرۆف، سه روکی کۆماری خودمختاری نازمربایجانی سۆقیه ت له باکو به ئۆتۆموبیل کوژرا . (ومرگێر).

قه فقازيه كاني سوقيهت به شيويه كي به رفراوان بينه ناو خاكي ئيران. هه ندي له نه فسه ره كان راپورتان داوه كه جوتياراني نازهربايجان پيشوازي له هاتنه وهي ديموكراته كان ده كه ن چونكه ده ولته ئيران نه يتوانيوه هيچ كاريك بكات بو باشتكردني زيان هه ژارانه كيان و پشتيواني له چيني زميندار له پاريزگاي نازهربايجان ده كات.

هاوكات له گه ل نه وهي بالويژخانه (ي ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكا له ئيران) به ته واوي متمانه ي به م راپورتانه نيه به لام له سه ر نه و باوه په يه كه سوقيه تيه كان له وه بي هيو نه بوونه كه كونترول نازهربايجان ديسان بگرنه وه ده ستي خويان و نه گه ر مه جليسي ئيران به خشيني ئيمتيازي نه وت به سوقيهت رت بكاته وه و به م شيويه پيش له دزه كردني ناشتيخوازانه ي (له روي سياسي وه) سوقيهت له پاريزگاي (نازهربايجان - وه رگي) بگريت، پيده چيت سوقيهت ده ست بكاته وه به ده ستيوهرادني چالاكانه تر له نازهربايجان و له وانه يه هه ول بدات بارودوخكي جهنگي گريلاي وهك نه وهي يونان (له ئيران - وه رگي) دروست بكات.

ئالين

(١٩٤٧ ، به رگي ٧ ، لاپه رهي ٩٦٠ - ٩٦٢)

تيلگرامي ٢٦٤٧ - ٧٦١/٩١/٩ له كه فيلي وه زيري ده ره وه بو بالويژخانه ي ولاته يه كگرتووه كان له ئيران

نهپني

واشنگتون، ٢٦ ي نهيلوولي ١٩٤٧ ، كاترمير ٥ ي پاش نيوه پو

٥٨٤ - تيلگرامي نه م دوايبانه نيشان ده دات هه لويستي نه مريكا به نيسبته په يوه ندي ئيران - سوقيهت ده رباره ي نه وت سودمه ند بووه . وه زاره تي ده ره وه له سه ر نه و باوه په يه كه كاردانه وهي توندي سوقيهت - ته نانه ت پيش له كرده وهي فره مي مه جليسي ئيران - پيده چيت به يه كي له م شيوانه ي خواره وه بيت:

۱- ده ستپيكردى جهنكى گريلايى له سنوورى ئيران - سؤفيه كه له وانه يه بارزانپه كان، موهاجيركان و هيزه كانى ديكه ي قه قازياى سؤفيه تيدا به شدارى بكن.

۲- دروستكردى بشيوى له شاره كانى نازهربايجان و ئابادان، ئيسفهان و تاران بۆ نه وهى نه و تۆمه تانه ي سؤفيه تى بى به راست كه تيرور به سهر ئيراندا زاله و هيزه چه كداره كانى ئيران له ناوچه سنوورپه كان بكيشنه وه.

۳- توندتركردى پروپاگه ندى دژى ئيرانى له لايه ن سؤفيه تپه كان.

به پيشبينيكردى كرده وه گه ليكى وه ها له لايه ن سؤفيه ته وه، وه زاره تى دهره وه ئيسنا چالاكانه ئيستراتژى نه ته وه يه كگرتووه كان بۆ نه م كرده وانه ي سهره وه له بهرچاو ده گريت. ئيمه ديسان جه خت له سهر هه وه كانى بالويژخانه ده كه ينه وه بۆ ته شويقكردى عه شيره ته كان تا كه لك له نامرازى ناشتيخوازانه و وتوويز وه ريگرن بۆ گه يشتن به و نامانجان به كه خويان به دادپه روه رانه ي ده زانن (تيليگرامى ۴۷۶ ي وه زاره تى دهره وه، ۱۴ ي ئاب).

ئيمه به تاييه ت به په روشين كه كورده كان به هه موو شيوه يه ك ته شويق بكه ين، چونكه دوا به دواى ره تكردى به خشيني ئيمتيازي نه وت به سؤفيه ت (له لايه ن ئيرانه - وه رگيپ)، كورده كان بوونه به نامرازى يه كه مى ده ستپوه ردانى سؤفيه ت له ئيران و نه گه ر به هوى سياسه تى تاوانباركردى يه كدى له لايه ن سوپاي ئيرانه وه، له ئيران نامۆ ببن، له وانه يه ببن به چه كيك له ده ستى سؤفيه ت به دژى ئيران و هه روه ها عيلاق و توركيه. ئيمه واى بۆ ده چين كه نه گه ر كورده كان تا راده يه ك له لايه ن ده وه تى ناوه ندييه وه به فه رمى بناسرين - وه ك ريكه وته كه ي قه وام له گه ل به ختيارييه كان و قه شقاويه كان - نه گه رى ملكه چنه بوونى كورده كان به ده وه تى ئيران له ميانه ي رووداوه پيشبينيكره وه كانى سهره وه كه متر ده بيت.

له كوتاييدا ئيمه وا هه ست ده كه ين كه هه لو يستمان له نه ته وه يه كگرتووه كان زۆر به هيزتر ده بيت و زۆرتر ده توانين داكوكى ليكه ين نه گه ر:

۱- رق و كينه ي نيوان شا - قه وام كوتايى پييت

۲. وه فادارى كه مينه كانى ئيران به دهوله تى ئيران مسوگه ر بيت
۳. كومه ليك چاكسازى دريژخايه نى ئابوورى و كومه لايه تى ده سته جي له لايه ن
دهوله تى ئيرانه وه ده سته بيكات.
لوويت

(۱۹۵۰ ، به رگى V ، لاپه رى ۲۰۶ - ۲۱۲)

۲۱۵۰ - ۷۸۰/۰۰/۹

يادداشتنامه ي گفتوگو غيره فهرمه كانى ولاته يه كگرتووه كانى نه مريكا و به ريتانيا له
له ندهن، پاشنيوه پوي روي پيچ شه مه، ۲۱ ي ئيلوولى ۱۹۵۰ ، نه ينى
به شدار بووان: ئوفيسى دهره وه ي به ريتانيا:

- به ريز م. ر. رايت، يارمه تيده رى جيگري وه زيرى دهره وه
- به ريز گ. و. فورلانگ، سه روكى به شى كاروبارى روزه لات
- به ريز ت. ي. ئيوانس، سه روكى به شى سكرتارياى كاروبارى روزه لاتى ناوه پاست
- به ريز ل. ئا. س. فرى، ئوفيسى باشورى روزه لاتى ئاسيا
- به ريز ل. بارنيت، ئوفيسى روزه لات

به شدار بووان له وه زاره تى دهره وه ي نه مريكا :

- زور به ريز جورج. سى. مه ككى (بو ته وه رى ۱۲ و ۱۹)
- به ريز ساموئل. ك. سى. كوپير (بو سه رجه م ته وه ره كان)
- به ريز و. ساندز (بو سه رجه م ته وه ره كان)
- بالوينى نه مريكا له له ندهن
- به ريز جوزيف پالمير (بو ته وه رى ۱۲ و ۱۹)

كورده كان

نیمه وتمان هرچند که بارودوخه که نه ونده خراب نییه که لی بترسین به لام کومه لیک نیشانه هیه دهریاره ی زورتربوونی بشیوی له نیتو کورده کان له سه رجهم نه و ولاتانه که کورده کان تییدا نیشته جین و بارودوخه که له وانه یه له داهاتوودا جیگای مه ترسی بیت. که وابوو نیمه وا هه ستمان کرد که ده بی ولاته یه کگرتوو کانی نه مرکا و بریتانیا زانیارییه کانیان ئالوگوپ بکه ن بو نه وه ی کونترولی بارودوخه که یان به ته وای له ده ستداییت.

نوینه رانی بریتانیا وتیان به تاییه تی نیگه رانی کیشه ی کورد نین و ئاماژه یان به وه کرد که کورده کان هه میشه ناسه قامگیر و په خش و بللون و هاوکات له گه ل نه وه ی به ریتانیا ئاگاداره که ئیستا هه ندی بشیوی و ئالوژی هیه، به لام زور به مه سه له یه کی جیدی نازان.

به هه رحال نوینه رانی به ریتانیا وتیان هه میشه خوشحال ده بن که زانیاری و بیروبوچوونه کانیان له گه ل نیمه ئالوگوپ بکه ن و له گه ل نیمه هاوړا بوون که ده بی چاودیری بارودوخه بکریت. نیمه نوینه رانی بریتانیا مان ئاگادار کرده وه که سه رقالی نه وه ی کونسولگری زیاده له سه راسه ری روزه لاتی نزیک بکه یه وه و هیومان دهریری که له ریگای نه م کونسولگریانه بتوانین په یوه ندی نزیکتر له گه ل کورده کان و عه شیرته کانی دیکه دابه زرنین.

لیژنه که ی نیمه و به ریتانیا له سه ر نه وه هاوړا بوون که هه ر چه شنه نزیکبوونه وه یه ک له گه ل کورده کان ده بی له ریگای نه و ده وله تانه وه بیت که کورده کان له ولاته که یاندا نیشته جین و ده بی وریا بین که کورده کان نه ونده به هیژ نه بن که کرده وه یه کی وه ها راپه پینی کورده کانی لیبکه ویتته وه. هه روه ها لیژنه که ی نیمه و به ریتانیا له سه ر نه وه هاوړا بوون که ئالوگوپ زانیاری و بیروړا له نیوانمان ده بی له ریگای کانا لگه لی ئاساییه وه نه جام بدریت و جاری ئیستا پیویست ناکات گفتگوی تاییه تمان له سه ر نه م ته وهره هه بیت.

۲۰۵۰ - ۷۸۰/۰۰/۱۰

پیشنووسی به پرسی کاروباری میسر و بریتانیا - میسر و سودان (به پز ستابلیر)
به ته وای نه پنی

واشنگتون، ۲۴ ی تشرینی یه که می ۱۹۵۰

ئهم نووسراوه یه، ئه وه لویست و کاردانه وانه له خۆده گریت که چاوه پوان ده گریت
ده و له تانی عه ره ب و ئیسرا ئیل له کاتی روبه پووبوونه وه له گه ل ئهم پیشه اتانانه ی
خواره وه له داهاتوودا بیگر نه بهر و پیشنیار ده کات چ کرده وه گه لیک له م په یوه ندییه دا
ئه نجام بدریت. ئه و پیشامه دانه که ئه گه ری روودانیان له داهاتوودا هیه بریتین له:

۱- گرتن و داگیرکردنی رۆژه لاتی نزیک به دهستی سۆقیهت

۲- هیرشی به رته سکی سۆقیهت بۆ سه ره هندی له شوینه زۆر گرنگه کانی رۆژه لاتی
نزیک

۳- پشتیوانی سۆقیهت له راپه پینی که مینه کان

۴- داگیرکردنی شوینه کانی دیکه ی جیهان به ئیلهامگرتن له سۆقیهت وه که ئه وه ی
کۆریا

۵- دوژمنایه تیه کانی نیوان USSR و ولاته یه کگرتووه کانی ئه مریکا ده سته جی
رۆژه لاتی نزیک ناگریته وه

۳- پشتیوانی سۆقیهت له راپه پینی که مینه کان:

(الف) - هه لویسته کان و کاردانه وه کان: هه رچه ند که USSR گله وگازنده کانی نیو
زۆریه ی که مینه کانی په ره پیداوه و هانی داوه، به لام ته نها گروپیک ی چروپر که
ده توانن ده ست به راپه پین بکه ن، کورده کان.

به لام به هه ر حال یه کگرتووی و یه کریزی عه شیرته کورده کان زۆر نییه و گه لئ له
ریبه ره ده سترۆیشته ووه کانیان هاوپه یمانی ده و له ته ناوه ندییه کان و سوپای ئهم
ده و له تانه ن. له مه زیاتر له وه ناچیت که بزوتنه وه یه کی ناسیونالیستی لاوازی کورد یا
ریبه رانی عه شیرته کان بتوانن دژی ئهم ده و له تانه راپه پین چونکه ئهم ده و له تانه

به ریانیکي نوریان به ره ولای سوځیه ته به به به حال مه لا مسته فا (بارزانی)، ریبه ری راپه پینی ۱۹۴۵ ی کورد له عیراق له لایه USSR له قه قاز دالده دراوه و ده لاین سوځیه ناماده ی ده کات بو نه وه ی بکه پته وه بو عیراق.

هیژه چه کداره کانی عیراق و سوريا نه وه نده به هیژن که بتوانن له به رامبه راپه پینی مه حلی کورده کان رابوه ستن، ته نانه ته گهر سوځیه ته به به خشی نی بریکی که م چه کی سووک پشتیوانی له کورده کان بکات. نه گهر شتیکی وه ها روویدات، ده وری هیژی هه وایی عیراق په کلایکه ره وه ده بیته، به تاییه ته گهر په کینه کانی RAF (هیژی هه وایی پاشایه تی بریتانیا - وه رگیږ) پشتیوانی له هیژی هه وایی عیراق بکات. چاوه پوان ده کړیت ئیسرا ئیل به چاوی ترسه وه سه یری نه م راپه پینانه بکات به لام پیده چیت سیاسه تی "بنواړه و چاوه پوان بکه" به نیسه ته نه م راپه پینانه بگریته به، مه گهر نه و کاته که ئاسایشه که ی راسته وخو بکه ویته ناو مه ترسی. له وانه په هندی له گروه توندپه وه کان له م بارودوخه که لک وه ریگرن له پینا و ئامانجه کانیان له به رامبه ر ده وله تانی عه ره بی. به به حال هیژه چه کداره کانی عیراق و سوريا ناتوانن له به رامبه ر هیرشیکی گه وره ی په کینه نارپیکوپیکه کانی روسیا رابوه ستن که له جلوه رگی راپه پینیکی گشتی کورده کاند چالاکی ده کهن. نه گهر شتیکی وا روویدات، ته نها ده ستیوه ردانی هیژه چه کداره کانی ده وله تانی روژئاوا ده توانی هیرشی سوځیه رابوه ستنیت که پیده چیت له ناو په ک یا چند جلوه رگدا له ناوچه کانی دیکه ی روژه لاتنی نزیک په ره بسینیت.

(ب) - ره وتی کار: نه گهر پیشه اتیکی وه ها روویدات (مه به ستنی راپه پینی کورده کانه - وه رگیږ) ده بی هیژه چه کداره کانی روژئاوا له چوارچیوه ی هیژه کانی سوپای به ریتانیا و چه ک و ته قه مهنی سوپای ولاته په کگرتووه کانی نه مریکا ده سته جی و به شیوه په کی کاریگر یارمه تی عیراق و سوريا بده ن.

نه نجامه کان

۲- پشتیوانی سؤفیه له راپه پړینی که مینه کان: هیزه چه کداره کانی عیراق و سوريا - که نه گهری راپه پړینی که مینه کان له م دوو ولاته زوره - نه وهنده به هیزن که بتوان له به رامبه راپه پړینی مه حلی کورده کان به هاندانی سؤفیه رابوهستن و به هرحال کورده کان نه به ریکخستن کراون و نه به گشتی لایه نگرې سؤفیه تن. به هرحال هیزه چه کداره کانی عیراق و سوريا ناتوان له به رامبه هیرشیکی گهری کورده کان، ئاسورییه کان و نه رمنیه کان له چوارچپوهی به کینه سه ریازییه نارپکوپیکه کانی به کیتی سؤفیه و روسه کان رابوهستن که له جلو به رگی راپه پړینیکی گشتی کورد و که مینه کانی رۆژه لاتی نزیک چالاکی ده کهن و له ریگای ئیرانه وه ده گنه عیراق و سوريا .

نه گهر له م مه سه له یه دا - وهک نه وهی کوریا - نه ته وه یه کگرتووه کان ده ست به کار بیت و ده وله تانی رۆژئاوا یارمه تی سه ریازی بدهن، ده وله تانی عه ره بی به توندی پشتیوانی له رۆژئاوا ده کهن. به هرحال نه گهر ده وله تانی رۆژئاوا یارمه تی نه دن یا یارمه تیه که یان کاریگر نه بیت، عیراق و سوريا هیچ ریگایه کیان بۆ نامینیت جگه له وه که ئاکامی رووداوه کان قبول بکهن. له مه زیاتر به دروستبوونی پیگه یه کی وه ها له رۆژه لاتی نزیک، پیده چیت USSR هه موو هه ولتیک بدات کونترولی ناوچه کانی دیکه به ده ست بینیت.

چاوه پوان ده کړت ئیسرائیل به چاوی ترسه وه سه یری نه م راپه پړینانه بکات به لام پیده چیت سیاسه تی "بنواړه و چاوه پوان بکه" به نیسبه ت نه م راپه پړینانه بگړتیه بهر، مه گهر نه وکاته که ئاسایشه که ی راسته وخو بکه ویته ناو مه ترسی.

(۱۹۵۸ - ۱۹۶۰ ، به رگی XXI ، لاپه پړی ۵۶۶ - ۵۶۹)

۲۰۴- یادداشتنامه ی گفتوگوی شا له گه ل سه رۆک کۆمار ئایزینها فیر

واشنگتون، ۳۰ ی حوزه یرانی ۱۹۵۸ ، کاتر میتر ۲/۴۵ تا ۴/۲۵ پاش نیوه پۆ

به ته وای نه پته^{۱۲}

ناماده بووانی دیکه:

جه نابی شای ئیران

کاپیتان نه وره ند

سه رۆک کۆماری نه مریکا، ئایزینها فیر گفتوگوئی خۆی له گه ل شا به و پرسیاره ده سته پیکرد که ئایا سوپای ئیران له ۱۰ لیوا پیکهاتووه. "شا" یش وه لایمی دایه وه: "به لئ له ۱۰ لیوا و چه ند تیپ پیکهاتووه"

پاشان شا له روانگه ی خۆیه وه چه مکی بارودۆخی رۆژه لاتی ناوه راستی پیناسه کرد و باسی گرنگی ئیستراتژیکی ئیران بو رۆژئاوا له ژیر سیبه ری جموجۆله کانی USSR ی کرد. شا جه ختی له سه ر نه م خالانه کرده وه:

۱- چوار سال له مه و پیش ئیران ده سته ی له سیاسه تی بی لایه نبوونی ۱۵۰ ساله ی خۆی کیشا و به ختی خۆی تیکه ل به رۆژئاوا کرد.

۲- شا جه ختی له سه ر گرنگی هه لکه وتی ئیستراتژیکی ئیران کرده وه و وتی ئیران ده روازه یه که که هه رچه شه داگیرکردنیکی رۆژه لاتی ناوه راست یا جموجۆل به ره و باشووری ئاسیا ده بی له ریگای ئیرانه وه نه جام بدریت. شا وتی: "نه گه ر که سیک بتوانی ئیران کونترۆل بکات، ده توانی ته وای رۆژه لاتی ناوه راست کونترۆل بکات"

۳- شا جه ختی له سه ر نه وه کرده وه که پیناچیت شه پیکي گه وره له روانگه ی "سیاسه تی ریگری دولایه نه" له نه جامی به ره مه پتهانی بومبه هیدروژینه کان ساز بیت.

۴- شا وتی ۲ سال له مه و پیش، روسیا هیچ پلانیکی نه بوو بو رۆژه لاتی ناوه راست به لام له کاتی دروستبوونی "کانالی سوئزه" وه به ئاشکرا پلانی هیه بو دزه کردنه ناو رۆژه لاتی ناوه راست و کونترۆل کردنی. ئامانجه کانی روسیا، کونترۆل کردنی هیلی

^{۱۲} سه رچاوه: کتیبخانه ی ئایزینها فیر، فایل Whitman، فایل نهنجوومه نی ناسایشی نیستمانی، به ته وای نه پته. گلیسون له ۱۳ ی نقامبر ناماده ی کردووه.

په یوه ندی رۆژئاوایه بۆ رۆژه لاتى دوور و كونترول كړدى نه وتى رۆژه لاتى ناوه پاست و ده سترپاگه یشتن به عیراق و ئوردونه (پاش لوبنان).

۵- شا وتى ئیستا کومونیسته کان له ریگای بلوکړنه وهى بهرنامه له رادیۆ قاهره، کورده کان هان ددهن بۆ "کوردستانیکى ئازاد" شه پ بکن و بهرنامه کانیاں له سه رزمینی ئیران، تورکیا، عیراق و USSR بلو ده بیته وه. شا ئاماژه ی به وه کرد که ده سته جی پاش داگیرکردنى ئازهریایجان، روسه کان ئازهریایجانیاں به دو پارێزگای تورک و کورد دابهش کردووه و ده وله تیکی کوردیاں دامه زانندووه و به هه موو پیداو یستییه کان، له وانه سرودی نه ته وه یی ته یاریان کردووه. شا وتى رادیۆ قاهره، ئیستا له هه لمه تی پروپاگه نداکە ی خوی هه مان ئه و سروده بلو ده کاته وه.

سه رۆک کۆمارى (نه مریکا) ده رباره ی ئیزگه کانی رادیۆ له شا پرسیا ری کرد. شا وتى ئه وان (ده وله تی ئیران - وه رگیڤ) ده ستیاں کردووه به دامه زانندى ئه م ئیزگانه و هه ول ددهن له ریگای ئه م ئیزگانه وه خه لک په روه رده بکن. شا وتى فه رمانى دامه زانندى دو ئیزگه ی زیاتر له ۱۰۰ کیلوواتى ده رکردووه که بهرنامه کانی له سه راسه ری ناوچه عه ره بنشینه کان و ناوچه موسلمانه کانی روسیا بلو ده بیته وه.

شا هه روه ها وتى ئه م ئیزگانه به زمانى تورکی و کوردی و هه روه ها فارسى بهرنامه بلو ده که نه وه. سه رۆک کۆمارى نه مریکا وتى پییخۆشه ئه م ئیزگانه له و ناوچه یه بهرنامه په خش بکن که رادیۆ قاهره بهرنامه یان تییدا بلو ده کاته وه و به تایبته دهنگى بگاته خه لکی عه ره بستانى سه عودى بۆ ئه وه ی مه له ک سه عود ناچار بکات تۆزیک زیاتر خه مى خه لکه که ی بخوات. سه رۆک کۆمارى نه مریکا وتى ("شا" ش له گه لى هاوړا بوو) مه له ک سه عود وه ک پارێزه ری شوینه پیروژه کان (مه به ستى مه که و مه دینه یه - وه رگیڤ) له قازانجه کانی پروپاگه ندایه کی گه وره سود وه رده گریت.

شا وتى نیگه رانى ئه وه یه که هیزه کانی سوریه - میسر به چه کوچۆلى روسیا ته یارتر بن و وتى ئه م ئاماده کارییه بۆ ئه وه یه ئه نبارى چه ک و ته قه مه نى بۆ "کورده

خو یسته کانی" سوریا دابین بکه ن. شا وتی ئیران و ولاتانی دیکه ی (رۆژه لاتى ناوه راست) که لایه نگری رۆژئاوان، پتویستیان به چهک هیه بۆ ئه وه ی بتوانن ده سته جی له به رامبه ر هه ره شه یه کی وه ها رابوه ستن.

(۱۹۵۸ - ۱۹۶۰ ، به رگی XII ، لاپه رهی ۶۰۴ - ۶۰۰)

۲۵۶- یادداشتنامه ی گفتوگوکانی ۳۸۶ مین کۆبوونه وه ی نهجوومه نی ئاسایشی نه ته وه یی^{۱۴}

واشنگتۆن، ۱۳ ی تشرینی دووه می ۱۹۵۸

به ته واوی نه ئینی

۱- پشها ته گرنگه کانی جیهان که کار ده کاته سه ر ئاسایشی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا

.... له ئیران سه روکی ده زگای هه والگری شا، راپورتیکی بۆ شا ئاماده کردوه و ده رباره ی پیلانه خراپکارانه کانی سۆفیه ت هوشداری پێداوه .

به بۆچوونی به ریز دۆلز پتویسته ئیمه به وریایی تایبه ته وه، پشها ته کانی ناوچه سنوورییه کان، به تایبه ت ناوچه سنوورییه کوردنشینه کان بخرینه ژیر چاودیژی. ناوچه سنوورییه کوردنشینه کان باشتترین شوینه بۆ ئه وه ی سۆفیه تیه کان کیشه ی تیدا ساز بکه ن. به گشتی په یوه ندیه کانی سۆفیه ت - ئیران ئیستا گه یشتووه به که مترین ئاستی خۆی له ماوه ی سێ سالی رابردودا. له به شی ئه نجامی قسه کانیدا به ریز "دۆلز" به کورتی ئاماژه ی به چه ند هه نگاوێکی بچووک کرد که شا هه لیگرتووه بۆ جیه جی کردنی به رنامه ی چاکسازی ناوخۆیی ولات. هاوکات له گه ل ئه وه ی ئه م به رنامه یه به عاقاریکی راستدا ده چیه تپیش، به لام به بۆچوونی به ریز "دۆلز" هیشتا زۆری ماوه که کۆتایی به نارازیبوونی (خه لک) به ئینیت.....

^{۱۴} سه رچاوه: کتیبخانه ی نایزینهاقییر، فایل Whitman ، فایل نهجوومه نی ئاسایشی نیستمایی، به ته واوی نه ئینی. گلیسون له ۱۳ ی ئقامبر ناماده ی کردوه.

به پیز گوردون گرای له به شی نه نجامی قسه کانیدا داوای له به پیز هیرتیر، وه زیری دهره وه کرد بیروپای خوی دهر باره ی سیاسه ته تازه پیشنیارکراوه که دهر بیپیز. به پیز هیرتیر وتی به بۆچوونی نه و سیاسه تی نوێ زۆر سهرنجراکیشه، زۆر تر به هوی نه وه ی ئیران یه کێ له و ولاتانه یه له جیهاندا که سنووریکی درێژی له گه ل یه کیتی سوڤیه ت هیه که ئیمه هیچ هاو په یمانیه کی به رگریمان له گه لی نییه، ته نانه ت ئیمه به ته واوی نه ندای "په یماننامه ی به غداد" نین.

به پیز هیرتیر هه روه ها وتی روونه که ئیران هه لکه وتیکی زۆر ئیستراتژیکی هیه و له کاتی گفتوگۆکانمان له گه ل ئیران، له گه ل که سیکدا مامه له مان کردووه (شا) که که سایه تیه کی زۆر له رزۆکی هیه. روونه که شا په یوه ندیه کانی خوی له گه ل "ناریستو کراسی سه رزه مینی کۆن" به هیواشی بچراندووه به لام ئیستا کۆمه لیک هه نگاوی گرنگی به ره و ناراسته یه کی نوێ و باش هه لگرتووه. نه م هه نگاوه نوێیانه ئاکامی پیداگرتنی دوستانه ی ولاته یه کگرتووه کان له سه ر شا بووه نه سه رنیان به سه ر شادا.

وه زیری دهره وه وتی شا نه وه ندیه تونده مزاج بوو که وه زاره تی دهره وه له وه ده ترسا که نه گه ر ئیمه له راستیدا هه ول بده یین سه ر بنیینه سه ری، پیده چیته شا به ته واوی لیمان توپه بیته و له گه ل لایه نی دیکه ده ست به توپ توپین (مه به ستی مامه له کردنه وه رگپ) بکات. بارودۆخه که، بارودۆخیکی باش نه بوو و له مه زیاتر ئیستاش به هوی ئاژاوه گتیه کانی نه م دوا ییانه ی کورده کان بارودۆخه که ئالۆزتر بووه.

سه رۆک کۆماری نه مریکا باسه که ی برده وه سه ر مه سه له ی ته یاریبونی سوپای ئیران و ئاماژه ی به وه کرد که کاتێ که شا له هاوینی رابردو سهردانی نه وی کردووه، باسی نه وه ی بۆ کردووه که پتویسته دو یه کینه ی باشی سوپای ئیران له سه ر سنووری ناوچه کوردنشینه کانی عێراق و ئیران ته یار بکریته و هه روه ها وتویه کاریکی باشه نه گه ر ئیزگه یه کی رادیۆ دابمه زریته بۆ نه وه ی به رنامه به زمانی کوردی بۆ کورده کانی ئیران بلۆ بکاته وه.

شا ئاماژه ی به وه کرد که کوردهکان له ژیر بومبارانی بهرده وامی پروپاگاندای سؤقیته تدان و نهو دهیه ویت به چهند شیوازییک دژکرده وه له بهرامبه ر پروپاگاندای سؤقیته نیشان بدات. سه رۆک کۆمار پرسپاری کرد ئایا ئیمه هیچ کاریکمان کردووه بۆ نه وه ی وه لّامی داواکارییه یارمه تی خوازانه که ی شا بدهینه وه. به رپرسی USIA ، به ریز جۆرج ئالین ۶ وتی ئازانسه که یان ئیستا له گه لّ ده ولّته تی ئیران کار ده کات بۆ دامه زرانندی ئیزگه یه کی ۵۰ کیلوواتی بۆ په خشی به رنامه ی رادیوی. به ریز ئالین له دریزه ی قسه کانیدا وتی نه لّبه ته به هه مان نه ندازه که دامه زرانندی نه م رادیویه گرنگه، به هه مان نه ندازه ش گرنگه که نه م رادیویه چی به رنامه گه لّیک بلّو بکاته وه و چی به کوردهکانی ئیران بلّیت.

کاربه ده ستانی ئیران هیشتا بریاری نه وه یان نه داوه که نه م رادیو نوییه چی سیاسه تیک بگریته به ر. که وابوو USIA هه ولّ ده دات جۆره سیاسه تیک بۆ به رنامه کانی نه م رادیویه دابریژیت که کوردهکان پیشوازی لّیکه ن و وه لّامی نه ریتی بده نه وه، نه لّبه ته نه م کاره کاریکی ئاسان نییه چونکه کوردهکان هه میشه رقیان له (ده ولّته تی) ئیران بووه و زۆر زه حمه ته ته شوێق بکرین (ده ولّته تی) ئیرانیان خو ش بویت.

س ئیویریت گلیسنۆن

(۱۹۶۴ - ۱۹۶۸ ، به رگی XXII ، لاپه ره ی ۱۸ - ۱۳)

یادداشتنامه یه ک له لایه ن که فیلی جیگری وه زیری ده ره وه له کاروباری رۆژه لاتی نزیک و باشووری ئاسیا (به ریز جیترنیگان) بۆ گروپی تاییه ت (دژه راپه رین) واشنگتۆن، ۲ ی ئاداری ۱۹۶۴

بابه ت: راپۆرتی به ره وپیشچوونی پلانی به رگری ناوخۆیی - ئیران

۴. نه و ناوچه سه ره کیانه که به رده وام جیگای نیگه رانین:

ج - کیشی کورد له ئیران پیده چیت که وتبیته ژیر کاریگه ری ناگره سستی نه م دواییانه ی نئوان ده وله تی عیراق و کورده کانی عیراق .
ئیسنا جارئ زور زوو به ئه وه ی بریاری نه وه بده ی که ئایا نه م ناگره سته جیگیر ده بیت یا نا و نه گه ر هاتوو جیگیر بوو ، ئایا کاریگه ری خراپی له سه ر کیشی ئاسایشی ناوخی ئیران ده بیت یا کاریگه ری باش ؟

(۱۹۶۴ - ۱۹۶۸ ، به رگی XXII لاپه ری ۵۲ - ۴۱)

۲۲- ئوفیسی هه لسه نگاندنی هه والگری نیشتمانی

۶۴ - ۳۴ - NIE ، واشنگتون ، ۲۰ ی گولانی ۱۹۶۴

ئیران

ئه نجامه کان

۱- گیروگرفته کانی ئیران

دژایه تیه کان

۱۴- ئیسنا دژایه تیکردنی عه شیرته کان، هه ره شه یه کی ده ستوبرد نییه بو رژیمی ئیران . کورده کانی ئیران هیشتا ململانی نه ریتی عه شیرته ی به سه ریاندا زاله و هیچ که سیکیان نییه که به شیوه یه کی به رفراوان له لایه ن نه وانه وه وه ک ریه ریکی مه حه لی قبول کرابیت . له مه زیاتر کورده کان گله و گازنده یه کی زور جیدییان (له حکومه ت - وه رگپ) نییه و ده وله تیش ئیسنا خه ریکه کومه لیک هه نگاو هه لده گریت بو نه وه ی ناوچه کوردنشینه کان له رووی ئابوورییه وه پیش بخات و کورده کان زیاتر به ره و ژیا نی نیشتمانی ئیران رابکیشیت .

پیناچیت کورده کانی ئیران گیروگرفته جیدی بو ده وله تی ئیران دروست بکه ن مه گه ر نه و کاته که کورده کانی عیراق ئوتونومیه کی گه وره به ده ست به یئن یا USSR هه ولئ شیلگیرانه بدات بو هاندانی بزوتنه وه یه کی جیا ییخوازانه له نئو

کورد هکان که به هه رحال نه گه ری روودانی نه م دوو پیشهاته له ئیستادا دووره . له وانه یه بشیوی عه شیره تی له شوینه کانی دیکه ی ئیراندا روو بدات به لام کونترولکردن و گۆشه گیرکردنیا ناسانه و له راده بهر زهحمه ته بۆ گروپه عه شیره تیه پهخش و بالوهکان که کرده وه یه کی هاوئا ههنگ دژی رژیم ئیران نهجام بدهن . هه رچه ند که به دلنیا ییه وه میسر و عیراق کۆمه لیک پیلان و فیتنه له ناو عه ره به کانی خوزستاندا ده نیته وه به لام عه ره به کانی خوزستان بئ چهکن، هه ژاری به سه ریاندا زال بووه و خوینساردن، که وابوو له ئیستادا هیچ هه ره شه یه ک دروست ناکه ن بۆ ده وله تی ئیران .

(۱۹۶۴ - ۱۹۶۸ ، به رگی XXII ، لاپه ره ی ۲۲۴ - ۳۲۱)

۱۷۸- نامه ی بالۆیزی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له ئیران (به ریز مایی) بۆ جیگری وه زیری دهره وه بۆ کاروباری رۆژه لاتی نزیک و باشووری ئاسیا (به ریز هاری) تاران، ۲۲ ی تشرینی یه که می ۱۹۶۶

نهینی

به ریز (رای) ی نازیز:

نه م پاراگرافانه ی خواره وه هه لسه نگاندنی بالۆیزخانه یه له بارودۆخی ئاسایشی ناوۆی ئیران که به گویره ی رینۆینییه کانی IRG - NEA (نه یرگرامی ۱۱ - A ی وه زاره تی دهره وه له به رواری ۲۱ ی ته مون) ئاماده کراوه . شایانی ئاماژه پیکردنه که له مانگی تشرینی یه که می رابردوو - که ئیمه دوایی راپۆرتی فهرمی خۆمان دهرباره ی بارودۆخی دژه راپه پین له ئیران ته سلیم به ئیوه کردووه (۲۸۱ - A ، 20 ی تشرینی یه که می ۱۹۶۵) - تا ئیستا بارودۆخه که ئالوگۆرپکی نه وتۆی به سه ردا نه هاتووه .

به هه رحال جموجۆله کان بۆ چاره سه رکردنی راپه پینی کورد له عیراق له نه مسال و دهرکه وتنی کۆمه لیک هیما و نیشانه - دهرباره ی نه وه که ژماره یه کی رۆژه رۆژ زیاتر له تکنیسیه نه کانی سوڤیه ت کاروباری ئاسایش له ئیران نهجام ده دن و چاودیری

کاریگر ده کهن به سهر بارودوخه که دا - نیشان دعات که پیده چیت کومه لیک
گیروگرفتی دريژخایه ن دروست بیت. هه روه ها به ره وپیشچوونیکي نه ریتی به دی
ده کریت بۆ به فهرمیناسینی به کینه کانی دژه راپه پینی سوپای ئیران (CIC) که تا
ئیتا وهک کاریگرترین هیزی دژه راپه پین له ده ولته تی ئیران له قه لاه ده دریت که
به هه رحال پتویستی به لیکدانه وهی ورد و به رده وام هه یه .

به هه رحال کومه لیک هیمما و ئاماره هه یه ده رباره ی زیاده بوونی چالاکی کورده کانی
ئیران. چاره سه ربوونی راپه پینی کورد له عیراق له سهر بنه مای وتووێژ له مانگی
حوزهیرانی رابردوو، به گشتی له لایه ن کورده کانی ئیرانه وه پیشوازییه کی باشی
لیکراوه. به هه رحال کوتاییه پتهاتی ناکوکیه کانی (کورده کانی عیراق و حکومه تی
عیراق - وه رگێر) گروتینی ناسیونالیستی شاروه له ناو ئه م گروپه که مینه یه (مه به ستی
کورد ه کانی ئیرانه - وه رگێر) که ره موگۆپتر ده کات چونکه چاره پوان ده کریت
کورده کانی عیراق کومه لیک قازانچ و سوودی تاییه ت له قبولکردنی ناگره ست به
ده سته پین.

ئه م به ریانه به باشتترین شیوه له وشته دا رهنگ دعاته وه که سه رچاره کانی
بالوێزخانه وهک "زیاده بوونی گشتی چالاکی سیاسی"، به تاییه ت له نیو گروپه
کورده کان له ناوچه ی مه اباد وه سفیان کردوو. وادیاره ده ولته تی ئیران به وریاییه وه
چاودیری ده کات به سهر ئه م بارودوخه ناسه قامگیره دا و ده یه ویت بزوتنه وه ی
به رخودانی نیشتمانی (NRM) زیندوو بکاته وه. به هه رحال تا ئیتا ئیمه هیچ
نیشانه یه کمان نه بینیه که سیاسه تی ده ولته تی ئیران به نیسه بت کورده کان
ئالوگۆرپکی نه وتوی به سهر دا هاتبیت.

هه رچه ند هه ندی له ریه رانی عیراق به رده وام به پیچه وانیه ی ئیمه بیر ده که نه وه،
به لام ده ولته تی ئیران ده ستی له یارمه تی سه ربازی به کورده کانی عیراق کیشاوه و
سنووری عیراق و ئیرانی له ناوچه کوردنشین داخستوو. ئیتا - هه رچه ند که وهک
رابردوو قاچاقچیتی و چه ته گه ری روو دعات - به لام کوردستانی ئیران ئارامه .

نیمه له سه ر نه و باوه پنه ن که له داهاتوویه کی نزدیکدا جوړه چالاکیه کی سیاسی له نیو کورده کانی ئیراندا په ره بسیتیت که بتوانی کاریگریه کی زور توند له سه ر کوردستانی ئیران دابنیت، و ریکخواوه ئاسایشیه ناوهنده ییه کانی ئیران به ته وای ده توانن هه موو بارودوخیک له داهاتوودا کونترول بکه ن. هاوکات له گه ل نه وه ی هیزه کانی ئاسایشی ئیران وادیاره ده توانن هه ر چه شنه چالاکیه کی سیاسی له داهاتوودا له کوردستان کونترول بکه ن، به لام له شوینه کانی دیکه ی ئیران کومه لیک گیروگرفتیا ن هه یه .

له ئیستادا، گه وره ترین کیشیه ی ئاسایشی ئیران، کیشیه یه کی دريژخایه نه . هیزه کانی ئاسایشی ئیران روونه که ناتوانن زیادبوونی ژماره ی تکنیسیه نه کانی سؤقیه ت له ئیران بڅه نه ژیر چاودیتری توند. ژماره ی تکنیسیه نه کانی سؤقیه ت له ئیران که له به شی (پیشه سازی) تاواندنه وه ی ئیستیل، بوری و پروژه کانی دیکه دا کار ده که ن، نزیکه ی ۶۰۰ که سه که له وانه یه ژماره یان زیاتر بیت. به هه رحال ئیرانیه کان کومه لیک هه نگاوی ئیداریان هه لگرتووه بو نه وه ی باشترو زورتر جموجول کانی کاربه ده ستانی سؤقیه ت له بنکه که م و زور هه میشه ییه کانیا ن له ئیران کونترول بکه ن.

هه روه ها بالويزخانه ی (نه مرکا) بیستوویه تی که کومه لیک به لگه نامه ده رباره ی چالاکیه گوماناوویه کانی سؤقیه تیه کان له سه ر میزی شا کو بووه ته وه . به باوه پی نیمه، هیزه کانی ئاسایشی ئیران به تاییه ت په یوه ندیه کانی نیوان تکنیسیه نه کانی سؤقیه ت و کومونیسته کانی ئیرانیا ن (نه گه ر په یوه ندیه ک له ئارادا بیت) به وریاییه وه خستووه ته ژیر چاودیتری.

له گه ل ریژمدا

ئارمین

ه- کوردستانی تورکیا و ئیران له نه جیندای کۆنگریسی ولاته
یه کگرتووه کانی نه مریکادا

کورد هکان: رۆله هه تیوه کانی جیهان

۲۹ ی تشرینی دووه می ۱۹۷۹- نهنجوومه نی نوینه ران

به پیز " داسشیل " :

به پیز سه رۆکی نهنجوومه نی نوینه ران ، له چوارچیه ی قهیرانی هه نووکه ی ئیران که دیپلوماته کانی نه مریکا به بارمه ته گیراون ، به بیروبوچوونی من نه وه گرینگه که بزانی هه موو خه لکی ئیران له گه ل بیروبوچوونه ژه هراوییه دژه نه مریکاییه کانی " نایه توولا خومه نی " دا نین ، به تاییه ته که مینه ی کورد له باکووری رۆژئاوی ئیران . له راستیدا هه ر ئیستا کورده کان شه پی مان و نه مان ده که ن له گه ل " خومه نی " و گروپه خوینمه ژه تووندناژوکانی . کورده کان له سالانی رابردو دا لایه نگری نه مریکا بوون و هه رچه ند سۆز و هه ستیان به هۆی کۆتایی پیه اتنی یارمه تی نه مریکا به خه با ته که یان بۆ ئۆتۆنۆمی کوردستان له چه ند سالی رابردو دا که م بووه ته وه ، به لام هیشتا کورد وه ک هیزکی گرینگ له ئیراندا ماوه ته وه . ئیستا کاتی نه وه هاتوه هه له و رهفتاره نادا په روه رانه کانی رابردو مان سه رپاست بکهینه وه و لاپه ره یه کی نوێ له گه ل کورد له ئیران بکهینه وه .

کورد که گه لیک ی زۆر چاره په شه ، پتر له یه ک سه ده یه بۆ کوردستانیکی خاوه ن ئۆتۆنۆمی خه بات ده کات و به درێژایی چه ند سه ده تووشی داگیرکاری و سه رکوت بووه ته وه : سه ره تا له سه ر دهستی یۆنانییه کان ، پاشان له سه ر دهستی مه غۆله کان و تورکه کان و به ریتانییه کان .

باشترین راپۆرت سه باره ته به میژووی تاریکی شه م دوا ییانه ی کورد ، وتاریکه که ۱۶ ی نه یلوول له رۆژنامه ی " واشنگتۆن ستار " له لایه ن " ئیسمیت هیمپستۆن " بلۆ بۆ ته وه که رۆژنامه نووسیکی دانیشتووی واشنگتۆنه که هاوینی ۱۹۷۴ له گه ل پێشمه رگه کانی مه لا مسته فا بارزانی له عێراقدا بووه . هاوکات بارزانی به هاری رابردو له واشنگتۆن کۆچی دوا یی کرد . به داخه وه رێبه رایه تی بارزانی و هه لۆیسته لایه نگرانه کانی به نیسه ته رۆژئاوا له کیسمان چوو .

رهوشی خراپی کورد ژینۆسایدمان وه بیر دینیتته وه

٦ی کانوونی یه که می ١٩٨٢ - نهجوومه نی پیران

به پیز "پرۆکزماییز":

به پیز سه روکی نهجوومه ن، له ٢٤ی تشرینی یه که می ١٩٨٢ رۆژنامه ی "نیۆیۆرک تایمز" نامه یه کی بلآو کرده وه که بۆ سه رنوو سه ری رۆژنامه که نیردرا بوو و باسی رهوشی خراپی کوردی ده کرد. ئەم نامه یه له وه لآمی ئەو شرۆفه یه نووسرا بوو که "وینسینت کانبی" له ٦ی تشرینی یه که می ١٩٨٢ سه باره ت به فیلمی "یوول" بلآوی کردبو وه . فیلمی سینه مایی "یوول" به سه رهاتی جوانیکی کوردی ده گنپایه وه که ئیزنی پیدرابوو بۆ چه ند رۆژیک له به ندیخانه وه بگه ریتته وه مآل و بینیبووی گونده که یان به دهستی هیزه تورکه دژه کورده کان خاپوور کراوه . نووسه ری نامه که "ویرا بیۆدین سه یدپوور" ستایشی ده رهینه ری فیلمه که ، "یلماز گونای" کردبوو هه م به بۆنه ی ئەوه ی که بارودۆخی کولتووری کوردی له گه ل رۆژئاوا به راورد کردبوو و هه م به بۆنه ی ئەوه ی ئامرازه کانی سه رکوتی له تورکیای ئەمڕۆدا نیشاندابوو . له نامه که دا نووسه ره ره وه ها هه وه لآه کانی ده وه لآه تی تورکیای نیشان دابوو بۆ له ناویردنی ناسنامه ی کورد و ده یگوت تورکه کان ٨تا ١٠ میلیۆن کورد له ولآته که یان به فه رمی ناناسن . نووسه ره ره وه ها ئاماژه ی به راپۆرتیکی ریکخراوی لیبووردنی نۆونه ته وه یی کردبوو که به گویره ی ئەوه کۆمه لناسی تورک، ئیسماعیل بیشکچی به ماوه ی ١٠ سال خراوه ته به ندیخانه به تاوانی ئەوه ی وتوویه تی کورد گروپیکی ئەتینکی جیاوازه . هه ره وه ها نووسه ره ئاماژه ی به وه کردبوو که تورکیا ته نها ولآتیک نییه که کورد سه رکوت ده کات. راسته تورکیا شوینیکی ترسناکه بۆ کورد به لآم ئیران و سووریا و عیراقیش به هه مان ئەندازه ترسناکن و ته نانه ت له ده ره وه ش گه لی له کورده کان بیده نگن به هۆی ئەوه ی له تۆله سه ندنه وه ی ئەم ده وه لآه تانه له بنه مآله کانیا ن له ناوخۆی ولآت ده ترسن .

به پریز سه روکی نهنجوومه، نه نامیه نه وه مان وه بیر دههینته وه که نازار و نه زیه تی ترسناکی نه تنیکی له سه رانسهری جیهاندا رووده دات . به داخه وه نه وه شمان وه بیر دههینته وه که بواری ژینۆساید هیشتا له جیهانی نه مپۆدا هیه و هه رچند که نه مریکاییه کان له م سه رکووتانه بیزارن به لام گه له که مان هه رچی له ده ست هاتوو نه یکردوو به کو تای پیته نانی نه م کرده وه دزیوه .

به پریز جه نابی سه روکی نهنجوومه، له سالی ۱۹۶۷ وه من به رده وام داوام له نهنجوومه نی پیران کردوو کۆنوانسیۆنی سزادان و پیشگیری له ژینۆساید په سهند بکات . له کاتی کدا که نه م گه لاله یه له نهنجوومه نی پیران دا ماوه ته وه ، زیاتر له ۸۰ ولات نه م کۆنوانسیۆنه یان په سهند کردوو . به که مته رخه می له په سهند کردنی نه م کۆنوانسیۆنه ولاته یه کگرتوو هکانی نه مریکا ناتواتی هه لبسیت به جیه جی کردنی نه رکی نیونه ته وه یی خوی وه ک ریه ریک له بواری مافی مرفۆدا . له روانگهی مافی مرفۆقه وه ، گرینگی نازاردانی گروپه ره گزی ، ئایینی و نه تنیکییه کان له مافی ژیان که متر نییه .

له کاتی کدا ولاته یه کگرتوو هکانی نه مریکا خوی له په سهند کردنی نه م په یمان نامه یه ده بویری ، هه زاران کهس له گه ل هه ره شه ی له ناو چوون رووبه پوون . ئیمه ناتوانین له مه زیاتر چاوه پوان بین . داوا له نهنجوومه نی پیران ده که م هه ر ئیستا ده ست به کار بیت .

ئیش و نازاری ئاواره کورده کان له تورکیا

۲۸ ی حوزه ییرانی ۱۹۹۰ - نهنجوومه نی نوینه ران

به پریز "جان ئیدوارد پۆرتیر":

ئیش و ژانی ئاواره کورده کان له تورکیا هه روا به رده وامه . نه وه دوو ساله ۷۰ هه زار کورد له ترسی چه که کیمیاییه کانی سه دام حوسه ین هه له اتوون و به داخه وه رهفتاری تورکیاش له گه لیان له رهفتاری عیراق زۆر باشتتر نییه . راپۆرت هه والیه کان نیشان

ده دهن که که مپی ئاواره کورده کان له بارودوختیکی خراب دایه ، پیداوپیستیه سهره کییه کان دابین ناکریت ، هلی کار کردن بۆ کورده کان نییه ، گوشه گیر کراون و به هوی نه وهی که کار به دهستانی تورکیا مافی په نابهریان نه داوه به کورده کان ، له بارودوختیکی زور ناله باردا ده ژین .

هه وه نیونه ته وه ییه کان بۆ دروست کردنی خانوو بۆ ئاواره کان له لایه ن تورکیا وه رت کراوه ته وه . وادیاره سه رۆک "ئوزال" ده یه ویت کورده کان بگه پینه وه بۆ عیراق . نه گهر شتیکی وا روو بدات بی گومان له گه ل ئازار و نه زیه تی زۆرتر رووبه پوو ده بنه وه

ئاواره کان له تورکیا ده بی ده ستیان بگات به ریکخواه نیونه ته وه ییه کانی ئاواره کان و به شیوازی گونجاو بیاریزیین . هه روه ها ئیمه ده بیته پیداکری بکه یه ن له سه ر نه وهی که عیراق ، ئیران و تورکیا به ته واوی ریز له مافی هاوولاتییه کورده کانیا ن بگرن .

تراژیدیایی مافی مروف : رهفتاری تورکیا له گه ل کورده کان

۳۰ ی ئاداری ۱۹۹۲ – نهنجومه نی نوینه ران

به پریز "برومفیلد" نوینه ری نه یاله تی میشیگان:

جه نابی سه رۆک ، جیهان به هوی رهفتاری دپدانه ی سه دام حوسه یه ن له گه ل که مینه ی کورد له باکووری عیراق هه ژا . ئیستاش جیهان راستیه کانی پیشهاتیکی ته نانه ت هه ژینتر ده بیته که نه ویش سه رکوتی دپدانه ی کورده کانه به ده ستی تورکیا که (نه ندای) ناتویه و هاوپه یمانی نزیکي ولاته یه کگرتووه کانه له ناتودا .

له ماوه ی چه ند هه فته ی رابردودا ، هیزه کانی ئاسایشی تورکیا هیزیکی به رفراوانیا ن به کاره یناوه بۆ سه رکوتکردنی گریرا کورده جیا ییخوازه کان . له داوین شه ر له گه ل کورده کان ، یه کینه کانی سوپای تورکیا که لکیان له پیداوپیسته سه ربازییه کانی ئالمانیا وه رگرتووه . ده ولته ی ئالمانیا که لکوه رگرتنی ده ولته ی تورکیا له پیداوپیسته سه ربازییه کانی نه م ولاته ی دژ به کومه لگای کورد به توندی شه رمه زار کردووه و داوای

له کومه لگای ئوروپا کردووه پیشیلکردنی مافی مروفی که مینه ی کورد به دهستی تورکیا پروتستو بکات.

ئالمانیا به و شهرت و مه رجه سازوبه رگی سهربازی داوه به تورکیا که ته نها بو ئامانجی به رگری له ناتو که لک له م سازوبه رگه وه ریگری و ئیستا ناردنی چه ک بو تورکیای هه لواسیوه تا لیپرسیینه وه و لیگولینه وه له م رووداوه بگری. حیزبکی ناده سه لاتدار له ئالمانیا به ناوی "حیزبی دیموکراته ئازاده کان" داوای له کومه لگای ئه وروپا کردووه که داواکاری تورکیا بو به نه ندامبوون له و ریخراوه یه رت بکاته وه .

پارتی کریکارانی کوردستان (PKK) له سالی ۱۹۸۴ - هوه بو دامه زاندنی ده ولته ی سهر به خو له تورکیا هه ول ده دات و تا ئیستا پتر له ۲۴۰۰ که س له ئاکامی شه ر له نیوان هیزه کانی ئاسایشی تورکیا و کورده جیا ییخوازه کان کوژاون .

هه رچه ند که ده ولته ی تورکیا کومه لیک کیشه ی ئه منی هه یه که ده بی چاره سه ری بکات، به لام هیزه کانی سهره پۆیی ده که ن و گه لی له سهربازه تورکه کان و یه کینه کانی پولیس ده ستیان داوه به کوشتنی نایاسایی، ئه شکه نجه و پیشیلکردنی مافی مروف . هه رچه ند که سه روک وه زیرانی نو یی تورکیا، "سولیمان دمیرل" به لینی داوه ئه و ره فتاره هه لانه قه ره بوو بکاته وه که له گه ل که مینه ی کورد کراوه، به لام وادیاره ئه ویش له باتی ئه وه ی بو دوزینه وه ی ریگا چاره یه کی ئاشتیخوازانه بو ئه م پیکدادانه درێخایه نه، له گه ل کورده کان و توویژ بکات بریاری داوه ئۆپه راسیونه سهربازییه کانی دژی کورده کان زیاد بکات

من به تایبه ت له وه زیم که تورکیا جاریکی دیکه بو سه رکوتکردنی هاوولاتیانی خو ی له و سازوبه رگه سهربازییه که لک وه رده گریته که له پیناو ئامانجه کانی ناتودا پییدراوه . ئه م کرده وه یه، بریاری ناخو شی تورکیام وه بیرده هیئتیه وه بو که لکوه رگرتن له چه که کانی ولاته یه کگرتووه کانی ئه مریکا بو داگیرکردنی تراژیدیکی قوبرس له سالی ۱۹۷۴ ، ئه و داگیرکارییه که تا ئه مۆ به رده وامه .

۷ ي نيساني ۱۹۹۲ - نههجووه نى پيران سياسه ته كاني توركييا بهه رامبه ر به هاوولاتيه كورده كاني

بهه پيز ديكونسيني:

جه نابی سه رۆك، من نهه مپۆ دهه مه ویت نيگه رانی خۆم دهه ريبېم دهه رياره ي بارودوخى باشوورى رۆژه لاتی توركييا كه له م هه فتانه ي دواييدا گه يشتووه ته ئاستى شه پى ناوخۆ. سه رۆك وهه زيرانى نهه م دواييه هه لېژېردراوى توركييا، "سوله يمان دميرل" وتوويه تى كه چاره سهه ركردنى بارودوخى كورد، ئامانجى سهه ركه ي دهه وله ته كه يه تى. "دميرل" له كاتى سهه ردانه گشتيه كه ي بۆ ناوچه ي كوردنشين له سالى رابردوو ئامازه ي بهه هاوولاتيانى كوردى توركييا كرد و بهه لىنى دا ئۆتۆنوميه كى كوولتورى فراوانتر و پيشكه وتنى زۆرتى ئابوورىان پييدات. دهه وله تى بهه پيز "دميرل" كهه ندوكۆسپه كاني سهه ر بلابوونه وه ي چاپه مه نيه كوردبیهه كان و كهه لكوه رگرتن له زمانى كوردى لابردوه و هيوای دهه رپړوه كه زيادبوونى ئۆتۆنومى كوولتورى بېيته هوى كهه مبوونه وه ي پشتيوانى له PKK كه هه ول دهه دات بۆ دروستكردنى دهه وله تى سهه ربه خۆ.

بهه داخه وه هه وله كاني "دميرل" بۆ ئارامكردنى بارودوخى كورد، نهه بووه ته هوى كهه مبوونه وه ي ئالۆزيهه كان و له باتى نهه وه شه پۆلى ناڤه زايه تيهه كى بهه رفران له باشوورى رۆژه لاتی توركييا تهه قيوه ته وه و ئاستى توندوتيزيهه كاني نيوان هيزه كاني ئاسايش و هيزه كاني PKK بهه رز بووه ته وه و بووه ته هوى كوژرانی خه لكى بى گوناح كه نهه مه ش شتيكى قبوولنه كراوه.

نهه م دواييانه ۱۴ نوينه رى كورد بۆ پړۆتستۆكردنى سياسه تى دهه وله ت بهه رامبه ر بهه هاوولاتيه كورده كان، له ئيتلافى دهه سه لاتدار له پارلمانى توركييا كشاونه ته وه. دهه وله تى نوڤى توركييا و بهه رنامه بهه رفرانوه چاكسازه ديموكراتيهه كاني ئيستاهه هوى ئالۆزى و شله ژاوى بارودوخه كه له باشوورى رۆژه لاتی توركييا كهه وتووه ناو مه ترسى. هيزه سهه ربازيهه كاني توركييا بۆ باكوورى عيراق (كه ئامانجى بنكه كاني PKK يه) لهه راستيدا بووه ته هوى كوژرانی خه لكى مه ده نى كه هه چ پشتيوانيهه كيان له PKK

نه کردووه . کرده وه کانی هیزه کانی ئاسایش دژی PKK بی ده ستپاریزان بووه و زیاتر دانیش توانی کوردی هانداوه و سه راسه ری ناوچه ی ناسه قامگیرتر کردووه . هاوپه یمانی تورکیا له ناتو و اتا ئالمانیا ئه م دوا ییانه ناردنی چه ک بو تورکیای هه لواسیوه ، له بهر ئه وه ی تورکیا ئه م چه کانه ی بو هیرش دژی کورده کان به کاره یئاوه . ئالمانیا رایگه یاندووه ده یه ویت مه سه له ی کورد له کونفرانسی ئاسایش و هاوکاری له هیلیسینکی بخاته پوو .

جه نابی سه روکی ئه نجوومه ن ، له قازانجی هه موو لایه نه کاندایه که ده و له تی تورکیا له کاتی به ره نگاربوونه وه له گه ل PKK به ته وای ده ست بیاریزیت . له کاتی کدا که تورکیا و له راستیدا هه موو ده و له ته کان مافی پاراستنی ئاسایشی هاوولاتیان و یه کپارچه یی خاکه که یان هه یه ، به لام تورکیا له به رامبه ر ئه وه ده روه سه که مافی هاوولاتیانی خۆی بیاریزی . به داخه وه هه ر کاتی که هیرشه کانی PKK زیاد ده بیته ، به هۆی کرده وه توندوتیژه کانی هیزه کانی ئاسایشی تورکیا ، مافی مروقی خه لکی مه ده نی باشووری رۆژه لاتی تورکیا زیاتر پیشیل ده کریت . ئه م کرده وانه به تایبته جیگای داخه ، چونکه له کاتی کدا ئه نجام ده دریت که به ربه رایه تی سه روک "دمیرل" ، ده و له تی تورکیا کۆمه لی هه نگاوی گرنگی هه لگرتووه بو باشتکردنی مافی مه ده نی و مروقی هاوولاتیانی .

ئه م ره وته ده بی به رده وام بی و چاکسازی ده بی به توندی له هه موو ئاسته کانی ده و له ت به رده وام بیته . ده و له تی تورکیا ده بی به خیرایی و گپوتینی زۆرتیره وه ، مافی مه ده نی و مروقی هاوولاتییه کانی بیاریزی و ئه وه مسوگه ر بکات که هیزه کانی ئاسایشی تورکیا به گویره ی ره وتی جیکه وتووی دیموکراسی و نیونه ته وه یی ره فتار بکه ن . توندوتیژی ته نها توندوتیژی ده هیئت و پشتیوانی له PKK زیاتر ده بیته ، ئه گه ر سه روک "دمیرل" هه نگاوی شیلگیرانه هه لنه گریت بو پاراستنی مافه کانی سه رجه م هاوولاتیانی تورکیا .

حه واندنه وهی کورده کان له باکووری عیراق

۱۲ی حوزه ییرانی ۱۹۹۲- نه جوومه نی پیران

به پیز " رهید " :

جه نابی سه روک دوینی نه جوومه نی پیران ره زامه ندی ده رپی له گه ل بریارنامه ی ۲۹۹ی کونگریس که له لایه ن نوینه ری کونگریس ، " جه یمز بیلبره ی " یه وه خرابوه روو . نه م بریارنامه یه داوا له تورکیا ده کات ریکه وتتنامه ی خوی له گه ل نه مریکا پاش حوزه ییرانی ۱۹۹۲ دریز بکاته وه بو نه وه ی بنکه سه ربازییه کانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا له باشووری تورکیا و بنکه کانی نه ته وه یه کگرتووه کان له عیراق بمیننه وه . هه روه ها بریارنامه که ده لیت : " ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا و نه ته وه یه کگرتووه کان ده بی نۆر گرگی بدن به وه ی قه ناعت به عیراق به یین گه مارو ئابوورییه کانی سه ر باکووری عیراق لابیات و هه روه ها ده لیت ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا ده بی پشتیوانی له یه کپارچه یی خاکی هه موو ولاتانی ناوچه بکات " .

ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا کورده کانی هاندا راپه یین بکه ن و پاشان له به رامبه ر کۆمه لکوژی سه دام به ته نیا هیشتنییه وه و میلیونه ها کورد — نۆرت رن و مندال — ناچار بوون له ترسی هه ره شه کانی سوپای عیراق له زیدی خویان ئاواره بن . نه م ئاوارانه ئیش و ئازاری نۆریان بینی، برسیتی نۆریان کیشا .

سه دام کورده کانی کیمیا باران کردوه و هه موو گونده کانی خاپوور کردوه . نه گه ر ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا و نه ته وه یه کگرتووه کان له ناوچه بچه دهره وه ده بی چاوه پوانی کۆمه لکوژی ته وای کورده کان بین .

له ریگای نه ته وه یه کگرتووه کان و " شالوی دابینکردنی ئاسایش " وه ، ئیمه توانیومانه پیش له هیرشی گورگه کانی سه دام بگرین به لام کات کوتایی پیدیت ، به م زوانه کات کوتایی پیدیت و ده بی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا ده ست به کار بیت . نه مه داواکاری مادی نییه یان داواکاری بو ده ستیوه ردانی سه ربازی نییه ، به لکوو داواکاری بو ریبه رایه تی کردنه .

نه م دوايانه کورده کان ئاوات و ئاره زوی خویان بۆ دیمۆکراسی له رڼگای به پوه بردنی هه لېژاردنیکي ئازاد و سالم و به دور له توندوتیژی ده رپړی. ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا ده بی به لینه کانی خوی به نیسبه ت نه م خه لکه ئازادیخوازه جیبه جی بکات ، هه ریویه په سه ند کردنی بریارنامه ی ۲۹۹ ی دوینئ زۆر گرنگه . من ستایشی هه وله کانی به ریز "بیلبره ی" ده کم بۆ وه بیرهیانه وه ی به لینه کانی ده وله تی نه مریکا و ناردنی په یامیک بۆ خه لکی هه ژاری کورد . نه م که مترین کاریکه که ئیمه ده توانین بۆ کورده کان بیکه ی .

بارودۆخی مافی مرۆف له تورکیا

۶ ی گولانی ۱۹۹۲ - نه نجوومه نی نوینه ران

به ریز هاملتۆن، نوینه ری نه یاله تی ئیندیانا:

جه نابی سه رۆک، من ده مه ویت جاریکی دیکه سه رنجی هاوکارانم به ره ولای دوايین زنجیره ی ئالوگۆپی نامه له نتيوان ولاته به کگرتووه کان و کاربه ده ستانی تورکیا ده رباره ی بارودۆخی مافی مرۆف له تورکیا رابکیشم. من له م په یوه ندییدا نامه به کمه له گه ل "نوزه ت خاند میر"، بالۆیزی تورکیا له ولاته به کگرتووه کان ئالوگۆپ کردوه . له کاتیکدا که ئیستا چه ند مانگ به سه ر ئالوگۆپرکردنی نامه له گه ل بالۆیزی تورکیا له ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا، نوزه ت خاند میر تیپه ر بووه، به لام به بۆچوونی من، بیروبۆچوونه کانی نه م بالۆیزه هیشتا بۆ نه دامانی نه نجوومه نی نوینه ران سه رنجراکیشه .

نیگه رانی ئیمه به نیسبه ت بارودۆخی مافی مرۆف له تورکیا له مانگی کانونی به کمه وه نه په ویوه ته وه و له م مانگانه ی دوايیدا کۆمه لیک توندوتیژی له نتيوان هیزه کانی تورکیا و خه لکی باشووری رۆژه لاتی تورکیا رووی داوه . ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا به رده وام هیزی سه ربازی خوی له م ناوچه به وه ک به شیک له "شالوی دایینکردنی هه سانه وه" ده هیلتیه وه . به م هویه و کۆمه لیک هۆکاری دیکه،

به بۆچوونی من ئیمه به پرسیاریتی تایبه تمان ههیه که تورکیا بارودۆخی مافی مروف له م ناوچهیه و ناوچه کانی دیکه باشتربکات. له بهرواری ۱۵ ی تشرینی یه که می ۱۹۹۱ ، بالۆیزی تورکیا له ولاته یه کگرتووه کان نامه یه کی بۆ من له م په یوه ندییدا نووسیوه، منیش له بهرواری ۲۸ ی تشرینی یه که می ۱۹۹۱ له نامه یه کدا وه لām داوه ته وه که ئه مه دهقی نامه کی منه:

کۆنگرێسی ولاته یه کگرتووه کان

واشنگتۆن، دی سی، ۲۸ ی تشرینی یه که می ۱۹۹۱

به پێژ نوزههت خاند میر

بالۆیزی کۆماری تورکیا، واشنگتۆن، دی سی

به پێژ جه نابی بالۆیز: سیاسی نامه کی ئیوه له بهرواری ۱۵ ی تشرینی یه که می ۱۹۹۱ ده که م که له وه لām بیرو بۆچوونه کانی من له ۷ ی تشرینی یه که می ۱۹۹۱ ده باره ی بارودۆخی مافی مروف له تورکیا نووسیوتانه. من سیاسی ئیوه ده که م و خوشحالم که بۆچوونه کانی ئیوه م به نیسبته دیموکراسی و مافی مروف له تورکیا وه رگرت. نامه کی ئیوه خالی باشی زۆری تیدا بوو و من خوشحالم که ئاگاداری ئه وهنگاوه بووم که ئیوه ئاماژه تان پیکردوه. هه روه ها که ئیوه ئاماژه تان پیکردوه، تورکیا ته نها ولاتیکه له جیهانی ئیسلامیدا که ئازادی هه لبژاردن، ئازادی چاپه مه نی و سه روه ری یاسا تیدا ریشه ی داکووتاوه. تورکیا پیشکته و تنی گرنگی له باشتربکردنی دامه زراوه دیموکراتیه کان و ره فتاره کانی له ۴۰ سالی رابردودا به ده سته یناوه به لām گه لێ له خه لک دیموکراسی ئیوه به دیموکراسیه کی جوان و هه ندی جار به دیموکراسیه کی له رزۆک داده نین. من ئاگاداری ئه وه راستیه م که تورکیا هه ندی دراوسی ئی ناشیاوی ههیه و له گه ل کۆمه لێ کیشه ی تایبه تی له لایه ن گروپه تروریسته ناوخۆیه غهیره کورده کان و گروپه کورده جیا ییخوازه کان روبه پوویه که له به شی باشووری رۆژه لاتی تورکیا چالاکی ده که ن. له گه ل ئه مشدا من له و زانیاریانه نیگه رانم که به نیسبته پیشیلکردنی به رده وامی مافی مروف له تورکیا پیمگه یشتووه.

به تاییه ت ریگه م پتبدن چنډ نمونه یه ک له م پیشیلکاریانه که زور جیگای نیگه رانین
بخه مه پوو:

— سه ره پای نه و راستیه که تورکیا نیستا کونوانسیونی ئورویا و
نه ته وهیه کگرتووه کانی دژ به نه شکه نجه واژو کردووه، من ناگادارم که نزیکه ی ۹۵
به ندرکراوی سیاسی نه مرق له تورکیا له ژیر نه شکه نجه دان.

— یه کئ له میتوده هاو به شه کانی نه شکه نجه، شوکی کاره باییه که پیوستی به
که رهسته ی تاییه تی خوی هیه و روونه که که لکوه رگرتن له م که رهسته یه شتیکی
هه پهمه کی نییه له رهوتی لپرسینه وه دا.

— له سالی ۱۹۹۱ ژماره ی نه و که سانه ی که له به ندیخانه دا گیانیان له دهست داوه،
به شیوازیکی به رچاو زیاد بووه و ۱۲ به ندرکراوی سیاسی له کانونی دووه می ۱۹۹۱
هوه به شیوه یه کی گومانای گیانیان له دهست داوه.

— هه روه ها ژماره ی نه و که سانه زیاد بووه که له نه نجامی زیاده پویی هیزه کانی پولیس
گیانیان له دهست داوه. له حوزه ی رانی ۱۹۹۱ هوه ۱۹ کهس به هوی هیژشی مال به
مالی پولیس کوژراون و ۱۰ خو پیشانده ر له نه نجامی لیدان و ته قه ی بی
دهستپاریزانه ی هیزه کانی ئاسایشی تورکیا گیانیان له دهست داوه.

— که ندرکراوی سهر ئازادی راده رپین به رده وامه و جیبه جی کردنی نه م
دواییانه ی یاسایی به رفراوانی "دژه تیرور" بووه به هه نگاویک به ره وپاش له م
په یوه ندیه دا.

پیشیلکردنی مافی مرقی که مینه ی کورد به رده وامه، سه ره پای داواکاری گشتی
خه لک بو ئازادبوونی به کارهیتانی زمانی کوردی. به کارهیتانی زمانی کوردی له
ئیداره کان، له وانه له کاتی دیداری به ندرکراوه کان له گه ل بنه مال کانیان و راویژ و
گفتوگوی به ندرکراوه کان له گه ل پاریزه ره کانیان قه ده خه یه.

من ستایشی راگه یانندننامه گشتیه کانی ده ولته ی تورکیا ده که م ده رباره ی پیوستی
کو تاییپه اتن به نه شکه نجه له تورکیا و باشتکردنی بارودوخی مافی مرق، به لام
ده بی نه وهش پشتراست بکه مه وه که تا نه و شوینه که من ناگادارم تا نیستا هیچ

کرده وه یه کی یاسایی یا کرده وه یه کی دیکه دزی نه و که سانه نه نجام نه دراوه که به ندرکراوه کانیا نه شکه نجه کردووه . من هیچ زانیارییه که م له به رده ستدانییه که نشان بدات پولیس یا کارمه ندیکی به ندیخانه سزادراپیت، له سه رکارد درکراپیت یا لیپرسینه وهی له گه لدا کراپیت به وهی نه و پیشیلکاریانه که ئاماژه ی پیکرا . بو گه لی له نه داما نی کونگرتس زحمه ته درک به و ئه رک و به رپرسیاره تیانه بکه ن و داکوکی لیبکه ن که ئیوه له نامه که تاندا ئاماژه تان پیکردووه .

من سپاسی ئاوردانه وه که ی ئیوه ده که م و خوشحال ده بم بیروبوچوونه کانی دیکه ی ئیوه له په یوه ندی له گه ل و لامدانه وه به و نیگه رانیانه که ئاماژه م پیکردن، وه ریگرم . له گه ل ریزمدا

لی هامیلتون، سه روکی کومیسونی نه وروپا و روزه لاتى ناوه پاست

پاکتاوی ره گه زی ده وله تی تورکیا به رده وام پشتگوئی ده خریت
۱ ی تشرینی به که می ۱۹۹۲ - نه نجوومه نی نوینه ران

به ریز ماوریلیس:

جه نابی سه روک، ئیستا زۆریه ی سه رنجی جیهان له سه ره وه لی پاکتاوی ره گه زی له هه ندی له شوینه کانی کۆماری پیشووی یوگسلافیا چر بووه ته وه . وه ک کاردانه وه یه ک له به رامبه ر گه لی له راپورته کانی نه م کرده وه بی به زه بیانه، نه ته وه یه کگرتووکان گه ماروی نیونه ته وه یی خستوووه ته سه ر "سریستان" و "مونتینوگرۆ" و هیژکی ئاشتیاریزی ره وانه ی نه و شوینه کردووه و له ئاستی نیونه ته وه ییدا نه م کرده وانه ی به توندی شه رمه زار کراوه .

من خوشحالم که ولاته یه کگرتوووه کانی نه مریکا و کۆمه لگای نه وروپا وه ک پشتیوانانی به هیژی نه م جوړه گوشاره نیونه ته وه ییه، نه وه ند له ئاستی نیونه ته وه ییدا پشتیوانی له هه وله کانیا کراوه بو کۆتاییه تان به پاکتاوی ره گه زی له بالکان .

به هه رحال زۆر جیگای داخه که ئیداره ی بوش و گه لی له هاوپه یمانه کانمان، به رده وام

پاکتاوی ره گزی به دهستی ولاتیکي نزیکي یوگسلافیا وانا ولاتی تورکیا پشتگوئ دهخن. دهولته تی تورکیا هم پاکتاوی ره گزی به دژی که مینه ی نه رمنه ی، یونانی، قوبرس و کورد نه نجام ده دات. تورکیا له سالی ۱۹۱۵ پاکتاویکی ره گزی تا نه وپه پی خوی نه نجام دا که ژینوسایدی نه رمنه یه کانی لیکه و ته وه. هم کرده وه به خوی به ته نها. له گهل دانه نانی تورکیا به م به پرسیاره تیه. له رز به له شی مندا دینیت، کاتی که بیر له وه ده که مه وه که نیمه سالی رابردو به ک بیلین دولا یارمه تیمان به م "به ناو هاوپه یمانه" داوه. به لام مه سه له که لیره کۆتایی پیناییت. چندها ساله که دانیشتوانی یونانی تورکیا که له ژیر ده سه لاتی تورکیا ده ژین، بوونه به قوربانی سیاسه تی پاکتاوی ره گزی دهولته تی تورکیا. له سالی ۱۹۹۲ تورکه کان شاری "سمیرنا" ۳ یان سووتاند و دانیشتوو کانیان به کۆمه ل کوشت، هه روه ها کۆمه لیک به رنامه یان دژی یونانیه کان له نیستانبول و نیزمیر به ریکخستن کرد. ته نانه ت نه مپوش یونانیه کانی دانیشتوی تورکیا وه ک که مینه یه ک ده چه وسینرینه وه.

قوبرسیه کانیش نمونه یه کی سه ره کی دیکه ی گروپیکي نه تنیکین که به دهستی تورکیا بوونه ته قوربانی پاکتاوی ره گزی. له ماوه ی ۱۸ سالی رابردو، دهولته تی تورکیا هه موو رۆژیک چالاکانه قوبرسیه کانی له مال و زیدی خویان ده رکردوه، به هۆکاری سیاسی قوبرسیه کانی ده ستگیر کردوه و حاشا له چاره نووسی قوبرس و نه رمنه یه بی سه روشوینکراوه کان ده کات. دهولته تی تورکیا هه روه ها کار ده کات بو سه رنه که وتنی نه و وتووژانه که به پشتیوانی نه ته وه یه کگرتوووه کان دهستی پیکردوه به مه بهستی دۆزینه وه ی ریگا چاره یه کی ناشتیخوازانه بو هم قهیرانه. ده بی نامازه به سه روتاریکی رۆژنامه ی نیویورک تایمز بکه م ده رباره ی پاکتاوی ره گزی له قوبرس. هم سه روتاره باسی بارودۆخی داگیرکرانی دهولته تی خاوه ن سه روه ری قوبرس له ۱۹۷۴ به دهستی هیزه چه کداره کانی تورکیا ده کات.

هه روه ها زۆر جیگای داخه که ولاته یه کگرتوووه کان هاوکات له گهل نه وه ی به توندی دژی پاکتاوی ره گزی که مینه ی کورده به دهستی دهولته تی عیراق و به هیزی هه وایی

کورد ه کانی باکووری عیراق ده پارێزیت، به لām له هه مان کاتدا کرده وه سه ربازییه کانی تورکیا دژی هه مان نه وه که مینه کورده، هه م له تورکیا و هه م له سه ر سنووری باکووری عیراق پشتگوێ ده خات. ریکخراوی لیبوردنی نیونه ته وه یی به رده وام ده وله تی تورکیای شه رمه زار کردوه به هۆی نه شکهنجه و کرده وه نامرؤفانه کانی دیکه دژی که مینه ی کوردی خۆی. نه م سیاسه ته دوپویییه ی نه مریکا نابێ به رده وام بیت. ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا میلیونه ها دولار له گیرفانی باجده رانی نه مریکا خه رج ده کات بو پاراستنی گهلێک (کورده کان له عیراق) که له ولاتی تورکیا له ژێر هێرشێ روژانه ی ده وله تی تورکیای هاوپه یمانی نیمه دایه.

نیمه وه ک گهلێک، نابێ ریکا به وه بده ی که نه م ده ستریزیه به رده وام بیت. نیستا شه ری سارد کۆتایی پیهاتوه، کومونیزم و یه کیتی سوڤیه ت مردوون. تورکیا پیخۆش نه بوو له کاتی قه یران و شه ری که نداوی فارس یارمه تی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا و نه ته وه یه کگرتوه کان بدات. واقعینی سیاسی "نازینی نوی جیهانی" نیشان ده دات که تورکیا نه وه هاوپه یمانه نیستراتژیکه نییه که ئیداره ی بوش بانگه شه ی ده کات. مه سه له ی له وه خراپتر نه وه یه که تورکیا مه نشوری نه ته وه یه کگرتوه کان، په یماننامه ی ناتو، به شی مافی مرؤفی یاسای یارمه تی بیانی ۱۹۶۱، کونوانسیون مافی مرؤفی نه وروپا، کونوانسیون چواره می ژنیف، جارپنامه ی گه ردوونی مافی مرؤف و په یماننامه ی گارانته یکردنی ریککه وتنامه ی ۱۹۵۹-۱۹۶۰ی "له نده ن - زوریخ" پشیل ده کات و ریکخراوی لیبوردنی نیونه ته وه یی، لیکۆلینه وه ی سالی نه ی یانه ی نازادی، راپورتی ریکخراوی چاودی مافی مرؤف، راپورتی پرۆژه ی یاسای نازادی، ریکخراوی چاودی هلسینکی و گهلێ له ریکخراوه هه والگریه نیونه ته وه ییه کان، پشیلکارییه کانی مافی مرؤف به ده ستی ده وله تی تورکیایان به به لگه خستوه ته پوو. لیستی نه م پشیلکارییه کانه له کارنامه ی ده ستریزێ تاوانبارێکی نیونه ته وه یی ده چیت نه هاوپه یمانێکی نزیکێ سه رزه مینی نازادی (مه به سستی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکایه - وه رگیێ).

سه رۆک بوش ناتوانیت درێژه به پشتگوێ خستنی ئەم پیشیلکارییه بهردهوامانهی مافی مڕۆف بدات. پاکتاوی رهگهزی له بالکان چهنده ترسناکه، بههه مان ئەندازهش ههولە هاوشیوهکانی رژیمێ تورکیا و ئیمپراتۆری عوسمانی له سهدهی رابردوو بههه مان ئەندازه ترسناکه .

جهنابی سه رۆک، من داوا له ههموو هاوکارانم دهکهم بۆ مافی مڕۆف له سه راسه ری جیهان وه دهنگ بین و نه هیلن ئەم ریوشوینه دووقاته کوشندهیه بهردهوام بیت. ئیمه وهک ئەنجوومه نی نوینه ران ناتوانین ریگه بدهین و ریگهش به وه نادهین کارنامه ی دزیوی پر له پیشیلکاری، ئەشکه نجه، ژینوساید و پاکتاوی رهگهزی تورکیا بی وه لام بمینیتته وه .

نیستا کاتی نه وه یه نیمه و کومه لگای جیهانی سه رنج بدهین به پاکتاوی ره گزی
 کورده کان له تورکیا

۹ ی تشرینی یه که می ۱۹۹۲ - نهنجومه نی نوینه ران

به پیز رابیرت ماتسوی، نوینه ری نه یاله تی کالیفورنیا:

جه نابی سه روک، من نه مپو دمه ویت گه لاله یاسایه ک بخره پوو بو باسکردنی
 پاکتاوی ره گزی و پیشیلکردنی مافی مروف له تورکیا و قوبرس. ولاته
 یه کگرتووه کانی نه مریکا و کومه لگای جیهانی هوشداربیان داوه و گه مارویان
 سه پاندووه به سه ر یوگسلافیا به هوی پاکتاوی ره گزی له کوماری یوگسلافیای
 پیشوو. نیستا کاتی نه وه یه نیمه ش و کومه لگای جیهانی سه رنج بدهین به پاکتاوی
 ره گزی کورده کان له تورکیا و که مینه ی یونانی له قوبرس به دهستی تورکیا. ولاته
 یه کگرتووه کانی نه مریکا قه د تا نیستا کرده وه کانی تورکیای به توندی شهره زار
 نه کردووه، که وابوو هه موو یارمه تیه کی سه ربازی و ئابووری نیمه به تورکیا،
 ناراسته وخو پشتیوانیکردنه له کرده وه کانی پاکتاوی ره گزی کورده کان (که ۲۰%
 دانیشتیوانی تورکیا پیکده هینن) و یونانیه کانی قوبرس به دهستی تورکیا.

به داخه وه تورکیا به رده وام مافی مروفی نیونه ته وه یی به توندترین شیوه پیشیل
 کردووه و به شی ۱۱۶ و B 502 ی یاسای یارمه تی بیانی ۱۹۶۱ به ئاشکرا پیشیل
 دهکات. به وته ی سه رنووسه ری رۆژنامه ی "نیویورک تایمز" که له مانگی نیسانی
 نه مسال بلاو بووه ته وه: "کورده کانی تورکیا له گه ل پیشیلکردنی سیستماتیکی مافی
 مروف له وانه نه شکه نجه روبه پوو بوونه ته وه. کومه لگای نیونه ته وه یی له رووی
 نه خلاقیه وه به پرسیاره که داوا له ده ولته تی تورکیا بکات سه رکوتی دزیوی
 هاوولاتیانی کورد رابوه ستینیت، پیش نه وه ی نه م سه رکوته بیی به ژینوساید.

له قوبرس، تورکیا هیشتا ۳۵ هزار سه ربازی داگیرکه ری هیه و ۸۰ هزار که س
 موسته عمره چی به نایاسایی بردووه ته ناو قوبرس که نه مه ش پیشیلکردنی یاسای
 نیونه ته وه ییه. له کاتی کدا که نه ته وه یه کگرتووه کان پشتیوانی له وتووێژه کانی قوبرس

كردووه، نه م وتوويزانه له ناوه پاستي ناب تا ۲۶ ي نوكتوبري ۱۹۹۲ دواخرا و
 ئيستاش راوه ستاوه . توركييا و ره ئوف دهنگتاش، سه روكي به شي توركنشيني
 قوبرس، كه ندوكوسپي سه ره كي نه م وتوويزانن . به وتي سه رنوسه ري روظنامه ي
 "نيويورك تايمز" كه وتاره كي كه له ۵ ي نه يلوولي ۱۹۹۲ له ژير ناوي "پاكتاوي
 ره گه زي: شيوه ي قوبرس" بلابووته وه، ره ئوف دهنگتاش سه رجه م پيشنياره كاني بو
 دابه شكردي ده سالات و دادپه روه ري بو ئاواره كان ره ت كردووه ته وه . له وانه يه
 وتوويزه كان نه م مانگه ده ستيپيكاته وه به لام راستيه كي نه وه يه كه قوبرس هه روا
 دابه ش بووه له به رنه وه ي هيج كه س له راستيدا گوشار ناخاته سه ر توركييا تا هيزه
 داگيركه ره ناياساييه كان و كولونياليسته ناياساييه كاني خوي له قوبرس بباته
 ده ره وه .

ئيسا نه نداماني ئيتلافي سه وز و ۶۴ كه س له هاوكاره كانم گه لاله ياسايه كيان ناماده
 كردووه كه كومه ليك شهرت ومه رج داده نييت بو يارمه تي بياني ولاته يه كگرتووه كاني
 نه مريكا به توركييا . به بوچووني من پتيويسته كومه لي گه ماروي توندوتولتر بخريته
 سه ر توركييا، هه ر بويه من گه لاله ياسايه ك ده خمه پوو بو كه لكوه رنه گرتني توركييا
 له پشتيواني MFN . پشتيواني MFN هه لده واسيت هه تا كاتييك كه توركييا
 دريژه به پاكتاوه ره گه زيبه كي بدات له ريگاي پيشيلكردي به رفرواني مافي مروي
 كورده كان و كه مينه كاني ديكه و دريژه به داگيركردي ناياسايي قوبرس بدات و
 هاوكاري نه كات بو به ره وپيشچووني وتوويزه كاني قوبرس كه نه ته وه يه كگرتووه كان
 پشتيواني ليده كات . من داوا له هاوكارانم ده كم په يوه ست بن به من و نه نجوومه ني
 نوينه ران به سه روكايه تي خاتوون "داوني، پلوسي" بو پشتيوانيكردي له م گه لاله
 ياسايه گرنگه .

ئيسا كاتي نه وه يه كه ده ولته تي توركييا تيبيگه يه نين كه به لوعه ي يارمه تي نه مريكا
 به توركييا به ستراوه و گه ماروي ئابووري ده خريته سه ر توركييا نه گه ر هه نكاوي نه ريئي
 هه لنه گريت بو راوه ستاندي پاكتاوي ره گه زي و پيشيلكردي هه مه جوړه ي مافي
 مروي .

كارنامه ي پر له شهرمي مافي مرقى توركي

ه ي كانوونى دووه مى ۱۹۹۳ - نهنجوومه نى نوپنه ران

به پيز جان ئيدوارد پورتير، نوپنه رى ئه ياله تى ئيلينوي:

جه نايى سه روك، سه ره پاي هه وه زوره كاني توركي بۆ به كخستنى خوى له گه ل جيهانى رۆژئاوا، له وانه داواكارى بۆ به نه ندامبون له به كيتى ئورپا و وه رگرتنى ريزه ي به كجار نۆدى يارمه تى سه ربازى و ئابورى له ولاته به كگرتووه كاني نه مريكا، كارنامه ي مافي مرقى توركي پر له كه موكوپى. له سالى ۱۹۹۳ تاراده به كه به هوى رهفتارى ترسناكى توركي له گه ل خه لكه كه ي، رهفتارى خراب له گه ل كورده كان و دروستكردى كه ندوكۆسپ بۆ به كگرتنه وه ي دورگه ي بچووكى قوبرس، كۆنگرئسى نه مريكا هه موو يارمه تيه سه ربازيه كاني نه مريكاي به توركي لابرڊ. له ه ي كانوونى دووه مى ۱۹۹۳ وتاريك له ژير ناوى "نه و هاوارانه كه له توركي ده گه نه وه به كه" له لايه ن "جه ك هيله ي" و "مه ريه م ئيلاهى" له رۆژنامه ي "واشنگتون پۆست" دا بلۆ بووه ته وه كه به روونى شيوازه كاني پيشيلكردى مافي مرقى له توركي و سه رپيچيكردى سه روك وه زيرانى توركي، "سوله يمان دميرل" له وه لامدانه وه به م مه سه له بنه په رته تانه ي به شتوه به كى واتادار خستووه ته روو.

من په يوه ست ده بم به نووسه رانى نه م وتاره كه داوايان له توركي كردووه پابه ند بيت به ريوشوينه نيونه ته وه ييه كاني مافي مرقى و سه روك كۆمارى تازه هه ليزيردراوى نه مريكا واتا كلينتون بۆ سه روك وه زيرانى توركي، "دميرل" روونى بكاته وه كه دژى يارمه تى نه مريكايه به توركي هه تا كاتيک كه توركي كارنامه ي مافي مرقى خوى زۆر باشتر نه كات. من سه رنجى نه ندامانى نهنجوومه ن به ره ولاى نه م وتاره گرنگه راده كيشم و تكا له سه رجه م نه ندامانى نهنجوومه ن ده كه م كه دژى يارمه تى نه مريكا به توركي رابوه ستن هه تا نه و كاته كه توركي كارنامه ي پر له شهرمي مافي مرقى خوى به شيوازيكى به رچاو باش بكات.

سیاسه تی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا به نیسبه ت تورکیا و کیشی کورد

۱۰ شوباتی ۱۹۹۴ - نهجوومه نی نوینه ران

به ریز هامیلتون:

جه نابی سه رۆک، من دهمه ویت سه رنجی هاوکارانم به ره ولای ئالوگۆپی نامه له گه ل
وه زاره تی دهره وه دهریاره ی سیاسه تی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا به نیسبه ت
تورکیا و هه وله کانی تورکیا بۆ خه بات دژی پارتی کریکارانی کوردستان (PKK) له
باشووری رۆژه لاتی نه و ولاته رابکیشم. بلایوونه وه ی سه روتاریک له VOA له
سالی رابردوو دهریاره ی سیاسه تی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا به نیسبه ت
بارودۆخی باشووری رۆژه لاتی تورکیا منی هاندا نه م نامانه له گه ل وه زاره تی دهره وه
ئالوگۆپ بکه م.

جه نابی سه رۆک، له چه ند رووه وه بارودۆخی تورکیا له م چه ند مانگی رابردوو دا
خراپتر بووه . بارودۆخی ئابووری تورکیا خراپتر بووه و سه ره پای هیرش و بومبارانی
بنکه کانی PKK له عیراق ، هیرشه سه ربازییه کانی ده ولت له باشووری رۆژه لات
دژی PKK پیشکه وتنیکی نه وتوی به ده ست نه هیناوه . تورکیا دوستیکی زۆر نزیک و
هاوپه یمانی ولاته یه کگرتووه کانه له ناتۆ، که وابوو بارودۆخی تورکیا بۆ به رژه وه ندی
ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا زۆر گرنگه . له به رژه وه ندی ئیمه و به رژه وه ندی
په یوه ندییه کانی ولاته یه کگرتووه کان - تورکیا دایه که تورکیا بتوانیت به سه رکه وتوویی
کیشه کانی باشووری رۆژه لاتی چاره سه ر بکات. ته نها ریگا چاره ی سه ربازی ناتوانیت
نه م کیشه یه چاره سه ر بکات و ریگا چاره یه کی سیاسی و کۆمه لایه تی زۆر پیویسته بۆ
چاره سه رکردنی درێژخایه نی بارودۆخی کورده کان له باشووری رۆژه لاتی تورکیا.

من له ۷ ی کانوونی یه که می ۱۹۹۳ نامه یه که م له م په یوه ندییه دا ناردوو بۆ
وه زاره تی دهره وه که وه زاره تی دهره وش له ۱۵ ی کانوونی دووه می ۱۹۹۴ وه لاسی
منی داوه ته وه . نه مه ده قی نامه که ی من و وه لاسه که ی وه زاره تی دهره وه یه :

نه نجوومه نی نوینه ران

واشنگتون دی سی، ۷ ی کانوونی یه که می ۱۹۹۲

به پریز "وارنیر کریستوفیر" ی وزیر دهره وه، وه زارته دهره وه، واشنگتون دی سی من دهمه ویت باسی بارودوخی ناوچه ی زوتر کوردنشینی باشووری رۆژه لاتی تورکیا و سیاسه تی ولاته یه کگرتووه کان به نیسبه ت تورکیا له م په یوه ندیه دا بکه م. تا نه و جیگایه که من ئاگادارم ئه مرۆ بارودوخی سیاسی و ئابووری باشووری رۆژه لاتی تورکیا خراپه. من وای بۆ ده چم که وه لایمی ده ولته تی تورکیا به م بارودوخی زوتر له سه ر ریگاچاره ی سه ربازی بۆ کیشه که چر بووه ته وه. هه وله کانی ده ولته تی تورکیا بۆ له ناوبردنی ریکخراوی PKK له ریگای هیزی سه ربازی له ده یه ی رابردوو و به تاییه ت له کانوونی یه که می ۱۹۹۲ وه ئاکام و نه نجامی ئه ریانی ئه وتوی به دواوه نه بووه.

PKK ریشه ی پشتیوانی گرنگی له باشووری رۆژه لاتی تورکیا هیه و به گویره ی هه لسه نگاندنه کان ئه م پشتیوانیه زوتر بووه که یه کئ له هوکاره کانی، ئه و میتودانه یه که سوپا و جاندرمه ی تورکیا دژی خه لکی سفیل به کاری ده هینن. من له م په یوه ندیه دا به جیدی نیگه رانی سیاسه تی ولاته یه کگرتووه کان ئه مریکام به نیسبه ت تورکیا. به تاییه ت من سه رنجی ئیوه به ره ولای دو مه سه له راده کیشم: یه که م ناوزه دکردنی PKK به تروریست له سه روتاره که ی VOA له ۱۳ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۲ که من له گه ل ئه م مه سه له یه دا نیم و دووه م، شه رت ومه رجه کانی فروشتنی چه ک به تورکیا بۆ ئه وه ی له خه باتی چه کدارییه که ی له باشووری رۆژه لات که لکی لیوه ربگریت.

یه که م، سه روتاره که ی VOA ته نها یه کئ له لایه نه کانی کیشه ی کوردی له تورکیا (ئه وه که PKK ی به تروریست ناوزه دکردوه) باس کردوه، که وابوو به و شیوازه که ئه مریکا باسی کردوه، ده توانین بلین که ده ولته تی ولاته یه کگرتووه کان پیش له هه موشتیک وه ک کیشه یه کی تروریستی سه یری کیشه کانی باشووری رۆژه لاتی تورکیا ده کات. که وابوو به هوی ئه وه ی که ئه مریکا پشتیوانی له بۆچونه کانی تورکیا

دهرباره ی قه لاجو کړدنی تروریزم و ره تکر د نه وه ی داواکاریه کانی تروریسته کان ده کات، خه لک وا سهیری ولاته یه کگرتووه کان ده کهن که پشتیوانی له تاکتیکه کانی سوپای تورکیا ده کات بۆ چاره سه رکړدنی کیشه کانی باشووری رۆژه لاتی تورکیا.

من دمه ویت هه ندی پرسیار دهرباره ی سه روتاره کای VOA و ئاکامه کانی بۆ سیاسه تی ولاته یه کگرتووه کان بخره مه پوو:

- کئ ده قی ئه م سه روتاره ی په سه ند کړدوه؟

- ئایا زمانی ئه م سه روتاره دهریپی سیاسه تی ولاته یه کگرتووه کان نه مریکایه له م په یوه ندییه دا؟

- بۆچی هیچ هه ولێک نه درا بۆ نه وه ی هاوسه نگی نیوان نیگه رانیه کانی تورکیا و نیگه رانیه کانی ولاته یه کگرتووه کان به نیسبه ت مافی مرؤف له ناوچه ی باشووری رۆژه لات رابگیردریت.

- بۆچی ئه م سه روتاره نه یوانی به شیوانی راسته وخوتر باسی گرنگی ره خسانی دهره تی سیاسی و ئابووری بۆ دانیشتونانی کوردی تورکیا بکات؟

- په یامی ئه م سه روتاره له ئانکارا چۆن لیکدراوه ته وه؟

به نیسبه ت مه سه له ی دووه م، ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا به رده وام سازوبه رگی سه ربازی ده دات به تورکیا بۆ نه وه ی له خه باته چه کدارییه کای له باشووری رۆژه لاتی تورکیا که لکی لیوه ربگیریت. به بۆچوونی من ئیمه ده بی له م بارودوخه دا به پاریزی نۆرتروه نزیک مه سه له ی تیوه گلانی نۆرتی نه مریکا له کیشه ی باشووری رۆژه لاتی تورکیا بیینه وه. من دهرک به وه ده که م که ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا ده یه ویت له م مه سه له دئواره دا یارمه تی تورکیا بدات که دوستی نه مریکایه و هاوپه یمانی ناتویه. هیچ گومان له وه دانییه که PKK کیشه یه کی ئاسایشی جیدییه بۆ ده ولته تی تورکیا به لām له گه ل نه مه شدا به بۆچوونی من ئیمه ده بی له راگه یانه ننامه کانماندا و له کړده وه کانماندا نه که وینه ناو خه باتی سه ربازی ده ولته تی تورکیا دژی کورده کان که له وانه یه به ته واوی له گه ل به رژه وه ندییه به رفراوانتره کانی ولاته یه کگرتووه کان له ناوچه

یه کنه گرته وه . من سپاسی سه رنجدانی ئیوه به م مه سه له یه ده که م و هیوادارم له
داها تو دا له سه ر نه م مه سه له یه دیالوگتان له گه ل بکه م .

له گه ل ریژمدا

لی ه هامیلتون

سه رۆک کومپته ی کاروباری دهره وه ی نهنجومه نی نوینه ران

وه زاره تی دهره وه

واشنگتون، ۱۵ ی کانوونی دووه می ۱۹۹۴

به ریژ لی هامیلتون، سه رۆکی کومپته ی کاروباری دهره وه ی نهنجومه نی نوینه ران
سپاس بۆ نامه که ی ۷ ی کانوونی یه که می ئیوه که تیدا نیگه رانی خۆتان دهریپیوو
به نیسبته سیاسی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا دهرباره ی تورکیا و هه وله کانی
تورکیا بۆ خه بات دژی پارتی کرێکارانی کوردستان (PKK) له باشووری رۆژه لاتی
نه و ولاته . داوای لیبوردن ده که م که درهنگ وه لایمی نامه که ی ئیوه ده ده مه وه .

ئیمه شه ریکی نیگه رانیه کانی ئیوه ی نه نیسبته پیشیلکردنی مافی مروف له لایه ن
هیزه کانی تورکیا له باشووری رۆژه لاتی نه و ولاته . هه ندی راپۆرت نیشان ده دات که
تورکیا به شیوازیکی به رچاو مافی مروفی پیشیل کردوه ، له وانه کوشتن و نه شکنجه ی
نایاسایی که سوپای تورکیا له خه بات دژی PKK نهجای داوه . سیاسه تی
پاش "شه پی سارد" ی ئیمه به نیسبته تورکیا نه وه یه که له په یوه ندی له گه ل
به شدارییه کی دولایه نه ی به رفراوانتر بۆ په ره پیدانی په یوه ندیه ئابووریه کانمان، که متر
جهخت له سه ر مه سه له ی ئاسایش بکه ی نه وه . له گه ل نه مه شدا نیگه رانی ئیمه بۆ
ئاسایشی ده وله تی ئانکارا، به شیکی جیا نه بووی سیاسه تی ولاته یه کگرتووه کانه
به هوی گرنگی تورکیا له روی ئیستراتیژیکیه وه . له م چوارچۆیه یه دا ولاته
یه کگرتووه کان پشتیوانی له شه پی تورکیا دژی PKK ده کات . له هه مان کاتدا ئیمه
پیداگری له سه ر ریبه رانی تورکیا ده که ی نه که به شوین ریگاچاره ی سیاسی و

كۆمه لایه تیدا بگه پۆن بۆ چاره سه ركردنی كیشه كانی هاوولاتیانی كورد له باشووری رۆژه لآت و له خه باته سه ریا زییه كه یاندا مافی مرۆف پیشیل نه كه ن. سه رۆك كۆماری ئەمریکا له كاتی دیداری سه رۆك وه زیرانی تورکیا، "تانسۆ چیللەر" له تورکیا له مانگی تشرینی یه كه م باسی ئەم مه سه لانه ی كردوو. جیگری وه زیری دهره وه ی ئەمریکا "ئوكسمان" له كاتی دیدار له ئانكارا له مانگی رابردوو په یامی ئیمه ی بۆ خاتون "چیللەر" و ریه رانی سه ربازی تورکیا دووپات كردوو ته وه.

من له گه ل بیروبوچوونه كانی ئیوه دام دهرباره ی پیوستبوونی راگرتنی هاوسه نگی له هه ردوو بواری سیاسه ت و راگه یاندنه گشتیه كانی ئیمه دا. وتاره كه ی ۱۳ ی تشرینی دووه می VOA دهربری نیگه رانیه كانی ئیمه یه به نیسه بت مافی مرۆف به گشتی. ئیمه له و باوه ره داین كه راپۆرتكه ی VOA ئەم هاوسه نگییه ی راگرتوو. بۆ نمونه سه روتاره كه ی ۱۸ ی حوزه ی رانی ۱۹۹۳ به وردی باسی پیوستی دۆزینه وه ی ریگاچاره ی سیاسی بۆ كیشه ی باشووری رۆژه لاتی كردوو.

به نیسه بت نیگه رانی ئیوه دهرباره ی یارمه تی سه ربازی ولاته یه كگرتوو هكان به تورکیا له داها تودا، ئامانجی سه ره کی ئیمه به هیزكردنی هیزی به رگری هاوپه یمانه كانمانه له نا تودا. ئیمه هه موو داواكاریه كان بۆ وه رگرتنی پیداو یستی به رگری له چوارچیوه ی به رژه وه ندیه ئاسایشه به رفراوانتره كانمان له ناوچه ره چاو ده كه ی و چاودی ی ده كه ی به سه ر كه لكوه رگرتن له چهك و سازوبه رگه كانی EDA له ریگای راپۆرتی نوینه ره سه ربازی و دیپلوماتیکه كانمان له تورکیا و هه روه ها راپۆرتی چاپه مه نی و ریكخراوه ناحكومه تیه كان. ئیمه درێژه ده ده ی به راویژكردن له گه ل كۆنگریس، پیش نه وه ی ئەم سازوبه رگه سه ربازیانه بده ی به تورکیا. من ستایشی بۆچوونه كانی ئیوه ده كه م دهرباره ی پیوستبوونی نه وه كه تورکیا به نه رمونیانی زۆرتره وه نزیکه كیشه كانی باشووری رۆژه لآت ببیته وه و مافی مرۆف پیشیل نه كات. دلنیا بن كه ئیمه به رده وام به شیوازیکی گشتی و تاكه كه سی پیداکری له سه ر تورکیا ده كه ی به هاوسه نگی نیوان خه بات دژی تروریزم و دۆزینه وه ی ریگاچاره یه کی سیاسی و پاراستنی مافی مرۆف رابگریت.

له گه ل ریزمدا

پیتر تارنوف

کارگی پی وه زیره ی دهره وه

دیموکراسی له تورکیا که وتوو ته ناو مه ترسی

۲ ی ئاداری ۱۹۹۴ - نه جوومه نی پیران

به ریز دیکونسینی:

جه نابی سه رۆک، من نه مړو دمه ویت نیگه رانی خو م دهری پریم به نیسبته داهاتوی سیاسی تورکیا. به هو ی نه وه ی تورکیا دوست و هاو په یمانیکی گرنگی نه مریکا په له ناوچه ی ناسه قامگیری (رۆژه لاتی ناوه راست)، نه م کونگریسه و ئیداره ی نه مریکا ده بی زور سهرنج بدات به زیاد بوونی توندوتیژی له باشووری رۆژه لاتی تورکیا. نه م ناوچه زورتر کوردنشینه له راستیدا "هه ریمی شه په" که تییدا مافه مړو قه بنه په تیه کان هه لواسراوه و ترس و توقان و مهرگ زیاد بووه.

له سالی ۱۹۹۱ ه و پتر له ۵ هه زار کهس به هو ی شه پی نیوان گریلا کورده کان، ئیسلامیه بنا ژخوازه کان و هیزه کانی ئاسایشی تورکیا کورژاون. باز نه ی توندوتیژی له به رده م په ره سه نندایه و هه په شه له دیموکراسی تورکیا ده کات و په یوه ندییه هه ستیاره کانی ناوچه تیکده دات. له کاتیکدا که من هیچ گومانم له وه دانیه که دامه زراوه دیموکراته کانی تورکیا ئیستا له هه موو کاتیکی دیکه به هیزترن، بللویونه وه ی شایعه دهریاره ی کودیتا له چاپه مه نیه کانی تورکیا، بیره وه رییه ناخوشه کانی سی ده یه به ره وپاشچوون له دیموکراسی له ۱۹۶۰ ه وه زیندو کردووه ته وه.

له کاتی دامه زرانی تورکیای نو ی له ۱۹۲۳، کورده کان که ئیستا نزیکه ی ۱۱ میلیون له دانیش توانی ۵۷ میلیونی تورکیا پیکده هیتن، له گه ل گوشارگه لی جوراوجور روبه پروو بوونه و کیانه جیاوازه کولتورییه که یان حاشای لیکراوه. کورده کان هاوکات له گه ل

نه وهی مسلمانن، زمان و دابونه ریتی کولتوری جیاوازیان هیه . کورده کان له ریگای ده برپینی ناسنامه ی کوردی خوین، له ریگای سه ریچی مه دهنی و له توندترین حاله تا له ریگای راپه رپینی ئاشکرا، هه ولیان داوه کولتور و مافه کانیان بپاریزن و پیچی بخه ن.

له سالی ۱۹۸۷ هه، هه شت پارێزگای کوردنشین له بارودۆخی نااساییدان که کاربه دهستانی ناوچه و سوپا تییاندا میدیا و چالاکیه سیاسی و کولتورییه کان کونترۆل ده که ن. له سالی ۱۹۸۴ پارتی کرێکارانی کوردستان (PKK) بو ئوتۆنومی کورده کان دهستی به خهباتی چه کداری کرد. به شیک له ئابووری PKK له لایه ن گروپه (کورده کانی) نه وروپا دابین ده کریت و له عێراق، ئێران، سوریا و (به شیوازی نه پتی) له تورکیا چالاکی ده کات. له و ناوچانه که PKK چالاکی ده کات، خه لکی سفیل له نیوان یارمه تیدان و یارمه تی نه دانی PKK دا گیریان خواردوه، له بهر نه وهی نه گه ر یارمه تی PKK بده ن له گه ل تۆله سه ندنه وهی توندی هیزه کانی ئاسایشی تورکیا رووبه روو ده بنه وه و نه گه ر یارمه تی PKK نه دهن PKK نه وه یان لی قبول ناکات. له لایه که وه PKK نه وکه سانه له سیداره ده دات که له گه ل کاربه دهستانی تورکیا هاوکاری ده که ن و له لایه کی دیکه وه هیزه کانی ئاسایشی تورکیا سه ره پۆیانه گوندنشینه کان کو ده که نه وه و لییان ده دهن و به کو مه ل ده یانگرن و ده یانتۆقینن. تاکتیکی تایبه تی رووخینه ری ده ولته تی تورکیا ئاکام و نه ناجامی دژواری به دواوه بووه و بووه ته هۆی ئاواره بوونی خه لک، چۆل کردنی زۆره ملیتی سه دان گوند و کاول کردنی ته وای هه ندی له شاروچه کان.

له کاتی که تورکیا و راستیدا هه موو ده ولته ته کان هاوولاتیانی خوین ده پاریزن و یه کپارچه یی خا که که یان ده پاریزن به لام تورکیا به پرسیاره له به رامبه ر نه وهی پرئسیپه کانی مافی مرۆف پیشیل نه کات. به داخه وه هه رکاتی که PKK هیرش ده کاته سه ر هیزه کانی تورکیا، خه لکی سفیل زۆتر له گه ل کاردانه وهی هیزه کانی ئاسایش رووبه روو ده بنه وه و له راستیدا ده ولته تی تورکیا به بیانووی خه بات دژی تروریزم حاشا له مافه ره واکانی کورده کان ده کات. توندوتیژییه کان، کورده کان و

تورکه کانی وهک دو جه مسهر له یهک جودا کردووه ته وه و ترس و به دگومانیه کی بی وینه ی له نیوانیان دروست کردووه . کورده کان (که له گه ل هه لسوکه وتی خراپی هیزه کانی ئاسایش رویه پوون) زیاتر پشتیوانی له ناسیونالیزی کورد و PKK ده که ن و تورکه کانیش رۆبه رۆژ زیاتر حاشا له مافه ره واکانی هاوولاتیانی کورد ده که ن .

هه وه سهر بازیه کانی ده وه تی تورکیا بو چاره سهر کردنی بارودوخی کورد ته نها ئالوژی و نا کوکیه کان زیاتر ده کات . به هو ی کوژرانی خه لکی بی گوناح ، ناره زایه تی خه لک به گشتی پهره ی سهندووه . نزیکایه تی سهر بازی یهک لایه نه ی ده وه تی تورکیا ته نانه ت دهنگی سیاسی کورده میان ه پهره وه کانیش کپ کردووه و له نه جامدا PKK توانیویه تی پشتیوانی نه و که سانه به ده ست به پتیت که له ده ستی زۆرداری تورکیا وه زاله ها توونه و هیزی نه وه یان نییه ئامانجه کولتوری و سیاسیه ره واکانیان به ره و پیش به رهن . نه و توندوتیژییه که له کاتی هه لباردنه مه حه لیه کاندای سهریه لدا ، هه په شه له سهر ره وتی دیموکراسی ئاشکرا کرد و پیشگرتن له کورده کان بو به ده سته پتانی نوینه رایه تی سیاسی له ناو حکومه ت یا به ده سته پتانی مافه بنه پته کانی دیکه ی به رجه سته کرد .

له ۲ سالی رابردو دا گرووپه پیاو کوژه کانی تورکیا ۷۰ کهس له لایه نگرانی پارتی دیموکرات (DEP) یان کوشتووه که حیزبکی لایه نگری کورده کانه و ۱۸ کورسی له ۴۵۰ کورسییه که ی پارلمانی تورکیای له ده سته دایه . ۲۰ نووسینگه ی نه م حیزبه به بۆمب ته قیندرا وه ته وه ، پتر له ۳۰۰ کهس له کاندیدا کانی DEP ده سته گیر کراون و گوپینی یاسای هه لباردن - به هوکاری نه منی - نه وه ی بو ده نگد ره کورده کان زۆر نه سته م کردووه که به کاندیدی دلخوازی خو یان دهنگ بدهن . له ۲۳ ی شوبات نه دمانی DEP بریاریان دا هه لباردنه کانی ۲۷ ی ئا دار بایکۆت بکه ن . ریکخرا وه نیونه ته وه ییه کانی مافی مروف و پارلمانی نه وروپا رایانگه یاندا که ده یانه ویت چهن د لیژنه یهک بنیرن بو چاودیری کردن به سهر هه لباردنه کاندای . جه نابی سه روک ، هه ر دوینی پارلمانی تورکیا یاسای پاریزاوبوونی بو پارلمان تاره کانی سهر به DEP

هه لوه شانده وه بۆ نه وهی به تاوانی لیدوانه زاره کی و نووسراوه کانیان، لیپرسینه وه یان له گه ل بکات.

۲ کهس له پارلمان تارانیه سهریه DEP به تاوانگه لیک که سزای مه رگی بۆ دیاری کراوه، له دهره وهی پارلمان ده ستگیر کراون. دادنه ستینه کانی تورکیا ده یانه ویت سهرجه م ۸ پارلمان تاره کورده که تاوانبار بکه ن. نه م سیاسه تانه دژی پرنسیپه بنه پته کانی نازادی راده ربهرینه و سووکایه تیکردنه به مافی کورده کان له سهراسه ری تورکیا.

له کاتیکدا که تورکیا هاوپه یمانی ناتویه و وه رگری سهره کی یارمه تی سهریازی و ئابووری ولاته یه کگرتووه کانی نه مرکیایه، نه م کۆنگرئسه و ئیداره ی نه مریکا نابیت خۆی له وه بویریت که نیگه رانی جیدی خۆی به نیسبه ت خراپه ربوونی بارودۆخی مافی مروف و ناتوانایی یا خۆنه ویستی ده ولته تی تورکیا بۆ سهرپاست کردنه وهی نه م پیشیلکاریانه دهریبریت.

جه نابی سه رۆک، له کاتیکدا که هیچ ریگاچاره یه کی ئاسان بۆ کیشه ی ئالۆزی کورد له ئارادا نییه، خۆشه ختانه هه ندی دهنگی سازگار له نیو سیاسه ته دارانی مه ده نی میانه په وی تورکیا به رز بووته وه که داوای گویرگرتن له داواکاری و گله و گازنده کانی کورده کان و جیبه جی کردنی نه رکه کانی تورکیا ده که ن بۆ پیکهینانی کۆمه لگایه ک که یاسا سه ره ره بیت. نه م دهنگانه داوای سه رمایه گوزاری ئابووری به رده وام له باشووری رۆژه لات، کۆتاییه تیان به حاله تی نا ئاسایی، هه موارکردنی یاسای دژه تیروور، هه لوه شانده وهی سیستمی "پاریزه رانی گوند"، به فه رمیناسینی مافه کولتوورییه کانی کورده کان و هه لگرتنی که ندوکوسپه کانی سه ر ریگای چاپ و په خشی زمانی کوردی و شیوازه کانی دیکه ی نازادی راده ربهرین ده که ن. هۆکاره سه ره که کانی ناره زایه تی و بی هیوایی خه لک (که بووه ته هۆی زیاده بوونی چوونه ناو ریزی PKK) ده کریت به شیوازیکی به رچاو که م بیه وه له ریگای نازادبوونی مافی راده ربهرینی سیاسی و کولتووری کورده کان و زیندووبوونه وهی دامه زراوه مه ده نی و ئابوورییه کان و پاشه کشه ی سهریازان له شه قامی شاره کان و گونده کان. له روانگی منه وه نه م کرده وانه ده توانی

یارمه تی بدات به پیکه اتنی بنه مای دموکراسیه کی ناشتیخوازتر، خوشبه ختر و سه قامگیرتر بۆ سه رجه م هاوولاتیانی تورکیا .

مانگی تشرینی یه که می رابردو، کاتئ که سه رۆک وه زیرانی تورکیا، "چیلله ر" سه ردانی واشنگتونی کرد، من و هاوسه رۆکی کومسیونی هلیسینکی، به پیز "ستینی هۆیه ر" و ژماره یه ک له ئەندامانی کۆنگرێس نامه یه کمان نارد بۆ سه رۆک وه زیرانی تورکیا و داوامان لیکرد ده ولّه تی تورکیا په یه وی له ریگاچاره ی سیاسی (نه سه ربازی) بۆ کیشه ی کورد بکات .

ئیسنا پاش ٦ مانگ، من بی هیوا بوومه، له بهر نه وه ی هیچ وه لامیکمان له سه رۆک وه زیرانی تورکیا وه پینه گه یشتوو. هاوسه رۆک "هۆیه ر" نامه یه کی دیکه ی نارد بۆ کاربه ده ستانی پایه به رزی تورکیا که پاشان وه لامی ئەم نامه یه ده خه یه پوو. من ده مه ویت پاش ته واو بوونی قسه کانم ده قی ئەو نامه یه له بولته نی ئەنجومه نی نوینه ران بخه مه پوو و دیسان هیوادارم که به م زوانه وه لامی ئەم نامه یه بدریته وه . له گه ل ئەمه شدا هاوکات له گه ل ئەوه ی توندوتیژییه کان په ره ده ستینیت ، جارێکی دیکه داوا له ده ولّه تی تورکیا ده که م که له سیاسه تی "گۆپال و گیزه ر" دا زۆتر له گیزه ر و که متر له گۆپال که لک وه ربگریت بۆ چاره سه رکردنی ریشه ی ناپازیبوونی کورده کان. بارودۆخی ئاسایشی نا ئاسایی، ژبانی ئاسایی خه لکی تیکداوه و توانایی ئابووری باشووری رۆژه لاتی لاواز کردوو. سه ربازیچیتی تورکیا بووه ته هۆی خالی بوونی خه زانه ی دارایی تورکیا و په یوه ندیه کانی تورکیای له گه ل دراوسیکانی تیکداوه و بووه ته هۆی ره خنه گرتنی چاوه دیرانی سه راسه ری جیهان له بارودۆخی مافی مروف له تورکیا. ئەندامانی ٥٣ ده ولّه تی به شدار له کونفرانسی ئاسایش و هاوکاری ئەوروپا (CSCE) داوایان کردوو لیزنه یه کی فره می چاودیری مافی مروف بنیرن بۆ تورکیا و به له بهر چاوگرتنی ئاستی گرژییه کانی ئیستای باشووری رۆژه لاتی تورکیا، به بۆچوونی من لیزنه کانی CSCE ئەم پیشیلکاریانه پشتراست ده که نه وه .

جه نابی سه رۆک، ئیمه له ولاته یه کگرتوو کانی ئەمریکا شانازی به میراته که مان وه ک "کوره ی تونده وه ی" ئەتنیکه کان و کولتوره کان ده که یه ن. ئیمه ده بی زۆتر شانازی به تورکیا بکه یه له بهر ئەوه ی تورکیا له میژه بووه به "کوره ی تونده وه" .

پیکه وهه لکردن و له یهک تیگه یشتن شتیکی زۆر پیویسته بۆ نه وهی نه م جۆره کۆمه لگانه نه ته قنه وه، به تایبته نه مه بۆ کۆمه لگای نه مپۆی تورکیا شتیکی زۆر پیویسته. به دلنیا ییه وه توندوتیژی، توندوتیژی زۆرتر له گه ل خوی دینیت و زیاتر دیموکراسی تورکیا ده خاته ناو مه ترسی. پشتیوانی له PKK زیاتر ده بیته، هه تا نه و کاته که ده ولته ریگا چاره گه لی سیاسی په یه وه نه کات و کار نه کات بۆ پاراستنی مافه کانی سه رجه م هاوولاتیانی تورکیا.

نه مه ده قی نه و نامه یه که ئیمه له ۱۴ ی ئۆکتوبری ۱۹۹۳ ناردو مانه بۆ سه رۆک وه زیرانی تورکیا

به پیز خاتون "چیلله ر"، سه رۆک وه زیرانی تورکیا

پیش له هه موو شتیکی پیرو زباییتان لیده که یین به بۆنه ی هه لبژاردنتان وهک سه رۆک وه زیران. هیوادارین قوناخی سه رۆک وه زیری ئیوه ناشتی و خوشبه ختی پیوه دیار بیت و چاومان له وه یه کار بکه یین له گه ل ده ولته ی ئیوه بۆ پته وکردنی په یوه ندیه دۆستانه کانمان له نیوان ده ولته ی ولته یه کگرتووه کانی نه مریکا و تورکیا و خه لکه که مان. تورکیا وهک هاوپه یمانیکی ناتو و دۆستی جیگای متمانه ی ولته یه کگرتووه کان که په یماننامه ی کۆتایی هلسینکی واژو کردووه، هه لکه وتیکی (جوگرافیایی) بی وینه ی هه یه له نیوان رۆژه لات و رۆژئاوا دا. ئیمه ستایشی نه وه ده که یین که تورکیا کۆمه لگای خوی به ره وپیش بردووه، به لām تورکیا به رپرسیاریشه له به رامبه ر نه وه ی دامه زراوه گه له دیموکراتیکه کانی به هیز بکات و مافی مروف بپارێزیت و به ره وپیش به ریت.

ئیمه ده زانین که تورکیا له گه ل بارودۆخیکی دژواری نه منی روبه پوویه به لām له هه مان کاتدا ئیمه زۆر نیگه رانین به نیسبته په ره سه ندنی کردووه سنووردار که ره کان و توندوتیژییه کانی ده ولته ی تورکیا دژی هاوولاتیانی کورد له باشووری رۆژه لاتی تورکیا. بپاری نه م دو بیانه ی دادگای یاسای بنه رته ی تورکیا بۆ نایاسایی کردنی "پارتی کاری گه ل" (HEP) و هه وله فه رمیه کان بۆ سه رکوتکردنی چاپ و په خشی کوردی نیشان ده دات که مافی ئازادی راده ربهرین بۆ نه وکه سانه سنووردار کراوه که به شیوازی ناشتیخوازانه پشتیوانی له به ره وپیشچوونی مافه کانی کورده کان ده که ن.

کوشتنی ربه رانی کورد، چالاکانی مافی مروف و روژنامه نووسان به دستی تورکیا، که شوه وای ترس و توقان و متمانه نه کردنی کورده کان به ده وله تی تورکیای دروست کردووه. کوژرانی "محمهت سینجار"، نه ندانی پارلمان، نمونه ی سهره کی نه و مه ترسییه به که نه و که سانه که پشتیوانی له مافه کولتووری و سیاسیه ره واکانی کورده کان ده که ن، له گه لی روبه پوون. به بیانوی خه بات دژی تروریزم، هیزه کانی ناسایشی ده وله تی تورکیا به زور هه زاران سفیل کوردیان له مال و حالی خویان ده ر کردووه و سه دان گوندی کوردنشینان کاول کردووه. به بوچوونی نیمه نه م سهریازچیتیه توندپه وانه یه شیوازیکی دیکه ی توندپه وی دروست ده کات و روانگه سیاسی و پیشکه وتوو کانی کورده میانه په وه کان و ریکخراوه کان خراپ ده کات.

ده وله تی ولاته یه کگرتوو کانی نه مریکا به ناشکرا کرده وه ترورستییه کانی هه موو که س، ریکخراو و ده وله ته کان شهرمه زار ده کات و دژی هه موو کرده وه یه که که هه په شه له سه قامگیری و یه کپارچه یی خاکی تورکیا بکات. به هه رحال به بوچوونی نیمه تورکیا ده بی ریز له نازادی و مافه کانی سهرجه م هاوولاتیانی خوی بگریته، له وانه هاوولاتیانی ناوچه ی کوردنشین. به له به رچاوگرتنی په ره سه ندنی ناستی توندوتیژییه کان له باشووری روژه لاتی تورکیا، وادیاره که له باتی پشتبه ستنی به رده وام به هیزی سهریازی، ریکچاره یه کی سیاسی ده توانیت باشترین ده رفه ت بره خستیت بو سه ره له نوی چه سپانه وه ی ناسایش و ناشتی له سه راسه ری تورکیا و ناوچه.

نیمه وهک دوست و پشتیوانی تورکیا، هیوادارین که ئیوه له جیبه جی کردنی نه م مه سه له یه کلاییکه ره وه یه سه رکه وتوو بن.

له گه ل ریزماندا

دیموکراسی له تورکیا؟ مه هدی زانا نازاد که ن

۱۷ ی گولانی ۱۹۹۴ - نه نجوومه نی پیران

به ریز دیکونسینی:

جه نابی سه رۆک ناچارم رووداوێک و بییری نه نجوومه ن به نیمه وه که ده ربیری قه سدونیازی روو له زیادبوون و زور مه ترسیداری ده وله تی تورکیایه بو سنووردارکردنی

هیزه کانی ئاسایشی تورکیا ناوچه یه کی قه لځانیان له پال سنووری عیراق دروست کردوه بو ئه وهی پیش له دزه کردنی هیزه کانی PKK بگرن و سه دان گوند کاول کراون و دانیشتووه کانیان ناچار کراون هه لبین. ئه م رهفتاره ی ده ولته تی تورکیا به راوهرد کراوه له گه ل پاکتاوی ره گه زی "سربه" کان له بۆسنیا. کورده کانی تورکیا، چ له ئیستانبول چ دیاربه کر، ده بی رێگایان پتیدریت ناسنامه ی کولتووری خویان ده ربهرن و له پرۆسه ی سیاسی تورکیا به شداری بکه ن. به هه رحال به رکه نار له نیگه رانیه گشتیه کانم به نیسبه ت مافی مرۆف له تورکیا، هانای سه ره کی من بو قسه کردن له سه ر ئه م بابه ته (به له به رچاو گرتنی ئه وه که له سه ر ئه و باوه رهم تورکیا پرپایه خترین هاوپه یمانی ولاته یه کگرتووه کانه) ئه وه یه که ناتوانم له به رامبه ر ئه و سیاسه تانه بی ده نگ بم که تورکیا په یرووی ده کات و هیچ هیوایه ک نییه به وهی که کۆتایی به توندوتیژی به ینیت. من له سه ر ئه و قه ناعه ته م که ئه م سیاسه تانه زیاتر هه ره شه یه بو دیموکراسی و سه قامگیری ناوچه. تورکیا سالانه ۷ بیلین دولا ر خه رج ده کات بو شه ر له گه ل PKK، له کاتی کدا که ده توانیت به م پارهیه کتیه ئابوریه جیدییه کانی تورکیا چاره سه ر بکات.

من وه ک دۆست و پشتیوانیکی تورکیا ناچارم بلیم که بی هیوا بوومه له وهی که ده ولته تی تورکیا رێگا چاره ی سیاسی نه گرتووه ته به ر بو ئه و قه یرانه که به شیوا زگه لی سه ربازی چاره سه ر ناکریت و ئه و هه وله هه لئه سه نگیندراوانه که بو سنووردار کردنی ئازادی راده ربهرن ده دریت.

جه نابی سه روک، دوینی "ستینی هۆیه ر" و من، وه ک سه روکی کومسیونی هلسینکی، په یامیکمان نارد بو سه روک وه زیرانی تورکیا، "تانسۆ چیلهر" و داوامان لیکرد ده سته جی مه هدی زانا ئازاد بکات. من ده مه ویت کۆپیه ک له داواکارییه که ی مه هدی زانا لیڤه بخه مه پوو که ناردوویه تی بو پارلمانی ئه وروپا و به هۆی ئه وه حوکمی ۴ سال به ندیخانه ی له سه ر دراوه. حکومه ته یه ک له داوی یه که کانی تورکیا خویان به پابه ند زانیوه به نیسبه ت کونوانسیونه نیتونه ته وه ییه کانی مافی مرۆف که مافی ئازادی راده ربهرن له خو ده گریت. رۆژبه رۆژ زیاتری بونی ده ستگیرکردنی ئه و که سانه که به شیوازی ئاشتیخوازانه داوی مافی کورد ده که ن، سووکایه تییه به دیموکراسی و پشتگوێ خستنی ئه رک و به رپرسیاریته نیتونه ته وه ییه کانی ده ولته تی تورکیایه.

جه نابی سه روکی نه جوومه ن، جاريکی دیکه داوای ده سته جی نازاد کردنی مه دی زانا ده که م و داوا له هاوکارانم ده که م به شوینی ئەم مه سه له یه دا بچن. ئەم ده قی نه و داواکارییه که مه دی زانا به هوی نه وه ئیستا له به ندیخانه دایه:

داواکارییه که له لایه ن مه دی زانا بۆ پارلمانی نه وروپا، چالاکانی مافی مرۆف و چاپه مه نیه کان

۲۶ ی تشرینی به که می ۱۹۹۲

سه ره تا له ناخی دلمه وه سپاستان ده که م بۆ ئاماده بوونتان لیڤه له م کونفرانسه چاپه مه نیه دا.

ناوی من "مه دی زانا"یه، ته مه نم ۵۲ ساله و ماوه ی ۲۰ ساله بۆ به فهرمیناسینی مافه کانی گه لی کورد له تورکیا خه بات ده که م. سه ره پای نه و راستیه که من قه د ده ستم نه بر دووه بۆ هیچ کرده یه کی توندوتیژانه، ناچار کرام به هوی بیرو بۆچوون و خه باتی ناشتیخوازانه بۆ گه له که م ۱۵ سال له ژبانم له به ندیخانه کانی تورکیا تیپه ر بکه م. من به کئ له و که سانه بووم که به شیوه یه کی په رجووناسا (موعجزه) له به ندیخانه ی دۆزه خینی دیار به کر رزگارم بوو که تییدا ژماره یه کی ژۆر له هاوپیانم به هوی نه شکنجه گیانیان له ده سته دا. نه و نه شکنجه درنده "سادستی" (سادیسیم جوړه نه خو شیه یه کی ده روونییه وه رگپ) و به زمان نه هاتووه که من له به ندیخانه ی دیار به کر به چاوی خۆم بینومه ئیستا له زمانی تورکی بۆ زمانی فه رانسی وه رده گپه ر دیته وه و له "گوڤاری به ریه رییه تی" دا بلاو ده بیته وه. رزگار بوونی من قه رزاربای وه گه پخستنی بیروپای گشتی، NGO کان و هاوکاره شاره داره رۆژئاواییه کانم که به لایه نگری له من کاریان کرد. من بۆیه ده لیم هاوکاره شاره داره رۆژئاواییه کانم، له به ر نه وه ی خۆم شاره داری دیار به کر بووم که پایته ختی سیاسي-کولتووری کوردستانی تورکیایه. دانیشتوانی ئەم شاره که ژماره یان له سالێ ۱۹۷۷ نزیکه ی ۴۰۰ هه زار که س بووه، له ریگای ده نگدانی راسته وخۆ منیان وه ک شاره دار هه لبژارد. نه و کاته من کاری بازرگانی به رگدوویم ده کرد و هه لسووپاویکی سه ره به خۆ بووم. کودیتای سه ریازی نه یلوولی ۱۹۸۰ نه جوومه نی شاره وانی ئیمه ی هه لوه شانده وه، من ده سته گیر کرام و تا مایسی ۱۹۹۱ له به ندیخانه دا بووم، پاش نه وه

دوو جاریکی دیکه ده ستگیر کرام. ئیستا من (ههروهک هه موو شه و کوردانه ی که به تاوانی "جیاییخوازی" حوکمیان له سهر دراوه) هه تا کوتایی ژیانم له مافه سیاسیه کانی خۆم بئ بهش کراوم. نه مه یه دیموکراسی تورکیا.

سه رنجام ده بئ جهخت له سهر شه وه بکه مه وه که من هاوکات له گه ل شه وه ی درێژه به خه باته ناشتیخوازانه کام ده دم بۆ مافی ۱۵ میلیون کورد له تورکیا، سه ربه هیه حیزب یا بزووته وه یه ک نیم، که وابوو وهک هه لسه وپاویکی سه ربه خۆی کورد دهنگی هاواری خۆم ده گه یه نم به ئیوه و له رێگای ئیوه وه به بیروپای گشتی و وێژدانی جیهانی شارستانی.

کوردیه کانی تورکیا ئیستا یه کئ له دراماتیکتیرینی ساته کانی میژووی خۆیان تیپه پ ده که ن. شار و گونده کانمان به شیوه یه کی سیستماتیک کاول کراون و دارستانه کانمان ده سوتیتیرین. ده ولته تی تورکیا به که لک وه رگرتن له شیوه گه لی سه ربازی و ئابووری، خه لکی کوردی ناچار کردوه سه رزه مینی باوبا پیرانی خۆیان چۆل بکه ن. کچان و ژنانی گوندنشین له لایه ن سه ربازانی تورکه وه ده ستدریژی جنسیان لیکراوه و سوکایه تیان پیکراوه. خانووه کانمان رووخیتراون، کورده روژنامه نووس و روشنبیره کان به شیوه یه کی گومانی یه ک له دوا ی یه ک ده کوژیت. شه و که سانه که ده ستگیر ده کرین له کاتی لێپرسینه وه تا ناستی مه رگ به شیوه گه لی به ربه پی شه که نه ده درین. به ندیخانه کان پرن له مندال و میرمندالی ژیر ۱۸ سال، ریکخراوه یاسایی و نایاساییه ده ولته تیه کان که به "یه کینه کانی دژه گریلا" یا "یه کینه تایبه ته کان" ناسراون رێگه یان پیدراوه هه ر کاریک پییان خۆشه، بیکه ن و مه رگ و ژیان ی خه لک به ده ستی شه وانویه. "نه نجومه نی ئاسایشی نیشتمانی تورکیا" له دوا یین کرده وه ی خۆیدا، هیزه کانی ئاسایشی تورکیای له وه پاراستوه که که به هۆی شه کارانه که شه نجامی ده دن لێپرسینه وه یان له گه ل بکریت و چاپه مه نیه کانیشی له وه قه ده خه کردوه که شه رووداوانه بلآو بکه نه وه.

زمانی زگماکی ئیمه واتا زمانی کوردی هیشتا قه ده خه یه و شه و که سانه که به م زمانه قسه بکه ن ده ستگیر ده کرین و له بنکه ی پۆلیس هه لسه وکه وتی خراپیان له گه ل ده کریت. شه مه یه کئ له نمونه یه کجار زۆره کانی شه م قه ده خه بوونه یه: نزیکه ی ۱۵ روژ له مه وپیش له دیاربه کر، هیزه کانی ئاسایش چوونه ته ناو زه ماوه ندی مافناسیکی کورد

به ناوی "فیکره ت ئاکياس" و ئامیره موزیکه کوردیه کانیان شکاندوه و گه لئ
که سیان (له وانه ۷ مافناس) ده ستگیر کردوه .

ئیزگه ته له فیزیونه حکومه تیه کان له ریگای به رنامه پرپاگه نداییه کان، خه لکی تورک
هان ده دن دژی کورده کانی دانیشتووی ئاناتولی راپه پ و له گه ل کورده کان مامه له
نه که ن. دواپن زنجیره روودای توندوتیژی دژی کورده کان له شاری "فه تحیه" له
رۆژئاوای تورکیا، به لگه و نیشانه ی ئه م بارودۆخه دژاره یه . دانیشتووانی کورد
له ناوچه ی خۆیان له گه ل شه پۆلی ئازار و ئه زیه ت و توندوتیژی رووبه پوونه و ئیدی
هیچ شویتیک شک نابن په نای بۆ به ن که تیدا له ئاسایشدا بژین. کورده کان
همیشه له به رده م مردندان. مه ترسی هه لسانی شه پیکی ره گزی له نیوان کورد و
تورک رۆژه رۆژ زیاتر ده بیت. من به سه دان کاتریم ناتوانم باسی ئه و کوشتن،
ئه شکه نجه و هه لسوکه وته خراپانه بکه م که به چاوی خۆم بینومه و ئه و تراژیدییه
که به سه ر گه له که ی مندا دیت (که ته نانه ت ئیستاش که له به رامبه ر ئیوه دا
راوه ستاوهم به رده وامه) بۆ ئیوه باس بکه م. له به شی "پریسکیتدا" ئیوه ده توانن گه لئ
راستی، که سایه تی و شاهیدی عه ینی له باره ی ئه م مه سه له یه بدۆزنه وه. ئایا ئیمه
ده توانین وینای ئه وه بکه ین که له کۆتایی سه ده ی ۲۱، هیشتا گه لیک له جیهاندا
هه بی که له که لکوه رگرتن له زمانی زگماکی خۆی و ده ربیرینی شوناسی خۆی بی
به ش بیت؟

به لینگلی دیموکراتیک وه ک لیدوانه کان ده رباره ی ریزگرتن له مافی مرۆف به سه ر
که شه وه وای هه لبژاردنه کانی پارلمان له تشرینی به که می ۱۹۹۱ دا زال بوو.
له سه روبه ندی کۆبوونه وه کانی هه لبژاردندا، به لینه کانی ریزگرتن له ماف و
داواکارییه کانی گه لی کورد له لایه ن ئیتلافی DYP و SHP خرایه روو که هۆکاره ی
ئه وه بوو که ئه وان له پشتیوانی به رفراوانی کورده کان له کاندیدا کانی پارتی HEP
که له راستیدا هیوایه کی نوێی له نیوان کورده کان دروست کرد، نیگه ران بوون. سه رۆک
وه زیرانی ئیستای تورکیا، "دمیرل" دروست ۵ رۆژ پاش ئه وه ی بوو به سه رۆک
وه زیران، له لیدوانیکی ته له فیزیونیدا که هه موو که سیکی تووشی سه رسوپمان کرد،
به گشتی رایگه یاند که له مه وه دوا ده ولته تی تورکیا "راستی کورد" له رۆژه لات و
رۆژئاوای ولات به فه رمی ده ناسیت و سیاسه تی به کسانی کورد و تورک و ژیا نی
هاوبه شی گه لی کورد و تورک ده گریتته به ر.

به پیز "دمیرل" هه روه ها باوه پی خوی به دیموکراسیه کی بئ سنوور و کوتایه پنهان به سه رجه م یاسا دژه دیموکراتیکه کان و پیشخستنی یاسایه کی بنه پته نوئ که راستی هاوچه رخ و بایه خه کان له به رچاو بگریت، راگه یاند. به لام له وکاته وه تا ئیستا ته نانه ت یه ک یاسای دژه دیموکراتیک که له کودیتا سه ربازیه که به میرات ماوه ته وه و ئامانجی بنبرکردنی مافه کانی گه لی کورده، هه لئه گیراوه، به پیچه وانه وه یاسا گه لی سه رکوتکه ری نوئ دریژ کراونه ته وه که له خه ون و خه یالی رژیم ی سه ربازی ئیلهام ده گریت. ئیستا له تورکیا به پیچه وانه ی نیگه رانی رۆژنامه نووسان، ته نانه ت یه ک لیپرسینه وه یا دادگایی کردن له گه ل ئه و هیزانه نه کراوه که ئاگریان له شارگه لیک وه ک شه پناخ، جزیره، کولپ، وارتو و گه لی شاری دیکه به رداوه و کاولیان کردوون. ئیوه ده توانن لیستی ته وای ئه م شارانه له "پریسکیتدا" ببینن. کۆبوونه وه له سه ر دیموکراسی و مافی مروف له پاریزگا کوردنشینه کان قه ده خیه. ده ولته تی تورکیا به ته وای هیزی خوی، ده نگوباسی سه ربه خو له باره ی به ربه رییتی ئه و شه په که له کوردستاندا به پتوه ده چیت، سانسور ده کات. ته نانه ت یه ک رۆژنامه نووس ریگه ی پینادریت سه ردانی شوینی ئه پوراسیونه کانی سوپا بکات. ته نانه ت پارلمان تاره کانی ناوچه ش مافی ئه وه یان لئ زه وت کراوه که باسی نیگه رانیه کانی خه لکی ناوچه بکه ن. ده ولته تی نوئی تورکیا سه رجه م مافه کانی به پتوه بردنی ناوچه ی به خشیه به سوپا. ئیستا کوردستان له ژیر گه مارویه کی رانه گه یه ندرادایه و سوپا ده سه لات ی ته وای به سه ردا هیه. نزیکه ی ۳ هه فته پیش، لیژنه ی IFHR سه ردانی کوردستانی تورکیای کرد به لام ده ولته تی تورکیا ریگای پینه دان سه ردانی شاری شه پناخ و جه زیره بکه ن. با خودی ئه م لیژنه یه باسی بارودوخی ئه م ناوچه یه بکات.

به بیرو باوه پی من، رژیم ی تورکیا قه د ده ولته تیکی دیموکرات نه بووه. چه مکی دیموکراسی له تورکیا ته نها له چوارچیویه لی دواندا بووه بۆ فریودانی جیهانی شارستانی. ئه گه ر ئیمه به وردی کرده وه کانی ده ولته تی ئیستای تورکیا له سالی رابردو هه لسه نگیتنن هیچ هه نگاو یکی زیاتر به ره و ریژگرتن له مافی مروفی تیدا نابینن. من پیش له هه موو شتیک داوا له هه موو ئه و که سانه ده که م که به په روشن بۆ ئازادی و دیموکراسی که کار بکه ن بۆ ئه وه ی سیاسه تی ده ولته تی تورکیا رابوه ستینن که ئامانجی له ناو بردنی کولتوری جیاوازی گه لی کورده و کار بکه ن بۆ ئه وه ی سه ره نجام ریگه به م گه له بدریت که له خو شی و ئاشتیدا بژیت. من داوا له

همو روژنامه نووسان، پارلمان تاران و NGO کان ده کم (که له ناوچه دان) که نه و دیواری بیده نگیه بپوختن که گه ماروی له ناوچوونی ولات و گه له که ی منی داوه .

دوایین به رنامه ی دیموکراسی زایونی تورکیا

۲۳ ی گولانی ۱۹۹۴ - نهنجوومه نی نوپنه ران

به پیز ستینی هویره، نوپنه ری نه یاله تی میریله ند:

جه نابی سه روک، ۱۸ ی مایس، ده ولته تی ئیتیلافی تورکیا به رنامه یه کی چاکسازی ئاشکرا کرد بۆ ئازادی چالاکی سیاسی له تورکیا. ئهم به رنامه یه بریتیه له پیدچوونه به سه ر یاسای بنه پته تی و هموارکردنی ۶۲ خالی یاساکانی ئیستا یا یاسا تازه په سه ندکراوه کان. مه به ستی سه ره کی ئهم به رنامه یه هه لگرتنی که ندوکۆسه کانی سه ر ریگای چالاکی سیاسی کۆپوکۆمه له کان، یه کیتی کریکاران، خویندکاران و که سایه تیه ئاکادیمیکه کانه که حکومه تی سه ریازی به سه ریانیدا سه پاندووه . ئهم به رنامه یه هه روه ها دامه زاندنی نووسینگه ی مافی مرۆف له خو ده گریت و ده یه ویت وینه ی مافی مرۆفی تورکیا له ده ره وه باشتر بکات و یارمه تی بدات به دروستبوونی په یوه ندی نزیک له گه ل یه کیتی نه وروپا که ریوشوینه کانی ئهم یه کیتییه له ۱۹۹۵ وه ده که ویته بواری جیبه جی کردنه وه .

جه نابی سه روک ئهم ده ستپیشخه ریانه ی دواییه نیشاندهری هه وله گرنگه کانی تورکیایه بۆ به هیزکردنی دیموکراسی. ئهم هه نگاوانه له کاتیکدا هه لده گیردریت که تورکیا له گه ل کۆمه لیک کیشه ی گرنگی ئابووری و به رخودانی رۆژه دوا ی رۆژی میلیشیا کورده کان (PKK) رووبه پوویه . ده مه ویت نه وه تان وه بیر به یتمه وه که به هه ر حال به رنامه دیموکراتیزاسیونه کانی پیشووی تورکیا یا له لایه ن پارلمانی تورکیا وه رت کراونه ته وه یا نه که وتوونه بواری جیبه جی کردنه وه . به له به رچا وگرتنی نه و کیشه جیدییانه که ده ولته تی تورکیا له گه لیدا رووبه پوویه، هیوادارم ئهم به رنامه یه به خیرایی په سه ند بکریت و به ته وای بکه ویته بواری جیبه جی کردنه وه .

جه نابی سه روک، هاوکات له گه ل نه وه ی نامه ویت له بایه خی ئهم هه نگاوه نه ریتییانه ی ده ولته تی ده سه لاتداری ئیتیلافی تورکیا که م بکه مه وه، به لام ده بی ئامازه به وه بکه م که دیموکراسی له تورکیا به جیدی که وتووه ناو مه ترسی له به ر نه وه ی

خه لک ته نها به هوی دهر برینی بیرو پای خویان ده سگیر ده کرین. ٦ پارلمان تاري کورد به ناوه کانی، خه تیپ دیجله، ئورهان دوغان، سه لیم ساداک، له یلا زانا، نه حمه د تورک و مه حموت ئالیناکا به هوی دهر برینی بیرو پای ئاشتیخوازانه ی خویان به لایه نگری له مافی کورده کان، له گه ل سزای مه رگ به ره وپوو بوونه ته وه. هه فته ی رابردوو، مه هدی زانا، له هه لسو وپاوانی سه ره خوی مافی کورده کانیش به تاوانی دهر برینی بیرو پای خوی، خرایه به ندیخانه.

جه نابی سه روک، تاییه ته مندی سه ره کی دیموکراسی، ته حه مول کردنی هه موو بیرو پا ناتوندوتیژه کان و ئالوگوری ئازادی بیرو پای، ته نانه ت نه گه ر به دلی خه لک به گشتی نه بیت. سه ره پای نیاز و نه تی نه وکه سانه که نه و پیشنیاره چاکساره خوازانه نویانه خستوو ته پوو، به پر سياريتی تورکیا به نیسبه ت دیموکراسی به رده وام ده چیتته ژیر پر سيار هه تا کاتیک که به ندکراوه سیاسیه کان ته نها به هوی دهر برینی بیرو پا کانیان له به ندیخانه دا بمیننه وه.

دیموکراسی تورکیا: هه نگاوێکی دیکه به ره و قولایی

٢٣ ی حوزه ییرانی ١٩٩٤ - نه نجومه نی نوینه ران

به ریز دیکۆنسینی:

جه نابی سه روک، من ناچارم جارێکی دیکه نیگه رانی توندی خوم دهر بیرم به نیسبه ت کاروباری تورکیا. نه گه ر من نه گه یشتبامایه نه و قه ناعه ته که تورکیا به کێ له گرنگترین هاوپه یمانه کانی ده ولته تی ولاته یه کگرتوووه کانی نه مریکایه نه وهنده بێ هیوا نه ده بووم کاتی که ده بینم ده ولته تی تورکیا یاسای بنه په تی نه و ولاته ده خاته ژیر پی و به پر سياريه تیه کانی خوی به نیسبه ت مافی مرؤف پیشیل ده کات.

پینجشه مه ی رابردوو، ١٦ ی حوزه ییران، کاتی که دادگای بالای تورکیا، "حیزبی دیموکراتی" لایه نگری کورده کان (DEP) ی قه ده خه کرد و پاش هه لسو وکه وتیکی سووکایه تیپیکه رانه ١٣ که س له نه ندامانی DEP ی له پارلمان به هوی لیدوانه کانیان ده رکرد، نیگه رانی و بێ هیوایی من گه یشته لووتکه ی خوی. ١٣ که س له نه ندامانی به هه ق هه لبژێردراوی پارلمانی تورکیا له پارلمان ده رکرا، به هوی نه و داواکارییه که حیزبی DEP سالی پار ده ری کرد که تیدا داوای دۆزینه وه ی ریگاچاره یه کی

ناشتیخوازانە ی بۆ کیشە ی کورد کردبوو. ٥ کەس له ئەندامانی پارلمان کە له سەرەتای مانگی ئادارهوه بۆ راگهیاندنی سووچه کەیان، له بهندیخانه دان، ئیستا به تاوانی داکۆکی کردن له مافی هاوولاتیانی کوردی تورکیا له گەڵ سزای مەرگ به رهوپوون. ٦ ئەندامی دیکە ی پارلمان له تورکیا ههڵهاتوون و من ئاگادارم که داوای مافی پهنا بهرییان له دهولەتی به لژیکا کردووه. دو ئەندامی دیکە ی پارلمان له سهرویهندی گیراندان.

جه نابی سه روک من له گەڵ چەند که سێک له م پارلمان تارانە و پارلمان تاره کانی دیکه دیدارم کردووه که تهنه به هۆی ده برینی بیرو پای خویان ئیستا له بهندیخانه کانی تورکیادان. من له مه ده ترسم.

جه نابی سه روک له کام جوړه دیموکراسیدا هیه که یاسادانه ره کانی له بهندیخانه دا بن یا له ترسی نه وه ی ده ستگیر نه کرین داوای په نابه ری سیاسی بکه ن. یه کتی له م ئاکامه نه خوازاوه کانی برپاری دادگا بۆ ده ر کردنی ئەندامانی DEP نه وه یه که نه گەر ٢٤ کورسی له ٤٥٠ کورسیه که ی پارلمان چۆل بیت، ده بیت سه ره له نوێ هه لبژاردنی لاوه کی نه نجام بدریت. نه گەر نه و ٤ نوینه ره کورده که له DEP ده ستیان له کارکیشاوه ته وه، له پارلمان هاتبانه ده ره وه، ده بویا له ماوه ی ٣ مانگدا هه لبژاردن به پتوه چوبایا.

جه نابی سه روک ده مه ویت له سه ره تادا نه وه روون بکه مه وه که ده بیت نه م هه لبژاردنه نوێیه نه نجام بدریت و ده بیت ده ولەتی ئیمه و گه لێ له چاودیرانی نیونه ته وه یی غه یره ده ولەتی هه لبژاردنه کان، چاودیر بنیرن بۆ تورکیا بۆ نه وه ی ریشوینه نیونه ته وه ییه کانی هه لبژاردن جیه جی بکریت. له مه زیاتر له سایه ی پیشهاته کانی نه م دواییه، کومسیونی هلسینکی (که من سه روکیمی) له کۆبوونه وه کانی داها تووی "کونفرانسی ئاسایش و هاوکاری نه وروپا (CSCE) به شداری ده کات و پێ له سه ر نه وه داده گریت که لیژنه فه رمیه کانی CSCE بنیردرین بۆ تورکیا بۆ نه وه ی چاودیری بکه ن به سه ر خراپیوونی بارودۆخی مافی مرۆف له تورکیا.

جه نابی سه روک، نه وه که له په یوهندی له گەڵ خراپتر بوونی بارودۆخی مافی مرۆف له تورکیا زۆر مه تر سیداره، خیراتریوونی ره وتی به تاوانزانیی ده برینی بیرو پایه. ده برینی وشه و بیروپا (بۆ له به رچاو گرتنی ناوه روکه که ی) له هه موو سیستمه دیموکراتیه کانداهه مه مول ده کریت. تورکیا وه ک ده ولەتیک که به شداره له

کونفرانسی ئاسایش و هاوکاری نه وروپا (CSCE) و راگه یان دن نامه ی جیهانی نه ته وه یه کگرتو وه کانی ده رباره ی مافی مروّف و کونوانسیون جیهانی ئازادییه سیاسی و مه ده نیه کانی واژو کردو وه، خو ی ده ره وس کردو وه به نیسبه ت پاراستنی هه موو شیوازه کانی راده ربړنی ناتوندوتیژانه. بپاری تورکیا بو ده رکړنی نه و ۱۳ پارلمان تاره به هه ق هه لېژن دراو ه به هو ی لیدوان یا واژو کړنی به لگه نامه، سووکایه تیبه به سه رجه م یاسا دانه ره دیموکراتیکه کان.

جه نابی سه روک، ئاشکرایه که هېچ ولاتیک، له وانه ولاتی ئیمه له به رامبه ر که وتنه ناوی مه ترسی مافی مروّف به ته وای پاریزراو نییه. مه سه له ی کورده کانی تورکیا، میژوویه کی دوو ردیز و ئالوژی هیه که به داخه وه روژبه روژ توندوتیژی زیاتر ده یته نیته وه. له کاتیکدا که تورکیا له قهیرانیکی جیدی ئابووریدایه، ده ولته ی تورکیا و سوپای تورکیا سالی نه پتر له ۷ بیلین دولار بو شه پ له گه ل PKK خه رج ده که ن به لام له گه ل نه مه شدا PKK دریزه به ئوپه راسیونه کانی ده دات و روژبه روژ لایه نگری زو تر ده بیت. به داخه وه تاکتیکه زالمهانه کانی هیزه کانی ئاسایش که پتر له هزار گوندی کوردنشینان له ماوی ۱۸ مانگی رابردو دا کاول کردو وه، بو وه ته هو ی نامو بوونی کورده کان له ده ولته ی تورکیا و پشتیوانی کړدن و هاو خه م بوونیان له گه ل کورده توندپه وه کان. له مه زیاتر، به هو ی به تاوانبار زانینی ته نانه ت ده ربړنی میانه په وانه ی ناپه زایه تی کورده کان، ده ولته ی تورکیا ئاخو ی ره و له نیو چوارچپوه یه کی دموکراتیک ده خه نکیت و نه و ریگایه له هاو ولاتیه کانی داده خات تا به شیوازی یاسایی، بی هیوایی خو یان له بارودوخه که ده ربېرن. له کاتیکدا که هېچ که س حاشا له مافی تورکیا بو پاراستنی هاو ولاتیانی له به رامبه ر تروریزمدا ناکات، نه مه نابیت به به های پینشیل کړدن مافه بڼه په تیه کانی مروّف نه نجام بدریت.

جه نابی سه روک، له پیناو ئاشتی و سه قامگیری ناوچه، داوا له ریبه رانی مه ده نی و سه ربازی تورکیا ده که م زیاتر به سیاسه ته پیکه وه هه لنه که رو نه گونجا وه کان یان به نیسبه ت هاو ولاتیانی کوردی تورکیا دا بچنه وه.

هېچ هیوایه ک به چه سپانی ئاشتی نامیتیت نه گه ر ده نگی هه موولایه نه کان کپ بکړت و ناچار بکړن هه لویستی توندپه وانه تر بگرته به ر. سیاسه تگه لیکي وها پرسیارگه لی جیدی ده هیتته ئاراهه ده رباره ی توانایی دیموکراسی تورکیا بو وه لامدانه وه به پیداو یستییه زور پتویسته کانی کومه لگایه کی مودیرنی چنه د نه تنیکی. له مه زیاتر،

جه نابی سه رۆک سه ره پای به یه ک گه یشتنه وهی به رژه وه ندییه کانی سیاسه تی دهره وهی ئیمه له گه ل تورکیا له سه ر گه لئ مه سه له ی جوراوجۆر، بارودۆخی رووله خرابی مافی مروف له تورکیا رۆژه رۆژ نه وه نه سه متر ده کات که ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا پشتیوانی له ده وری سه ره کی تورکیا له سیاسه ته کانی ناوچه دا بکات.

له نه نجامدا، جه نابی سه رۆک تکا له ده ولته تی تورکیا ده که م رینگاچاره یه کی سیاسى په پره و بکات بۆ بارودۆخی کورد. ئیوه نابیت ره خنه له من بگرن که بۆ باسی کیشه که ده که م به لام رینگاچاره ی خۆم ناخه مه پوو، به لام هاوړام له گه ل هه ندی له بیروکه کان بۆ که متر کردنه وهی قهیرانه که. به بۆچوونی من توخمی سه ره کی رینگاچاره ی سیاسى بۆ کیشه ی کورد له تورکیا نه وه یه که میتوده توندوتیژه کان له میتوده ناتوندوتیژه کان بۆ داکۆکی کردن له ئامانجی هاوولاتیانی کوردی تورکیا جیا بکریته وه. به هه مان شیوه، PKKش بۆ گه یشتن به ئامانجه سیاسیه کانی، ده بی ده ست له توندوتیژی و پیداکرتن له سه ر سه ریه خۆیی (کوردستان) هه لبرگرت. راگه یاندنی ئاگر به ستیکی دولایه نه ده توانی هه نگاوی یه که م بیت بۆ پیکهاتنی دیالوگی سیاسى له گه ل هیزه کورده میانه په وه کان. له که شوه وایه کی وه هادا داوا له ده ولته تی تورکیا ده که م نه م هه نگاوانه هه لبرگرت:

یه که م، رینگه به سه رجه م حیزیه سیاسیه ناتوندوتیژه کان بدات له ژیا نی سیاسیدا به شداری بکه ن.

دووه م، که ندوکۆسه کانی سه ر ئازادی راده ربړین، له وانه ته گه ره کانی یاسای دژه ترور لابیات.

سیهم، حاله تی نااسایی (له باشووری رۆژه لات) لابیات.

چوارم، سیستمی "گاردی گوند" هه لبه وشینیتته وه.

پینجه م، هه موو که ندوکۆسه کانی دهربرینی زمان و کولتووری کوردی هه لبرگرت.

شه شه م، که ندوکۆسه کانی بلۆ بوونه وهی به رنامه ی ته له قیزیونی و رادیویی و موزیک و چاپ و په خش به زمانی کوردی لابیات.

حه وته م، ئینیسیتیتۆیه کی ده ولته تی بۆ توژی نه وهی کوردی دایمه زینیت و رینگا به وه بدات قوتابخانه کان به زمانی کوردی په روه رده بدن.

هه شته م، کونفرانسیکی رسمی له ئاستیکی بالآ به رپوه بیات بۆ تاوتوی کردنی هه موو لایه نه کانی په یوه ندی کورد - تورک.

جه نابی سه رۆك به بۆچوونی من ههنگاوگه لیکی وه ها دیمو کراسی مه ده نی تورکیا به هیز ده کات و توندوتیژی ریشه کهش ده کات و که شه وه وای سه رکوت له ناو ده بات که ژبانی سیاسی و ئابووری له سه رانسهری تورکیا کپ کردوو و ره وتی دوو جه مسهر بوونی تورک و کورد پیچه وانه ده کاته وه و کورد و تورک لیک نزیک ده کاته وه . هیوادارم ده ولته تی تورکیا هه ول بدات بۆ پاراستنی ئازادی راده ربهرین و میتودگه لی غهیره سه ربازی په پره و بکات بۆ چاره سه ر کردنی بارودۆخی دژواری کورد بۆ نه وه ی ولاتی تورکیا له مه زیاتر تووشی به شتیوی و ئالۆزی نه بیته .

سیاسه تی ده ره وه ی ولاته په کگرتوو هکان له سه ر بنه مای نه خلاقه یا به رژه وه ندیه جوگرافیا ییه کان؟

٢٨ ی ته موزی ١٩٩٤ - نهنجومه نی نوینه ران

خاتوون ئیلیزابیته فۆرس:

جه نابی سه رۆك، نه مپۆ له یلا زانا له به ندیخانه دایه و له گه ل سزای مه رگ به ره وه پوهیه . له یلا زانا له گه ل ٦ ربه ری کوردی هه لبرێدرای دیکه تومه تی خیانه تیان خراوته پال و هه موویان له گه ل سزای مه رگ به ره وه پوهون . سووچی نه م ٦ که سه چییه ، جه نابی سه رۆك؟ سووچی نه وان دروست نه و کاره یه که من ئیستا لیره ده یکه م واتا باسکردن له کیشه ی مافی مرۆف .

جه نابی سه رۆك، نه م پارلمان تاره کوردانه له عیراقدا نین تا بلێین رهفتاری عیراق له گه ل خه لکی کورد تاوان دژی مرۆفایه تییه و له راستیشدا هه روایه . نه خهیر، نه م پارلمان تارانه له تورکیان که ولاته په کگرتوو هکانی نه مریکا به شتیوانی لیده کات و به شتیوانیکی به رفراوان یارمه تی ده دات و سازوبه رگی سه ربازی ده داتی .

جه نابی سه رۆك، هه رکاتی که نه ندامانی کۆنگرێس سه رکوت و نه شکه نهجه و پێشیلکردنی مافی مرۆف پروتستۆ ده کهن، پیمان ده لێن له بیرتان نه چیت تورکیا له رووی ئیستراتژیکیه وه بۆ ئیمه (ولاته په کگرتوو هکانی نه مریکا) گرنگه . ئایا نه خلاقی ئیمه په یوه ندی به جوگرافیا وه هیه یا بیروباوړه کانمان؟

ئیستا کاتی نه وه یه کۆنگرێس داوای ئازادکردنی نه م ٦ پارلمان تاره کورده بکات .

له کونترول لایه نه سهربازی و سیاسیه کاندان بن و روژنامه نووسان و که سایه تیه کانی دیکه بئ دهنگ بن، خستنه پروی زانیاری راست و دروست بۆ بیروپای گشتی نالوی. جه نابی سه روک، ئازادی راده ریرین و چاپه مهنی سنوورنه دار، پیشمه رجی کومه لگا دیموکراتیکه کانه. چاپه مهنیه کانی تورکیا ده بی به به رپرسیاره تییه وه، کیشه کانی کورده کان و نیگه رانیه کانی دیکه به نیسبهت مافی مرؤف راپورت بدنه. دادگایی کردنی DEP هه روه ها که موکوپیه کانی نزیکایه تی ناراستبینانه ی ده ولته تی تورکیا بۆ چاره سه رکردنی کیشه ی کوردی ئاشکرا کرد که کۆله که ی سه ره کی ئهم سیاسه ته تاوانبار کردنی حیزبه سیاسیه کوردیه کانه. کاتی که حیزبه سیاسیه کان قه ده خه ده کرین، ئه نجامه که ی ئه وه یه که گروپگه لی نهیته دروست ده بن و ئه ندامانی ئهم حیزبانه ده چنه ناو حیزبه توندپه وه تره کان. ریگه پیدان به کورده کان بۆ پیکهتانی حیزبگه لی سیاسی یاسایی، ریگایه که بۆ ئه وه ی پیش له زیاده بونی پشتیوانی له PKK و گروپه توندپه وه کانی دیکه بگيردریت. په یپه و وپروگرامی CSCE ی کوپنهاگن به روونی ئه رک و به رپرسیاره ییه کانی ۵۳ ده ولته تی به شدار له م ریخراوه یی به نیسبهت چالاکی بئ سنووری حیزبه سیاسیه کان دیاری کردوه. هه لمه تی ده ولته تی تورکیا دژ به حیزبی دیموکرات (DEP) و حیزبه کانی پیش ئه وه، کومه لیک پرسپاری جیدی ده رباره ی به رپرسیاره تیه کانی ده ولته تی تورکیا به نیسبهت ئهم پره نسیپانه ده خاته پوو.

جه نابی سه روک، له کاتیکدا که ده ستپیکردنی ئهم دادگایی کردنه سیاسیه، روژیکه ره شه بۆ دیموکراسی تورکیا به لام مرؤف ده توانیت هیوادار بیت که سه رنجدانی بیروپای گشتی، گوشاره کان له سه ر ده ولته تی تورکیا زیاد بکات بۆ ئه وه ی ریگاچاره یه کی غه یره سهربازی بۆ قهیرانی کورد بگرئ ته بهر و کیشه کانی دیکه ی مافی مرؤف چاره سه ر بکات. وه بیرى هاوکارانم ده هیتمه وه که ۲ که س له نویتنه ره کورده کان له گه ل سزای مه رگ رووبه روون، به هوی ئه و لیدوانانه ی که له کومسیونى هلسینکی لیره له "کاپیتول هیل" له بینای "رایبۆرن" دایان.

من به و ئه نجامه گه یشتوومه که ده ولته تیکی دیموکراتی راسته قینه ناتوانی سزای مه رگ به سه ر پارلمانتاره هه لیزیردراوه کانیدا به سپینت ته نها به هوی لیدوانه کانیا یا نووسراوه کانیا که نه بووه ته هوی توندوتیژی، جیایخواری و ریگاچاره ی به ده ر له چوارچێوه ی دیموکراتیک. له م کاته دزیوه دا داوا له هاوکارانم ده که م په یوه ست بن به

من بو نه وهی نیگه رانی و بی هیوایی خومان له ده ولته تی تورکیا ده ربیرین به هوی هه لمه ته نامه عقولانه که ی بو سه رکوتکردنی ئازادی راده ربیرین.

نه وه که له تورکیا روو ده دات کرده وهیه کی بی به زه بیانه ی زور گه وره یه . ژماره یه ک له م پارلمان تارانه له کومسیونی هلسینکی له کۆنگرئسی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا ئاماده بوونه . نه م پارلمان تارانه خوازیاری روو خاندنی توندوتیژانه ی ده ولته تی تورکیا نه بوونه و هیچ چالاکیه کی خیا نه تکارانه یان دژ به ده ولته تان نه داوه ، له گه ل نه وه شدا حیزبه که یان قه ده خه کراوه و خویشیان تۆمه تبار کراون و ژماره یه کیشیان له تورکیا هه لاتوون به هوی لیدوانه کانیان له به رده م کومیتیه ی کۆنگرئسی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا .

جاریکی دیکه سوپاسی دۆسته که م له (نه یاله تی) ویمۆنت ده که م.

به پیز لیه ی:

جه نابی سه روک، سپاسی سناتوری نه یاله تی "ئاریزونا" ده که م به بۆنه ی بیروبوچوونه کانی. به پیز "دیکونسینی" له سه ره تای ده سته کاربوونی کومسیونی "هلسینکی" تا ئیستا ته نها که سیک بووه که نه م مه سه له یه ی خستوو ته پوو. به پیز "دیکونسینی" به دلنیا ییه وه هه روک هه موو نه داما نی نه نجوومه نی پیران، ئاگاداری بارودوخه که یه ، نه ته نها به هوی هۆگری تاکه که سی به مه سه له که و نه و سه فه رانه که بو تورکیا کردوو یه تی و نه و شتانه که به چاوی خوی بینوییه تی، به لکو به هوی نه وه ش که سه روکی کومیتیه ی هه لبژیردراوی هه والگری نه نجوومه نی پیرانه . به بۆچوونی من نه نجوومه نی پیران ده بی گوی له قسه کانی بگریت.

ریگرتن له چالاکی ریکخراوی لیئوردنی نپونه ته وه یی له تورکیا

۶ ی تشرینی به که می ۱۹۹۴ - نه نجوومه نی نوینه ران

به پیز ستینی هۆیه ر، نوینه ری نه یاله تی مریله ند:

جه نابی سه رۆك، من دمه ویت كرده وه كانی ده ولته تی تورکیا پروتستۆ بکه م كه كۆمه لیک پرسپاری جیدی دهریاره ی ئهرك و بهرپرسیاره تیه كانی ئه م ده ولته به نیسبه ت مافی مرۆف هیناوه ته ئاراهه . لیکۆله ری سه ره کیی ریکخراوی لیبورډنی نیونه ته وه یی له تورکیا، "جانا تان سوگدین" له لایه ن ده ولته تی تورکیا وه كه " كه سایه تی نه خوازاو" ناسراوه و ئیستا چوونی ناوبراو بۆ تورکیا قه ده خه كراوه بۆ ئه وه ی له وه زیاتر له خراپبوونی بارودۆخی مافی مرۆف له نیو دانیشتوانی کوردی تورکیا نه کۆلیته وه .

جه نابی سه رۆك پۆیست به وه ناکات من باسی کاری شازی ریکخراوی لیبورډنی نیونه ته وه یی له سه راسه ری جیهان بکه م . من وهك هاوسه رۆکی کومسیونی ئاسایش و هاوکاری ئه وروپا، قه دری لیکۆلینه وه کان و راپورته كانی ریکخراوی لیبورډنی نیونه ته وه یی ده زانم . ئه ندامانی ئه م ریکخراوه یه له سه راسه ری جیهان وهك چاو، گوئی و ویزدانسی هه وله حکوومه تی و ناحکوومه تیه کان بۆ پاراستنی مافی مرۆف و له راستیدا پاراستنی ژیا نی خه لک خزمه ت ده کهن . له ماوه ی چه ند سالی رابردوودا، ده ولته تی تورکیا بیزاری خۆی له سه رنجدانی ریکخراوی لیبورډنی نیونه ته وه یی به ئه شکنجه ی به رفراوان، بارودۆخی به ندرکراوه سیاسیه کان و میتوده دپرنده کانی سه رکوتکردنی کورده کان به ده سته ده ولته تی تورکیا دهربرپوه . ربه رایه تی تورکیا لیکۆلینه وه کانی ریکخراوی لیبورډنی نیونه ته وه یی بئ بایه خ له قه له م ده دا و ده یگوت ئه م لیکۆلینه وانه ئامانجی سیاسیان له پشته و هه میشه دیدار له گه ل کاربه ده ستانی ئه م ریکخراوه یه ی ره ت ده کرده وه به لām له گه ل ئه مه شدا رینگای به وه ده دا لیکۆله رانی ریکخراوی لیبورډنی نیونه ته وه یی بچه ناو ولاتی تورکیا، به لām ئیستا رینگایان پئ نادات . ئه گه ر ربه رانی تورکیا ئیستا له سه ر ئه و باوه رهن كه له رینگای پیشپێگرتن له لیکۆله رانی مافی مرۆف ده توانن خۆیان له شه رمه زاربوون و خه جالتبوون رزگار بکه ن، به لām ئه م جاره ش به جیدی به مه له دا چوونه . ئه م کرده وانه ته نها ده بیته هۆی زیادبوونی سه رنجی (بیروپای گشتی) به و رهفتارانه كه ئه وان هه ول ده دن له بیروپای گشتی بپشارنه وه . ئه م مه سه له یه به دلنیا ییه وه له کۆبوونه وه ی کونفرانسی پێداچوونه وه ی CSCE له بوداپست ده خرپته پوو و یارمه تی ده دات به داوکاری هه ندی له ده ولته کان بۆ ئه وه ی به گویره ی میکانیزمه کانی مافی مرۆفی موسکو لیژنه ی چاودیری CSCE بننن بۆ تورکیا .

جه نابی سه رۆك، ده ولته تی تورکیا به رده وام کیشه کانی مافی مروف به نه جامی توندوتیژی پارتی کریکارانی کوردستان (PKK) ده زانیت، ساله های ساله ده ولته تی تورکیا په یمانی به ستووه که له ریگای سه ریازییه وه PKK تیکبشکینیت و له سه روبه ندی خه باتی دژی PKK، ده ولته تی تورکیا گونده کوردنشینه کانی خاپور کردووه و ژیانی ئارژداری و کشتوکالی گوندنشینه کانی له ناو بردووه و پتر له یهک میلیون کوردی له ولاتی خویان ئاواره کردووه. له نه جامدا هم کرده وانه ی ده ولته تی تورکیا بووه ته هوی زیاد بوونی نه دامانی PKK.

جه نابی سه رۆك، من له سه ر ئه و باوه پهم که سه ره پای به رژه وه ندییه دولایه نه ئیستراتژیک و ئابووریه کانمان له گه ل تورکیا، ئیمه ده بی به جیدی به سیاسه تی خوماندا بچینه وه به نیسبهت دابینکردنی چهک بۆ تورکیا که نه ویش دژی هاوولاتیانی خوی که لکی لیوه رده گریت. بریاری هم کۆنگرێسه بۆ که مکردنه وه ی ۱۰٪ ی یارمه تی بیانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا به تورکیا به هوی پیشیل کردنی مافی مروف، نیشاندهری نیگه رانی رووله زیادبوونی ئیمه یه به نیسبهت هم مه سه له یه به لام له گه ل نه مه شدا هم بریاره ته نها له سه ر بریکی که م له قه رزه کانی نه مریکا به تورکیا کار ده کات. تورکیا هه روه ها بیلیونها دولار سازوبه رگی به رگری و یارمه تی دیکه له نه مریکا وه رده گریت. ئیستا کاتی نه وه یه ئیمه هم یارمه تیانه که م بکه ینه وه.

نامه ی پر سۆز و ههستی له یلا زانا بۆ نه جوومه نی نوینه ران

۸ ی تشرینی یه که می ۱۹۹۴ - نه جوومه نی نوینه ران

خاتوون ئیلیزابیت فۆرس، نوینه ری "ئۆریگون":

جه نابی سه رۆك من له رابردوودا له نه جوومه نی نوینه ران ده رباره ی بارودۆخی زۆر دژواری له یلا زانا قسه م کردووه. له یلا یه که مین و ته نها پارلمانتهاری ژنی کورده له

میژوی تورکیا. زانا له ۲ ی ئادار واتا له ۷ مانگ له مه وپیش تا ئیستا له لایه ن کاربه ده ستانی تورکیا خراوه ته ناو به ندی تاکه که سی. تاوانی له یلا زانا چیه؟ لیدوانی گشتی که به هوی نه وه ده ولته تی تورکیا ده یه ویت حوکی مه رگی له سه ر بدات. له یلا زانا سه ره تا له لایه ن پۆلیسی تورکیا له ۱۹۸۸ ده ستگیر کرا و به توندی نه شکه نجه کرا به هوی به شداری کردن له خۆپیشان داننیکي ناشتیخوازانه که به نوینه رایه تی له لایه ن به ندکراوه کان دژی نه شکه نجه ی درپندانه و داواکاری بۆ ریزگرتن له که رامه تی مرۆف و جارنامه ی جیهانی مافی مرۆف به پتوه چوه.

جه نابی سه رۆک، سیاسی نه ندانی کۆنگرێس، به پیز "پورتیر" ده که م بۆ ریه رایه تی کردنی هه لمه تی داکۆکی له له یلا زانا و نه و ۵ پارلمان تاره به حه ق هه لبژێردراوه که نوینه ری خه لکی کوردن و ده ستگیر کراون. ئیمه وه ک کاربه ده ستانی هه لبژێردراو، هه موومان ده بی دژی شکاندنی که رامه تی مرۆفایه تی رابوه ستین. جه نابی سه رۆک، نه مه ده قی نه و نامه یه یه که له یلا زانا له ۱۵ ی نه یلول بۆ منی ناردوه:

خاتوون ئیلیزابیت فورس

نه نجومه نی نوینه ران، واشنگتۆن، دی سی

هاوکاری به پیز، من له رۆژنامه کانی تورکیادا خۆیندمه وه که ئیوه ده تانه ویت هاوخمی خۆتان له گه ل من ده ربهرن. من زۆر خوشحالم و ده مه ویت گه رمترین سپاسه کانی خۆمتان پیشکش بکه م. من یه که مین و ته نها پارلمان تاری ژنی کورد له میژوی تورکیام. ئازموونی سیاسی من له به رامبه ر ده روزه کانی به ندیخانه ی تورکیا ده ستی پیکرد که هاوسه ره که م، شاره داری دیاره کر (شاری کوردنشینی سه ره کی تورکیا) به ماوه ی ۱۰ سال و ۸ مانگ تییدا به ندکرا بو. هاوسه ری به ندکراوه کان خۆپیشان داننیکي ناشتیخوازانه یان به پیکخستن کردبوو دژی درپدایه تی نه شکه نجه وداواکاری بۆ ریزگرتن له که رامتی مرۆفایه تی و جارنامه ی جیهانی مافی مرۆف. به هوی نه م چالاکیه من له لایه ن پۆلیسی تورکیاوه نه زیه ت و ئازار درام و سه ره نجام له ته موزی ۱۹۹۸ ده ستگیر کرام.

من به ماوه ی ۵۹ رۆژ به توندی نه شکه نجه درام که ئاسه واری جه ستیی و ده روونی نه م نه شکه نجه نه م هیشتا پتوه دیاره. من په یم به وه برد که شه ر و توندوتیژی - که

ناکامی کۆمه لگایه که که له سه ر بنه مای پیتیلکردنی بایه خه کان و ده سه لاتپه ر ه سستی و له ناوبردنی خه لکی لاواز و بئ ده سه لات دامه زراوه - گه لی کورد و تورکی گه یاندووه ته ناستی شه پی ناوخو و له وانه یه روودانی کاره ساتنکی کۆمه لایه تی و نه خلاقی لیکه ویتته وه، که وابوو من بریارمدا چالاکانه له ژبانی سیاسیدا به شداری بکه م به نامانجی نه وه ی په یامیکی جیاواز بنیرم له وانه ریزگرتن له مرؤف و که رامه تی مرؤفایه تی و مافه بئ نه ملالاکانی مرؤف و پتویستی دیالوگ ده رباره ی کیشه قووله کانی کۆمه لگاکه مان.

له تشرینی یه که می ۱۹۹۱ من به ۸۲٪ کۆی ده نگه کان، وه ک نوینه ری دیاربه کر له پارلمانی تورکیا هه لیزیردرام. یه که مین هه لئسوکه وتی من له گه ل گۆپه پانی سیاسی تورکیا که له ژیر ده سه لاتنی ژنه راله کان و نه وکه سانه دا بوو که حاشایان له بوونی خه لکی کورد له تورکیا ده کرد، نه و کاته بوو که من سویندم له پارلمانی تورکیا خوارد. من به زمانی کوردی، به دۆستایه تی و پیکه وه ژبانی کورد و تورک له چوارچێوه ی یه کسان و ریزگرتن له شوناسی یه کدی سویندم خوارد به لام له گه ل هیزشی توندوتیژانه ی میدیاکان روبه پوو بوومه وه. وه ک "جیایخواز"، "هاوپه یمانی تروریستان"، "خائن" و هتد په نجه یان به ره ولای من راکیشا و وینه ی منیان له بنکه کانی پولیس وه ک تاوانبار هه لئواسی. پاش نه وه دوو جار هه ولی کوشتنی من درا که له هه ردوو یان رزگارم بوو، هه ر چه ند که له راستیدا ۱۴ که س له ریه رانی نه ته وه یی و ناوچه یی پارتنی ئیمه واتا پارتنی دیموکراسی - DEP - پیتشتر کوژراون. له کاتی گه پانه وه له سه فه ری نه وروپا که تییدا له لایه ن "فرانسوا میترا"، سه رۆک کۆماری فه رانسا و "ژاکویس دیلۆرس"، سه رۆکی کومسیونی کۆمه لگای نه وروپا پیتشوازیم لیکرا، له ۲ ی ئاداری ۱۹۹۴ من له گه ل ۵ پارلمانکاری دیکه ده سته گیر کرام. له وکاته وه ئیمه له به ندیخانه ی تاکه که سیداین و به هۆی لیدوانه کانمان له تورکیا و له ده ره وه، له وانه لیدوانه کانمان له به رامبه ر کومسیونی هلسینکی تاوانبار کراوین. ده ولته تی تورکیا ده یه ویت به بۆنه ی بیروپاکانمان، حوکمی مه رگمان له سه ر بدات. ماوه ی ۷ مانگه من له ژوری تاکه که سیدام و ته نها له گه ل پارێزه ره کانم و چه ند که سیکی ریکه پیدراو په یوه ندیم هیه. سه ره پای نه م گیروگرفتانه و خراپبوونی بارودۆخی ته ندروستیم، من شیلگیرم که به شیوازگه لی ناشتیخوازانه درێژه به خه باته که م بده م له پیناوا ناشتی نیوان کورد و تورک، دیموکراسی و ریزگرتن له مافی

مرؤف . به باوه پی من، نه م پرهنسیپانه کۆمه لی بایه خی جیهانین که ده بی به ده ر له
جیاوازی زمان و ئایین له ده وری یه ک کۆمان بکاته وه .
هرچه شنه پشتیوانیه کی ولاته یه کگرتووه کان زۆر گرنگه بۆ ئیمه، به تاییه ت
ده مه ویت ئاماژه به هاوخمی خوشکانی فیمینستم (نه و که سانه که بۆ یه کسانی
مافی ژن و پیاو خه بات ده که ن) بکه م، نه و ژنه نه مرکاییه جیگای ریزانه که خه بات
بۆ دیموکراسی، ناشتی و یه کسانی نه وه نده بۆیان گرنگه . با هه موومان پیکه وه
سه یری دادگایی کردنی ئیمه بکه ین. تکایه له ریگای ئینستیتوی کوردی پاریس
په یامه کانتان بنیرن بۆ من.

جاریکی دیکه سوپاستان ده که م و چاوه پوانی وه لامی ئیوه م

له گه ل ریزمدا

له یلا زانا

بارودوخی کورده کان له تورکیا

۳۰ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۴ - نهنجوومه نی پیران

به پیز دیکونسینی:

جه نابی سه روک، مانگی تشرینی به که م من وهک سه روکی کومسیون هلسینکی و کومیتته ی هه والگری نهنجوومه نی پیران سهردانی تورکیا م کرد. ده مه ویت روشنایی به مه سهه کومه لیک مه سهه له له وانه مافی مرؤف، بارودوخی کورد، کیشه کانی بالکان و رهوتی ناشتی رۆژه لاتی ناوه پاست. پاش ئه م دیداره من هاوپی له گه ل سه روک کلینتون له رپوه سمی واژوکردنی ریکه وتنامه ی ناشتی ئیسرائیل- ئوردون ئاماده بووین که خالی وه چه رخانه کی میژوویه بۆ ناشتی ناوچه و گرنگی به کجار زوری هه به بۆ ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا و تورکیا.

من له گه ل ربه رانی پارلمان، کاربه ده ستیکی وه زاره تی دهره وه و نوینه ری ریکخراوه کانی مافی مرؤف دیدارم کرد. به هه ر حال من بی هیوا بووم له بهر نه وه ی ریکه یان پینه دام له گه ل پارلمان تاره کورده زیندانیه کان و به ندرکراوه سیاسیه کانی دیکه دیدار بکه م و نه مه لادانه له و ئازادییه که من له دیداره که ی سالی ۱۹۸۹ له گه لی روبه پوو بووم. من نیکه رانی خۆم دهری به نیسبه ت نه و زیانه ئابوویه که له نه نجامی گه ماروکانی نه ته وه به کگرتووه کان دژی عیراق له تورکیا که وتوو و له سهه نه و باوه پهم که ده ولته تی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا ده بی زیاتر له ده ولته تانی که نداو- که زۆترین قازانجیان له گوشاری هاو په یمانان له سهه سه دام حوسه ین ده ستکه وتوو- زیانه کانی تورکیا قه ره بوو بکاته وه. من هه ره ها بۆچوونی خۆم دهری ده رباره ی نه وه ی تورکیا ده توانیت ده وری به کلایکه ره وه له پیکه اتنی ریکخراویکی ناوچه یی وهک CSCE بۆ رۆژه لاتی ناوه پاست بگیری ت نه گه ر ریکه چاره یه کی ناسه ربازی بۆ مه سه له ی کورد بدۆزیتته وه. ده ولته تی تورکیا پیشتر ده وری سه ره کی بینیه وه له پشتیوانی کردن له CSCE وهک ئامرازیک بۆ پته وکردنی ناشتیه کی ناوچه یی چروپی و دریزخایه ن.

جه نابی سه روک، نه خوازاوی و ناتوانی ربه رایه تی تورکیا بۆ په پره وکردنی ریکه چاره یه کی نوئ بۆ کیشه ی کورد، شتیکی ئاشکرایه، ئه م مه سه له یه له که لک وه رگرتنی به رفراوان له نه شکه نهجه و سنووردار کردنی ئازادی راده ریرین رهنگی

داوه ته وه . سه ره پای نه م گيروگرفتانه من به هیوای په ره سه ندنی به رژه وه ندییه دولایه نه کانی نیوان تورکیا و نه مریکا و بایه خه دیموکراتیکه هاوبه شهکان، تورکیام به جی هیشت و له سه ر نه و باوه پهم که ده ولته تی ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا و ده ولته تی تورکیا ده بی له پیناو به هیزکردنی په یوه ندییه دولایه نه کان کار بکه ن .

من له تورکیا باسی هه وله به رده وامه کانی هیزه کانی ئاسایشی تورکیام کرد بو چۆلکردن و کاولکردنی گونده کوردنشینه کان له کاتی شهر له گه ل PKK . من نه و کاته دلخوش بووم که کاربه ده ستانی تورکیا بانگه شه ی نه وه یان کرد که له م په یوه ندییه دا لیکولینه وه یان کردوه ، به لام تانیستا لیکولینه وه یه کی گشتی وه ها نه جام نه دراوه . من هه روه ها باسی که ندوکۆسه کانی سه ر ئازادی راده ربیریم کرد و وتم که هه لواسینی هه ندی له یاساکان ده توانی بیته هوی ئازادی گه لی له و به ندکراوانه که نیستا به تاوانی ده ربیرینی بیروپای خویان له به ندیخانه دان .

من هیوای خومم ده ربیری که ده ولته تی تورکیا کۆمه لیک هه نگاوی چروپر هه لبرگیت بو به تاوانه زانیی هه موو شیوه کانی بیروپا ده ربیرینی ناتوندوتیژانه بو نه وه ی تورکیا نه رک و به رپرسیاره تیه کانی خوی به گویره ی CSCE جیه جی بکات . من دووپاتم کرده وه که مافی هاوولاتیانی ئاسایی و پارلمانتاره به حق هه لبرتیردراوه کان بو ده ربیرینی ئازادانه ی بیروپای خویان نابن له کۆمه لگایه کی دیموکراتیکدا سنووردار بکریت . من هه روه ها ده ربیره ی که لک وه رگرتنی به رفراوان و به رده وام له نه شکه نه ج بهاس و گفتگوگۆم کرد .

له کاتی سه ردانه که ی سالی ۱۹۸۹ ، کاربه ده ستانی تورکیا وتیان که ریوشوینی چروپر ده گیردریته بهر بو که مکردنه وه ی نه شکه نه ج و راهیتانی نه فسه رانی پۆلیس ده ربیره ی میتوده گونجاو و قبولکراوه کانی لیپرسیینه وه . به هه رحال نه مپو به رزبونه وه ی گرژییه کان و توندوتیژی ، خواستی سیاسی و ده سته جیی ده ولته تی تورکیای بو بنبرکردنی نه شکه نه ج که م کردوه ته وه . لایه نگرانی مافی مروف ده لین تۆمه تباره سیاسیه کان به شیوه ی ئاسایی نه شکه نه ج ده کرین و دانپیدانانی زۆره ملی به شیوازی به رفراوان بو ده رکردنی حوکمی تاوانباران نه جام ده دریت . من پیداکریم له سه ر کاربه ده ستانی تورکیا کرده وه که هه وله کانیان دوقات بکه ن بو چاودیریکردن و قه ده خه کردنی نه شکه نه ج ، به تایبته له قوناخی پیش دادگاییکردن که تۆمه تبار ده سته سی به پارێزه ر نییه .

به هر حال بانگه شعی نه وه ده کړیت که نه شکه نجه روو ده دات. روو دواوه کانی نه م دوايه نیکه رانیه کانی من زیاتر ده کات. له ۳۰ تشرینی دووهم دادگایه کی تورکیا فرمانی ده سته سهر داگرتنی "فایلی نه شکه نجه" ی ده رکړد که ریکخراوی مافی مروف وهک نامیلکه بللوی کردبووه وه که کومه لیک به لگه نامه ی ده ربارهی مهرگ له به ندیخانه له سالی ۱۹۸۰ و نه شکه نجه ی به ندکراوه کانی له خو ده گرت. دادنه سته نه کان شیلگیرن له سهر تومه تبار کردنی "یاووز نونه ن" (که له گه ل لیژنه ی ریکخراوی مافی مروف کار ده کات) و "فه وزی نارگون" به تاوانی پروپاگندای جیاییخووانه که سزاکه ی ۲ تا ۵ سال به ندیخانه یه. نه و نامرازه توندوتیژانه که تورکیا بو پاراستنی ده ولت له مهره شه جیاییخووانه کان گرتوویه تیه به ر، کومه لگای تورکیای روزه پوژ دووجه مسهریتر کردوه. به رزبوونه وه ی ناسیونالیزمی تورک و نه و روانگه یه که چاکسازی وهک "دانی پوان (نیمتیا) به توریزم" لیکده داته وه، نه و که سانه ده ترسینیت که باسی ناشتبوونه وه ی کورد و تورک ده کن.

PKK قازانجی نه وه ی ده ست ده که ویت که هاوخمی و پشتیوانی روو له زیادبوونی نه و خه لکه به ده ست به ینیت که هیچ ریکاچاره یه کی دیکه یان له پیتدا نییه. ده ولته ی تورکیا ده نگه میانه په وه کان له ریکای مهره شعی سهرکووت یا ته نانه ت مهره شعی کوشتن کپ ده کاته وه. نه و لیژنه یه که تورکیایان به جی هیشتووه، زور نیکه رانن به نیسبه ت نه وه ی نایا تورکیا ده توانیت به رزه وه نندی و نامانجه کانی هاوولاتیانی کوردی خوی له چوارچیوه ی سیاسی نیستای تورکیا وه دی به ینیت یا نا. ساله های ساله که تورکیا به شیوه یه کی دپندانه شووناسی کولتوری جیاوازی کورد له پیناو شووناسی سکولاری تورک سهرکووت ده کات. به له به رچا وگرتنی نه وه که تورکیای نیستا، تورکیا که ی ۵ سالی رابردو نییه، به ره وپیشچوونی به رده وام له حاشا کردن له بوونی کورد (له باتی به خشمینی هندی نازادی تایبه تی سنووردار به کورده کان)، بووه ته هو ی زیادبوونی ده ریای بن متمانه یی له نیوان کورد و تورک.

راپه پینی چه کداری و دژکرده وه کانی سوپای تورکیا کیشه که ی گه یاندووه ته ناستی شه پی ناوخو. کیشه ی کورد، مه سه له یه کی به کلایکه ره وه یه بو تورکیا و سهرجه م هاوولاتیه کانی و ناکام و لیکه وته ی زور جیدی و دريژخایه نی بو نه ته نها تورکیا به لکو بو روزه لاتی ناوه راست به دواوه ده بیت. کیشه کونه چاره سهرنه کراوه کان دیسان له تورکیا سهره لده داته وه و چونیته ی مامه له کردن له گه ل نه و کیشه انه له نه مپودا،

دیموکراسی داهاتووی تورکیا تارادهیه کی زور دیاری دهکات. به باوه پری من دهوله تی تورکیا ده بی ریگا چاره ی ناسه ربازی بگریته بهر بۆ ره واندنه وه ی نیگه رانیه کانی هاوولاتیانی کورد که پشتیوانی له توندوتیژی ناکه ن و نیستا بوونه ته قوریانی هه ردوو لایه ن. لایه نه سیاسیه میانه پره وه کان (چ لایه نی تورکیا، چ لایه نی کورد) ده بی به فهرمی بناسرین و گوئی بۆ داواکاریه کانیا ن بگریدریت و تروریزم شه رمه زار بکه ن. ئه و سیاسه ت و هه لویستانه که ناتوانن تروریزم و پاراستنی شیوازه کانی راده ربهرین له یه ک جیا بکه نه وه، هه ره شه له بنه ماکانی دیموکراسی تورکیا دهکات. راگه یاندنی ئاگر به ست هه نگاوی یه که مه بۆ چاره سه رکردنی ئاشتیخوازانه ی کیشی کورد. ده بی PKK ئاگر به سیکی یه ک لایه نه راگه یه نیت (هه روه ها که له ئاداری ۱۹۹۳ ئاگر به ستی راگه یاند) و دهوله تی تورکیاش ده بی کرده وه ی هاوشیوه ئه نجام بدات. ته نها کاتیک مه سه له ی دژواری ئاشتبوونه وه ی تورک و کورد چاره سه ر ده کریت که ده نگی چه که کان کپ بگریته وه. هه تا کاتیک کیشی کورد به شیوازی ئاشتیخوازانه چاره سه ر نه کریت، هه وله کانی تورکیا له گه لی له بواره کانی دیکه، له وانه هاوکاری و په یوه ندیه نه نیکه کانی له گه ل هاوپه یمانه روژئاواپیه کانی ده که ویتته ناو مه ترسی.

پیشیلکردنی مافی مرۆف له لایه ن تورکیاوه به رده وامه

۲۰ ی کانوونی دووه می ۱۹۹۵ - ئه نجوومه نی نوینه ران

به ریز کریستوفیر سمیت، نوینه ری ئه یاله تی نیوجرسی:

ساله های ساله که کومسیونی هلسینکی له نزیکه وه چاودیتری دهکات به سه ر پیشهاته کانی مافی مرۆف له تورکیا. من پشتیوانیم له هه وله کانی کومسیون کردوه و په یوه ست بوومه به هاوکارانم بۆ باس و گفتگو له سه ر ئه شکه نجه و سه رکوتی ئازادی راده ربهرین و مافه مرۆفه بنه په تیه کانی هاوولاتیانی کوردی تورکیا. من وه ک

سه روکی نویی کومسیون، به رده وام ده بم له قسه و گفتوگو کردن ده ربارهی نه م پیشهاته و پیشهاته کانی دیکه. نه مپو ده مه ویت ناره زایه تی خوم ده ربیرم به نیسبهت ده سترگی ۷ که س له ریبه رانی ریخراوی مافی مروث، لقی دیاربه کر له تورکیا.

داده ستینه کانی تورکیا ده یانه ویت نه م که سانه به ماوهی زیاتر له ده سال بخه نه به ندیخانه، به تاوانی بلاو کردنه وهی پیشیلکاری به لگه مهندي مافی نه و به ندکراوانه که تاوانی "پروپاگه ندای جیایخوازیان" خراوه ته پال. یه کئی له م گیراوانه "نیعمه تولا گوندوز" ه که پاریزه ره و سه روکی ریخراوی مافی مروث، لقی دیاربه کره و له مانگی تشرینی یه که م له گه ل نه دمانی لیژنه ی کومسیون هلسینکی دیداری کردوه. چند ههفته له مه و به ر، چند که سی دیکه له چالاکانی مافی مروث له تومه تگه لی هاوشیوه، ته بره نه کران.

جه نابی سه روک، کومه لگای نیونه ته وهی ده بی دریزه بدات به سه رنجدان به سنووردارکردنی توندی ئازادی راده ربیرن و کیشه کانی دیکه ی مافی مروث که به رده وام متمانه نامه ی دیموکراسی تورکیا ئالوز ده کات. چند ساله که نه دمانی ریخراوی مافی مروث له سه راسه ری تورکیا به تایبهت له باشووری روزه لاتی تورکیا ده سترگیر ده کرین، ته قه یان لیده کریت و نووسینگه کانیا ن به زوره ملی داده خریت.

لقى دیاربه کری نه م ریخراوه یه دوایین ریخراو بوو که له لایه ن کاربه ده ستانی تورکیا وه ریگه ی پیدرابوو له ناوچه چالاکی بکات، به لام ئیستا داخراوه. جه نابی سه روک روزه مروث خراپتر بوونی بارودوخی مافی مروثی دانیش توانی باشووری روزه لاتی تورکیا ته نها ده توانین وهک توقان و توندوتیژی وه سف بکه یین. ئازادییه کانی سه رجه م هاوولاتیانی باشووری روزه لاتی تورکیا سنووردار کراوه و بوونه به قوریانی هه ر دولا.

جه نابی سه روک، ریبه رانی تورکیا نیگه رانی خویان ده ربیره به نیسبهت نه و هه ولانه که په یوه ستربوونی تورکیا به کومه لگای نه وروپا ده خه نه دواوه، له گه ل نه مه شدا نه م ده ولته دریزه ده دات به په یوه کردنی نه و سیاسه تانه که دژی پیوانه نیونه ته وه ییه کانی مافی مروث وه. ناره زایه تی ده ربیرنی ریبه رانی تورکیا به بریاری کونگریسی نه مریکا بو به ستنه وهی یارمه تی سیاسی ولاته یه کگرتوه کان به تورکیا به جیبه جئ کردنی مافی مروث له لایه ن نه م ده ولته، شتیکی بی مانایه له به ر نه وهی

دهوله تی تورکیا ئه رک و به رپر سیاره تیه کانی خوی به نیسبه ت مافی مروڤ، به توندی پیشیل دهکات، له وانه ریوشوینه کانی ریکخراوی ئاسایش و هاوکاری نه وروپا. جه نابی سه روک، داوا له دهوله تی تورکیا ده که م ده سته جی کوتایی به کرده وه کانی دژ به م هفت چالاکی مافی مروڤ بینیت و سه رجهم نه و به ندرکراوه سیاسیانه ئازاد بکات که تهنه به هوئی ده رپرینی بیروپا کانیان، ئیستا له به ندریکه کانی تورکیا کویره وه ری ده بینن.

دهوله تی تورکیا ۵ قاتی نه و پاره یه که بۆ جیه جیکردنی پروژه ی گه وری ئاوی GAP خه رج دهکات، بۆ شه پ له گه ل PKK خه رچی دهکات ۲۰ ی کانوونی دووه می ۱۹۹۵ - نه نجووه می نوینه ران

به ریز "هویه ر"، نوینه ری نه یاله تی مريله ند:

جه نابی سه روک مانگی تشرینی یه که می رابردوو، سه روکی کومسیونی هلسینکی، به ریز دینیز دیکونسینی به سه روکایه تی لیژنه یه ک چوو به بۆ تورکیا بۆ تاوتویکردنی گیروگرفته کانی مافی مروڤ له و ولاته. نه ندامانی لیژنه که له دیاربه کر (گه وریه ترین شاری ناوچه ی زۆرتر کوردنشینی باشووری رۆژه لاتی تورکیا) سه ردانی نووسینگه کانی لقی ناوچه یی ریکخراوی مافی مروڤ (HRA) یان کردوو و له گه ل ربه رانی HRA له ئانکارا دیداریان کردوو. کومسیونی هلسینکی هه میشه له گه ل HRA کاری کردوو و که لکی له بلاوکراوه زۆر سودمه ند و جیگای متمانه کانی نه م ریکخراوه وه رگرتوو.

له کاتی دیدار له گه ل لیژنه ی کومسیونی هلسینکی، ربه رانی HRA به تیروته سه لی باسی نه وه یان کرد که چۆن نه ندامانی ریکخراوه که یان له مه ترسیه کی گه وریه دا که هه ره شه له ژیانان دهکات، چالاکی ده که ن. نه ندامانی HRA له سه راسه ری ولاتی تورکیا به تایبته له باشووری رۆژه لاتی تورکیا به رده وام له مه ترسیدان و له گه ل ئازارو نه زیه ت به ره وپوون. ژماره یه کی زۆر له نه ندامانی نه م ریکخراوه یه له لایه ن هیزه کانی ئاسایشی تورکیا وه هه ره شه یان لیکراوه، رفیندراون، کوژراون و بی سه روشوین کراون. لقی دیاربه کری HRA له نیو نه و ۱۰ پارێزگا (کوردنشینه) که حاله تی نا ئاساییان به سه ردا زاله، تهنه لقی نه م ریکخراوه یه که هیشتا چالاکی دهکات و له لایه ن کاربه ده ستانی تورکیا وه دانه خراوه. ربه رانی HRA له سه ر نه و

باوه پهن که کاربه دهستانی تورکیا ده یانه ویت له دانه خستنی نووسینگه ی نه م ریکخواوه یه له دیاربه کر که لک وه ریکرن بۆ نه وه ی تهحه مول و مودارای خویان له گه ل ریکخواوه کانی مافی مرؤف نیشان بدن. ئیستا ته نانه ت گوندی "پوته مکین" ۱ له لایه ن کاربه دهستانی تورکیا وه خراب کراوه بۆ نه وه ی که س ره خنه له سیاسه ته کانیان به نیسبه ت کورده کان نه گریت.

جه نابی سه رۆک، سئ شه مه ی رابردوو، ته نانه ت ریه رانی لقی دیاربه کری HRA ده ستگیر کراون و تاوانی پروپاگه ندای جیاییخوازیان خراوه ته پال. دادنه ستینه کان هه ول ده دن حوکمی ۱۰ سال به ندیخانه بۆ نه م چالاکانه بیرنه وه، له به ر نه وه ی پیشیلکارییه کانی مافی مرؤفیان له سالی ۱۹۹۲ به وردی بلاو کردوو ته وه. یه کئ له و که سانه که ئیستا له به ندیخانه دایه و چاوه پوانی دادگایی کردنه، "نیعمه توللا گوندوز" ه که پاریزه ره وه له گه ل نه ندامانی لیژنه که ی له گه ل سه رۆک "دیكونسینی" دیداری کردوو و له سالی ۱۹۹۳ سه ردانی کومسیونی هلسینکی کردوو. به ریز "گوندوز" زۆر جیگای ریزه و وه ک پاریزه ریکی شیلگیری مافی مرؤف و سه رچاوه ی جیگای متمانه ی زانیاری ده رباره ی پیشیلکرانی مافی مرؤف ناسراوه.

جه نابی سه رۆک، هه ر نه م دوا یانه ده ولته ی تورکیا ده ستی له کرده وه کانی دژی گروپیک له چالاکانی ناسراوی تورکیا هه لگرت. من پیشتر وتومه و ئیستاش دیسان دووپاتی ده که مه وه که ناتوانین وه ک ده ولته یکی راسته قینه ی دیموکرات سه یری تورکیا بکه ین مادام که که سانیک وه ک نیعمه توللا گوندوز، مه هدی زانا، هالیت گه رگه ر ۲ و پارلمان تاره کانی پیشوو و که سانی دیکه به هوی که لکوه رگرتن له مافی نازادی راده رپرینی خویان له به ندیخانه دا بن.

جه نابی سه رۆک، نه م دوا یانه رۆژنامه یه کی گه وریه ی تورکیا له لیکدانه وه یه کدا بلاوی کردوو ته وه که ده ولته ی تورکیا ۵ قاتی نه و پاره یه که بۆ جیه جیکردنی پروژه ی گه وریه ی ناوی GAP. - که ده لێن ده بیته خالی وه رچه رخان بۆ پیشکه وتنی (ئابووری) باشووری رۆژه لاتی تورکیا. - خه رج ده کات، بۆ شه ر له گه ل PKK خه رچی ده کات. ده یان بیلیون دلار بۆ جیه جئ کردنی نه و سیاسه تانه خه رج کراوه که ناوچه ی کوردنشین رۆژه لایه دوا ی رۆژ کاولتر ده کات و دانیشتوو ه کانی رۆژه رۆژ بیزارتتر ده کات. له گه ل نه مه شدا تورکیا به رده وام له گه ل قوولتریوونی قه یرانه ئابووری و سیاسیه کانی به ره وپوویه که نه مه ش ئاکامی راسته وخوی سیاسه ته

سهرنه كه وتووه كانيه تي به نيسبته كورده كان. هه تا كاتيک ريپه راني تورک دهنگى گولله كپ نه كهن و به شوين ريگاچاره ي ناشتيخوازانده نه گه پين بوچاره سهركردي كيشه ي كورد، ناتوانين هيچ هيوايه كمان به ناشتي، خوشبهختي يا ديموكراسي له توركيادا ههين. نه م پيشيبينيه دلته نكهره بو داهاتوي توركي، كه دوست و هاوپهيماني ولاته يه كگرتووه كاني نه مريكايه، هيچ تاكيك له ولاتي نيمه خوشحال ناك.

په ره سه ندي شه پي توركي له گه ل نازادي راده رپين ۹ ي شوباتي ۱۹۹۵ - نه جوومه ني نوينه ران

به پيز نيسميت، نوينه ري نه ياله تي نيو جيري:

جه نابي سه روك، مانگي تشريني يه كه مي رابردو، ليژنه يه كي كومسيوني هلسينكي له ئانكارا له گه ل كاربه ده ستاني توركي و كه سايه تيه كاني ديكه ديداري كرد. هه موو كاربه ده ستاني توركي، له وانه وته بيژي پارلمان، رۆژنامه ي "ئوزگور ئولكه" يان (كه لايهنگري كورده كانه) ده گهرته دهسته وه و رايانده وه شانده بو نه وه ي بيسه لمينن كه به پيچه وانه ي بانگه شه ي ره خته گران، نازادي راده رپين له توركي زيندووه و له جيي خويديه.

جه نابي سه روك، هه فته ي رابردو كاربه ده ستاني توركي نيشانيان دا كه ئاماده نين نازادي راده رپين له لايه ن نه م رۆژنامه يه كه لايهنگري هه ست و سۆزي كورده كانه تهحه مول بكن. له ۲ ي شوبات دادگايه كي توركي حوكمي داخستني نه م رۆژنامه يه ي ده ركرد. نه م شالاهه پر هه راوه وريايه دژي نازادي راده رپين هه فته يه ك پاش حوكمي دادگا بو ليپرسينه وه له گه ل به ناويانگترين نووسه ري توركي، "ياشار كه مال"، نه نجام درا به هوي ده رپيني بيروپاي خوي به نيسبته شيوه ي هه لسوكه وتي ده ولته تي توركي له گه ل كورده كان. ئيستا ياشار كه مال به پروپاگه ندي جياييخوازي تۆمه تبار كراوه و ته نانه ت نه و كه سانه كه لايهنگري سياسه ته ناشتینه خواهه كاني ده ولته تي توركي به نيسبته كورده كان بوون، ئيستا پرسيار ده كن كه ئايا ده ولته تي توركي زياده پوي نه كردووه؟

جه نابي سه روك، داخستني رۆژنامه ي "ئوزگور ئولكه"، لوتكه ي نه و خه باته هاونا ههنگي كراوه بوو كه هه ر له سه ره تاي بلابوونه وه ي نه م رۆژنامه يه ده ستی پيكر

و رۆژنامه هاوبیره کانی پیش ئه وه به زۆر داخرابوون. کاربه دهستانی تورکیا ئه م رۆژنامه یانه سانسۆر ده کرد و هه لمه تیکی توندوتیژانه یان دژ به م رۆژنامه یه ئه نجام ده دا. ۲۰ کهس له راپورتیژ و دابه شکارانی رۆژنامه که به دهستی "گروپی مه رگه وه" کوژران و لانیکه م ۴ کهسی دیکه یان رفیندراون. ته رمی ئه شکه نجه دراو و گوله بارانکراوی یه کئ له م راپورتیژانه چهند هه فته پاش بیسه روشوین بوونی دۆزرایه وه. لانیکه م ۳۵ کرێکار و رۆژنامه نووسی ئه م رۆژنامه یه خراونه ته به ندیخانه و ۲۳۸ ژماره ی ئه م رۆژنامه یه دهستی به سه ردا گیراوه. هه لمه تی ده ولته تی تورکیا دژ به م رۆژنامه یه له ۳۰ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۴ گه یشته لوتکه واته که سه رۆک وه زیران، "تانسۆ چیللر" فه رمانیکی نه پتی ده رکرد (که پاشان دزه ی کرده دهره وه و بلۆ بووه وه) و داوای کرد که رۆژنامه که به ته واوی له ناو بیریت. له ۳ ی کانوونی یه که می ۱۹۹۴ چاپخانه و ده فته ری به پتیه به رایه تی ئه م رۆژنامه یه له ئیستانبول و ئانکارا به بومب ته قیندراوه که له ئه نجامیدا یه ک کهس کوژرا و ۱۸ کهسی دیکه بریندار بوون.

له ۶ ی ته موزی ۱۹۹۵ پۆلیس دهستی کرد به راوهستان له بهر ده رگای چاپخانه که تا به زووترین کات پاش چاپبوونی رۆژنامه که، دهستی به سه ردا بگریت. رۆژنامه که راسته وخۆ ته سلیم به دادنه ستین ده کرا و ئه ویش کتوپر دیاری ده کرد که کام وتار بۆ بلۆبوونه وه نابیت. زۆریه ی جاران ۳ تا ۴ لاپه ره ی رۆژنامه که (زۆتر وتاره کانی په یوه نیدار به کرده وه کانی هتیه کانی ئاسایش) سانسۆر ده کرا و شوینه کانی هه روا به به تالی دیسان له چاپ ده درایه وه. له مانگی کانوونی یه که مه وه ۵ راپورتیژی ئه م رۆژنامه یه که ده ستگیر کرابوون و پاشان ئازاد کرابوون، رایانگه یاند که له لایه ن پۆلیسه وه ئه شکه نجه کراون و پۆلیس هه ولی داوه به دژی سه رفنو سه رانی رۆژنامه که دانپیدانانیان لئ وه ربگریت.

جه نابی سه رۆک، هه فته ی رابردوو وه زاره تی دهره وه ی ئه مریکا راپورتی سالانه ی خۆی ده رباره ی مافی مرۆف بلۆ کرده وه که به گویره ی ئه وه، بارودۆخی مافی مرۆف له تورکیا پاش ولاتی چین خراپترین بارودۆخه له نیو ولاتانی جیهاندا. له کاتی که ئه م راپورته نیشان ده دات که بارودۆخی مافی مرۆف له تورکیا له سالی رابردوو به شیوه یه کی به رچاو روی له خراپی کردوه، بلۆبوونه وه ی رۆژنامه ی "ئوزگور ئولکه" وه ک نمونه یه کی ئه رینی له ئازادی چاپه مه نی سه یر ده کرا. وته بیژیک فهرمی

دهوله تی تورکیا له وه لameda، نه م راپورته ی به بی لایه ننه بوون و له به رچاو گرته ی زانیاری یه ک لایه نه تومه تبار کردوه . به هرحال هر کاتی که ره خنه ی پیشیلکردنی مافی مروف له تورکیا گیراوه، نه م دهوله ته پیداگری کردوه که ههنگاوگه لی به رچاو بو باشتر کردنی مافی مروف هه لگیراوه و کومه لیک چاکسازی گرگی دیکه ش نه نجام ده دریت. به له به رچاو گرته ی نه وه ی که ئیمه تا ئیستا هه میشه نه م لیدوانانه مان له زمانی کاربه دهستانی تورکیاوه بیستوه، وادیاره تورکیا نمونه ی سیستمیکی نازاد و دیموکرات نییه .

جه نابی سه رۆک، کاربه دهستانی تورکیا ئیستا رۆژنامه ی "ئوزکور ئولکه" یان له ده ستدا نییه تا له کاتی سهردانی لیژنه کانی دهره وه، رایبوه شیئن، که وابوو به شوین نامرازگه لی دیکه دا ده گهرین بو نه وه ی نیازپاکی خو یان له م په یوه ندییه دا بسه لمینن. جه نابی سه رۆک، من پیشنیار ده کم کاربه دهستانی تورکیا له باتی نه وه ی هه ندی له شیوه کانی تاییه ت و سنوورداری راده ربهرین تهحه مول بکه ن بو نه وه ی چاودیرانی بیانی ئارام بکه نه وه، ده بی ههنگاوی راسته قینه هه لگیرن بو نه وه ی سیاسه ته کانی خو یان له گه ل ئه رک و به رپه رسیاره تیه کانیان به نیسبه ت مافی مروف هاوته ریب بکه ن. نابی نازادی راده ربهرین و مافه کانی دیکه ته نها وه ک به ره می هه لمه تی په یوه ندییه گشتیه کان سه یر بکریت. نه گه ر کاربه دهستانی تورکیا نایانه ویت به جیدی کار بکه ن بو جیبه جی کردنی نه م مافانه و یاسا کانیان له گه ل ریوشوینه نیتونه ته وه ییه کان نه گونجینن، ناتوانن چاوه پوانی نه وه بکه ن که بانگه شه کانیان له په یوه ندی له گه ل مافی مروف به هه ند وه ریکیردریت. که وابوو ئیدانه کردنی راپورته ی مافی مروفی وه زاره تی دهره وه له لایه ن تورکیاوه، به هه مان نه ندازه که بی مانایه، به هه مان نه ندازه ش شتیکی ئالۆزه .

تاتوی کردنی گه لاله یاسایه ک بو سنووردار کردنی یارمه تی ولاته په کگرتوه کان به تورکیا

۲۰ ی ئاداری ۱۹۹۵ - نهنجومه نی پیران

به ریز داماتۆ:

جه نابی سه رۆك، من نه مړو دمه ویت گه لاله یاسایهك بڅمه پوو كه متمانهی ئابووری به رنامه ی یارمه تی بیانی ئیمه زیندوو ده کاته وه له ریگای مسۆگه ر کردنی نه وه كه یه کئ له گه وره ترین وه رگه کانی یارمه تی ولاته یه کگرتووه کان وانا کۆماری تورکیا پابه ند بیت به ریوشوینه نیونه ته وه ییه کانی مافی مرۆف و رهفتاری مرۆفی. ئیستا پاش چهند سال دیپلوماسی بئ دهنگی بئ ئاکام، کاتی نه وه بۆ کۆنگریس هاتوو كه ریبه رایه تی تاوتوئ کردنی مه سه له جوړاو جوړه کانی په یوه نندیدار به تورکیا بگریته دهست، له وانه کارنامه ی خرابی مافی مرۆفی تورکیا، ریگرتنی به رده وام له چوونی پیدایستی مرۆفی بۆ نه رمه نستان، سه رپیچی کردن له هاوکاری کردن بۆ دۆزینه وه ی ریگاچاره یه کی دريژخایه ن و گونجاو بۆ مه سه له ی قوبرس، نکۆلی کردن له مافه بنه رته یه کانی كه مینه ی کورد و ئازارونه زیه تی به رده وامی کۆمه لگای مه سیحیه کان له تورکیا.

نه و سه دان میلیون دولاره كه ولاته یه کگرتووه کان هر سال دهیدات به تورکیا، نه وه نده هیژ نه به خشیت به ئیمه كه بتوانین ده ولته تی تورکیا ناچار بکه یین گۆرانکاری نه رینی له هه ركام له م پینچ ته وه رده دا نه نجام بدات. له هه ركام له م ۵ ته وه رده دا، تورکیا به رده وام په یماننامه و ریکه و تنامه نیونه ته وه ییه کانی پیشیل کردوو كه خویشی واژوی کردوون، له وانه جارنامه ی جیهانی مافی مرۆف، یاسای کۆتایی کونفرانسی ئاسایش و هاوکاری نه وروپا و کنواسیونی مافی مرۆفی نه وروپا. له په یوه ندی له گه ل مافی مرۆف ته نها نه وه نده به سه كه چاوپک له راپۆرتی سالی ۱۹۹۵ ی نه م دواییه ی وه زاره تی دهره وه ی نه مریکا دهریاره ی بارودۆخی مافی مرۆف بکه یین تا په ی به وه ببه یین كه هه ولئ چهندساله و ته نانه ت ده یان ساله ی وه زاره تی دهره وه ی نه مریکا هیچ کاریگه رییه کی له سه ر باشتربیونی بارودۆخی مافی مرۆف له تورکیا نه بووه. نه م راپورته له راستیدا به و نه نجامه گه یشتوو كه "بارودۆخی مافی مرۆف له تورکیا له سالی ۱۹۹۴ زۆر خراپتر بووه".

جه نابی سه رۆك، سه رجه م ریكخراوه کانی چاودیتری مافی مرۆف به هۆی پیشیل کردنی به رفراوان و سیستماتیکی مافی مرۆف، له وانه نه شکه نه ج، تورکیایان شه رمه زار کردوو. ریكخراوی لیبوردنی نیونه ته وه یی، ریكخراوی چاودیتری مافی مرۆف، کومیته ی دژه نه شکه نه جی نه ته وه یه کگرتووه کان، پارلمانی نه وروپا، گروپی یاسایی مافی مرۆفی نیونه ته وه یی، کومیته ی پاریزه رانی مافی مرۆف، ریكخراوی پزشکی

سنوورنه ناس، ریکخراوی مائی ئازاد، پرۆژه ی یاسایی مرۆفایه تی، کۆمه له ی مافی مرۆفی تورکیا و ریکخراوه کانی دیکه به به لکه خراپتربوونی بارودۆخی مافی مرۆف له تورکیایان سه لماندوه . ئه م گه لاله یاسایه که من ده مه ویت بیخه مه پرو، ده یه ویت ئاستی یارمه تی و لاته یه کگرتوه کانی نه مریکا به تورکیا بیه ستیه وه به ئاستی خواستی تورکیا بۆ ریکه دان به چاودیری کردنی ئازاد و بی که ندوکۆسپ له سه ر بارودۆخی مافی مرۆف له تورکیا له لایه ن ریکخراوه ناوخی و نیونه ته وه ییه کانی چاودیری مافی مرۆف . ئه و ریکخراوانه که له رابردو دا له چالاکی له تورکیا به ته واوی بی به ش کراون بریتین له کۆمه له ی مافی مرۆفی تورکیا، کونفرانسی ئاسایش و هاوکاری نه وروپا، ریکخراوی لیبوردنی نیونه ته وه یی و ریکخراوی چاودیری مافی مرۆف .

له م په یوه ندیه دا ده مه ویت باسی مافی کورده کان بکه م . هیه مه سه له یه ک به قه د مه سه له ی کورد گرنه نییه بۆ نه وه ی یارمه تی و لاته یه کگرتوه کانی نه مریکا به تورکیا بپچپینن . تا رۆژی نه مۆ تورکیا حاشا له بوونی ۱۵ ملیون کورد له تورکیا ده کات . سوپای تورکیا به شیوازی سیستماتیک پتر له ۲ هه زار کوردنشینی چۆل کردوه ، پتر له یه ک ملیون هاوولاتی کوردی له مآلوحالی خۆیان ده ربه ده ر کردوه . قه لچۆکردنی سیستماتیک و به نه قه ستی شووناسی کورد له لایه ن ده ولته ی تورکیا به شیوه گه لی جۆراوجۆر نمونه ی زۆر جوانی کومه لکۆزی و ده رکردنی نه رمه نیه کانه له سه ره تای نه م سه ده یه . ئه گه ر تورکیا ده یه وه ییت وه ک رابردو له پیاوه تی باجده ره نه مریکیه کان بیه ش نه بیت، ده بی هه نگاوی به رچاو هه لبگریت بۆ به فه رمیناسینی ته واوی مافه مه ده نی، کولتووری و مرۆفیه کانی هاوولاتیانی کوردی خۆی و نیشان بدات که ده یه ویت به شیوازی ئاشتیخوازانه کیشه ی کورد چاره سه ر بکات .

گه لاله یاسای ۵۷۸ ی نه جوومه نی پیران و نه جوومه نی نوینه رانی نه مریکا به راویژ له گه ل کۆنگرێس

به شی ۱: ناوی یاساکه

ناوی نه م یاسایه "یاسای قبولکردنی مافی مرۆف له تورکیا"یه

به شی ۲: نه جامی لیکۆلینه وه کان

کونگرېس به م نه جامانه گه یشته وه:

- وه زارته دهره وهی نه مریکا له راپورته سالی ۱۹۹۵ ی خویدا له ژیر ناوی "بارودوخی مافی مروف له ولاتان" پیشیلکردنی سیستماتیک و به رفراوانی مافی مروف له لایه نه ده ولته تی تورکیای به به لگه خستوه ته پوو. به گویره ی نه م راپورته، بارودوخی مافی مروف له تورکیا له سالی ۱۹۹۴ زور خراپتر بووه.

- ریکخراوی لیبورتنی نیونه ته وهی، ریکخراوی چاودیری مافی مروف، کومیتته ی دزه نه شکه نه ی نه ته وه به کگرتوه کان، پارلمانی نه وروپا، گروپی یاسایی مافی مروفی نیونه ته وهی، کومیتته ی پاریزه رانی مافی مروف، ریکخراوی پزشکی سنیورنه ناس، ریکخراوی مالی نازاد، پروژه ی یاسایی مروفایه تی، کومه له ی مافی مروفی تورکیا و ریکخراوه کانی دیکه چاودیری مافی مروف، به به شیوه ی به لگه مه نه د پیشیلکردنی به رفراوان و به رده وامی مافی مروف له لایه نه ده ولته تی تورکیا، له وانه نه شکه نه ی به رفراوانیان خستوه ته پوو.

— کرده وه کانی ده ولته تی تورکیا، پیشیلکردنی ریکه وتن نامه نیونه ته وهی به جورا جوړه کانی مافی مروفه که خودی تورکیاش واژوی کردوون، له وانه جاپنامه ی جیهانی مافی مروفی نه ته وه به کگرتوه کان، یاسای کوتایی کونفرانسی ناسایش و هاوکاری نه وروپا و کونوانسیون مافی مروفی نه وروپا.

- ده ولته تی تورکیا به رده وامه له نکولی کردن له بوونی ۱۵ میلیون هاوولاتی کورد له تورکیا و هیزی سهریازی به کاره یناوه بو له ناویردنی شووناسه که یان و پتر له دووه زار گوندی کوردنشینی کاول کردووه و زیاتر له دوو میلیون کوردی ناواره و دهر به دهر کردووه.

- تورکیا به رده وامه له داگیرکردنی سهریازی نایاسایی قوبرس و که ندوکوسپی دروست کردووه له سهر ریگای دوزینه وهی ریگا چاره یه کی گونجاو و دريژخایه نه بو دابه شکردنی قوبرس و دهر به دهر کردنی یونانیه کانی قوبرس له نه جامی داگیرکرانی قوبرس له لایه نه تورکیا له ۱۹۷۴

- ده ولته تی تورکیا به رده وامه له گه مارودانی نه رمه نستان و ریگه نه دان به گه یشتنی یارمه تی مروفدوستانه ی ولاته به کگرتوه کانی نه مریکا و کومه لگای نیونه ته وهی به نه رمه نستان.

- تورکیا بهرده وامه له سنووردار کردنی ریبه رایه تی ئایینی کۆمه لگای مه سیحی له تورکیا و نهیتوانیوه ئه م کۆمه لگایه له بهرامبه ر توندوتیژی بیاریزیت و بهرپرسیاره له بهرامبه ر له ناویردنی بهرهمه کوولتوری و هونه رییه کانی ئه م کۆمه لگایه .

- کۆنگرێس له بودجه ی سالی ۱۹۹۵ بۆ یارمه تی بیانی، ۱۰٪ له بری سه ره کی قهرزی راسته وخۆی ئه مریکا به تورکیای بریوه، به هۆی بارودۆخی مافی مرۆف له تورکیا و بارودۆخی قوبرس. ده ولته تی تورکیا رایگه یاندوه که هه ر چه شنه یارمه تییه کی ولاته یه کگرتوه کانی ئه مریکا رته ده کاته وه که به بارودۆخی مافی مرۆفه وه به سترابیتته وه که به گوێره ی ریکخراوه سه ره بخۆکانی چاودیری مافی مرۆف، ئه م باردۆخه بهرده وام خراپتر بووه .

به شی ۳ : سنووردار کردنی یارمه تی ولاته یه کگرتوه کانی ئه مریکا به تورکیا الف: ئه گه ره کان : له و بره پاره یه که له سالی مالی ۱۹۹۶ بۆ یارمه تیدانی تورکیا له بهرستدایه، به گوێره ی یاسای یارمه تی بیانی ۱۹۶۱ و یاسای کونترۆل کردنی هه ناردنه دهره وه ی چه ک، سه رۆک کۆماری ئه مریکا ده بیته سه رته له یارمه تی بۆ بهرامبه ر (ئه گه ر هه بیته) و پاشان له رێگای یارمه تی قهرز به تورکیا، بری ۵۰۰ هه زار دولار له م یارمه تییه بپریت بۆ هه ر رۆژیک که تورکیا شه رت و مه رجه کانی به شی ۴ جیبه جی نه کات.

چاوپۆشی: سه رۆک کۆمار ده توانیت چاوپۆشی له برپاره کانی به شی (الف) بکات ئه گه ر سه رۆک کۆمار دیاری بکات که ئه م چاوپۆشیه له بهرژه وهندی ئاسایشی نه ته وه یی ولاته یه کگرتوه کانی ئه مریکادایه .

به شی ۴: شه رت و مه رجه کان : شه رت و مه رجه کانی ئه م به شه هه لده گیردیت هه رکاتیک که سه رۆک کۆمار بۆ کۆنگرێسی پشتراست بکاته وه که ده ولته تی تورکیا:

۱- رێگه ده دات به چاودیری ئازاد و بۆ سنووری بارودۆخی مافی مرۆف له م ولاته له لایه ن ریکخراوه ناوخۆیی و نیونه ته وه ییه کانی چاودیری مافی مرۆف، له وانه کۆمه له ی مافی مرۆفی تورکیا، کونفرانسی ئاسایش و هاوکاری ئه وریا، ریکخراوی لیبوردنی نیونه ته وه یی و ریکخراوی چاودیری مافی مرۆف .

۲- مافه مه ده نی، کوولتوری و مرۆفیه کانی هاوولاتیانی کوردی خۆی به فه رمی ده ناسیت و شالاره سه ربازییه کانی دژی هاوولاتیانی مه ده نی کورد راوه ستاندوه و هه نگاوی بهرچاوی هه لگرتوه بۆ چاره سه رکردنی ئاستیخوازانه ی کێشه ی کورد .

۳- ههنگای بهرچای هه لگرتوو به کشانه وهی ته وای سوپاکهی له قوبرس و پشتیوانی خوی نشان داوه به چاره سه رکردنی کیشهی قوبرس له ریگای به فرمی ناسینی سهروهی، سه به خویی و به کپارچهیی خاکی قوبرس له گه ل یاسای بنه پرتی دیموکراسی له سه به بنه مای ده سه لاتداری ژورینه، سهروهی یاسا و پاراستنی مافه کانی که مینه .

۴- به ته وای گه مارۆکانی خوی له سه به گه یشتنی یارمه تیه کانی ولاته به کگرتوو کانی نه مریکا و کومه لگای نیونه ته وهیی به نه مریکا هه لگرتوو .

۵- که ندوکۆسه به فرمی کانی سه رکلیسا و قوتابخانه مه سیحیه کانی هه لگرتوو و قه شه مه سیحیه کان وه کو پیویست له به رامبه ر توندوتیژی ده پارێزێت و مال و دارایی کلیسا و قوتابخانه مه سیحیه کان له به رامبه ر خراپکردن و به تالانبردن ده پارێزێت .

بیرارنامه ی ۹۱ ی نهنجومه نی پیران ده رباره ی تورکیا

۲۲ ی ئاداری ۱۹۹۵ - نهنجومه نی پیران

به ریز "پیل" له لایه ن خوی و به ریز "جان کیری" ، به ریز "فینگۆلد" و خاتوون "سنۆ" نه م بیرارنامه یانه ئاماده کردوو که ته سلیم به کومیتهی په یوه ندیه کانی ده ره وه کرا:

بیرارنامه ی ۹۱ ی نهنجومه نی نوینه ران:

— به له بهرچاوگرتنی ئه وهی تورکیا وه ک ده وله تیک که مه نشووری نه ته وه به کگرتوو کانی واژو کردوو، به رپرسیاره له به رامبه ر پاراستنی ناشتی و ئاسایشی نیونه ته وهیی و په ره پیدانی په یوه ندیه دۆستانه کان له نیوان ده وله تان له سه به بنه مای ریزگرتن له پرنسیپی مافی به کسان و چاره ی خۆنووسینی گه لان و هاوکاری نیونه ته وهیی له ریگای ته شویق کردن و هاندانی ریزگرتن له مافی مروف و ئازادییه بنه په تیه کانی هه موو مروفیک .

— به له بهرچاوگرتنی ئه وهی ده وله تی تورکیا وه ک لایه نیک که په یماننامه ی نیونه ته وهیی مافه مه ده نی و سیاسیه کان و په یماننامه ی نیونه ته وهیی مافه ئابووری، کومه لایه تی و کولتورییه کانی واژو کردوو و کومه لیک به رپرسیاریتی فرمی و زیاده ی دیکهی له نه ستۆیه به ره چاو کردنی مافی هه موو خه لک .

— به له به رچاوگرتنی نه وهی ده ولته تی تورکیا وهک نه ندامی ریکخراوی په یمانی ئاتلانتيکی باکوور (ناتو) نه وهی وه نه ستو گرتووه که له په یوه نديیه نيوته وه یه کاند، دووری بکات له هه په شه کردن یا که لکوه رگرتن له هیزی سه ربازی له هر مه سه له یه کدا که له گه ل ئامانجه کانی نه ته وه یه کگرتووه کان ناته با بیت .

— به له به رچاوگرتنی نه وهی تورکیا وهک نه ندامی "ریکخراوی ئاسایش و هاوکاری نه وروپا" به پر سياره له به رامبه ر پاراستنی یه کپارچه یی خاکی ولاتانی دیکه و پشتیوانیکردن له مافی مرؤف و ئازادییه بنه پته کانه و مافی چاره ی خو نووسی نی گه لان .

- به رله به رچاوگرتنی نه وهی که له ۲۱ ی ئاداری ۱۹۹۵ زیاتر له ۲۵ هه زار سه ربازی تورک به تانک و ئوتومبیلی سه ربازی و پشتیوانی هه وایی ده ستیان کردووه به داگیرکردنی باکووری عیراق .

— به له به رچاوگرتنی نه وهی که ده ولته تی تورکیا رایگه یاندووه که نه م داگیرکارییه وه لامي کرده وه کانی پارتی کرێکارانی کوردستانه (PKK) و نه م داگیرکارییه بو ره دوونانی گه رمی تروریسته کانه .

- به له به رچاوگرتنی نه وهی که راپورته کان نیشان ده دات سوپای تورکیا به دريژایی ۱۵۰ مایل و قولایی ۲۵ مایل چووه ته ناو خاکی عیراق و تا ئیستا سه دان کورد کوژدان .

- به له به رچاوگرتنی نه وهی که چاودیره نيوته وه یه سه ربه خوکان بانگه شه ی نه وه ده کن که هه ندی له م کوژراوانه ، خه لکی سفیلی بی تاوان بوونه و ده ولته تی تورکیا تۆمه تبار کراوه به نه شکه نجه ی به ندرکراوه کان و چۆل کردنی زۆرملی و کاولکردنی گونده کان .

- به له به رچاوگرتنی نه وهی که کاربه ده ستانی ده ولته تی ولاته یه کگرتووه کان پيشنیاری نه وه یان کردووه که داگیرکردنی باکووری عیراق له لایه ن تورکیا زیاتر له سی هه فته نه خایه نیت .

— به له به رچاوگرتنی نه وهی که داگیرکردنی کوردستانی عیراق له لایه ن تورکیاوه له رووی ماوه و پیوه ر و چۆنیه تییه وه ، کرده وه یه کی ده ستریزی نایاساییه و دژی نه رک و به پر سياره تیه کانی تورکیایه به گویره ی مه نشووری نه ته وه یه کگرتووه کان .

- به له به رچا وگرتنی نه وهی کرده وه کانی تورکیا هه وله کانی ولاته یه کگرتووه کان و هه وله نیونه ته وه ییه کان له چوارچیه وهی "شالوی دابینکردنی حه سانه وه له باکووری عیراق" ده خاته ناو مه ترسی و هه ره شه له دابینکردنی یارمه تییه مروقدوستانه زور پیویسته کان بو کورده کان له لایه ن ریکخراوی ناحکوومیه کان ده کات.

- به له به رچا وگرتنی نه وهی که وه زاره تی دهره وهی نههریکا راپورتی داوه که بارودوخی مافی مروف له تورکیا به گشتی له سالی ۱۹۹۴ زور خراپتر بووه و زوربهی نه م پیشیلکارییه نهی مافی مروف به تاییه ت دژی کورده کان یا پشتیوانه کانیا ن نه نجام دراوه .

- به له به رچا وگرتنی نه وهی که به گویره ی راپورتی ده وله تی ولاته یه کگرتووه کانی نههریکا، ده وله تی تورکیا له سه روبه ندی خه بات دژی PKK، مافی مروفی به تاییه ت پیشیل کردووه، له وانه نه شه که نهجی نایاسایی، که لکوه رگرتن له هیزی زیاده پویانه ی سه ریازی و کوشتنی سیاسی و نایاسایی خه لکی مه ده نی . که و ابو نه نجوومه نی پیران:

۱- داگیرکردنی باکووری عیراق له لایه ن تورکیا شه رمه زار ده کات و به داگیرکارییه کی نایاسایی و پیشیلکردنی یاسای نیونه ته وه یی ده زانیته که دژی به رپرسیاره تییه کانی تورکیایه به گویره ی مه نشووری نه ته وه یه کگرتووه کان، په یمانی ئاتالانتیکی باکوور (ناتو) و ریککه وتننامه نیونه ته وه ییه کانی دیکه .

۲- داوا له سه روک کۆماری ولاته یه کگرتووه کانی نههریکا ده کات دژایه تی توندی ولاته یه کگرتووه کان له گه ل ده سترژی نایاسایی تورکیا دهر بپریت و ده سته جی و بی شه رت و مه رج داوا ی لیکات له (باکووری عیراق) پاشه کشه بکات .

۳- له سه ر نه وه پیدادگریته که ده وله تی ولاته یه کگرتووه کانی نههریکا له نه نجوومه نی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتووه کان، ده سترژییه نایاساییه که ی تورکیا شه رمه زار بکات و داوا ی پاشه کشه ی ده سته جی و بی شه رت و مه رچی تورکیا بکات .

۴- پیشیلکردنی به رده وامی مافی کورده کان له لایه ن تورکیا ئیدانه ده کات .

۵- کرده وه کانی PKK دژ به سوپای تورکیا و ئامانجه کانی دیکه شه رمه زار ده کات .

۶- پشتیوانی ده کات له به رده وامبوونی شالوی دابینکردنی حه سانه وه و یارمه تییه مروقدوستانه ناحکوومیه کانی دیکه بو کورده کانی باکووری عیراق .

* * *

به پیز پیل:

جه نابی سه رۆك، ٥ سال له مه و پيش كاتى كه هيزه كاني عيراق سنووريان به زاند و كويتيان داگير كرد، كۆمه لگای نيوته وه يی (له پيشيانه وه ولاته يه كگرتووه كاني نه مریكا) نه م ده سترژييانه شهرمه زار كرد و رایانگه ياند كه له به رامبه ريدا راده وه ستن. نه م ههفته يه پتر له ٣٥ ههزار هيزی تورکیا به بیانوی راوه دوونانی كورده تروریسته كان، كوردستانی عیراقیان داگیر كرد. راستیه كه ی نه وه یه كه نه م كرده وه یی تورکیا له پیشیل كردنی یاسای نيوته وه یی و داگیر كردنی كویت له لایه ن عیراق كه متر نییه .

هه لوێستی فه رمی ولاته يه كگرتووه كاني نه مریكا نه وه یه كه تورکیا له گه ل هه پره شه ی پارتی كریكارانی كوردستان (PKK) روبه پویه كه حیزبێکی كوردی جیاییخوازه كه له تورکیا چالاکی ده كات و بۆ ده وله تیکی سه ربه خۆی كورد خه بات ده كات. به هه ر حال تورکیا نابیت خه بات دژی PKK بكات به به هانه یه ك بۆ نه وه یی كوردستانی عیراق به شیوازیکی به رفران داگیر بكات و مافی هاوولاتیانی بی گونا می كورد له باشووری رۆژه لاتی تورکیا به رده وام پیشیل بكات.

هیچ ریگایه ك نییه بۆ نه وه یی هيزه كانی تورکیا بتوانن كورده كانی تورکیا و كورده كانی عیراق له باكووری عیراق له یه ك جیا بكه نه وه و هه روه ها كورده چه كداره كان و ئاواره مه ده نیه بی گونا هه كان له یه ك جیا بكه نه وه . له نه نجامدا، كورده بی گونا هه كان - چ كورده كانی تورکیا ، چ كورده كانی عیراق - به ده سستی هيزه كانی تورکیا ده كوژین و ده توقینین و ترور ده كرتین.

به باوه پی من نه مه له بنه پته دا راسته كه تورکیا هه ول ده دات شیوازی هه لسووكه وتی خۆی له گه ل مه سه له ی كورد ئالۆزتر و تیره وتارتر بكات. راستیه كه ی نه وه یه كه نازموونی خۆبه پتوه بردنی كورد له باكووری عیراق، هه پره شه یه بۆ شووناسی تورکیا و لاوازی ده كات. تورکیا به داگیر كردنی باكووری عیراق نیشانی دا كه نیگه رانی یه كپارچه یی خاکی عیراقه و ته نها ده یه ویت كونترۆلی كورده كانی له ده سته داییت.

وادیاره كه ولاته يه كگرتووه كانی نه مریكا گلۆپی سه وزی بۆ نه م كرده وه سه ربازییه ی سه رۆك وه زیرانی تورکیا، "چیلله ر" هه لكردوه . له مه زیاتر هیچ گومان له وه دا نییه كه سوپای تورکیا سازوبه رگ و پیداو یستیه سه ربازییه كانی ولاته يه كگرتووه كانی نه مریكا

بۆ شه پری دپه نده ی خو ی له گه ل کورده کان به کار دینیت. سیاسه تی سه رباز چیتی تورکیا به نیسبه ت کورده کان، به دووره له ره فتاری شارستانی. ئیستا کاتی نه وه یه که ولاته یه کگرتووه کان هه لویستیکی به پره نیسپانه دژ به تورکیا بگریت و دژایه تی خو ی له گه ل داگیرکرانی کوردستانی عیراق له لایه ن تورکیاوه رابگه یه نیت و دابینکردنی سازوبه رگی سه ربازی به تورکیا رابوه ستینیت. نه گه ر نه م ئوپه راسیونه ی تورکیا له ۳ تا ۵ هه فته ی داهاتوودا درێژه ی هه بیته، زۆر به هه له داچووین نه گه ر بلتین که مه به ستی تورکیا ته نها راوه دوونانی (PKK) یه. ئیمه ده بیته نه م داگیرکارییه به و شیوه یه که له راستیدا هه یه واتا وهک ده ستریزیه کی ئاشکرا و هه په شه یه ک بۆ ناشتی نیونه ته وه یی، شه رمه زار بکه ین. له م په یوه ندیه دا من نه مپۆ له گه ل ستاتۆر "جان کیری"، ستاتۆر "فینگولد" و ستاتۆر "سنۆ" نه م بپارنامه یه مان خسته پوو بۆ نه وه ی نه م ئامانجه وه دی به ینین. جه نابی سه رۆک، داوا له سه رجه م هاوکاره کانم ده که م پشتیوانی له م بپارنامه یه بکه ن.

بارودۆخی مافی مرۆف له تورکیا له زمانی لیژنه ی مافی مرۆفه وه

۲۸ ی ئاداری ۱۹۹۵ - نه نجوومه نی نوینه ران

به ریز "سمیت"، نوینه ی نه یاله تی نیوجیرسی:

جه نابی سه رۆک، سه ره تای نه م مانگه، نه ندامانی لیژنه ی مافی مرۆفی کۆنگرێسی نه مریکا له سه فه ره که یان بۆ دۆزینه وه ی راستیه کان له تورکیا گه پانه وه. بارودۆخی مافی مرۆف له ولاتی تورکیا له م سالانه ی دوایدا زۆر خراپتر بووه، سه ره پای لیدوانه کانی پیچه وانه ی رێبه رانی تورکیا.

ئیستا ناکۆکیه ناوخوییه کانی تورکیا گه یشتووه ته لوتکه و هه په شه له یه که هه لوه شان وه ی کۆمه لگای فره نه تنیکی تورکیا ده کات و له هه مان کاتدا سه راسه ری ناوچه ناسه قامگیر ده کات. خه باتی تورکیا دژی پارته کرێکارانی کوردستان (PKK) بووه ته ئامرازیک بۆ نه وه ی تورکیا له م دوايانه باکووری عیراق داگیر بکات و که هندوکۆسه کانی سه ر ده ربڕینی بیروپای لایه نگری له کورده کان و چالاکی سیاسه ئاشتیخوازانه په ره پێدات. له کاتی کدا که PKK درێژه به چالاکیه کانی ده دات و

زیاتر پشتیوانی خه لک به ره ولای خوی راده کیشیت، متمانه نامه ی دموکراتیکی تورکیا
رؤډ به رؤډ زیاتر ده چیته ژیر پرسیار.

جه نابی سه رۆک، داوا ده که م ئیستا راپورتی لیژنه ی ریکخواوی مافی مروفی کونگریس
بخړیته بهر دهستی هاوکارانم که گه لئ له گیروگرفته کانی مافی مروف له تورکیای
دهستنیشان کردوه و کومه لیک پیشنیاری سودمندی خستوه ته پوو ده رباره ی
نه وه ی چۆن ده وله تی تورکیا نه م گیروگرفته نه چاره سه ر بکات.

* * *

راپورتیک ده رباره ی بارودۆخی مافی مرۆف له تورکیا، ۲ ی ئاداری ۱۹۹۵

۱- کورته

ریکخراوی مافی مرۆف (که پیشتر ریکخراوی مافی مرۆفی کۆنگرێس بووه) لیژنه یه کی راستی دۆزه ره وه ی مافی مرۆفی ناردووه بۆ تورکیا که له ۲۵ ی شوبات تا ۱ ی ئاداری ۱۹۹۵ له و ولاته ماوه ته وه .

ئهم لیژنه یه له لایه ن به ریز کنیت بلاکویل ۱، ئەندامی لیژنه ی به رپوه به ران و نوینه ری پیشووی ولاته یه کگرتووه کانی ئەمریکا له کومسیونی مافی مرۆفی نه ته وه یه کگرتووه کان (UNHRC) سه ره ره شتی کراوه و به ریز ده یقید ل فیلیپس ۲، سه رۆکی ئهم ریکخراوه یه شی له خۆ گرتووه . ئامانجی ئهم سه فه ره، لیکۆلینه وه له سه ر پیشلکارییه راپۆرت دراوه کانی مافی مرۆف له لایه ن ده ولته ی تورکیا بووه، به تایبه ت پیشلکردنی مافی هاوولاتیانی کورد. ئهم لیژنه یه هه روه ها له کرده وه توندوتیژانه کانی (PKK) ش کۆلیوه ته وه که ریکخراویکی سه ره به خۆخوازه که خه باتی چه کداری ده کات دژی ده ولته ی تورکیا. ئهم لیژنه یه به گۆیره ی ئەنجامی لیکۆلینه وه کانی خۆی، راپۆرتیک ئاماده کردووه و ته سلیمی کردووه به کاربه ده ستانی ژنیف، ئەندامانی کۆنگرێسی ولاته یه کگرتووه کان، پارلمانی ئەوروپا و پارلمانی هه رکام له ده ولته ته ئەوروپاییه کان.

به شی ۲: به رنامه

لیژنه که سه ردانی ئیستانبول، دیاربه کر و ئانکارای کردووه و بۆ وه رگرتنی بیروپای جۆراوجۆر له گه ل کاربه ده ستانی تورکیا له ئیداره ی سه رۆک وه زیران، وه زاره تی داد، وه زاره تی کاروباری ده ره وه، ئەنجوومه نی نیشتمانی بالای تورکیا، به رپرس و جیگری به رپرسی ناوچه ی ئاناسایی و کارمه ندانی سه ربازی تورکیا قسه و گفتوگۆی کردووه . لیژنه که هه روه ها له گه ل نوینه رانی کۆمه له ی مافی مرۆفی تورکیا، ریکخراوی مافی مرۆفی تورکیا، کۆمه له ی پارێزه رانی دیاربه کر، کاربه ده ستانی HADEP ، پارلمان تاریککی DEP ، پارێزه رانی پارلمان تاران DEP ، پارلمان تاره کورده پیشووه کان و هاوولاتیانی کورد دیداری کردووه .

داواکاری فه رمی ئیمه بۆ دیدار له گه ل له یلا زانا و ئەحمه د تورک (پارلمان تاران به ندکراو) و ئەندامانی ریکخراوه کانی توپی مافی مرۆفی نیو پارلمان (IPN) له لایه ن کاربه ده ستانی تورکیا وه ره ت کرایه وه .

سهره پای دلنیا کورده وه کانی به رپرسی ناوچه ی نااسایی، بازگه سهر بازییه کان پیشیان له سه فهری نیمه بۆ گونده کوردنشینه کانی ده وروبه ری دیار به کر گرت و نووسینگه ی کۆمه له ی مافی مرۆفی دیار به کر داخراو ٤ که س له نه ندامانی ده ستگیر کران له ماوه ی ٢٤ کاتزمیر پاش کۆبوونه وه ی لیژنه که له گه ل نوینه رانی کۆمه له که .

به شی ٣: کورته یه ک له و گیروگرفتنه که له تورکیا بینیومه

کار به ده ستانی تورکیا به شیوه ی سیستماتیک مافی هاوولاتیانی تورکیا، له وانه هاوولاتیانی کورد پیشیل ده که ن. یاسای دژه تیرور و زالکردنی بارودۆخی نااسایی، ریگای بۆ پیشیلکردنی به رفروانی مافی مرۆف ، به تاییه ت له باشووری رۆژه لاتی تورکیا خوش کردوه . کار به ده ستانی تورکیا ده لێن ئامانجیان خه بات دژی تروریزمه ، به لام به هه رحال مافی گه لی له خه لکی سفیل له نه نجامی خه باتی نیوان ده ولته ی تورکیا و PKK پیشیل ده کړیت. به هه رحال ده بی سهرنج به وه بده ی که PKK نه م دوا یانه داوی "ریگا چاره ی مه ده نی" بۆ کیشه ی کورد کردوه و سنوره کانی تورکیای به فهرمی ناسیوه .

ده ولته ی تورکیا له سهر نه و باوه ریه که هه موو نه و که سانه ی که به شوین مافه سیاسی و کولتورییه کانی کورده کان و مافی ئازادی ده ربپینی بیروپا بنۆ کورده کاندان، "جیایخواز" و لایه نگری PKK ن. کار به ده ستانی تورکیا زیاتر له یه ک هه زار گوندی کوردنشینیان به تۆمه تی پیگه ی ئوپه راسیونه کانی PKK کاول کردوه . چاودیرانی مافی مرۆف نمونه کانی گرتنی سهره پویانه ، نه شکه نجه ، کوشتنی نایاسایی و سنوردارکردنی ئازادی راده ربپینیان راپۆرت داوه . له مه زیاتر پارلمان تاره کورده کان که به شیوه یه کی دیموکراتیک وه ک نه ندای پارلمان هه لبرێرداون، خراونه ته به ندیخانه و حوکمی "پروپاگه ندای جیایخوازی" و پشتیوانی له "گروپێکی چه کدار" یان له سهر دراوه ، له کاتێکدا که له راستیدا نه وان داوکیان له مافی خه لکه که یان کردوه . هه روه ها کۆمه لێک کیشه ی جیدی له سیستمی دادی تورکیادا هه یه .

به شی چوارم: کورته ی نه نجامی لیكولینه وه کان

وه زاره تی ناوخوای تورکیا ئاشکرای کردوه که ١٠٤٦ گوند له ناوچه ی نااسایی چۆل کراون. چاودیرانی مافی مرۆف ده لێن چه ند هه زار گوند کاول کراون و خانووه کانیان

له گه ل بنه ماله کان سووتیندراون، ته نانه ت راپورت دراوه که ده ولته تی تورکیا گازی کیمیایی دژ به م گوندیانه به کارهیناوه. ده ولته تی تورکیا خوی پشتراستی کردووه ته وه که ۹۴۰ چه کدار کوژراون. به هرحال راپورته کانی دیکه ده لئین که هه زاران که س کوژراون. ئیستا ژماره ی دانیشتوانی دیاربه کر له نه نجامی ئاواره بوونی ئه و خه لکه که په نایان بۆ ئه م شاره هیناوه، له ۱/۲ میلیون که س تیپه پیه.

پارلامنتارانی سه ریه DEP له دادگایه کدا که به وتی گه لئ له چاودیران "دادگایه کی شانتوگه ری" بووه، مه حکوم کراون. ده ولته تی تورکیا ئاشکرای کردووه که ۸۶۸۲ به ندکراو به گویره ی یاسای دژه ترور (که ریگه به ده ستگیر کردنی سه ره پویانه ی تۆمه تباران ده دات) حوکمیان له سه ردراوه. گه لئ له م که سانه که ده ستگیر کراون و هه روه ها ئه و که سانه که بی سه روشوین کراون، ته نها هه ولیان داوه به شیوه ی ئاشتیخوازان له مافی ئازادی راده برپین، دامه زاندنی کۆروکۆمه له کان یا مافه کانی دیکه ی مرقۆ که له کۆمه لگای نیونه ته وه پیدا به فره می ناسراوه، که لک وه ریگرن. کۆمه له ی مافی مرقۆی تورکیا نمونه کانی کوشتنی نایاسایی و نه شکه نجه ی ئه و که سانه ی راپورت داوه که به تاوانی سیاسی له به ندی تاکه که سیدا بوونه. ئیستا ۲۵۰ سکالا دژ به م کرده وانه له دادگای مافی مرقۆی ئه وروپا و کومسیونی مافی مرقۆی ئه وروپا تۆمار کراوه.

یاسای دادی تورکیا هیچ مافییک بۆ پیدچاونه وه به سه ر ئه و حوکمانه قبول ناکات که به گویره ی یاسا له حاله تی نا ئاساییدا ده رکراون. یاسای دژه تیرور که له سالی ۱۹۹۱ په سه ند کراوه، گه لئ له ئازادییه مه ده نیه کانی سنووردار کردووه، له وانه ده ستراگه یشتنی پاریزه ر به و که سانه که له به ندیخانه دان. ریوشوینه کانی یاسای دژه تیرور و حاله تی نا ئاسایی، ئازادی راده برپینشی سنووردار کردووه. ئیداره ده ولته تیه کان، چاودیرانی مافی مرقۆ، رۆژنامه نووسان، پاریزه ران و پروفیسوره کان ئازارونه زیه ت ده دن و ده یانخانه به ندیخانه. یاسای دژه تیرور، به تاییه ت ماده ی ۸ به رفراوان و ناروون داپژراوه و بووه ته هوی پیشیلکردنی به رفراوانی خه لکی سقیلی بی گونا ه.

له مه زیاتر دادگای یاسای بنه په تی تورکیا، پارتی DEP ی قه ده خه کردووه که ئامرازی ده برپینی شووناسی کولتووری کورد بوو و داکۆکی له سه رجه م مافه کانی هاوولتیانی کورد ده کرد. له دو سالی رابردودا ۲۶ که س له نه ندامانی DEP و

HADEP کورژاون و له م هه لباردنه ی دواپیه دا نووسینگه کانی DEP به بومب ته قینراونه ته وه . یاسای چاپه مه نی ریگه ده دات به داخرانی بلا فوکه کان به حوکمی دادگا و ده لیت سه رنو سه ره کان به رپر سیارن له به رامیه ر ناوړوکی وتاره کانیا ن و ۱۹ رۆژ نامه نووس به گویره ی یاسای دژه ترور دادگایی کراون . له ۳ ی کانوونی یه که می ۱۹۹۴ بینای رۆژ نامه ی "ئوزگور یولکه" (که به لایه نگری له PKK ناسراوه) به بومب ته قیند رایه وه و ئیستا هیچ رۆژ نامه ، ته له فیزیون یا رادیویه کی سه ربه خو به زمانی کوردی په خش وبلو نابیته وه .

به نیسبه ت مافی کوولتورییه وه ، یاسای بنه پته ی تورکیا ، کورد وه ک که مینه یه کی نه ته وه یی ، نژادی یا ئه تنیکی به فه رمی نانا سیّت و دوسه د کورد له کاتی جه ژنی نه وړۆز له دیار به کر دستگیر کرا ن . له ئاکامی ئه م ناکوکیه ، هاوولاتیانی کوردی تورکیا له مافه دیموکراتیکه کان و هه روه ها ده رپرینی کارای ئامانجه سیاسی و کوواتورییه کانیا ن بئ به ش کراون . ئه نجامی ئه م سیاسه ته توند په وتر بوونی کورده کانه که ئه مه ش ده بیته هو ی خراپتر بوونی بارودوخی ئاسایش له سه راسه ری تورکیا و ژماره یه کی رۆر له کورده کان ده بن به لایه نگری حیزبی ئیسلامگرای "ریفاه" .

به شی پینجه م: پيشنیا ره کان

کۆمه لگای نیونه ته وه یی ده بئ له ریگای ته شو یفکردنی دیالوگی نیوان کار به ده ستانی تورکیا و نوینه ره ره واکانی خه لکی کورد ، باشتیریوونی بارودوخی مافی مرۆف له تورکیا هان بدات . بۆ گه یشتن به م ئامانجه ، ده بئ حوکمی لیبوردن بۆ پارلامنتارانی سه ربه DEP ده ربکریّت بۆ ئه وه ی بتوانن له دیالوگی کدا به شداری بکه ن بۆ که مبوونه وه ی ئالۆزییه کان و ئاساییبوونه وه ی په یوه ندییه کانی نیوان کار به ده ستانی تورکیا و هاوولاتیانی کوردی تورکیا . له چوارچیوه ی ده سه لاتی UNHRC ، گروپی کاری ده ستگیرکردنی سه ره رۆپانه و راپورتیترانی تایبه تی ئه شکه نجه و ئازادی راده ربپین ، ده بئ له بارودوخی مافی مرۆف له تورکیا بکۆلنه وه . ده ولّه تی تورکیا ، "راپورتیتری تایبه تی له سیداره دانی" بانگه یشت کردوه سه ردانی تورکیا بکات و ده بئ له داها توویه کی نزیکدا به شیویه کی گونجاو سه فه ری تورکیا بکات . ده بئ کۆمه لیك هه وّل له لایه ن وڵاته یه کگرتووه کان و یه کیتی ئه وروپاوه بدریّت بۆ دانانی کۆمه لیك که ندوکۆسپ بۆ فروشتنی پیداو یستی و سازوبه رگی سه ربازی به تورکیا که له وانه یه دژی هاوولاتیانی سقیل به کاری به یینیت .

ولاته یه کگرتوو هکان و یه کیتی نه وروپا ههروهه ده بی مامه له ی بازرگانی و که مکردنه وه ی باجی گومرگ بیه ستنه وه به جیه جی کردنی ریوشوینه کانی مافی مرۆف له لایه ن تورکیا وه . ده بی کومه لیک به رنامه ی یارمه تیده رانه بۆ سهروه ی یاسا له نیوان نه دامانی پارلمانی تورکیا، پارلمانی نه وروپا و کۆنگریسی ولاته یه کگرتوو هکان دابنریت بۆ نه وه ی دامه زراوه دیموکراتیکه کان به هیز بین و یارمه تی به چاکسازی له یاسای بنه په تی و یاساکانی دیکه دا بکه ن . یاسای دژه ترور ده بی هه موار بکریت بۆ نه وه ی مافی هاوولاتیانی کورد پیشیل نه کریت و له هه مان کاتدا مافی ده ولت بۆ پاراستنی یه کپارچه یی خاکه که ی بپاریزریت . ده بی توپی نه لیکترونیکی کامپیوتری له نیوان TGNA و لیژنه کانی پارلمان له ولاتانی دیکه دابمه زریت .

ئه م پیشنیارانه بۆ نه وه یه کومه لگای نیونه ته وه یی بتوانیت به ته وای ناگاداری خراپتر بوونی بارودۆخی مافی مرۆف له تورکیا بی . نووسه رانی ئه م راپۆرت ه هیوادارن له ریگای دیالۆگ بۆ ناشته وایی، ناشتی، خوشبه ختی و دیموکراسی بۆ سه رجه م هاوولاتیانی کۆماری تورکیا ببوژیته وه .

۲۸ ی ئاداری ۱۹۹۵ - نهنجومه نی پیران

داگیرکرانی باکووری عیراق له لایه ن تورکیا

به ریز جان کیری:

جه نابی سه رۆک، من سپاسی سناتۆری ئه یاله تی رۆدئیسله ند ده که م بۆ پشتیوانه سه ره که که ی له مه سه له ی داگیرکرانی باکووری عیراق له لایه ن تورکیا و خوشحالم که منیش په یوه ست ده به م به هه وله کانی ناوبراو وه ک پشتیوانی سه ره کی بپیارنامه ی ژماری ۹۱ نهنجومه نی نوینه ران که داگیرکردنی عیراق له لایه ن تورکیا شه رمه زار ده کات .

له ۲۰ ی ئادار، نزیکه ی ۳۵ هه زار سه ربازی تورکیا سنووری باکووری عیراقیان به زاند و هیرشیکی گه وره یان کرده سه ر گریلا کورده کانی پارتی کریکارانی کوردستان (PKK). هه ر چه ند که سه رۆک وه زیرانی تورکیا، "تانسۆ چیلله ر"۳

داکۆکی له م داگیرکاریه کردووه و وهک کرده وهی رهوای خۆپاراستن له قه له می داوه ، به لام سروشت و پیوه ری داگیرکاری باکووری عیراق به دهستی تورکیا، نه م هه لێنجاندهی سه رۆک وه زیرانی تورکیا به درۆ ده خاته وه .

که وابوو نه م بپارنامه یه داوا له سه رۆک کلینتۆن ده کات دژایه تی توندی خۆی له گه ل نه م داگیرکاریه ی تورکیا ده ربهریت و داوا بکات نه نجوومه ی ئاسایشی نه ته وه یه کگرتووه کان نه م داگیرکاریه شه رمه زار بکات و داوای کشانه وهی ده سته بجی و بی شه رت ومه رچی هیزه کانی تورکیا بۆ ناو خاکی تورکیا بکات. نه م داگیرکاریه ی تورکیا به پیچه وانهی به رپرسیاره تیه کانی نه م ده ولته به گویره ی مه نشووری نه ته وه یه کگرتووه کان و ریکخراوی هاوکاری و ئاسایشی نه وروپایه چونکه نه م مه نشورانه تورکیا به رپرسیار ده کات که ریز له یه کپارچه یی خاکی ولاتانی دیکه بگری و پشتیوانی له مافی مرۆف ، ئازادییه بنه رته تیه کان و مافی چاره ی خۆنووسینی سه رجه م گه لان بکات.

من و گه لی له هاوکارانم پشتیوانی له هه لمه تی تورکیا ده که یین بۆ شکسته پیه تان به PKK که ده سه له بۆ دامه زراندهی ده ولته تیکی سه ره به خۆی کورد خه بات ده کات. به لام به هه رحال سروشت و درنده یی تاکتیکه کانی سه رۆک وه زیران، "چیللهر" و سوپای تورکیا بۆ خه بات دژی PKK قابلی قبول نییه، بی سووده و سه رکه وتوو نابیت. نه م داگیرکاریه جگه له وه که پیشیلکردنی بنه ماکانی یاسای نیتونه ته وه ییه، کیشه ی PKK ش خراپتر ده کات، له باتی نه وهی ئارامی بکاته وه. له مه زیاتر نه م کرده وه یی تورکیا زیانی جیدی به پیگهی نه م ولاته له کۆمه لگای نیتونه ته وه یی ده گه یه نیت. بۆ ولاتیک وهک تورکیا که به دواي نه وه دایه قه ناعه ت به جیهان - و به تاییه ت یه کیتی نه وروپا - به یینیت که پابه نده به دیموکراسی، سه ره ری یاسا و ریزگرتن له مافی مرۆف ، داگیرکردنی عیراق و هه لمه تی به رده وامی سه ربازی بۆ له ناو بردنی PKK ، پابه ندبوونی تورکیا به م پره نسپانه ده باته ژیر پرسیار و کۆمه لیک پرسیاری ره و ده رباره ی سروشت و چه ندایه تی و چۆنایه تی په یوه ندیه کانمان له گه ل تورکیا ده هیئتته ئاراهه .

من له وه ده ترسم که تورکیا بی به قوربانی نه و وه سواسه که له ریکای توندوتیژی و توله سه ندنه وه ده توانی له گه ل تروریزم خه بات بکات، له کاتیکدا که نه م کرده وانهی تورکیا له کرده وه کانی PKK خراپتره . سوپای تورکیا به شیوه ی سیستماتیک گونده

کوردنشیننه کانی چۆل کردوه و گه لئ له هاوولاتیانی کوردی له مال و زیدی خویان قه لاجۆ کردوه. ریکخواوه کانی مافی مرۆف، پیشیلکارییه کانی مافی مرۆفی تورکیا، له وانه نه شکه نجه و تروری سیاسییان به به لگه خستوه ته پوو. کرده وه کانی سوپای تورکیا بووه ته هۆی له ناوچوون و ویرانبوونی مال و ژبانی خه لکی بئ گوناح و زیاتربوونی پشتیوانی کورده کان له PKK .

من له وه ده ترسم په یوه ندییه کانی نئوان ده وله تی نئمه و تورکیا خراب بییت، نه گهر تورکیا ههنگاوی به رچاو هه لئه گریت بۆ باشترکردنی بارودۆخی مافی مرۆف و ده ست له هه لمه تی سه ربازی هه لئه گریت و ریکاچاره یه کی دیکه بۆ کیشهی کورد نه دۆزیته وه. دانپیدانانی تورکیا به وه که هاوولاتیانی کورد کۆمه لیک مافی مه ده نی، کولتووری، سیاسی و مرۆفیان هه یه، یه که مین ههنگاوه له م په یوه ندییه دا و دانپیدانه نان به م مافانه کاریکی بئ عه قلانه یه (که کاریکی واش له تورکیا ناوه شیته وه) چونکه تورکیا ده بئ پابه ند بییت به بنه ماکانی دیموکراسی، سه ره ری یاسا و ریزگرتن له مافی مرۆف. کاریکی بئ عه قلانه یه نه گهر تورکیا به شوین ریکاچاره ی سه ربازیدا بگه ریت بۆ کیشهی کورده کان که یه ک له ه ی دانیشتوانی تورکیا (۱۵ میلیون که س) پیکده هینن.

تورکیا له میژه هاوپه یمانی وه فادار و متمانه پیکراو و پرپایه خی ناتویه. تورکیا هه ر وه ک هه موو ده وله ته کانی دیکه، خه باتیکی دژوار ده کات بۆ پیناسه کردنی ده وری دیپلوماتیک، ناسایش و ئابووری خۆی له سه رده می پاش "شه ری سارد" و بۆ گێرانی ئه م ده وره پتویستی به وه یه له گه ل PKK و په ره سه ندنی بنا ژۆخواری توندوتیژانه ی ئیسلامی خه بات بکات.

به هه رحال ئه م کیشانه - هه ر چه ند دژواریش بن - به هیه شیوه یه ک ره وایی نابه خشییت به داگیرکردنی باکووری عێراق و ولاته یه کگرتوه کانی ئه مریکا ده بئ بۆ تورکیا روونی بکاته وه که ره فتاریکی وه ها زیان به په یوه ندییه کانمان ده گه یه نیت و ناته بایه له گه ل ئامانجی دیموکراسی، مافی مرۆف و سه ره ری یاسا.

۳۰ ی ئاداری ۱۹۹۵ - ئه نجومه نی نوینه ران

تورکیا ده بئ هیرشه دلره قانه کانی دژیه گه لی کورد رابوه ستینیت

به پیز " بابی روش "، نوینه ری نه یاله تی ئیلونوئیز:

جه نابی سه روک، من نه مپۆ ده مه ویت نه وپه پی نیگه رانی و دلساردی خۆم ده ربیرم به نیسبه ت کرده وه کانی نه م دوا بیانه ی ده وله تی تورکیا.

ده وله تی تورکیا جاریکی دیکه برپاری داوه ناپه زایه تیه کانی ده ورو به ری سنووره کانی به هیزی سه ربازی چاره سه ر بکات له باتی نه وه ی له گه ل نه و که سانه دابنیشیت که ته نها ده یانه ویت له سه رکوتی هه مه لایه نه ی تورکیا رزگاریان بیت. ئیوه له رۆژانی داهاتوودا له ده وله تی تورکیا ده بیسن که نه م هیترشی دوا بیه بۆ ناوچه کانی ژیر کونترولی کورده کان له عیراق ته نها ئامانجی راوه ستاندنی هیترشی کورده راپه پوه کانه بۆ تورکیا.

ئیمه نابیت فریوی نه م قسانه ی ده وله تی تورکیا بخوین. ئایا نه وه ره وایه که ولاتیک به فهرمی حاشا له بوونی گروپیک بکات که نزیکه ی ۲۰٪ سه رجه م دانیشتووه کانی پیک ده هیئت. هاوولاتیانی کورد به هۆی نه وه ی به تاییه ت له لایه ن یاسای تورکیا وه ناپارێزین، بوونه ته قوریانی سیاسه تی هه لاواردن، تۆقاندن، ئازار و نه زیه ت و ته نانه ت کوشتن و برینی ده وله تی تورکیا. ده وله تی تورکیا به ده یان جار له لایه ن نه ته وه یه کگرتووکان، ریکخراوی چاودیری هلسینکی و ریکخراوی لیبورنی نیونه ته وه ییه وه شه رمه زار کراوه به هۆی حاشا کردن له ئازادییه مه ده نییه بنه په تیه کانی کورده کان، له وانه مافی ئازادی چاره ی خوئوسین و مافی ئازادیی ده ربیرینی میراته کوولتورییه ده وله مه نده کیه ان.

جه نابی سه روک نه م بارودۆخه ی ئیستا، شتیکی نوئ و جیاواز نییه . هه زاران که س له کورده کانی تورکیا ئیستا له باکووری عیراق ده ژین، له بهر نه وه ی سالی پار له ده ستی ئازار و نه زیه تی کاربه ده ستانی تورکیا له و ولاته هه لاتن. ژبانی نه م (ئاوارانه) تیکچووه، به هۆی هیترشه به ده وامه کانی تورکیا بۆ سه ر میرات، کوولتور و له راستیدا بوونیان. نه م خه لکه له میژه له دولاوه له ناو ئاگریدا گیریان خواردووه . نه م خه لکه ته نها به شوین ئازادی هه لبژاردنی شووناسی جیاوازی خو یانن. لانیکه م ده توانین بلین که نه م ده وله ته ریگه به م خه لکه نادات که لک له مافه زۆر سه ره تاییه کانیان وه ربگرن.

به هه رحال جه نابی سه روک، خو مانیش تاراده یه ک سزاواری سه رزه نشین به هۆی قه یرانی به رده وامی باکووری عیراق. ده وله تی تورکیا بریکی زۆر یارمه تی مادی له

ولاته به کگرتووه کان وهرده گریټ و نیمه و هاوپه یمانه کانمان بریکی زور سازوبه رگی سه ربازی دده یین به تورکیا. ئه م چه کانه له پیشا بو پاکتاوکردنی گونده کان و کوشتنی ژن و مندالی بی گوناح که لکیان لیوه رده گیریت. نیمه ده بی چاو له ریبه رانی ده ولته تی ئالمانیا بکه یین و کوتایی به فروشتنی چه ک به تورکیا به یینین.

جه نابی سه روک به بوچوونی من ده ولته تی ولاته به کگرتووه کان ده بی به سیاسه تی خویدا بچیته وه به نیسبه ت یارمه تیدانی تورکیا، به هوئی میژووی رهفتاری تورکیا له گه ل ئه رمه نستان و گروه ئه تنیکه کانی قوبرس. چالاکیه کانی ئیستای ده ولته تی تورکیا له ناوچه شاخاوییه کانی (باکووری) عیراق، ده بی پرسپاری زورتر لای نیمه دروست بکات به نیسبه ت ئامانجه گرنگتره کانمان له و ناوچه یه .

جه نابی سه روک ، تورکیا مافی ئه وه ی هه یه سنوره کانی خوی بیاریزیت به لام به هه رحال ئه م مافه نابیته پاساو بو ئازارو ئه زیه تدانی به رده وامی خه لکی سفیلی بی گوناح. نیمه پشتیوانیمان له مافی کورده کانی عیراق بو سه ربه خوئی له رژیمی به غداد کردوه . ئیستا سه ربازه کانی نیمه له باکووری عیراق و کورده کان له به رامبه ر سوپای عیراق ده پارین. به هه رحال جه نابی سه روک، نیمه ده بی مافی سه رجه م کورده کان بیاریزین، بی له به رچاو گرتنی ئه وه ی له کام ولاتا له دایک بوونه .

ولاته به کگرتووه کانی ئه مریکا هوشداری داوه به ده ولته تی تورکیا که چاوی له کرده وه کانیه تی. من دهمه ویت ئه وه ش زیاد بکه م که ده بی سه راسه ری جیهان له نزیکه وه چاودیژی ئه م بارودوخه بکات. ئه م چاودیژییه نه ته نها ده ولته تی تورکیا به پرسپاری ده کات، به لکوو ناچاریشی ده کات ئامانج و کرده وه بیانیه کانی سه رله نوئ هه لبه سه نگینیته وه .

ه ی نیسانی ۱۹۹۵ - ئه نجوومه نی پیران

تورکیا ده بی له باکووری عیراق پاشه کشه بکات

به ریز پیل:

جه نابی سه روک، له ۲۳ ی ئادار من هاوپی له گه ل سناتور "کیری"، "فینلگولد" و "سنو" بریارنامه ی ۹۱ ی "ئهنجوومه نی پیران" مان ئاماده کرد بو شه رمه زار کردنی داگیرکردنی باکووری عیراق له لایه ن تورکیاوه .

له وکاته وه سنا تۆر "جۆزیف بایدن"، "داماتۆ"، "ساربانز" و "سیمۆن" یش بوونه ته پشٹیوانی ئەم بریارنامهیه . به بوونی پشٹیوانییه کی به هیژو بی لایه نی وه ها هیوادارم که بتوانم ئەم بریارنامهیه بۆ په سه ندکردن، ته سلیم به نهجوومه نی پیران بکه م. هه تا نه مپۆ من ده مه ویست هه ندی گۆرانکاری له م بریارنامهیه نهجام بدریژ به لام ئیستا به هۆی سه رقالبوونی نهجوومه نی پیران (به تایبته سه رقالبوون به گیروگرفته کانی هه موارکردنی گه لاله ی قه رزه کانی ئوردۆن و پتیوستبوونی ناردنی ئەم بابته بۆ سه رۆک کۆمار به زووترین کات) به بۆچوونی من ئیستا باش نییه ئەم گه لاله یه بۆ هه موار کردن ته سلیم به (کومسیونی) سیاسه تی ده ره وه بکریژ.

به هه رحال من هیشتا زۆر نیگه رانم به نیسه بت ئوپه راسیونی سه ربازی به رده وامی تورکیا له باکووری عێراق و ده مه ویت ئیستا باسی بکه م.

له چه ند رۆژی رابردوودا من کاتی نه وه م هه بوو تا به دواداچوونه وه ی ئەم مه سه له یه بکه م له ئاستی پله به رزترین کاربه ده ستانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا و تورکیا. من له م په یوه ندییه دا نامه م له گه ل سه رۆک کۆمار و وه زیری ده ره وه ی نه مریکا ئالوگۆر کردووه و هه ر سه ره له بیانی نه مپۆ من و نه ندامانی دیکه ی کومیته ی په یوه ندییه کانی ده ره وه له گه ل وه زیری ده ره وه ی تورکیا دیدارمان کرد.

به تایبته من له بوونی به رده وامی سوپای تورکیا له کوردستانی عێراق و دیاری نه کردنی رۆژیک بۆ کشانه وه له کوردستانی عێراق زیزم. تورکیا ده بی ئیستا پاشه کشه بکات. ره فتاری سه رکوتکه رانه ی تورکیا له گه ل کورده کانی خۆی هه زاران که س له هاوولاتیانی کوردی ناچار کردووه هه لبێن بۆ باکووری عێراق. هێر شه کانی تورکیا ژبانی هه زاران که سی له هاوولاتیانی کوردی سفیلی باکووری عێراقی خستووه ته ناو مه ترسی. به بۆچوونی من هێرشی تورکیا، پششیلکردنی یاسای نیونه ته وه ییه که ده بی کۆتایی پیییت. له مه زیاتر راپورته کان نیشان ده دات که تورکیا کۆمه لیک گیروگرفتی بۆ ده سترپاگه یشتنی نوینه رانی ریکخراوه نیونه ته وه ییه کانی فریاگوزاری وه ک ریکخراوی "خاچی سووری نیونه ته وه یی" به ناوچه ی شه ر دروست کردووه. هه ره وه ها تورکیا ده سترپاگه یشتنی رۆژنامه نووسان به ناوچه سه ره کیه کانی شه په که ی سنوودار کردووه. لانیکه م تورکیا ده بی ده سته جی هه نگاو هه لبگریژ بۆ پاراستنی خه لکی سفیل و ئاواره کان.

ده بئ بلیم که له کاتی راویژه کانم له گه ل ده ولته تی ولاته به کگرتووه کان له م په یوه ندیبه دا خوشحال بووم که بینیم نیگه رانیه کانم پشتر است ده کریته وه و هه ولی هاوئا هه نگ ده دریت بۆ ره واندنه وهی نیگه رانیه کانم. سه روک کۆماری نه مریکا دلنیای کردمه وه که کار به ده ستانی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا له واشنگتون و ئانکارا هه ر روژ تورکیا ده خه نه ژیر گوشار تا ژبانی خه لکی سفیلی بئ گوناح بیاریژیت و به نووترین کات که بۆی ده کریت پاشه کشه بکات.

وه زیری ده ره وهی نه مریکا نه وهی پشتر است کردووه ته وه که تورکیا پیشی له چوونی روژنامه نووسان و ریکخواه ناحکومیه کان بۆ ناوچه گرتووه و منی ئاگادار کرده وه که ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا له به رزترین ئاستدا کار ده کات بۆ نه وهی نه م بارودوخه باش بکات. من خوشحال بووم که ئاگادار بوومه وه که کار به ده ستانی بالوێزخانه ی ولاته به کگرتووه کان له تورکیا نه م هه فته یه سه ردانی کوردستانی عیراقیان کردووه و "تالبوت" و "هولبروک" سه فهر ده که ن بۆ ئانکارا و له ویی باسی نیگه رانیه کانمان ده که ن. من چاوه پوانی راپورته که یانم.

من پیشوازی له گۆپینی سیاسه تی ئیداره ی نه مریکا به نیسبه ت لایه نه کیشه خولقینه ره کانی نه م داگیرکاریه ده که م. وادیاره ئیداره ی نه مریکا زۆتر خوازیاری نه وهیه که رهفتارو هاناکانی تورکیا بباته ژیر پرسیار و له سه ر نه م مه سه له کیشه خولقینه رانه له به رامبه ر تورکیادا رابوه ستیت. هه رچه ند که من ئیستاش هه ول ده دم بۆ نه وهی به زووترین کات (که ده ست بدات) نه م بریارنامه یه په سه ند بکریت، به لام له سه ر نه و باوه په م که سیاسه تی ولاته به کگرتووه کان به ئاراسته یه کی راستدا ده چیت.

۲۴ ی گولانی ۱۹۹۵ - نه نجوومه نی نوینه ران

راپورتیک ده ریاره ی یارمه تیه سه ریازییه کانی ولاته به کگرتووه کان به تورکیا بۆ شه پ دژی کورده کان

تورکیا: ده ولته تی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا بپی ۶/۳ بیلین دولا ر چه ک و پیداو یستی سه ریازی داوه به تورکیا له نیوان سالی ۱۹۸۴ و ۱۹۹۳ و ۷۶% ی سه رجه م نه و چه کانه ی که تورکیا له نیوان ۱۹۸۷ و ۱۹۹۱ کریویه، له لایه ن ولاته

یه کگرتووه کانی نه مریکا وه دابین کراوه که نه م هه لسه نگانده له نیوان ۱۹۹۱ و ۱۹۹۳ گه یشتووه ته ۸۰٪ .

زۆربه ی نه و چه کانه که ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا داویه تی به تورکیا به خه رگی باجی هاوولاتیانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا دابین کراوه که به شیکه له به رنامه ی یارمه تی به رفراوانی سه ربازی که له نه نجامیدا ولاته یه کگرتووه کان زیاتر له ۵ بیلین دولا یارمه تی داوه به تورکیا له نیوان سالی ۱۹۸۶ و ۱۹۹۵ . تورکیا هه روه ها به شیکه زۆری نه م چه کانه ی به به لاش یا به که مترین به ها له نه مریکا وه رگرتووه که به شیکه له به رنامه ی "ئاویرژگی" ناتو بۆ سه ره له نوێ دابه شکردنه وه ی چه که زیاده کان به گویره ی په یماننامه ی هیزه هاوپه یمانه کان له نه وروپا (CFE) . سه ره نجام نه وه که هه ندی سیستمی به ره مه پتهانی چه کی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا به گویری ریککه وتننامه کانی پیکه وه به ره مه پتهان و مؤله تبه خشین له گه ل کومپانیاکانی ولاته یه کگرتووه کان له تورکیا به ره مه مده هینریت ، له وانه کومپانیای وه به ره پته ی فرۆکه ی شه پکه ری F-۱۶ Lockheed و کومپانیای وه به ره پته ی نه فره له لگری زیرپوشی M-۱۱۳ .

کۆمه لیک راپۆرت له چاپه مه نه کانی تورکیا و چاپه مه نه نیو نه ته وه ییه کان بلۆ بووه ته وه که نیشان ده دات ده ولته تی تورکیا به شیه یه کی به رفراوان چه که کانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا ی بۆ شه پ له گه ل پارتی کرێکارانی کوردستان (PKK) له باشووری رۆژه لاتی تورکیا به کاره پناوه . ده ولته تی تورکیا سیستمه سه ربازییه کانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا، له وانه فرۆکه ی شه پکه ری F-۱۶ ، F-4 ، F-5 ، F-104 ، و کوپته ری Cobra 1 و Black Hawk 2 ، بومبی هیشوویی و تانکی M-۶۰ و نه فره له لگری زیرپوشی M-۱۱۳ ی به کاره پناوه له شه پکه ی له گه ل PKK دا که له سالی ۱۹۸۴ وه ده سته پیکردوه و بووه ته هوی کورزانی زیاتر له ۱۵ هه زار که س .

به هه رحال بی له به رچاوگرتهی روانگه کانی ولاته یه کگرتووه کان به نیسه بته PKK ، زۆربه ی چاودیره سه ربه خوکان له سه ره نه وه هاوپان که نیسته راتژی سیاسی - سه ربازی ده ولته تی تورکیا بۆ بومبارانکردن و چولکردنی ته وای گوئنده کانی باشووری رۆژه لات، بووه ته هوی سه رکوت و پیشیلکردنی به رده وامی مافی موفی خه لکی سقیل . ریکخراوی چاودیری مافی موف راپۆرتی داوه که تا تشرینی یه که می ۱۹۹۴ ،

دهولته تی تورکیا زیاتر له ۱۴۰۰ گوندی کاول کردووه و چند سدهزار که سی له ناکامی شه په که ی له گه ل PKK دهر به دهر و ناوړه کردووه . له م شه په دا تورکیا که لک له چه ک و سازوبه رگی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا وه رگرتووه ، بۆ نمونه له مایسی ۱۹۹۳ تورکیا چۆمی "کارلیوفا" ی ۳ به فرۆکه ی ۴ - F و کوپته ری "کوبرا" بۆ مباردمان کردووه که له نه جامدا ۴۴ شه پوانی کورد کوژاون . له کانونی دووه می ۱۹۹۴ تورکیا هیرشی کرده سهر خاکی عیراق بۆ بۆ مبارانکردنی که مپه کانی PKK به بومی هیشووی و بومی ۵۰۰ و ۲۰۰۰ پوندی به فرۆکه ی ۱۶ - F و ۴ - F ته قاندووه .

داگیرکردنی باکووری عیراق له لایه ن دهولته تی تورکیا له ئاداری ۱۹۹۵ دوایین به شی ههولته کانی تورکیا به بۆ چاره سهر کردنی کیشه ی کورد له ریگای سهریازییه وه . وته بیژکی دهولته تی تورکیا به شانازییه وه هیرشی تورکیا بۆ خاکی عیراق به ۲۵۰۰ سهریازه وه به "گه وره ترین ئوپه راسیونی سهریازی له میژوی کۆماری تورکیا" وه سف کردووه . به داخه وه تورکیا هیرشی کردووه ته سهر نه و به شه له خاکی عیراق که ولاته یه کگرتووه کان وه ک به شیک له "ئوپه راسیونی دابینکردنی حه سانه وه" ی نه ته وه یه کگرتووه کان ، "ناوچه ی دژه فرین" ی تیدا ده پاریزیت که هه ولیکه بۆ پاراستنی کورده کانی عیراق له به رامبه ر رژیم سهدام حوسه یین .

به هوی نه وه ی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا گه وره ترین دهولته تی دابینکه ری چه ک و یارمه تی سهریازییه بۆ تورکیا ، سه رۆک وه زیرانی تورکیا ، "تانسۆ چیلله ر" پیش ناردنی سهریاز بۆ عیراق ، به ته له فۆن نه م ئوپه راسیونه ی بۆ سه رۆک کلینتۆن روون کردووه ته وه . وته بیژی کوشکی سپی ، "مایک مه ککوری" رایگه یاند که سه رۆک کۆماری نه مریکا شه رۆقه که ی "چیلله ر" ی قبول کردووه دهریاره ی نه وه ی که نه م هیرشه ته نها به بنکه کانی PKK له باکووری عیراق سنووردار بیت و سه رۆک کلینتۆن رایگه یاندووه که "دهرک به پیوستی مامه له ی شیلگیرانه ی تورکیا له گه ل گروپه رایه پیوه کان ده کات" .

له کرده وه یه کی دیکه دا (که له وانه یه بیته هوی مشتومر له داماتودا) سه رۆک کلینتۆن و پنتاگۆن (وه زاره تی به رگری نه مریکا - وه رگیتی) فه رمانیان داوه به کارمه ندانی سهریازی ولاته یه کگرتووه کان له باکووری عیراق که پیش له چالاکی فرۆکه کانی تورکیا له "ناوچه ی دژه فرین" نه گرن . کاتیک که راپۆرتیژیک له وته بیژی

پنتاگون، "دنیز بۆکسه" پرسپاری کردووه که ئایا پنتاگون پئی ناخوش نییه که هاوپه یمانه که ی ولاته یه کگرتووه کان (تورکیا) هر نه و خه لکه ده چه وسینیتته وه که نه مریکا ساله های ساله هه ول ددهات له به رامبه ر رژیم عیراق بیانپاریتیت، "بۆکس" له وه لامدا وتوویه تی که تورکیا زور به پاریزه وه کار ده کات بۆ نه وه ی هیرشه کانی له سه ر بنکه کانی PKK چر بکاته وه، و کاتی که له "بۆکس" پرسپار کرا که بۆچی ولاته یه کگرتووه کان پیشی له چالاکي تورکیا له ناوچه ی دژه فرین نه گرتووه، "بۆکس" ته نها نه وه ی بۆ ماوه ته وه که بلیت:

"نه م کاره باشتر بوو بۆ نه وه ی نه م که سانه (واتا هیزی سه ربازی ولاته یه کگرتووه کان که ئوپه راسیونی دابینکردنی هه سانه وه نه نجام ددهن) نه که ونه ناو مه ترسی". نه و نه نجامه دل ساردکه ره که مروف ده توانیت له وه لامه که ی "بۆکس" دا په ی پییبات نه وه یه که "له راستیدا" پنتاگون" له وه ترساوه که نه گه ر هیزه کانی ولاته یه کگرتووه کان ناوچه ی دژه فرینیان به رووی سوپای تورکیا دابخستبایا، هیزه کانی تورکیا به هه مان نه و فرۆکانه که خودی نه مریکا داویه به تورکیا، هیرشی هه واییان ده کرده سه ر سه ربازانی ولاته یه کگرتووه کان"، که وابوو ته بیژی "پنتاگون" نه وه ی پشتراست کردووه ته وه که تورکیا له پیشه وه هه ره شه ی له نه مریکا کردووه که پیش له هیرشه که ی بۆ عیراق نه گریت و به یلایت بی گیروگرفت بچیتته پیشه وه.

هه روه ها که ئوپه راسیونه گه وره دژه کورده که ی نه م دواپه ی تورکیا نیشانی دا هیرشی تورکیا بۆ سه ر باکووری عیراق به پشتبه ستنی ته واو به سازوبه رگی سه ربازی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا نه نجام دراوه. راپورته کانی نه وروپا نیشانی داوه که شه پی هه وایی تورکیا دژی PKK (و ژماره یه ک له کورده سفیله کان و که مپی ئاواره کان) له باکووری عیراق به فرۆکه جهنگیه کانی دروستکراو له ولاته یه کگرتووه کان وه ک فرۆکه ی "مکدونالد لاگلاس" ی ۴ - F6، فرۆکه ی "لوکهد" ی ۱۰۴ - F7 و "لوکهد مارتین" ی ۱۶ - F8 نه نجام دراوه. هه روه ها ده ولته ی تورکیا بۆ هیرشه که ی بۆ سه ر عیراق له سیستمه هه واییه کانی دیکه ی ولاته یه کگرتووه کان وه ک کوپته ری توپداری "تیکسترون - بیلی کوبرا" و تکنولوژی هاوپه یمانان و فرۆکه ی نه فه ره لگری "سیکورسکی به ک هاوک ۱۰" که لکی وه رگرتووه.

ولاته یه کگرتووه کان له سه ر بیه مای نه وه پشتیوانی له هیرشی تورکیا بۆ باکووری عیراق ده کات که تورکیا دلنیای کردووه ته وه که به دیقه ته وه ته نها به ئامانجی

رامالینی بنکه که کانی PKK له عیراق ئوپه راسیونی به رگری نه نجام ده دات و هیچ زیانیک ناگه یه نیت (یا زیانی که م ده گه یه نیت) به هاوولاتیانی سفیلی کورد. به لام راپورتی چاپه مه نیه کان که له ناوچه ی ئوپه راسیونه که وه دیت نه م بانگه شه یه ی تورکیای به جیدی بردو ته ژیر پرسیار.

شه پی به رده وامی تورکیا له گه ل PKK هم له باکووری عیراق و هم له باشووری رۆژه لاتی تورکیا تاده چیت زیاتر رهنگی شه په که ی نه مریکا له قییه تنام به خووه ده گریت. واتا نه م شه په، هه ولکی بی سوودی دووبه ره کینیوهر و له کۆتاییدا سه رنه که وتوو به ژاالبوون به سه ر بزوتنه وه یه کی ناسیونالیست (PKK) به شیوه گه لی سه ریازی.

له ۲ ی نیسان "جان پۆمفریت" له شروقه یه کی هه وال له رۆژنامه ی واشنگتون پۆست له ژیر ناوی "راوکردنی کورده کان له لایه ن تورکیا وه: که وتنه ناوه ی زه لکاویک" باسی نه و زه لکاوه ی کردوو که سه ربازانی تورکیا له باکووری عیراق تییکه وتوون له بهر نه وه ی ناتوانن شه پوانانی PKK له خه لکی سفیلی کورد (هم کورده کانی تورکیا و هم کورده کانی عیراق) له ناوچه له یه ک جیا بکه نه وه. "جان پۆمفریت" ده نووسیت:

"تورکیا به باوهش کردن به ریگاچاره ی سه ریازی بۆ نه و مه سه له یه که خوی " به مه سه له ی تروریزم" ی داده نیت، سوپاکه ی خوی ده خاته ناو زه لکاوی خولانه وه له بازنه ی نه حسی "هیرش و پاشه کشه" دا که دوا ی نه وه شه پوانه کورده کان دژه هیرش ده که نه سه ر تورکیا و جاریکی دیکه هیرشه کان ده ستپیده کاته وه.

وه ها که کاربه ده ستانی رۆژئاوا ده لێن، نه م بازنه یه ته نها ده بیته هوی به تالبوونی خه زانه ی دارایی ده ولت (که ئابووریه که ی نه خو شه) و به پێوه چوونی ئوپه راسیونی هاوشیوه دژ به راپه پیوان له ناو تورکیا. کارمه ندیکی رۆژئاوایی که بۆ ریکخراویکی فریاگوزاری کار ده کات به "پۆمفریت" ی وتوو که:

"تورکیا ناتوانیت ئوپه راسیونیک تروریستی له ناو بیات که له هه موو لایه که وه هیرش ده کات. نه مه وه که نه وایه هه ول بدهیت میشتیک به پیک بکوژیت."

سه ربازانی تورکیا وتویانه که وتوونه ته ناو زه لکاویک وه که نه وه ی هیزه کانی ولاته یه که گرتوووه کان له قییه تنام، چونکه ناتوانن دوست له دوژمن جیا بکه نه وه. سه ریازیکی

تورك به رۆژنامهى واشنگتون پۆستى وتوو ئيمه كيشهيهكى گهره مان هيه له بهر نه وهى نازانين كئ گوندنشينه و كئ PKK يه . ئيمه ناتوانين هيج بكهين .

به داخوه به پيچه وانهى قسه كانى نه م سهربازه ، هيزه كانى توركيا كارى زوريان له باكوورى عيراق نه نجام داوه ، له وانه كوشتن و دهر به دهر كردنى هاوولاتيانى سفيلى كورد كه به لگه كه كانى له ده ستماندايه . ئيستا به هيج شيوه يه ك ناتوانين ئاگادارى نه وه بيبينه وه كه نه م كوشتنوبرينانه ته نها چهند رووداويك بووه يا به شيكه له كۆمه ليك ده ستريزى ديكه ، له بهر نه وهى فه رمانده كانى سوپاى تورك پيش له چوونى رۆژنامه نووسه كان و كارمه ندانى ريكخراوه فرياگه زارييه كان بۆ ناوچه ي شه ر ده گرن .

له كۆتايى مانگى ئادار له هه فته ي دووه مى داگيركارييه كه ي توركيا ، دانيشتوانى گوندى "به شيله " ١٢ له (باكوورى) عيراق وتوويانه كه گونده كه يان له لايه ن هيزه كانى توركياوه بومباران كراوه و له گه ل زه وى ته خت كراوه . فه وزي ره شيد كه جووتيارىكى ته مه ن ٤٣ ساله يه كه هيرشى توركياى به چاوى خۆى بينيوه ، نه م هيرشه ي بۆ راپورتيزى (ئازانسى ده نگوباس) ي "روه يتيز" وه ها وه سف كردوو .

" سه ره تا فپوكه كان گونده كه مانى بومباران كرد ، پاش چهند رۆژ سهربازه كان هاتن و خانووه كانيشمانيان سووتاند . دوينى ديسان هاتنه وه و به روكت و هاوه ن هيرشيان كرده وه سه ر گونده كه مان ."

بانگه شه ي توركيا دهرباره ي نه وهى ته نها هيرش ده كاته سه ر PKK ، له لايه ن "كونگره ي نيشتمانى عيراق" و ريكخراوى كورده كانى عيراق (كه كونترولى زۆربه ي نه و ناوچانه ي له ده ستمدايه كه له لايه ن توركياوه داگير كراوه) ره ت كراوه ته وه . نه م ريكخراوانه رايانگه ياندوو كه له رۆژى يه كه مى داگيركارييه كه "سهربازانى تورك سه دان ئاواره يان به تۆمه تى لايه نگرى له پارتى كريكارانى كوردستان ده ستيگر كردوو ."

هه رچهند كه ئيداره ي كلينتون به فه رمى پيداگرى له سه ر هه لويستى خۆى كردوو كه داگيركارييه كه ي توركيا له رووى ماوه و پيوه ره وه ده بى سنووردار بيت ، به لام نه و به رواه كه "تانسو چيللر" سه رۆك وه زيرانى توركيا له كاتى ديداره كه ي له واشنگتون له ١٩ ي نيسان بۆ پاشه كشه ي توركيا ديارى كرد ، تپه ر بوو و توركياش پاشه كشه ي نه كرد . به شيك له هيزه كانى توركيا له كۆتايى نيسانى ١٩٩٥ پاشه كشه يان كرد به لام لانيكه م ١٠ هه زار سهربازى تورك ئيستا له ناو خاكى عيراقدا

ماونه ته وه و کومه لیک بیروبو چوونی جیاواز هیه دهرباره ی نه وه ی که ئایا سه رجه م سه ربازانی تورکیا له ناوچه پاشه کشه ده که ن یا نا؟

به پیچه وانه ی سیاسه تی ده ولته ی ئالمانیا که له وه لامی هیژشی تورکیا بو سه ر عیراق، به هه موو شیوه یه ک ناردنی چه ک بو تورکیای راوه ستاندووه، هه لویستی ئیداره ی کلینتون به نیسبه ت مه سه له ی کورد نه وه یه که "تورکیا راست ده کات و راست ناکات". پیشه سازی چه کی ولاته یه کگرتووه کان به شیوه ی فهرمی لایه نی تاکتیکه کانی ده ولته ی تورکیای گرتووه، هه روه ها که له لیکدانه وه که ی جویل جانسون ۱۳، لوبیستی سه ره کی "کومه له ی پیشه سازی که شوه وه" دا دهرده که ویت که ده لیت به رنامه ی سه ربازی تورکیا له به رنامه ی هیژه ناوچه یی و جیهانیه کانی دیکه جیاواز نییه که به هه مان شیوه ی تورکیا کاریان کردووه. جانسون ده لیت:

"ده بی نه وه بزانی که تورکیا خوی تاکتیک Roning Tonder ی دانه هیتاوه. ئیمه که لکمان له فرۆکه ی ۵۲ - B وه رگرت بو سه رکوتکردنی شه پی گریلایی له فیه تنام. روسه کان چه کی زور قورسیان له نه فغانه ستان به کارهیتا و ئیسرا ئیل فرۆکه ی ۱۶ - F ی له باشووری لوبنان به کارهیتاوه. له وانه که سانیک بلین که کاشکای نه م شه پانه رووی نه دابایا. له وانه یه هندی که س که جیگایان خوشه بلین نه م چوار ده ولته هه له یان کردووه. وتنی نه م شته لیره وه ئاسانه به لام نه گه ر له ویت بیت و سه ربازه کانت کاویژ بکه ن، شتی و نالیت."

نه گه ر ساتیک قه زاوه تی نه خلاقی له سه ر بومبارانه قورسه کان وه ک که ره سه ته یه کی شه پیکی مودیرن بخهینه لاه، ده بی بلین وته که ی "جانسون" خالیک ستراتیکی زور سه ره کی له خو ده گریت: "له دوو له سیی نه و نمونانه که "جانسون" ده بیته وه وانا نه فغانستان و فیه تنام، تاکتیک Roning Tonder له لایه ن زله یزه کانه وه که لکی لیوه رگیتا و له هه ر دووشیان زله یزه کان سه ره نجام له رووی سیاسی و سه ربازییه وه به دهستی هیژیک ناسیونالیستی بچوک به لام وره به رزتره وه هه ره سیان هیتا. ته نات هاوپه یمانه وه فاداره کانی رژیم ئیستای تورکیا ئیستا شتیکی لیده زانن که مۆچپاری "چیلله ر" ی سه رۆک وه زیرانی تورکیا ده که ن که ده ست له ئیستراتژی سه ربازی ئیستای خوی به نیسبه ت بزوتنه وه ی جیایخوازی کورد هه لیکری.

له وه لامي هاوارودادی کۆمه لگای نښته وهی دژی تاکتیکه کانی ده ولته تی تورکیا دژ به PKK ، ئیداره ی کلینتون به رده وام پیداکړی له سهر تورکیا کردووه که بومباران و چولکردنی بئ فرق و جیاوازی سهرجه م گونده کوردنشینه کان رابوه ستینیت. کونگریس به دروشمدان رانه وه ستاوه و ۱۰٪ له یارمه تی سهریازی ولاته یه کگرتووه کانی به تورکیا له سالی ۱۹۹۵ که م کردووه ته وه به هو ی پیشیلکردنی مافی خه لکی کورد. له کانوونی یه که می ۱۹۹۴ ریڅخراوی چاودیری مافی مروف راپورتیکی له ژیر ناوی "بومبه هیشوویه کانی ولاته یه کگرتووه کان به تورکیا؟" بلاو کردووه ته وه که تیتیدا داوای کردووه به رنامه ی دابینکردنی بومبی هیشوویی ۸۷ - CBU له لایه ن ولاته یه کگرتووه کان به تورکیا هه لېوه شینیتته وه، له بهر نه وه ی له وانه یه تورکیا نه م چه کانه دژی خه لکی سفیل به کاربهنیت. له ناکامی نه و گوشاره که نه م راپورته دروستی کرد، فروشتنی بومبی هیشوویی جاری راوه ستاوه. سهره پای نه م هه ولاته بو سنووردارکردنی دابینکردنی چه ک له لایه ن ولاته یه کگرتووه کان بو شه پی تورکیا دژ به PKK ، ولاته یه کگرتووه کان به رده وام یه کئ له و ده ولته تانه یه که چه ک ده دات به تورکیا و تاکتیکه جه نگییه نامرؤقییه کانی تورکیا به رده واه.

له هه فته ی یه که می مانگی مایسی ۱۹۹۵ کاربه ده ستانی تورکیا بانگه شه ی نه وه یان ده کرد که سهرجه م سهریازه کانیا ن له باکووری عیراق بردووه ته دهره وه به لام "چیللر" ی سهرؤک وه زیرانی تورکیا رایگه یاندووه که به هیچ شیوه یه ک له مافی داگیرکردنی دووباره ی ناوچه چاوپووشی ناکات نه گهر تورکیا له گه ل چالاکی زؤرتی PKK له وئ رووبه پروو بیتته وه. تا ئیستا هه ولته کانی کۆمه لگای نښته وه یی بو پیشگرتن له که لکوه رگرتنی تورکیا له و چه کانه که له ده ولته تانی دیکه کړیویه تی، هیچ کاریگه ریه کی نه وتوی نه بووه له سهر سیاسه تی "چیللر" به نیسبه ت کیشه ی کورد. "چیللر" له سهره تای مانگی نیسان به نه دامانی ده ولته تانی تیلا فیه که ی وتووه:

"ئیمه ته نها یه ک شت ده لئین به و ده ولته تانه که هه ره شه له ئیمه ده که ن که که لک له چه که کانیا ن وه رنه گرین (له کاتیکدا که ده بی پشتیوانی له ئیمه بکه ن)، نه ویش نه وه یه که ئیمه له هه موو بارودوخیکدا له مافی به رگریکردن له خومان که لک وه رده گرین. ئیوه ده توانن چه کمان نه ده نن."

له گه ل ریزمدا

سینتیا مه ککینری، نه دما می کۆنگریس

۲۱ ی نه یلوی ۱۹۹۵ - نه جوو مه نی پیران

هه مواری کردنی یاسای یارمه تی ئابووری ولاته یه کگرتوو کانی نه مریکا به تورکیا

هه مواری کردنی ژماره ۲۷۴۷:

له شوینیکی گونجاو له گه لاله یاسای یارمه تی ئابووری ولاته یه کگرتوو کانی نه مریکا به تورکیا نه م بپگه یه زیاد بکریت: له کۆی یارمه تی مادی ولاته یه کگرتوو کانی به تورکیا له ژیر ناوی "یارمه تی ئابووری" ده بی زیاتر له ۵% ی یارمه تیه که بدریت به ریکخواه ناحکوومیه کان بۆ نه وه ی له پرۆژه کانی ۱۰ پارێزگای باشووری رۆژه لاتی تورکیا که ئیستا له بارودۆخی نااساییدان، خه رچی بکه ن و ده بی ته نها بۆ نه و پرۆژانه که لکی لیوه ریگرن که بۆ پیشخستنی ئابووری، پیکه وه هه لگرتنی کولتووری و نه تنیکی و چالاکی مافی مرۆف ته رخا ن کراوه و پشتیوانیکردن له پیشکه وتن و چالاکی ریکخواه ناحکوومیه کان.

به پیز "پیل":

جه نابی سه رۆک، من نه م پیشنیاره ده خه مه پوو بۆ زیادکردنی نه و به نده که ده بی به شیکی بچووک له کۆی یارمه تی گشتی ئیتمه به تورکیا بدریت به ریکخواه ناحکوومیه کان بۆ نه جامدانی چالاکی ئاشتیخوازان له باشووری رۆژه لاتی تورکیا که هه ژارتین ناوچه ی نه م ولاته یه . به تاییه ت به گویره ی نه م بپگه زیادکراوه ده بی زیاتر له ۵ میلیون دولار له یارمه تیه کانی ئیتمه به تورکیا ته رخا ن بکریت بۆ نه و پرۆژانه که بۆ پیشکه وتنی ئابووری، پیکه وه هه لگرتنی کولتووری و نه تنیکی و چالاکی مافی مرۆف دارپێژاون و پشتیوانی له پیشکه وتن و چالاکی ریکخواه ناحکوومیه کان له باشووری رۆژه لات ده که ن.

ناوچه ی باشووری رۆژه لاتی تورکیا هه ر له کۆنه وه کوردنشین بووه و دانیشتوو کانی به ده ستی سوپای تورکیا گیران خواردوووه . سه ره تای نه م هه فته یه راپورتیکم ده رباره ی تورکیا خسته پوو که نه دمانانی ستافی که مینه ی کومیتیه ی په یوه ندیه کانی ده ره وه ئاماده یان کردوووه . نه م راپورته که له سه ر بنه مای سه فه ری ستافی نه م کومیتیه له مانگی ئاب بۆ تورکیا ئاماده کراوه، به کۆمه لیک نه نجام

گه شتووه، له وانه نه وه که زوږبه ی به رپر سیاره تیه کانی سه رکوتی به رده وامی باشووری روزه لاتى تورکیا له نه ستوی ده ولته تی تورکیایه . نه م راپورته پشتراستی کردووه ته وه که "چیللر"، سه رۆک وه زیرانی تورکیا له گه ل کومه لئ کیشه ی سیاسى جیدی به رده وپوویه به هوی شیوازی هه لسوکه وت له گه ل کیشه ی کورد، نه م راستیه پششاته کانی نه م چند روزه ی دواپیه ی لیکه وتووه ته وه که بووه ته هوی رووخانی حکومه ته که ی "چیللر".

به هه رحال له کۆتاییدا ده ولته تی تورکیا نه یتوانیوه . یا نه یوستووه - جیاوازی دابنیت له نیوان هه پشه ی راسته قینه ی PKK و مافه ره واکان و ئامانجه کانی گه لی کورد. له نه نجامدا تورکیا دیالوگی سیاسى له گه ل نوینه رانی ناتوندوتیژی کورد رهت ده کاته وه و هه لمه تیکی سه ربازی بئ فه رق و جیاوازی نۆر توندوتیژانه نه نجام ده دات بۆ له ناویردنی نه و شته که خوی یه ک لایه نانه به هه پشه بۆ یه کپارچه یی ولاته که ی دایده نیت. ده ولته تی تورکیا به "تروریست زانینی" سه رجه م کورده کان، ریگای ده ربړینی ئاشتیخوازانیه مافه کوولتووری و سیاسیه کانی کورده کانی داخستووه . که وایوو له نه نجامدا تورکیا به شیوازیکی نه خوازاو یارمه تی به ئامانجی PKK ده دات. به باوه پى من گرنگه که تورکیا ته شویق بکړیت ریگای راده ربړینی ئاشتیخوازانیه کورده کان و گروهه کانی دیکه بکاته وه .

یه کئ له وه لامه کانی ئیمه به پیشیلکارییه به رده وامه کانی مافی مروف له لایه ن تورکیا وه نه وه بووه که یارمه تیه کانمان به م ولاته بچپرئین. له راستیدا هه روه ها که له وانه یه گه لئ له هاوکارانم بزائن، نه نجوومه نی نوینه ران ده نگی داوه به که مکدرنه وه ی پاره ی پشتیوانی ولاته یه کگرتووه کان له تورکیا بۆ ۲۱ میلیون دولار. من پیشنیار ده که م ئیمه ریگه یه کی جیاواز بگرینه به ر و برپاری نه وه بده ی که به شیک له یارمه تیه ئابووریه کانمان ته رخان بکه ی بۆ باشووری روزه لاتى تورکیا تا له ریگای ریخخواوه ناحکوومیه کانه وه پیداوېسته راسته قینه ئابووریه کانی نه و ناوچه یه دابین بکه ن.

ستافی کومیتیه ی په یوه ندییه کانی ده ره وه سه ردانی دیاربه کری کرد که یه کئ له شاره سه ره که کانی باشووری روزه لاتى تورکیایه و به شیوه گه لی جوړاوجوړ سه مبولی نه و کیشه نه تنیکیه نه یه که له تورکیادا هه یه . نه م شاره بووه ته په ناگای نه و کورده گوندنشینانه که له لایه ن سوپای تورکیا وه ناچار کراون شاروگونده کانی

خویان له ده ورو به ری دیار به کر چۆل بکه ن و شارو گونده کانیان له لایه ن سو پای تورکیا وه کاول کراوه . به گویره ی هندی له هه لسه نگاندنه کان، ژماره ی دانیشتوانی دیار به کر له ماوه ی ۵ سالی رابردودا له ۳۰۰ هه زار کهس گه یشتوو به یه ک میلیون و پانسه د هه زار کهس .

هه رچه ند که کار به ده ستانی تورکیا، دانیشتوانی ناوچه و هندی له چاودیره سه ره خۆکان ئاماژه به وه ده که ن که گرزی و ئالۆزییه کان له ماوه ی دوو سالی رابردودا که می کردوو، به لام وادیاره ئارامیه که ی ئیستا له رزۆکه به هۆی چالاکی تاقه تپۆکین و هندی جار سه رکوتکارانه ی هیزه کانی ئاسایشی تورکیا که مافی مروفیش به توندی پیشیل ده که ن . به بۆچوونی من، ئه م پیشنیاره ی من بۆ هه موارکردنی یاسای یارمه تی ولاته یه کگرتوو هکان به تورکیا، کاریگه ری نه ریتی ده بیت له بهر ئه وه ی ده بیت هۆی باشتربوونی بارودۆخی ئابووری له ناوچه ی زۆر ناسه قامگیری باشووری رۆژه لاتی تورکیا .

ئه م هه موارکردنه هه روه ها په یامیکی گرنگ ده نیریت بۆ تورکیا - که له گه ل کیشه ی پیکه یتانی ده ولته ی نوێ به ره وپوو یه - که پێویسته کیشه سه ره که کانی دیکه چاره سه ر بکات وه ک به فره می نه ناسینی کولتور و ئه تنیکی کورده کان و پیشیلکردنی مافی مروف له باشووری رۆژه لات . کار به ده ستانی تورکیا باسی پێویستی زیادکردنی سه قامگیری باشووری رۆژه لات ده که ن، به لام سه قامگیری راسته قینه ته نها به پیکه وه هه لکردنی رۆژه رۆژ زیاتر ده سه ته بهر ده بیت و پیشنیاری هه موارکردنی ئه م یاسه یه هه ولێکه له پێناو ئه م ئامانجه دا .

دادپه روه ری بۆ ئالیزا مارکوس

۱۷ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۵ - ئه نجوو مه نی نوینه ران

به ریز جان ئیدوارد پورتیر:

جه نابی سه رۆک، خۆش حال و ئاسوده م که له ۹ ی تشرینی دووه م ، دادگای ئاسایشی ده ولته ی تورکیا به تیکرای ده نگ بپاری ته به ره ئه کردنی (به بی گونا هزانین) "ئالیزا مارکوس" ی هاوولاتی نه مریکای ده رکرد . له ئاکامی داکوکی ته واو له "ئالیزا مارکوس"، دادپه روه ری ده سه ته بهر بوو .

خاتون "مارکوس" قه د له شوینی نه نجامدانی سووچدا ده ستگیر نه کراوه و هیچ سووچیکی نه کردووه . تاوانی خاتون "مارکوس" ته نها نه وه یه که راستیه کانی هه لمه تی سه ربازی بی وچانی سوپای تورکیا بو چولکردن و کاول کردنی گونده کوردنشینه کانی راپورت داوه .

تاوانی خاتون "مارکوس" نه وه یه که ته نها کاری خوی نه نجام داوه و باشیش نه جامی داوه . ته بره نه کردنی خاتون "مارکوس" هیمایه کی دلخوشکهره که تورکیا له وانه یه بیه ویت چاکسازی له ره فتاره کانیدا بکات .

به هه رحال نه مه ته نها هه نگاویکی بچوکه بو برینی ریگایه کی دورودریژ . سنوودار کردنی ئازادی راده برین ، نووسین و چالاکیه ئاشتیخوازانه کانی دیکه ، پیشیلکردنی ئه رک و به رپرسیاره تیه کانی تورکیایه به نیسبه ت مافی مروف . روونه که گورپانکاری ته نها نه و کاته ده سته بهر نابیت که "ئالیزا مارکوس" هکان ته بره نه بکرتن ، به لکو نه وکاته ده سته بهر ده بیت که هه ر له سه ره تاوه ده ستگیر نه کرتن .

نامه ی نه ندامانی کونگریس بو سه روک کوماری ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا بو پشتیوانی له "پارلمانی کورد له ده ره وه ی ولات"

٦ ی تشرینی یه که می ١٩٩٥

کونگریسی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا

نه نجوومه نی نوینه ران

واشنگتون دی سی ٢٠٥١٥

٦ ی نوکتوبری ١٩٩٥

جه نابی ویلیام ج کلینتون ، سه روک کوماری ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا

کوشکی سپی

کیشه ی کورد یه کی له کیشه هه میشه بیه کانه که دوزینه وه ی ریگاچاره یه ک بو نه م کیشه یه سیاسه تمه دارانی تووشی سه ره له شیواوی کردووه . ژماره یه ک له ئیمه له نه ندامانی کونگریس نه م دوا بیانه له گه ل دوو کهس له پارلمان تاره کورده کان دیدارمان کرد که له چوارچیوه ی لیژنه یه کدا سه ردانی کونگریسیان کرد و کومه لیک پیشنیاری گرنگیان ده رباره ی بارودوخی ئیستا خسته پوو . ئیمه له ئوفیسی خومان پیشوازیمان

لیکردن و بیینیمان که مروفگه لیکي پاک و راستگون. نه م دوو که سه بریتیبوون له به پیز "ره مزی کارتال" و به پیز "جورج ئاریو".

به پیز "کارتال" له تشرینی یه که می ۱۹۹۱ وهک نوینه ری شاری کوردنشینی "وان" له پارلمانی تورکیا هه لېژێردراوه به لام به هوی نه وهی داوای چاره سه رکردنی سیاسی کیشه ی کوردی کردبوو، له حوزه یزانی ۱۹۹۴ له پارلمان ده رکرا و تاوانی خیانه تی خرایه پال و ناچار کرا تورکیا به جی بهیلت.

به پیز "ئاریو" که سایه تیه کی ئاسووری کرستیانییه که له دایکبووی کوردستانه و له گه ل ده وله تی تورکیا تووشی کیشه بووه به هوی نه وهی کاربه ده ستانی تورکیای بردبووه ژیر پرسیار به هوی تهحه مول نه کردنی مافه ئایینی و کولتورییه کانی نه و ئاسووریانه که له تورکیا ده ژین. به پیز "ئاریو" نه و راستیه ی بۆ ئیمه ئاشکرا کرد که گه لئ له ئاسووریه کرستیانیانه کان له نه نجامی شه پدا مالوحوالی خویان به جی هیشتوو و کلیساکانیان ئیستا کراوه به شوینی خه وتنی سه ربازه تورکه کان.

هه ردووی نه م به پیزانه ئیستا له نه وروپا ده ژین و وهک ریه رگه لیک که له کومه لگای خویاندا ریزیان لیده گیردریت ئیستا به شیکن له "پارلمانی کورد له ده ره وهی ولات" که نه م دواایانه کراوه ته وه.

پارلمانی هه لېژێردراوی کورد له ده ره وهی ولات نوینه ری یه ک میلیون کورده که ئیستا له ده ره وهی ولات له نه وروپا ده ژین. به پیز "کارتال" و به پیز "ئاریو" ئیمه یان دلنیا کرده وه که نه م پارلمانه به شوین ریگا چاره یه کی سیاسیدایه بۆ کیشه ی کورد و ده توانی ده وریکی گرنگ بگێریت بۆ راوه ستاندنی شه پ له باشووری روزه لاتی تورکیا.

جه نابی سه روک کۆمار، ئیمه له سه ر بنه مای هه ندی هۆکار له سه ر نه و باوه ریه ی که نه م دوو به پیزه به راستوگویییه وه به شوین ریگا چاره یه کی ئاشتیخوازان ده ان بۆ کیشه ی کورد. ئیمه ده بی له ریگای به فه رمی ناسینی پارلمانی کورد له ده ره وهی ولات ده رفه تیکیان پێده یین بۆ نه وهی ناکوکی کورد و تورک له ریگای ئاشتیخوازانه چاره سه ر بکه ن. دیالۆگ له نیوان نوینه رانی نه م دوو گه له له یه ک نامۆ بووه واتا "پارلمانی کورد له ده ره وهی ولات" و ده وله تی تورکیا نه گه ر له لایه ن ولاته یه کگرتوو هه کانی نه مریکاوه ته شویق بکړیت و له لایه ن کومه لگای نیونه ته وه ییه وه

پشتیوانی لیبرکرت پیده چیت بتوانیت ببیت به تهنه هیوا بۆ سه قامگیربونی ناشتی له ناوچه .

ئیمه سپاستان ده کهین نه کهر به زووترین کات وه لامي ئیمه بده نه وه و نیازی خوتان دهریبین بۆ کار کردن له که ل "پارلمانی کورد له دهره وه ی ولات" له پیناو ناشتی له تورکیا .

له که ل ریزماندا

نه دمانی کۆنگرئیس:

جان ئیدوارد پۆرتیر، رابیرت ئی ئاندروز، ئانا گی ئیشۆ، جهیمز وی ترافیکینت، ئیستیبان ئیدوارد تۆریز، جۆرج ئی براون، ئیدۆلفوس تاونز، فرانک پالۆن، کارولین ب مالۆنی، ئاندرو جاکوبز، ئیلیزابیت فۆرس

پیشیلکردنی مافی مرۆف له ئیران

۲۷ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۵ - نهنجومه نی پیران

به ریز داماتۆ:

جه نابی سه رۆک، من ئه مپۆ ده مه ویت داخ و په ژاره ی خۆم دهریبیم به نیسبه ت پیشیلکاری دزیوی مافی مرۆف له ئیران و وه بیرى هاوکارانم به ئیمه وه که من به هۆی پیشیلکردنی به رده وامی مافه بنه په تیه کانی هاوولاتیانی ئیران له لایه ن ده ولته ی ئیران، که لاله یاسایه کم پیشنیار کردوه بۆ زیادکردنی گوشاری ئابووری. له سه ر رژیمى نایاسایی ئیران. ریکخراوه کانی مافی مرۆف له سه راسه ری جیهان پیشیلکردنی مافی مرۆفی ژنان و که مینه ئایینی و نه تنیکیه کانیان له لایه ن کۆمارى ئیسلامی ئیرانه وه به دريژایی سالان شه رمه زار کردوه .

ده ولته ی ئیران به تاوانی زیناح، حوکمی له سیداره دان بۆ ژنان دهره کات و پاشان حوکمی له سیداره دانه که یان به م شیوه یه جیبه جی ده کات که ده یانخاته ناو ته لیس و

تهلیسه که ده بهستی و له سهه بینای ۱۰ قات فریایان ده داته خواره وه . ئیران ولاتیکه که هیشتا حوکمی بهه دباران تییدا جیبه جی ده کریت و ته نانهت یاسایه کی توندی ههیه بۆ گه وهیی و بچووی نهو بهه دانه که ده بی له هاوولاتیانی تاوانبار بدریت و ناهیلیت به بهردی گه وه له تاوانبار بدریت بۆ نه وهی تاوانبار زوو نه مریت و ناهیلیت به بهردی بچووکیش لییان بدریت بۆ نه وهی مه رگه که ی دریزه بکیشته . گه وهیی و بچووی بهه ده کان له پیشه وه دیاری ده کریت بۆ نه وهی تاوانبار زه جرکوژ بکریت و بهه وی برینه کانه وه به مریت . ئیران ولاتیکه که ده ولته که ی بهه ده وامه له که لکوه رگرتن له هیزی ئاسایش (که به ته وای سه ریا زییه) بۆ ئازارو نه زیه تکردن و توقاندنی خه لک له شه قامه کان، و رۆژنامه کان داده خات بهه وی بلآو کردنه وهی کاریکاتوری ریبه ری بالای (کۆماری ئیسلامی). له ولاتی ئیران نه گه ر که سییک بیه ویت خوی بۆ هه لباردنه کان کاندید بکات، ده بی سه ره تا پشتیوانی خوی له ده ولته بهه لمیتیت .

جه نابی سه رۆک، ئیران ده ولته تیکه که هه موو سالتیک له لایه ن نوینه ری تایبه تی کومیتیه ی مافی مرۆفی نه ته وه یه کگرتوه کانه وه شه ره زار ده کریت بهه وی که لکوه رگرتنی سیستماتیک له نه شکه نهجه ، ده ستگیرکردنی سه ره پویانه و کوشتن .

نه م کرده وانه له وتاریکدا که ۵ سال پیش له هه والنامه یه کدا له پاریس بلآو بووه وه ("مادنیوز"، ژماره ۴ ، ۳ ی کانوونی یه که می ۱۹۹۰ ، پیشیلکارییه کانی مافی مرۆف له ئیران) وه سف کراوه . هه روه ها "بنیادی دیموکراسی بۆ ئیران" که گروپیکی لایه نگری مافی مرۆفه ، نه م دوا بیانه راپورتیکی بلآو کردوه ته وه که نیردراوه بۆ ئوفیسی کارکه ی من که داوا ده که م بهریتته بهه دهستی هاوکارانم .

جه نابی سه روک، ده مه ویت سه رنجی ئیوه به ره ولای چند نمونه یه که له پیش لکاریه کانی مافی مروف له لایه ن رژیم مه لاکان له ئیران ده رباره ی سه رکوتی که مینه ئایینی و نه تنیکه کان رابگیشم.

هه روه ها که له راپورتی سالی ۱۹۹۵ ی ریکخراوی چاودیری مافی مروف له رۆژه لاتی ناوه راست و راپورتی شوباتی ۱۹۹۴ ی نوینه ری تاییه تی نه ته وه یه کگرتووه کان بۆ مافی مروف له ئیراندا هاتووه، هیزه کانی ئاسایشی ئیران چالاکانی کورد، به لووچ، تورکمان و که مینه نه تنیه کانی دیکه سه ره پویانه ده ستگیر ده که ن و له به ندیخانه کاند سووکیه تیان پیده که ن و سزای زالمانه یان به سه ردا ده سه پینن، له وانه نه شکه نجه و کوشتن.

به هه مانشیوه هه روه ها که راپورته که ی شوباتی ۱۹۹۵ ی وه زاره تی ده ره وه ی نه مریکا ده رباره ی مافی مروف ئاماژه ی پیکردووه، رژیم مه لاکان به فهرق و جیاوازی له گه ل هاوولاتیانی ئایینه کانی دیکه (که سه ر به ئایینی زالی شیعه نین) هه لسوکه وت ده کات. به هاییه کان، جوله که کان و موسلمانان سوننه کان ته نها به تاوانی ئایینه که یان له سالی رابردوودا ده ستگیر کراون و هه ندیکیان له سیداره دراوین. له راستیدا، کۆماری ئیسلامی سیاسه تیکی به نه نقه ست په یرو ده کات بۆ سه رکوتکردنی مافی که مینه ی سوننه، به تاییه ت نه ندامانی عه شیر به لوچه کان له رۆژه لاتی ئیران.

له ۱ ی شوباتی ۱۹۹۴ کۆمه لیک ئالۆزی و بشیوی له زاهدان، مه شه د و خاف روویدا پاش نه وه که کریکارانی شاره وانی، مزگه وتیکی سوننه کانیان له ناوچه ی زاهدان خراپ کرد. له ۱۰ ی کانوونی دووه می ۱۹۹۳ هیزه کانی سوپای پاسدارانی ئیران هیزشیان کرده سه ر دانیشتووانی به لووچی گوندی "رویات" و بۆ رزگارکردنی نه ندامیکی خویان به ناوی "حاجی پیراد"، ئاگریان له ۵۰ خانوو به ردا. نوینه ری

تاییه تی نه ته وه به کگرتو وه کان بۆ مافی مروف له ۲ ی شویاتی ۱۹۹۴ راپورتی دا که ۲۰ به لویج له کانونی به که می ۱۹۹۲ و شویاتی ۱۹۹۳ له به ندیخانه ی زاهدان له سیداره دراو، نه مه له کاتی کدا به که ریکخراوی لیپوردنی نیونه ته وه بی راپورتی دا وه که ۴۲ به لویج، له وانه چند مندال له نیوان تشرینی دووه می ۱۹۹۱ و مایسی ۱۹۹۲ له سیداره دراو.

جه نابی سه رۆک، به باوه پی من نه مه رهفتاره ی کۆماری ئیسلامی نیشان ده دات که ئیمه له گه ل رژیمی کی نایاسایی روبه پووین که ئاگاداری خه لکه که ی خۆی نییه، که وابوو ده وله تیک که وه ها رهفتار له گه ل خه لکه که ی خۆی ده کات، چون رهفتار له گه ل کهسانی دیکه ده کات؟

ئیران ولاتیکی گوشه گیره و له سه راسه ری جیهان وه ک ده وله تیکی ره زیل سه یر ده کریت و جیهانی شارستانی له کرده وه کانی بیزاره . هه تا کاتیک که نه مه رژیمه شه پنگیزه تروریسته به ده سه لاتی رهشی خۆی به رده ام بیت له سزادانی خه لکی ئیران، نه مه بارودوخه به رده وام ده بیت. دیکتاتوره کانی ئیران ده بی بزنان که ده ستریزیه کانیان و چه وساندنه وه ی خه لکی باشی ئیران به رده وام نابیت و رۆژیک دیت که ده بی وه لامي کرده وه کانیان بده نه وه . له کاتی کدا که دیکتاتوره کان دریزه به ده سه لاتداری له ئیران ده دن، گه مارۆکان ریگایه کی روونه بۆ به رده وامبوونی گوشاره کان له سه ر ئیران بۆ نه وه ی نه توانیت ده ستریزی بکاته سه ر جیهانی دهره وه و خه لکه که ی خۆی.

ئیمه ده ست له م مه سه لانه هه لئاگرین. جیگای داخه که رژیمی ئیران وه ک ولاتیکی شارستانی رهفتار ناکات و زمانی نه وه ند ده ریزه . نه گه ر ئیران ده ست له م کرده وه درندانانه هه لنه گریت، ئیمه ناچارین دریزه به گه مارۆدانان له سه ر نه مه ده وله ته بده ین.

راپورتی "بنیادی دیموکراسی بۆ ئێران"، ۲۰ ی تشرینی به که می ۱۹۹۵

بابهت: له سیداره دان و ده ستگیرکردنی کورده کان له ئێران

"بنیادی دیموکراسی بۆ ئێران" نیکه رانه به نیه سبهت راپورته کانی نه م دواییانه ی کوردستانی ئێران ده رباره ی له سیداره دانی ۱۰ کورد و ده ستگیرکردنی لانی که م ۲۶ کوردی دیکه . به وته ی "حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران" (DPIK) که حیزبیکی نه یاری (کۆماری ئیسلامیه) ۱۰ به ندرکرای سیاسی کورد به تۆمه تی لایه نگری له DPIK (PDKI دروسته- وه رگیر) له لایه ن رژیمی ئێرانه وه له کۆتایی مانگی نه یلول له سیداره دراو ن یا له ژێر نه شکه نجه دا گیانیان له ده ست داوه . ۶ که س له م به ندرکراوه دانیشته ووی گونده کوردنشینه کانی ناوچه ی "ماکو" ی رۆژئاوای ئێران بوونه که پاش به ک سال راگرتن له به ندیخانه ی ئورومیه ، له لایه ن "گروپی ته قه وه" ده ستیزژی گوله یان کراوه ته سه ر. ۳ که سی دیکه له ژێر نه شکه نجه دا گیانیان له ده ست داوه . که سی ده یه م که کوردیکی گوندنشین به ناوی "ره شید نه بوبه کری" بووه ، له ۲۱ ی نه یلول له به ندیخانه ی ئورومیه له سیداره دراوه . هه مووی نه م که سانه به تاوانی لایه نگری له گروپیکی سیاسی ئوپوزسیونی نایاسایی ده ستگیر کراو ن و له سیداره دراو ن.

له سه ره تایی مانگی تشرینی به که می ، چاپه مه نیه کانی ئێران راپورتیان دا که له هه مان ماوه دا ۳۴۵ که س له ناوچه ی ئورومیه ده ستگیر کراو ن و به تاوانی لایه نگری له DPIK له سیداره دراو ن. له ۷ ی تشرینی به که می ۱۹۹۵ ، DPIK ناوی ۲۶ هاوولاتی کوردی ئاشکرا کردوه که ۲ مانگ پێش له وه به تاوانی هاوکاری له گه ل

گروپنکی سیاسی نایاسایی نوپوزوسیون له ناوچه ی نورمیه و سه لماس له باکووری

روئاوای ئیران ده ستگیر کراون. ناوی نه و که سانه که ده ستگیر کراون بریتیه له:

- ۱- نه سفهر ده ربازی، کوپی عومه ر، له دایکبووی گوندی "به رازی"
- ۲- عه زیز هیاوانی، کوپی شینۆ، له دایکبووی گوندی "به رازی"
- ۳- په رویز عه زیزی، کوپی حوسین، له دایکبووی گوندی "به رازی"
- ۴- دینۆ ئیبراهیمی، کوپی سالح، له دایکبووی گوندی "به رازی"
- ۵- سلاح الدین فه غاپوور، کوپی سالح، له دایکبووی گوندی "به رازی"
- ۶- قه مهر میرزایی، کوپی ته یمور، له دایکبووی گوندی "دۆستان"
- ۷- سالح نه مینی، کوپی خالید، له دایکبووی گوندی "گۆزه ک"
- ۸- یونس نه مینی، کوپی سالح، له دایکبووی گوندی "گۆزه ک"
- ۹- ناجی محمدی، کوپی محمد، له دایکبووی گوندی "گۆزه ک"
- ۱۰- عومه ر محمدی، کوپی ته یمور، له دایکبووی گوندی "گۆزه ک"
- ۱۱- دوکتور شیروان، کوپی مسته فا، له دایک بووی گوندی "هه راکلان"
- ۱۲- سادق علیزاده، کوپی نه بووبه کر، له دایکبووی گوندی "هه راکلان"
- ۱۳- نه فشار لال - کوپی عه بدالرحمان، له دایکبووی گوندی "که له په شی خواره وه"
- ۱۴- شه فیق هه کاری، کوپی ره ز، له دایکبووی گوندی "که له په شی خواره وه"
- ۱۵- به کره هه کاری، کوپی سولتان، له دایکبووی گوندی "که له په شی خواره وه"
- ۱۶- ته قسیم میرزایی، کوپی میرزا، له دایکبووی گوندی "تاریکان"
- ۱۷- نورالدین تاهیری، کوپی جه هانگیر، له دایکبووی گوندی "تاریکان"
- ۱۸- فه ره اد زارع، کوپی سه یده، له دایکبووی گوندی "شه پوانی"
- ۱۹- تاج الدین فه غازاده، کوپی سادق، له دایکبووی گوندی "شه پوانی"

- ۲۰- ناسر زارچ، کورپی مه لا سولتان، له دایکبووی گوندی "شه پوانی"
- ۲۱- ماجید حوسینی، کورپی مه لا سهید، له دایکبووی گوندی "شه پوانی"
- ۲۲- نوسره ت حه سه نزاده، کورپی خالید، له دایکبووی گوندی "شه پوانی"
- ۲۳- فهیسه ل زارع، کورپی ته مۆ، له دایکبووی گوندی "شه پوانی"
- ۲۴- سادق ماجیدی، کورپی مامۆ، له دایک بووی گوندی "حه مامله ر"
- ۲۵- زاهیر نه حمه دی، له دایک بووی گوندی "گۆران"
- ۲۶- نه حمه د سولتانی، کوری سه مه، له دایکبووی گوندی "نیسلام ناباد"

"بنیادی دیموکراسی بۆ ئێران" له سیداره دانی خه لک به هۆی بیروپای سیاسی شهرمه زار ده کات و داوا له هه والئیری تایبه تی نه ته وه به کگرتوو ه کان بۆ مافی مرۆف ده کات که له م راپورتانه بکۆلێته وه . نه م بنیاده هه روه ها گرتنی به کۆمه لی هاوولاتیانی کورد له لایه ن کاربه ده ستانی ئێران وه ک هه ولێکی ئاشکرا بۆ بیبه شکردنی هاوولاتیان له مافی ره وای ده ربهرپرسی ئاشتیخوازانه ی بیروپا سیاسیه کانیان شهرمه زار ده کات.

دژایه تی کردنی فروشتنی موشه کی پیشکه وتوو به تورکیا

۱۲ ی تشرینی به که می ۱۹۹۵ - نه نجوومه نی نوێنه ران

به رپێز کریستۆفیر سمیت، نوێنه ری ئه یاله تی نیوجیرسی:

جه نابی سه رۆک، له ای کانونی به که م "ناژانسی یارمه تی ئاسایشی به رگری" (DOD)، کومپته ی کاروباری نیونه ته وه یی نه نجوومه نی نوێنه رانی ئاگادار

کردووه ته وه که ولاته یه کگرتووه کان ۱۲۰ سیستمی تاکتیکی موشه کی (ATACMS) ده فروشیت به تورکیا. له راستیدا هر وهک بومبیکي هیشوویی گه وره ی رینوینیکراو، هر موشه کیکی ATACMS تا مه وای ۱۰۰ مایل کار دهکات و زیاتر له ۹۵۰ بومبی بچوکی له گه لدايه. گه لئ له و ته قه مه نیانه که پاش که وتنه خواره وه ناتهن، له سهر زه ویدا ده میتنه وه و ده بن به هه په شه بۆ گیانی خه لکی سفیل.

من نه مه ویت نیگه رانی توندی خۆم ده ربیرم ده رباره ی فروشتنی نه م بومبانه به تورکیا و ده لیم نه م کاره مه عقول نییه و کاته که ی گونجاو نییه. من هه روه ها ده مه ویت نامازه به ناکام و نه نجامه کانی فروشتنی نه م موشه کانه به تورکیا بکه م و جهخت له سهر مه ترسی پشتیوانی سهربازی بئ شهرت و مه رجی ولاته یه کگرتووه کان له رژیمي ناسه قامگیری تورکیا بکه مه وه که مافی هاوولاتیانی خوی به رده وام به توندترین شیوه پیشیل دهکات.

جه نابی سه رۆک، نیگه رانی سه ره کی من له فروشتنی نه م مه شه کانه به تورکیا نه وه یه که رژیمي تورکیا نه م موشه کانه دژ به هاوولاتیانی خوی به کار ده هینیت له بهر نه وه ی هه لمه تیکی بئ به زه بیانه دژ به گریلا کورده کان به پړوه ده بات. سوپای تورکیا له وه لامي هیرشه کانی گریلا کورده کان، هه زاران کوردی کوشتووه ، ژماره یه کی بئ پایانی دیکه ی نه شکه نجه کردووه و سه قهت کردووه، ۳ هه زار گوندی کوردنشینی کاول کردووه و ۲ میلیون که سی له مالو حالئ خویان ناواره کردووه.

له ۲۰ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۵، ریکخراوی چاودیری مافی مروف له راپورتیکی ۱۷۱ لاپه ره بیدا، به تیروته سالی باسی که لکوه رگرتنی به رفراوانی تورکیا له سازوبه رگه سهربازییه کانی ولاته یه کگرتووه کانی له هه لمه ته سهربازییه که ی دژ به کورده کان

کردوه که بووه ته هوی کوژدان و له ناوچوونی خه لکی سفیل. نه و کرده وه دلره قانانه که له م راپورته دا باسکراوه، مرقف ده توقینیت. نه م راپورته ئاماژه ی به وته کانی ۲۴ شاهیدی عینی کردوه که راستی راپورته که ی حوزه ییرانی ۱۹۹۵ ی وه زارته ی دهره وه ده سه لمینیت که نه ویش له نه جامدا ده لیت تورکیا له سازوبه رگه سه ربازییه کانی ولاته یه کگرتووه کان که لکی وه رگرتووه بو پیشیلکردنی مافی مرقفی خه لکی سفیل.

فرۆشتنی موشهک به تورکیا

۲۰ ی کانوونی یه که می ۱۹۹۵ - نه نجوومه نی پیران

به ریز لاری پریرلیر:

جه نابی سه روک، رۆژی دوشه ممه، ۱۸ ی کانوونی یه که م، دوستی هیژام له نه یاله تی نیویورک، سناتور "داماتو" و من نامه یه کمان نارد بو وه زیری دهره وه، "وارنیر کریستوفیر" و داوامان لیکرد ئیداره ی کلینتون به بریاره کیدا بجیته وه بو فرۆشتنی ۱۲۰ سیستمی موشهکی تاکتیکی سه ربازی (ATACMS) به ده ولته تی تورکیا. به داخه وه دویشه و ئاگادار بوومه وه که ئیداره ی کلینتون ده یه وه یت نه م سیستمه بفرۆشیت به تورکیا.

ده توانم بلیم که ئیداره ی کلینتون لانیکه م نه م کاره ی بی راویژ کردن نه نجام داوه. من به توندی داوا له ئیداره ی کلینتون ده که م به بریاره کیدا بجیته وه یا لانیکه م کۆمه لیک شهرت و مهرجی روون و لیبراوانه بو که لکوه رگرتنی تورکیا له م چه کانه دابنیت. فرۆشتنی چهک به تورکیا جیگای متمانه نییه و به گشتی جیگای نیگه رانیه له بهر نه وه ی ده ولته تی تورکیا له رابردوودا به رده وام چهک و سازوبه رگی سه ربازی ولاته یه کگرتووه کان و ناتۆی به کاره یئاوه بو گه یشتن به سیاست و ئامانجه سه ربازییه کانی که نه م ئامانجان له به رژه وهندی ئیمه دا نییه.

هه روه ها که هه موومان ئاگادارین، ده ولته تى تورکيا له سالى ۱۹۷۴ له سازوبه رگه سه ربازييه کانی ناتو که لکی وه رگرت بو داگیرکردنى دوورگه ی قوبرس. ئیستا پاش دو دهیه، قوبرس هیشتا بووه به دوو به ش که به شیکی، ۳۵ هه زار سه ربازي داگیرکهرى تورکیای تیدایه. چاره سه ربوونی کیشه ی قوبرس بو من زور گرنگه و مه سه له یه که که به رژه وه ندى به هیز و بی لایه نانه ی ئیمه ی تیدایه. ئیداره ی کلینتون رایگه یاندوو که ده یه ویت هه ولی جیدی بدات بو یه کگرتنه وه ی قوبرس. نازانم چون فروشتنى چهک له لایه ن ئیمه به تورکیا، خزمهت بهم ئامانجه (یه کگرتنه وه ی قوبرس) دهکات؟ به بوچوونی من به داخه وه هیچ خزمهتیک بهم ئامانجه ناکات.

من هه روه ها له وه نیگه رانم که فروشتنى چهک به تورکیا بیته هوی درێژبوونه وه ی کیشه ی نیوان ئهرمه نستان و ئازهربايجان. بی گومان (هه روه ها که پیشتر سه لمیندراوه) تورکیا سازوبه رگه سه ربازييه کانی ولاته یه کگرتوو هکان و ناتوی داوه به ئازهربايجان و ئازهربايجانیش ئهم سازوبه رگه ی دژ به دانیشتوانی سفیلی ناوچه ی گه مارۆدراوی "نه گرونو - قه ره باخ" به کاره ی ناوه. به بوچوونی من فروشتنى چهک به تورکیا دژی سیاسه تی ولاته یه کگرتوو هکانه که ده لیت نابیت کپاری ئهم چهکانه، ئهم چهکانه بدات به لایه نیکی سیهم. به لام تورکیا چ دلناییه کی به ئیمه داوه که پابه ند بیت بهم سیاسه ته ی ولاته یه کگرتوو هکان ؟

سه ره نجام من له وه نیگه رانم که فروشتنى ئهم موشه کانه به تورکیا بیته هوی درێژبوونه وه ی توندوتیژی نیوان سوپای تورکیا و کورده کان. ئه وه ده ساله که ده ولته تى تورکیا شه پیکى دپدانه دژی خه لکی کورد به پتوه ده بات. ریکخراوی چاودیری مافی مروف (HRW) هه لیسنه نگاندوو که ئهم شه په بووه ته هوی کاولبوونی ۲ هه زار گوند و کوژدانی ۱۹ هه زار کورد، له وانه هه زاران خه لکی مه ده نی، زیاتر له دو میلیون کوردی دیکه ش له مالو حالى خویان ئاواره بوونه. HRW هه روه ها راپورتی داوه که له میانه ی ۲۹ پیکدادان له سالى ۱۹۹۲

ههروهه ها که هه موومان ئاگادارین، دهوله تی تورکیا له سالی ۱۹۷۴ له سازوبه رگه سه ربازییه کانی ناتو که لکی وه رگرت بو داگیرکردنی دوورگی قوبرس. ئیستا پاش دو دهیه، قوبرس هیشتا بووه به دوو بهش که به شیکی، ۳۵ ههزار سه ربازی داگیرکری تورکیای تیدایه. چاره سه ربوونی کیشی قوبرس بو من زور گرنگه و مه سه له یه که که به رژه وهندی به هیژ و بی لایه نانه ی ئیمه ی تیدایه. ئیداره ی کلینتون رایگه یاندوو که دهیه ویت هه ولی جیدی بدات بو یه کگرتنه وه ی قوبرس. نازانم چون فروشتنی چهک له لایه ن ئیمه به تورکیا، خزمهت بهم ئامانجه (یه کگرتنه وه ی قوبرس) دهکات؟ به بوچوونی من به داخه وه هیچ خزمهتیک بهم ئامانجه ناکات.

من ههروهه ها له وه نیگه رانم که فروشتنی چهک به تورکیا بیته هوی دریزبوونه وه ی کیشی نیوان ئهرمه نستان و ئازهریایجان. بی گومان (ههروهه ها که پیشتر سه لمیندراوه) تورکیا سازوبه رگه سه ربازییه کانی ولاته یه کگرتوووه کان و ناتوی داوه به ئازهریایجان و ئازهریایجانیش ئهم سازوبه رگی دژ به دانیشتوانی سفیلی ناوچه ی گه مارؤدراوی "نه گرونو - قه ره باخ" به کارهیناوه. به بوچوونی من فروشتنی چهک به تورکیا دژی سیاسه تی ولاته یه کگرتوووه کانه که ده لیت نابیت کپاری ئهم چه کانه، ئهم چه کانه بدات به لایه نیکی سیهم. به لام تورکیا چ دلناییه کی به ئیمه داوه که پابه ند بیت بهم سیاسه ته ی ولاته یه کگرتوووه کان؟

سه ره نجام من له وه نیگه رانم که فروشتنی ئهم موشه کانه به تورکیا بیته هوی دریزبوونه وه ی توندوتیژی نیوان سوپای تورکیا و کورده کان. ئه وه ده ساله که دهوله تی تورکیا شه پیکی درپدانه دژی خه لکی کورد به پتوه ده بات. ریکخراوی چاودیری مافی مروف (HRW) هه لیسنه نگاندوو که ئهم شه په بووه ته هوی کاولبوونی ۲ ههزار گوند و کوژدانی ۱۹ ههزار کورد، له وانه هه زاران خه لکی مه ده نی، زیاتر له دو میلیون کوردی دیکه ش له مالو حالی خویمان ئاواره بوونه. HRW ههروهه ها راپورتی داوه که له میانه ی ۲۹ پیکدادان له سالی ۱۹۹۲

تا ۱۹۹۵، سوپای تورکیا فرۆکه بۆمبهاوێژ و کۆپته ره کانی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکای به کارهیناوه بۆ هیرشکردنه سه ر گونده کان و ئامانجه کانی دیکه . له مه زیاتر، تورکیا له هه لمه ته که ی دژ به هه زاران گوندی کوردنشین، که لکی له چه که بچوکه کان و نه فه ره لگره زریپۆشه کانی ولاته به کگرتووه کان و ناتۆ وه رگرتووه .

روونه که ئه م نموونانه که زیاتر له دوو ده یه یه به رده وامه، دژی به رژه وه ندییه کانی نه ته وه ی ئیمه و هه روه ها دژی به ها ئه خلاقیه کانه .

ئێستا که ئیمه له گه ل ئه م نیشانه و به لگانه رووبه رووین، سه رۆک کۆمار ده یه وه ی ت سیستمی ATACM 120 بدات به سوپای تورکیا . به لام ATACM چیه ؟ له بنه رته دا په یه وه به رنامه ی ناوخوا سوپای نه مریکا ده لیت ATACM "موشه کیکی بالستیکی کانوینشنالی سیرفه یس توو سیرفه یس" ۳۵ که له ده زگای ته قینه ری M ۲۷۰ ده ته قینریت . هه ر موشه کیکی کلاویه کی هه یه که تیکه لیک له ۹۵۰ دانه بومبی بچوکی هیشووپی تیدا یه که ده توانیت به خیراترین کات به سه ر ناوچه یه کی به رفراواندا به ته قینه وه . ئاکام و نه جامه کانی که لکوه رگرتن له ATACM له میشکی ئیمه دا ناگونجیت . ئه م جوړه موشه کانه له وانه یه بۆ له کارخستنی ئامانجه جوړاوجوړه مروقی و مادیه کان به شیوه یه کی خیرا به کار بیریت . گونده کوردنشینه کان و گروپه کورده به ریکخستنکراوه کان به ئاسانی ده بن به ئامانجی هیرشی موشه که بالستیکه کان . ئه مه تراژیدییه کی تۆقینه ره .

ئیداره ی کلینتۆن وابیر ده کاته وه که ئه م موشه کانه بۆ به رپه رچدانه وه ی ده ستریزتی ئه و دوو هیژه که له سه ر سنووری تورکیا - ئیران و تورکیا - عیراقدان، پیویسته . به لام به بۆچوونی من ئه م موشه کانه پیویست نییه، چونکه ۱- تورکیا هاوپه یمانی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکایه و ئه ندامی ناتۆیه .

۲- بنکه ی سه ربازی هه وایی "ئینجیرلیک" له تورکیایه که ئیمه له وپوه "ناوچه ی دژه فرین" له باکووری عیراق ده پاریزین و

۳- تورکیا به شداره له هه نگاوی "ناشتی دایتۆن" له بۆسنیا .

به باوه پى من گرینگی نیستراتژیکی تورکیا بۆ ولاته به کگرتووه کان و نه وروپا به سه بۆ پیشگرتن له هر چه شنه کرده وه یه کی سه ربازی بۆ عه قلانه ی ئیران یا عیراق. نه گهر ولاتی ئیمه ده توانیت جیهان وه گهر بخت بۆ ده رکردنی عیراق له ولاتیکی بچووک وه ک کویت، بیرى لیبکه نه وه که وه لامى ئیمه به ده ستریزى عیراق یا ئیران بۆ سه ر تورکیا چۆن ده بیت. که وابوو شتیکی روونه که هه لیتجاندنی ئیداره ی ئیمه بۆ پاساو هیئان بۆ فروشتنی موشه ک به تورکیا شتیکی بۆ بنه مایه. له راستیدا من هیچ هۆکارىکی متمانه پیکراوى سیاسى، ئابوورى یا نیستراتژیکی نابینم بۆ فروشتنی سیستمى ATACM به تورکیا.

جه نابى سه رۆک، هه ر ئه م مانگی پیشووه، کۆنگرێس هه نگاوێکی به هێزی هه لگرت دژی ده ستریزى تورکیا له ناوچه و ده نگى دا به که مبوونه وه ی پشتیوانى ئابوورى مادی ولاته به کگرتووه کان به تورکیا. ئه مه هه نگاوێکی گرنگه. دۆستى به پێزم له نه یاله تی نیویورک، سناتۆر "داماتۆ" و من پشتیوانى له په سه ند کردنی گه لاله یاسایه کی دیکه ده که ی بۆ هه لگرتنی هه نگاوى زیاتر له م په یوه ندیه دا. هیوادارم که ئیمه له کۆنگرێس هه موومان له سه ر ئه وه ریکبین که ده بۆ به هایه کی زیاتر به پێنین به سه ر پشتیوانى ئابوورى و سه ربازی ولاته به کگرتووه کان له سه ر هاوپه یمانه کانمان، به تاییه ت هاوپه یمانه کانمان له ناتۆ و ئه م به هایه ش، به رپرسیاریتی ئه خلاقی که لکوه رگرتن له یارمه تیه کانی ولاته به کگرتووه کان ئه مریکایه. من نازانم فروشتنی موشه کی بالستیک به تورکیا له لایه ن ئیداره ی کلینتۆن، چۆن له گه ل ته نانته ریشوینه سه ره تاییه کانی ئه م به رپرسیاره تیه ئه خلاقیه دیته وه. ئیمه ده بینین که کۆمه لیک هه نگاو دارپێژراوه بۆ سه قامگیرکردنی ناشتی له ناوچه کێشه داره کان وه ک "بوسنیا هه رزگوین"، ئیره ندای باکوور، قوبرس و رۆژه لاتى ناوه پاست. به هه رحال پێویسته ئیداره ی ئه مریکا زۆر سه رنج بدات به کۆتاییه ئیان به توندوتیژی له کوردستان و "نه گروتۆ - قه ره باخ".

فرۆشتنی ۱۲۰ دانه ATACM به تورکیا، ولاتی ئیمه به ئاراسته یه کی هه له دا ده بات و له وانه یه ببیته هۆی گهرمتریبوونی شه په که و که و تنی زهره ر و زیانی زیاتر له هه ردوولا. که وابوو ئیستا که ئیداره ی کلینتۆن رایگه یاندوو ده یه ویت سیاسه تی فرۆشتنی چه ک به تورکیا په پره و بکات، داوایان لیده که م به بریاره که یاندا بچنه وه. نه گه ر ئیداره ی کلینتۆن ده یه ویت فرۆشتنی چه ک به تورکیا ته واو بکات، داوا ده که م لانیکه م کۆمه لیک شه رت و مه رج دابنیت بۆ شیوه ی که لکوه رگرتن له م چه کانه. به کورتی ئیمه ده بی به و شه رت و مه رجه ئه م موشه کانه بده یین به تورکیا که ته نها بۆ به رگری کردن له ولاته که ی به کاریان به یینیت و ئه م موشه کانه نه بن به هه ره شه بۆ خه لکی یونان و قوبرس.

له مه زیاتر ده وله تی تورکیا ده بی به لێن بدات که هه چکام له م موشه کانه نه دات به نازه ربایجان، و سه رنجام نابیت که لک له م موشه کانه وه ربگیردریت بۆ درێژکردنه وه ی توندوتیژی له کوردستان. ئیداره ی کلینتۆن لانیکه م ده بیت پیداکری له سه ر ئه م شه رت و مه رجان به کات و روونی بکاته وه که پا به ندنه بوون به م شه رت و مه رجان به بیت هۆی نه مانی یارمه تی ئابووری و سه ربازی ولاته یه کگرتوو هکان به تورکیا له داها توودا.

جاریکی دیکه له سه ر ئه و باوه رهم که فرۆشتنی ئه م چه کانه به تورکیا، سیاسه تیکی خراپه، هه له یه. به هه ر حال نه گه ر ئیداره ی کلینتۆن ده یه ویت به شوین ئه م سیاسه ته دا بچیت، ده بی لانیکه م روونی بکاته وه که که لکوه رگرتن له م چه کانه ته نها به به رگری کردن له خو سنوورداری بیت. نه گه ر ئیمه ده مانه ویت ئه م حبه تاله قوت بده یین، ئیداره ی کلینتۆن ده بی هه ول بدات تالییه که ی که م بکاته وه.

ئه مه ده قی ئه و نامه یه که ئیمه له م په یوه ندییه دا ناردوو مانه بۆ وه زیری ده ره وه، "وارین کریستوفیر".

نه جوومه نی پیرانی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا
 واشنگتون دی سی، ۱۸ ی کانونی به که می ۱۹۹۵
 به پیز" وارن م کریستوفیر"، وه زیری دهره وه
 واشنگتون، دی سی

جه نابی وه زیری دهره وه:

ئیمه ده مانه ویت دژایه تی توندی خو مان دهر بپین له گه ل برپاری ئیداره ی کلینتون
 بو فروشتنی ۱۲۰ دانه موشه کی زهوی به زهوی (ATACMS) به تورکیا.
 هه روه ها که خوتان باش ئاگادارن، زیاتر له یه ک ده یه به که ده ولته تی تورکیا
 شه پکی دپندانه دژ به خه لکی کورد به پپوه ده بات. به گویره ی زانیاری به کانی نه م
 دوا بیانه ی ریکخراوی چاودیری مافی مرؤف (HRW) له نه نجامی نه م شه په دا، ۱۹
 هه زار که سی سه ریازی و مه ده نی کوژاون، ۲ هه زار گوند کاول بووه و زیاتر له ۲
 میلیون که س له مال و حالی خو یان ئاواره بوونه.

نه وه ی که بووه ته هوی قوولتربوونی نیگه رانی ئیمه، نه وه به که ده ولته تی تورکیا
 له م چه کانه ی ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا که لکوه رده گریت بو نه نجامدانی نه م
 کرده وه بی به زه بیانه دژ به کورده کان و دریزکردنه وه ی شه په که ی له گه ل خه لکی
 کورد. به تایبه ت راپورت دراوه که له میانه ی ۲۹ پیکدادان له نیوان ۱۹۹۲ و ۱۹۹۵
 ، سوپای تورکیا که لکی له فپوکه بومبهاویژ و کوپته ره کانی نه مریکا وه رگرتووه بو
 هیزشکردنه سه ر گونده کان و ئامانجه مه ده نیه کان. له مه زیاتر تورکیا له چه که
 سووکه کان و نه فه ره لگره زینپوشه کانی ولاته به کگرتووه کان و ناتو که لکی
 وه رگرتووه بو نه نجامدانی هه لمه تی دژه هیزش دژی هه زاران گوندی کوردنشین.

کورده کان ته نها که سانیک نین که بوونه ته ئامانجی هیزشی نه و چه ک و
 سازوبه رگه سه ریازیانه که ناتو و ولاته به کگرتووه کان دوا بیانه به تورکیا.
 له راستیدا کارنامه ی ده ولته تی تورکیا له م بیست ساله ی دوا بیه مرؤف ده توقینیت.

نمونه به رچاوه که ی نه وه به که تورکیا له کاتی داگیرکردنی دوورگه ی قوبرس (که ئیستا بووه به دوو به ش) له چهک و سازوبه رگه سه ربازییه کانی ناتو که لکی وهرگرت. له مه زیاتر تورکیا چه که کانی ولاته یه کگرتووه کان و "ناتو" ی داوه به نازهریایجان و نازهریایجانیش ئه م چه کانه ی دژ به دانیشتوانی مه دهنی ئه رمه نی هه ریمی "نه گروتو - قه ره باخ" به کاره ی ناوه .

که وابوو ئیستا که ئیمه له گه ل ئه م میژوو به ره وپوین، سه رۆک کۆماری ئه مریکا ده به ویت ۱۲۰ ATACMS بدات به تورکیا که هه رکامیان ده توانیت ۹۵۰ دانه بومبی هیشوو یی بچووک له کلاوه که ی خۆیدا هه لبگریت. سوپای تورکیا ده توانیت به م چه کانه هیشیکی موشه کی بالستیکی دلته زین دژ به خه لکی کورد ئه نجام بدات. هه روه ها ئه نجامیکی دلته زینی هاوشیوه ی لیده که ویتوه ئه گه ر هه رکام له م موشه کانه بکه ویته ده ستی نازهرییه کانی نازهریایجان یا به ره و قوبرس یا یونان ئاراسته بکریت.

جه نابی وه زیر، ئیداری کلینتۆن هه نگای گه وره ی هه لگرتووه بو سه قامگیربوونی ناشتی له ناوچه کیشه داره کان وهک بوسنیا هه رزگوین، ئیرله ندای باکوور، قوبرس و رۆژه لاتی ناوه راست. به هه رحال پتویسته ئیداره ی کلینتۆن به په رۆشبوونی توندی ئیمه نیشان بدات بو کۆتایی پته اتنی توندوتیژی له کوردستان و هه ریمی "نه گروتو - قه ره باخ".

به ته یارکردنی تورکیا به ۱۲۰ سیستمی ATACMS، ئیمه په یامیکی پیچه وانه ی (هه نگاوه ناشتیخوازانه کانمان) ده نترین و ئاگری که وتنی زه ره ر و زیان له هه ردوولا تیژتر ده که ی. ئیستا کاتی نه وه به که ولاته یه کگرتووه کان هه لویست بگریت بو سه قامگیربوونی ناشتی له سه راسه ری ناوچه ی رۆژه لاتی ناوه راست. به م هۆیه، ئیمه داوا له ئیداره ی کلینتۆن ده که ی که به بریاره که یدا بچیتوه بو فروشتنی سیستمی موشه کی زه مین به زه مین به تورکیا. سپاستان ده که ی ئه گه ر ئه م مه سه له گرنگه به هه ند وه ربگرن.

له گه ل ریژماندا

لاری پریزلیتر

ئالفون م داماتو

فروشتنی سیستمی موشه کی ATACMS به تورکیا ۲۲ ی کانوونی یه که می ۱۹۹۵- نهنجوومه نی نوینه ران

به پریز "پالون"، نوینه ری ئه یاله تی نیوجیرسی:

جه نابی سه روک، ئه مپو یا تا ناوه پاستی ههفته ی داهاتوو، وهزاره تی به رگری ئه مریکا، نامه ی LOA له گه ل دهولته تی تورکیا واژو دهکات بو ته واکردنی فروشتنی ۱۲۰ سیستمی موشه کی ATACMS به تورکیا. ATACMS "موشه کیکی بالستیکی نیمچه هوشیاری کانونیشنالی زهوی به زهوی" یه که بومبی هیشویی دژه نه فەر و دژه ماده له کلاوه که یدایه که دهتوانی به خیرایی له ناوچه یه کی ۱۵۰ مه تریدا بلو بیته وه. تورکیا له میژه سیستمی ته قاندنی چهند جوړه ی راکیتی هه یه که دهتوانی ئه م چه که مه ترسیدار و خراپکارانه ی پی بته قینئ. ئه م موشه کانه ۹۵۰ دانه بومبی بچوکی تیدایه که هه ندیکیان ده سته جئ ناته قنه وه و له سه ر زه ویدا ده میهنه وه و مه ترسی دروست ده که ن بو خه لکی سفیل، له وانه مندا لان.

جه نابی سه روک، فروشتنی ئه م چه کانه، کاریکی هه له یه به ولاتیکی هه له له کاتیکی هه له دا. سه ره تای ئه م مانگه من و به پریز "بیلیریکایز" ۲، نوینه ری ئه یاله تی فلوریدا نامه یه کمان نارد بو سه روک کو مار که ۳۵ که س له ئه ندامانی نهنجوومه نی نوینه ران سه ر به هه ر دوو حیزب (کو مار یخواز و دیموکرات) واژویان کردبوو و تییدا داوامان له سه روک کلینتون کردبوو که به بریاری فروشتنی ئه م چه کانه به تورکیا بچیتته وه، به هوی ئه وه ی ئیمه به توندی نیگه رانین به نیسبه ت شیوه ی که لکوه رگرتن له م چه کانه. رهفتاری ناوخوا یی و نیونه ته وه یی دهولته تی تورکیا - له وانه هه لمه ته به رده وامه کانی دژی خه لکی کورد، داگیرکردنی باکووری قوبرس و

گه مارودانی نهمه نستان - نیمه ی به توندی نیگه ران کردووه که فروشتنی نهم چه که مالویرانکه رانه به نهم دهوله ته ده بته کاره سات و نه هامه تییه کی مروفی .
نهمو من په یوه ست ده به م به هاوکارانم، به پیز توریسیلی و به پیز بیلیریکاس بۆ خستنه پووی برپارنامه ی ۱۲۴ له نه جوومه نی نوینه ران که ههستی کونگریس دهرده بریت دهریاره ی نه وه ی سه رۆک کۆمار ده بی فروشتنی سیستمی ATACMS به دهوله تی کۆماری تورکیا هه لبواسیته وه هه تا نه و کاته که نهم دهوله ته هه نگاوی گرنک و چوپر هه لبریت بۆ کۆتاییه یان به داگیرکردنی قوبرس، لبردنی گه مارۆکان له سه ر نهمه نستان، راوه ستاندنی شه ره به رده وامه کانی له گه ل خه لکی کورد و پيشکوتن له پاراستنی مافی مه ده نی و مافی مروف له تورکیا .

جه نابی سه رۆک، لانیکه م ده توانین بلین فروشتنی نهم چه کانه به تورکیا له م کاته دا، شتیکی سه رسوپه یته ره . گه لاله یاسای ئوپه راسیونه کانی دهره وه، بچراندنی یارمه تی نابووی به م ولاته له خو ده گریت . نهم شه رت و مه رجه که بی لایه نانه له لایه ن هه ر دوو حیزبه که وه پشتیوانی لیده کریت، له وه لامی نیگه رانیه کانی سه ره وه په سه ند کراوه . به باوه پی نیمه نه و په یامه که نیمه ده مانه ویت له ریگای نهم شه رتومه رجه بینیرین، به په سه ندکردنی برپاری نوئ بۆ فروشتنی سازوبه رگی سه ربازی له م کاته دا ده چته ژیر پرسیار .

دهوله تی ئانکارا واییر ده کاته وه که نه مریکا پیشیلکردنی توندی یاسای نیونه ته وه بی و نه رک و به رپرسیاره تییه کانی تورکیا، به جیدی ناگریت و ته نها کۆمه لیک کرده وه ی سه مبولیکی سنووردار نه جام ده دات . کارنامه ی سه ربازی تورکیا له گه ل چاوه پوانیه کانی نیمه له وه رگرانی چه ک له ولاته یه کگرتووه کان ، به تاییه ت نه دامانی ناتۆ، نایه ته وه . پرۆژه ی سه ربازی مافی مروف، ئاماره ی به نمونه جۆراوجۆره کانی که لکوه رگرتنی بی فه رق و جیاوازی هیزه کانی تورکیا له م چه کانه له ناوچه کوردنشینه کان کردووه . نیمه هه روه ها نیگه رانین به نیسه بت نه وه ی که تورکیا چه که کانی ولاته یه کگرتووه کان و ناتۆ ده دات به کۆماری نازه ربایجان .

به قه ناعه تی ئیمه ده بی فروشتنی چهک به تورکیا به ته وای هه لېوه شیته وه و له نامه که ماندا بۆ سه روک کۆمار ئیمه پیشنیارمان کردووه که لانیکه م کومه لیک شهرت و مهرجی به هیز دابنریت بۆ شیوه ی که لکوه رگرتن له م چه کانه و و گوازتنه وه یان بۆ ولاتانی دیکه و ئهم شهرت و مهرجانه به توندی جیبه جی بکریت . جه نابی سه روک، ریکخراوه کانی ئهرمه نی - ئه مریکایی، یونانی - ئه مریکایی و کورد - ئه مریکایی و ههروه ها ریکخراوی چاودیری مافی مروف ، "کومه له ی جیهانیکی حه زلیکراو" و فدراسیونی زانستوانانی ئه مریکا به توندی دژایه تیان کردووه له گه ل فروشتنی ئهم چه کانه به تورکیا . تورکیا بانگه شه ی ئه وه ده کات که پیویستی به ATACMS هه یه بۆ به رپه رچدانه وه ی هه رپه شه ی تانکه کانی سوریا، عیراق و ئیران . به لام یونان، دراوسی لای روژئاوای تورکیا ، نیگه رانیه کی قوولی هه یه به نیسبه ت ئه وه هه رپه شه یه که له ئه نجامی ئهم چه که هیرشبه رانه دیته ئاراهه . له کتیه رکیی چهک له ناوچه ، تورکیا پله ی باشی به ده ست هیناوه له بهر ئه وه ی جیتی شه پرکه ری ۱۶ - F و کوپته ری شه پرکه ر و موشه کی دژه چه کی زیپووشی هه یه . له مه زیاتر تورکیا له ماوه ی ۵ سالی رابردودا زیاتر له یهک هه زار دانه تانکی ته نها له ولاته یه کگرتووه کانی ئه مریکا کپیوه .

ده ولته ی تورکیا دژی کورده کان له ناوخوای تورکیا شه پر ده کات و هیرشی کردووه ته سه ر ناوچه کوردنشینه کانی عیراق که له ئه نجامدا هه زاران مه دهنی بریندار بوونه و میلیونه ها که س ئاواره بوونه . ئهم شه پره زالمه نیه به شیکه له هه ولی گشتی تورکیا بۆ نکولی کردنی ته واه له بوونی گه لی کورد وهک کیانیکی جیاواز له تورکیا . گه لیک که س نیگه رانن که ئهم موشه کانه وهک به شیکه له م هه لمه ته سه ربازییه که لکیان لیوه ربگیردریت و ببیته هوی کاره سات بۆ خه لکی سقیل .

ریکخراوه نیونه ته وه ییه کانی مافی مروف به رده وام تورکیا شه رمه زار ده که ن به هوی پیشیلکردنی پرگروتینی مافه بنه رپه تیه کانی مروف و ئازادییه کانی هاوولاتییه کانی . سه ره تای ئه مسال روژنامه نووسیکی ژنی ئه مریکایی له تورکیا خرایه به ندیخانه به هوی ئه وه ی هه لمه تی تورکیا دژ به کورده کانی راپورت دابوو، به لام "الحمدوللا" ئازاد کرا . به داخه وه کۆتاییه کی خوشی وه ها له ئارادا نییه بۆ

ئو روژنامه نووس و چالاکه ئازانه ی مافی مرؤف له تورکیا که هه ول ده دن راستیه کانی رووداوه کانی تورکیا بگه یه نن به گوئی هاوولاتیانی خویان و جیهانی دهره وه . ئه م روچه ئازانه له به ندیخانه دا که وتوون و هیچکس جگه له چه ند دوستیک و پشتیوانیک سهرنجیان پینادات .

جه نابی سه روک، من زور نیکه رانم و زور دل ساردم به نیسبته بیده نگبوونی ده وله تانی روژئاوا (یه کئ له وانه ده وله تی ئیمه) له به رامبه ر پیشیلکردنی به رده وامی یاسا و ریوشوینه نیونه ته وه ییه کان له لایه ن تورکیا وه . هه ر ئه م هه فته ی پیشووه یه کیتی ئه وروپا سه ره پای دزایه تی توندی گه لی له یاسادانه ران و چالاکانی ئه ویدیوی ئاتلانتیک، پشتراستی کرده وه که تورکیا پابه نده به ریوشوینه کانی یه کیتی ئه وروپا که ئه مه ش هه نگاویکه بو به ئه ندامبوونی ته وای تورکیا له یه کیتی ئه وروپا .

ئیمه بو وا ده که یه ن؟ به داخه وه ئیمه ته نها چاومان له سه رکه وتنی سیاسه تی خۆمانه ، به واتای دیکه ئیمه به رژه وه ندیه ئابووری یا ئیستراتژیکیه کانمان له سه رووی بایه خه (ئه خلاقیه کانمان) داناوه . هه لینجانندی ده وله تی ئیمه بو ئه م ره فتاره ئه وه یه که ئیمه پیویستمان به تورکیا به له به ر هه لکه وته ئیستراتژیکیه که ی وه ک قه لغانیک له به رامبه ر بناژخوازه ئیسلامیه کان .

باشه ، سه ره تا ئه وه بلیم که به باوه ری من ئیمه ده توانین له ریگای ئامرازگه لی ئه رینی دیکه (نه فروشتنی چه ک) بگه یه به م ئامانجان . به لام ئه و پرسیاره ش له می شکمدا به که ئایا ئیمه هه له یه کی ئیستراتژیکی توقینه رمان نه کردوه و زه برمان له ناوبانگی ئه مریکا نه داوه که به دریژایی سالی نی رابردو و بایی بیلینها دولا ر، پیشکه وتووترین چه که کانی خۆمان داوه به رژیمی ک وه ک تورکیا که زور سه قامگیر نییه و هه ر ئانوساتیک له وانه یه هه لبو ه شیته وه .

هاوکات له گه ل ئه وه ی له وانه یه زور دره نگ بی ت بو راوه ستانندی ئه م چه کفرۆشته هه له یه ، داوا له هه موو هاوکارانم ده که م له گه ل من و ئه ندامانی دیکه ی ئه م ئه نجوومه نه کار بکه ن بو راوه ستانندی پیشیلکارییه کانی رژیم ی تورکیا و پشتیوانیکردن له دراوسی کانی تورکیا و دانه مه زانندی سیاسه تی دهره وه له سه ر بنه مای به دشه رتیه کانی ده وله تی تورکیا .

پشتیوانی له ناشتی، دیموکراسی و دادپه روهری بۆ سه رجهم هاوولاتیانی تورکیا،
له وانه کورده کان

۲۵ ی کانوونی دووه می ۱۹۹۶ - نه جوومه نی نوینه ران

به پیز کریستوفیر ئیسمیت، نوینه ری ئه یاله تی نیوجیرسی:

جه نابی سه رۆک، من نه مپۆ ده مه ویت بریارنامه یه ک به مه پوو بۆ کوتایپیته اتنی
ناستیخوازانه ی شه پی نیوان ده ولته تی تورکیا و گریلا کورده کان. نه م شه په
به رده وامه بنه ماکانی ده ولته تی تورکیا و په یوه ندییه دولایه نه کانمان خراپ ده کات و
ناره زووی ولاته یه کگرتووه کان و ده ولته تی تورکیا بۆ دروستکردنی په یوه ندی
دریژخایه ن و مسۆگه ره له گه ل کیشه و گرفت روبه پوو ده کاته وه.

کوتایپیته اتنی نه م شه په، دیموکراسی له تورکیا (به قازانجی خه لکی تورکیا)
به هیز ده کات و یارمه تی ده دات به نه مانی توندوتیژی، و ئابووری له رزۆکی تورکیا
پیش ده خات و سه قامگیری ناوچه پته و ده کات.

جه نابی سه رۆک، نیوه ی کورده کانی جیهان واتا ۲۵ میلیون کورد له تورکیا
ده ژین و له سه ده ی رابردودا ۲۸ راپه پینی کورد له م ولاته رووی داوه. له سالی
۱۹۸۴ وه زیاتر له ۲۰ هه زار کهس له نه نجامی شه پی نیوان هیزه کانی ئاسایشی
تورکیا و هیزه کانی پارتی کرێکارانی کوردستان (PKK) و گروهه بناژخوازه
ئیسلامیه کان کوژاون. له ماوه ی ۳ سالی رابردودا هیزه کانی ئاسایش زیاتر له
۲۶۵۰ گوندیان له باشووری رۆژه لاتی تورکیا چۆل یا کاول کردووه و زیاتر له ۳
میلیون کهسیان ئاواره کردووه.

کاربه ده ستانی ئاسایشی تورکیا گوندنشینه کانیان کو کردووه ته وه و به کۆمه ل
ده ستگیر کردووه و ترساندووه و لیانیانداوه. "گروپی مه رگ" که وه ها که باس
ده کری، له گه ل هیزه کانی ئاسایش و بناژخوازه ئیسلامیه کان له په یوه ندیایه،
به پرپرسیاری کوشتن و بیسه روشوینکردنی سه دان که سه. مانگ نییه راپورت بلۆ
نه بپته وه ده رباره ی نه وه ی نه و که سانه که تاوانی سیاسیان خراوته پال له
به ندیخانه کاند ده کوژین و نه شکه نه ده کرین. ۸ پارێزگا له باشووری رۆژه لات

به رده وام له بارودوخی نا ئاساییدان و کار به دهسته مه حه لیه کان تیئاندا چالاکی سیاسی و راگه یاندنه کان سنووردار ده کهن.

جه نابی سه رۆک، ده ولته ته یه ک له دوا یه که کانی تورکیا به رده وام وه ک دیارده یه کی تروریستی سه یری (PKK) یان کردوه که ده یه ویت تورکیا له یه ک هه لپوه شینیتته وه و ولاتی تورکیا به هیلگه لی ئه تنیکی دابه ش بکات. ده ولته تی تورکیا دهستی سوپاکه ی ئاوه لا هیشته وه ته وه بۆ وه لامدانه وه به PKK. ره فته ره سه رکوتکه رانه که ی ئه م ده ولته ته ده نگه سیاسیه ره واکانی کورده کانیشی کپ کردوه.

جه نابی سه رۆک، له باشووری رۆژه لاتی تورکیا، خه لک ناچارن له نیوان پشتیوانی له گرللاکان و توله سه ندنه وه ی ئاسایشی تورکیا یه کیکیان هه لبریتن و ئه و که سانه که لایه نگری له ده ولته تی تورکیا ده کهن له لایه ن PKK وه له سیداره ده درین. ۱۱ سال توندوتیژی، کورد و تورکه کانی وه ک دوو جه مسه ر له یه ک جیا کردوه ته وه و مه ترسی ئه وه ی لیده که ویتته وه که کۆمه لگای تورکیا به هیلگه لی ئه تنیکی دابه ش بکات. کورده کان له گه ل سه رکوتی سوپا روبه پوون و رۆژه رۆژ زیاتر پشتیوانی له PKK ده کهن. تورکه کانیش رۆژه رۆژ زیاتر له توندوتیژییه کانی PKK توپه ده بن و مافی هاوولاتیانی کورد ته حه مول ناکهن.

جه نابی سه رۆک، هیچ که س حاشا له ده وری سه ره کی تورکیا له پاراستنی به رژه وه ندیه ئیستراتژیک، سیاسی و ئابووریه کانی ولاته یه کگرتووه کان له م ناوچه هه ستیاره ناکات. به هه رحال ناتوانایی ده ولته ته یه ک له دوا یه که کانی تورکیا بۆ چاره سه رکردنی قه یرانی کورد بووه ته که ندوکۆسپ بۆ باشتریوونی په یوه ندیه کان و چاره سه ربوونی کیشه کانی مافی مرۆف و پیشکه وتنی دیموکراسی له تورکیا.

ئیتسا کاتی ئه وه هاتووه که دۆستان و پشتیوانه راسته قینه کانی تورکیا داوا له هه ر دوولای ئه م شه په (ده ولته تی تورکیا و PKK) بکه ن که ده ست له توندوتیژی هه لبگرن و کیشه کانیا ن به ناشتی و دیموکراسی له چوارچیه ی یه کپارچه یی خاکی کۆماری تورکیا چاره سه ر بکه ن. دابه دوا ی هه لبراردنه کانی ئه م دوا ییه، ده ولته تی تورکیا خۆی له بیچاره ییه کی به رده وامدا ده بینیت. چاودیران له سه ر ئه و باوه رهن که له وه ناچیت هه چکام له ده ولته نوێکانی تورکیا سیاسه تیکی نوێ

به نيسبته كيشه ی كورد بگره بهر، به هوی زالبوونی ههسته ناسیونالیستیه کانی تورکه کان و ترس له سه رنه كه وتن له هه لېژاردنه کانی داهاتوودا. له مه زیاتر سوپای تورکیا پشتیوانی له به رده وامبوونی شه پ له باشووری رۆژه لاتی تورکیا ده کات، هه ر چهنده كه ئه م سیاسه ته هه ره سی هیناوه و هیهچ ئاکامیکی جگه له پته وتر بوونی پشتیوانی خه لکی ناوچه له PKK به دواوه نه بووه .

جه نابی سه رۆك، ئیمه له ئه زمونه كانمان له په یوه ندی له گه ل PLO (ریكخراوی ئازادی فه له ستین) و ئیسرا ئیل، ANC و ئه فریقیای باشوور و IRA و بریتانیا فییری ئه وه بووین كه ره وتی ئاشتبوونه وه هه رچی زووتر ده ست پێبکات، خوینرپێژی و ئیش و ئازاره کان كه متر ده بیته وه .

جه نابی سه رۆك، توندوتیژی، كیشه ی PKK و ده ولته یی تورکیا چاره سه ر ناکات. ده بوا یا زۆر پێشتر له ئیستا، دیالۆگ ده ستی پێبکربا بۆ چاره سه رکردنی ئه م كیشه یه .

جه نابی سه رۆك، ده ولته یی ولاته یه كگرتووه کان هه میشه رینیشاندهر بووه بۆ پێشكه وتنی ئاشتی له ناوچه ئالۆزه کان، كه وابوو ده بی ئیمه به رپرسیاریتی خۆمان نیشان بده یین بۆ ته شو یقکردنی چاره سه ربوونی ئه م شه ره خویناوی و مآلۆیرانکه ره .

ئه م بریارنامه یه كه من و به رپێژ "ستین هویهر"، ئه ندای پابه به رزی كه مینه ی کومسیونی هلسینکی ده یخه ی نه روو، هه نگاو یکی سه ره تایی گرنگه له پیناوه ئه م ئامانجه دا. داوا له هاوکارانم ده كه م په یوه ست بن به ئیمه بۆ پشتیوانی کردن له م بریارنامه یه .

بریارنامه ی ۱۳۶ ی ئه نجوومه نی نوینه ران

– به له به رچا وگرتنی ئه وه ی له سالی ۱۹۸۴ وه، شه ری سه ربازی له باشووری رۆژه لاتی تورکیا ده ستی پێکردوه و سه راسه ری ناوچه له سالی ۱۹۸۷ وه كه وتووه ته ناو حاله تی نا ئاسایی

- به له به رچاو گرتنی نه وهی قوریانی مرقی شه په زور بووه و زیاتر له ۲۰ هزار کهس گیانیان له ده ست داوه و زیاتر له ۳ میلیون کهس ئاواره بوونه و زیاتر له ۲۶۵۰ گوندی کوردنشین کاول بووه

- به له به رچاو گرتنی نه وهی ئازادی راده رپین له تورکیا له لایه ن یاساوه سنووردار کراوه که ده رپینی ناتوندوتیژانه به سوچ ده زانیت و له نه جامدا رۆژنامه نووسان، نووسه ران، که سایه تییه ئاکادیمیکه کان، چالاکانی مافی مرقف و کهسانی دیکه وهک زیدانی سیاسی خراونه ته به ندیخانه

- به له به رچاو گرتنی نه وهی له ۲ سالی رابردودا، ۱۳ نه ندای کوردی پارلمانی تورکیا به تۆمه تی ده رپینی بیروپای سیاسی خویان یا په یوه ندی له گه ل پارتی نایاسایی کریکارانی کوردستان (PKK) له پارلمان ده رکراون، خراونه ته به ندیخانه یا دوور خراونه ته وه

- به له به رچاو گرتنی نه وهی هاوولاتیانی کوردی تورکیا له کۆمه لیک مافی بنه پرتی تایبه تی سیاسی و مه دنی بیبه ش کراون وهک مافی به شداری ته واو و ئازادانه له ژبانی سیاسی، مافی په روه رده به زمانی زگماکی و مافی نووسین و بللو کردنه وهی چاپه مه نی به زمانی کوردی

- به له به رچاو گرتنی نه وهی شه پی نیوان گریلا کورده کان و هیزه چه کداره کانی تورکیا له سه راسه ری ناوچه سنوورییه کانی تورکیا بللو بووه ته وه و هه په شه یه بۆ سه قامگیری ناوچه

- به له به رچاو گرتنی نه وهی په ره سه ندنی شه پ و ناکوکییه کان، هه په شه ی گه وره ده روست ده کات بۆ سه قامگیری ئابووری و ئاشتی سیاسی ئیستا، و پیش له چه سپانی دیموکراسی ده گریت

- به له به رچاو گرتنی نه وهی ده ولته تی تورکیا پیش له چالاکی ریکخواه مرقفدوسته مه حه لی و نیونه ته وه ییه کان، له وانه کومیته ی نیونه ته ویی خاچی سوور ده گریت

- به له به رچاو گرتنی نه وهی تروریزم هه په شه یه کی گه وره یه بۆ مافی مرقف و یاسای نیونه ته وه یی

— به له به رچاو گرتنی نه وهی ریبه رانی تورکیا به پرسیارن بو ئاواکردنی کۆمه لگایه کی دیموکرات و پیشکەوتینکی به رچاویان له پیناو ئهم ئامانجه دا به دهست هیناوه .

- به له به رچاوگرتنی نه وهی دهوله تی تورکیا رازی بووه به ریزگرتن له ریککه وتننامه نیونه ته وه ییه کانی مافی مروف، له وانه جارنامه ی گهردوونی مافی مروفی نه ته وه یه کگرتووه کان، کنوانسیونی ژنیف و یاسای کۆتایی هلسینکی

- به له به رچاوگرتنی نه وهی تورکیا وهک نه ندای ریکخراوی په یمانی ئاتلانتیکای باکوور (ناتو) و ریکخراوی ئاسایش و هاوکاری ئه وروپا ، شه ریککی ئیستراتژیکی و ئابووری گرنگی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکایه .

- به له به رچاوگرتنی نه وهی به رژه وهندییه درێخایه نه ئابووری و ئیستراتژیکیه کانی ولاته یه کگرتووه کان به هوی شه ری به رده وام له تورکیا له مه ترسیدایه .

- به له به رچاوگرتنی نه وهی پاش ۱۱ سال، ریبه رانی گریلایی پارتی کرێکارانی کوردستان (PKK) پیشنیاری چاره سه رکردنی ئاشتیخوازانیه کیشه که یان کردووه و وتوویانه بو ئهم ئامانجه چهک داده نین .

- به له به رچاوگرتنی نه وهی کیشه ی کورد له تورکیا، ریکچاره ی سه ربازی نییه و ته نها ریکچاره یه کی سیاسی ئاشتیخوازانه ده توانی ئاشتی، سه قامگیری، دیموکراسی ته واو و خوشبه ختی له تورکیا دهسته بهر بکات

- به له به رچاوگرتنی نه وهی ریکچاره ییه کی وه ها ده بی له چوارچێوه ی یه کپارچه یی خاکی کۆماری تورکیا جیبه جی بکریت

که وایوو ئه نجوومه نی نوینه ران (به ره زامه ندی ئه نجوومه نی پیران) په سه ندی کرد که کۆنگریس له سه ر ئه و بیروباوه ریه که :

۱- دهوله تی تورکیا ده بی دهسته جی سه رجه م به ندرکراوه سیاسییه کان ئازاد بکات و که ندوکۆسه په کانی سه ر ئازادی راده رپرین لابیات و به مشیوه یه ریکا بو ئه وه خوش بکات که هاوولاتیانی تورکیا، له وانه هاوولاتیانی کورد به و مافه سیاسی و کولتووریانه شاد بینه وه که خه لک له سه رجه م ولاته دیموکراتیکه کاندایه یانه

۲- سه رۆک کۆماری نه مریکا ده بیته له هه موو ده رفه تیکدا دهوله تی تورکیا ته شوێق بکات هه نگاو هه لبگریته بو کۆتاییه پینان به شه ری چه کداری له و ولاته

- ۳- پارتی کریکارانی کوردستان (PKK) ده بی ناگره ست رابگه یه نیت و پشتیوانی خوی دوو پات بکاته وه بۆ چاره سه رکردنی کیشه که به شیوازی دیموکراتیک و له چوارچینه یه کپارچه یی خاکی کۆماری تورکیا
- ۴- ده ولته تی تورکیا ده بی ناگره ست رابگه یه نیت و جهخت له سه ر نه و دروشمه بکاته وه که کۆماری تورکیا له سه ری دامه زراوه و اتا "ناشتی له نیوخۆ، ناشتی له جیهان"
- ۵- بۆ راوه ستاندنی نا کوکیه کان، ده بی کومیته ی نیونه ته وه یی خاچی سوور و ریخراوه مروقدوست و چاودیره کانی دیکه ریگه یان پیبدریت بچنه ناو باشووری رۆژه لاتی تورکیا
- ۶- ده ولته تی تورکیا ده بی هه نگاو هه لبرگیت بۆ که مکردنه وه ی بواری روودانی پیکدادانی زۆتر له داهاتوودا، له وانه:
- الف - ریگا به سه رجه م حیزیه سیاسیه کان بدات (که پابهندن به پره نسپی ناتووندوتیژی) له ژبانی سیاسی تورکیا به شداری بکه ن
- ب - حاله تی نا ناسایی له باشووری رۆژه لاتی تورکیا هه لبرگیت
- ج - سیستمی میلیشیایی "گاردی گوند" ه کان هه لبو هه شینیه وه
- د - سه رجه م که ندو کو سپه کانی سه ر په خشی به رنامه به زمانی کوردی له ته له فیزیون، رادیو، چاپ، موسیقا و میدیاکانی دیکه هه موار بکات
- ه - ریگه به په رورده به زمانی کوردی له قوتابخانه کاندای بدات
- و - میکانیزمه کانی راویژر دابمه زینیت بۆ وشککردنی سه رچاوه ی شه ره که و نیستراتژی گونجاو دابنیت بۆ چاره سه رکردنی قهیرانی نیستای باشووری رۆژه لاتی تورکیا
- ۷- سه رۆک کۆماری نه مریکا ده بی یارمه تی ته کنیکی دابین بکات بۆ جیه جیبوونی شهرت و مه رجه کانی برپه کانی ۱ تا ۶ .

پشتیوانی له ناشتی و دیموکراسی له تورکیا: پشتیوانی له بپیارنامه ی ۱۳۶
نه نجوومه نی نوینه ران - ۳۱ ی کانونی دووه می ۱۹۹۶

به پیز هویه ر، نوینه ری نه یاله تی مریله ند:

جه نابی سه رۆك، ۲۵ ی کانونی دووه م من په یوه ست بووم به سه رۆكي
كوموسیونی هلسینكي، به پیز "کریس سمیت" بۆ خسته پووی بپیارنامه ی ۱۳۶ ی
کۆنگریس - نه نجوومه نی نوینه ران که خوازیاری کۆتاییپهاتنی ناشتیخوازان به
کیشی نیوان ده ولته تی تورکیا و میلیشیا کورده کانه . داوا له هاوکارانم ده که م
پشتیوانی له م بپیارنامه گرنه بکه ن که ئامانجی کۆتاییپهاتنه به بازنه ی
توقینه ری توندوتیژی و ترور که له نه نجامیدا نه م هه موو خه لکه له ده یه ی
رابردودا کوژراوه و کاریگه ری نه ریڼی داناوه له سه ر نه و هه ولانه که ده ولته تی
تورکیا ده بی نه نجامی بدات بۆ گه یشتن به دیموکراسیه کی ته واو.

جه نابی سه رۆك، زیاتر له ۱۰ ساله هاوولاتیانی تورکیا، به تایهت هاوولاتیانی
دانیشتووی باشووری رۆژه لات بوونه ته قوربانی کورده وه کانی ده ولته تی تورکیا که
ده یه ویت به هه موو به هایه ک (به وته ی خۆی) تروریزم ریشه کیش بکات. زیاتر له
۲۰ هه زار که س له شه پی نیوان هیزه کانی ئاسایش، پارتی کریکارانی
کوردستان (PKK) و گروه ئیسلامیه توندئاژ نادیاره کان کوژراون. سه ریا زانی
تورک له باشووری رۆژه لاتی تورکیا به زۆر زیاتر له ۲۶۵۰ گوندی کوردنشینیان
چۆل یا کاول کردوه و به ره مه می کشتوکالی کورده کانیا ن سووتاندوه و
مه رومالاته کانیا ن کوشتوه و زیاتر له ۳ میلیون که سیان ئاواره کردوه .
هاوولاتیانی کورد ده ستگیر ده کریڼ، نه شکه نه جه ده دریڼ، ده کوژرڼ و بی
سه روشوڼ ده کریڼ، بی نه وه ی هه چ ئاسه واریک به شوڼیا ندا جیماییت.

جه نابی سه رۆك، سه ره تای نه م مانگه رۆژنامه کانی نه وروپا وینه ی رهنگی
سه ریا زه تورکه کانیا ن بلاو کرده وه که سه ری بپاوی گریلا کورده کانیا ن گرتبوو به
دهسته وه . نه م وینه ترسناک و دزیوانه که نیشانده ری درنده یی و پر رق
وکی نه بوونی نه م شه په یه ، ناکوکیه کانی نیوان کورده کان و ده ولته قوولتر ده کات.
له هه مان کاتدا نه م وینانه نیشان ده دات که پپو یسته به زووترین کات ره وتی

ناشتبوونه ده ست پیبکات. توندوتیژی و تروریزم نه م کیشه یه چاره سهر ناکات و ته نها دیا لۆگه که ده توانیت کوتایی به تالی و کویره وه ریه کانی ۱۲ سال شهر بینیت. بریار نامه ی ۱۳۶ ی نه جوومه نی نوینه ران - نه جوومه نی پیران یارمه تی به کوتای پیپه اتن به توندوتیژی و ده ست پیکردنی هه وله کان بو ناشتبوونه و لیکتیگه یشتن ده دات.

جه نابی سه روک، من و به ریز "ئیس میت"، سه روکی کومسیونی هلسینکی، نامه یه ک ده نیترین بوکار به ده ستانی ریخراوی ئاسایش و هاوکاری نه وروپا (OSCE) و داوایان لیده که یه ده ست پی شخه ری بکه ن و پشتیوانی له هه وله کان بکه ن بو چاره سه ربوونی نه م کیشه یه له تورکیا. به باوه ری ئیمه، OSCE ده بی کۆمه لیک میکانیزمی در یخایه ن دابنیت بو چاودیری کردن به سهر پیشیلکاری مافی مروف و یارمه تی بدات به وشکبوونی سه رچاوه ی نا کوکیه کان و داوا بکات که سه روکی OSCE نوینه ریکی تاییه ت بنی ریت بو پیشخستنی پرسوپا ده رباره ی چۆنیه تی و چه ندایه تی چالاکیه کانی OSCE له داها توودا له تورکیا. ئیمه هه روه ها داوامان له سه روکی نه جوومه نی OSCE له پارلمانی نه وروپا کردوه که لیژنه یه ک بنی ریت بو تورکیا بو یارمه تیدان به م کاره. OSCE ده وری یه کلا یکه ره وه ی بینیه له پیشگرتن له شهر و ناو بیژوانی کردن و چاودیری کردن به سهر مافی مروف له یوگسلافیای پیشوو، قه فقازیا، ده وله تانی ناوچه ی بالتیک و شوینه کانی دیکه. بوونی OSCE له تورکیا به تاییه ت یارمه تیده ر ده بییت بو ریخراوه نا حکومیه مه حه لیه کان، گروپه نیونه ته وه ییه کانی مافی مروف (له وانه کومیه تی نیونه ته وه یی خاچی سوور) و ته نانه ت روژ نامه نووسان که کار به ده ستانی تورکیا ریگایان پیتاده ن ئازادانه له م ناوچه یه چالاکی بکه ن.

جه نابی سه روک، تورکیا و ئیسرائیل ته نها ولاتانی دیموکراتی روژه لاتی ناوه راستن. تورکیا هاو په یمانی ناتویه و نه دمای OSCE یه. ناتوانایی ده وله تی تورکیا بو چاره سه رکردنی ناشتیخوازانه و دیموکراتیانه ی کیشه ی کورد، بنه ما دیموکراتیکه کانی تورکیا ده خانه ناو مه ترسی، ئابووری لاوازی تورکیا وشک ده کات، هه ره شه یه بو سه قامگیری ناوچه و په یوه ندی نزیکتری تورکیا له گه ل نه وروپا و ولاته یه کگرتوه کانی نه مریکا تووشی گیروگرفت ده کات. ده وله تی ئیمه

یارمه تی داوه به چاره سه ربوونی کیشه کان له روزه لاتى ناوه راست، بالکان و شوینه کانی دیکه .

جه نابی سه رۆک، نه گهر به راستى ئیمه بایه خ به په یوه ندىیه ئیستراتژیک، ئابوری و سیاسیه کانمان ددهین له گه ل تورکیا - که به بوچوونی من ده بی بایه خیشی پییدهین - ده بی هر ئیستا ده ست به کاریین بۆ یارمه تیدان به گوتایپیتهاتنی ئه م شه په درنده یه . له راستیدا به هوی ئه م په یوه ندى و شه پیکبوونه ی تورکیا و ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکایه که ئیمه ده مانه ویت یارمه تی بدهین به گوتایپیتهاتنی ئه م کیشه یه .

جه نابی سه رۆک، داوا له هاوکارانم ده که م پشتیوانی له بریارنامه ی ۱۳۶ بکه ن . به باوه ری من ئه م بریارنامه یه یه که مین هه نگاوی هاوسه نگ و هوشمه ندانه یه که ده ولته تی ئیمه ده توانیت و ده بیت هه لیگیریت بۆ یارمه تیدان به چاره سه ربوونی ئاشتیخوازانیه کیشه ی دژوار و دووبه ره کینیره وه ی کورد له تورکیا . داوا له هه موو ئه و هاوکارانه ده که م که بایه خ به مافی مرۆف و په یوه ندىیه کانمان له گه ل تورکیا ددهن که پشتیوانی له م بریارنامه یه بکه ن . ئیمه ده بی یارمه تی بدهین به راوه ستانی توندوتیژی .

ئاگر به ستی دووه می PKK و ده ولته تی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا
(نامه ی نه ندامانی کۆنگریس بۆ سه رۆک کۆمارى ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا)

۲۵ ی ئاداری ۱۹۹۶- نهنجوومه نی نوینه ران

کۆنگریسی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا

نهنجوومه نی نوینه ران

واشنگتۆن، دی سی ۲۰۵۱۵

به پیز جه نابی ویلیام . ج . کلینتۆن

کۆشکی سپی

به پیز جه نابی سه رۆک کۆمار

له ۲۳ ی کانونی دووه می ۱۹۹۶، ئیوه وتان "ئیمه ده توانین و ده بی ببین به باشتین ئاشتیپاریزی جیهان".

ئیمه داواتان لیده کهین یارمه تی بدن به چه سپانی ئاشتی بۆ کورده کان که دژی سه رکوتی زالمانه ی ده ولته تی تورکیا له باشووری رۆژه لاتی تورکیا خه بات ده کهن.

له ولاتی ئیمه که لیک کهس ئاگاداری ئه وه نین که ئهم کیشیه بووه ته هوی کاو لیبوونی رۆبه ی ناوچه کانی هه ریمی کوردنشین له و ولاته . به داخه وه ئه و چه کوچۆله که ولاته یه کگرتووه کان دهیدات به سوپای تورکیا، هیچ یارمه تییه ک به سارپژبوونی ئهم نه هاهمه تییه نادات.

برپارنامه ی ۱۳۶ ی خولی ۱۰۴ ی کۆنگریس ئاماژه به وه ده کات که "زه ره رو زیانی مروفی ئهم کیشیه رۆره و له ئه نجامیدا زیاتر له ۲۰ هه زار کهس کوژاون و زیاتر له ۲ میلیون خه لکی سیفیل ئاواره و ده ربه ده ر بوونه و زیاتر له ۲۶۵۰ گوندی کوردنشین کاو ل بووه".

جه نابی سه رۆک، ده کریت ئهم شه ره کوتایی پیتی. گه لی کورد ئاشتی ده ویت و ریه رایه تی (بزوتنه وه) چه کداریه که ی له ۱۵ ی دیسامبری ۱۹۹۵ ئاگر به سستیکی یه کلایه نه ی راگه یاندووه بۆ ئه وه ی ریگای دژوار به لام پیوستی ئاشتی هه موار بکات. رۆبه ی هه ره رۆری خه لکی تورکیا و دۆسته راسته قینه کانیشیان له سه راسه ری جیهان خوازیاری ئاشتین، ته نها ریه رایه تی ده ولته تی تورکیایه که پیداکری له سه ر شه ر ده کات.

جه نابی سه رۆک، ئیمه داواتان لیده کهین دا بینکردنی چه کوچۆل بۆ تورکیا رابوه سستین تا ئه و کاته که ده ولته تی تورکیا کوتایی به هه لسوکه وتی خراپ له گه ل کورده کان به ئینی ئه وه به ئیداره که ی ئیوه بدات که ئهم خه لکه نامۆبووه ئاشت ده کاته وه.

جه نابی سه رۆک، ئیمه داواتان لیده کهین ئهم هه له هیوا به خشه بقۆزنه وه، که ده گونجیت له گه ل تیروانیی ئیوه بۆ پیکه اتنی جیهانیکی به دوور له کیشه که وره کان.

نیمه ده مانه ویت له ولاتی کورده کان، کوشتن و برین کوتایی پی پیټ و ناشتی سه قامگیر بیت و مافه سیقيله کانی کورده کان پاریزیت.

له گه ل ریزماندا

نه ندامانی کونگریس:

جان ئیدوارد بیترتید، ئیستیانز ئیدوارد تریس، داکتر سلیم کورمان،

هینچی، فرانک پالون، ئیدولفوس تاونس، کارولین مالونی، ئانا ئیشو، روبرت
ئی. ئاندرو، ویلیام ئو. لیپینسکی، فرانک ر. ولف، گاری ل. ئاکیرمه، چارلز
ئی. شامیر، ئیلیزابیت فورس، روبرت. گ. تورسیلی.

تورکیا سازوبه رگه سهربازییه کانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا دژ به کورده کان
به کار ده مینیت

۲۷ ی ئاداری ۱۹۹۶ - نهنجوومه نی نوینه ران

به ریز هامیلتون، نوینه ری ئیاله تی ئیندیانا:

جه نابی سه روک، له ۸ ی ئیلوولی ۱۹۹۵ نامه یه کم نارد بو وه زیری دهره وه ی
نه مریکا، کریستوفر که تیدا کومه لیک پرسیارم خسته پروو دهرباره ی شیوه ی
که لکوه رگرتن و که لکوه رگرتنی خراپی تورکیا له سازوبه رگه سهربازییه کانی ولاته
یه کگرتووه کان. سه ره تای نه مسالیش دهرباره ی هه مان مه سه له نامه یه کم نارد بو
وه زاره تی دهره وه و ئه وانیش له به رواری ۲۹ ی شوباتی ۱۹۹۶ وه لامی منیان
دایه وه. ئیستا ده مه ویت وه لامی نامه که ی وه زاره تی دهره وه به نامه که ی مانگی
ئه یلوولی خوم بجه مه پروو که دهریپی هه لویتستی ئیداره ی نه مریکایه به نیسبه ت
بارودوخی مافی مروف له تورکیا و په یوه ندیی به مه سه له ی که لکوه رگرتنی تورکیا
له سازوبه رگه سهربازییه کانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا وه هیه.

به هوی نه وهی به باوه پری من بیرو پوچوونه کانی ئیداره ی نه مریکا زانیاری ده دات به نه داما نی دیکه ی نه نجوومه ن و سودمه نده بو فورموله کردنی شیوازی هه لسوکه وت له گه ل نه م مه سه له گرنگه ، لیتره ده قی نامه که ی خو م و وه لاهه که ی ئیداره ی نه مریکا ده خه مه پوو:

وه زاره تی دهره وه

واشنگتۆن، ۲۹ ی فوریه ی ۱۹۹۶

به پریز "لی هاملتۆن"، نه داما ی نه نجوومه نی نوینه رانی ولاته یه کگرتوو هه کانی نه مریکا

نه مه وه لاهه نامه که ی ئیوه یه که ۸ ی نه یلولی ۱۹۹۵ دهرباره ی مافی مرۆف له تورکیا ناردوتانه بو کریستوفر، وه زیری دهره وه . هه روه ها که ئیمه له وه لاهه ناراسته وخۆکه ی ۱ ی تشرینی دووه می ۱۹۹۵ دا ئاماژه مان پیکردوو، ئیوه کۆمه لیک کیشی جیدیتان له نامه که تاندا خستوو ته پوو. سپاستان ده که یه که نه وه نده کاتتان دا به ئیمه تا نه م وه لاهه ئاماده بکه یه . ئیوه له نامه که تاندا ئاماژه تان به وه کردبوو که مه سه له ی پیشیلکردنی مافی مرۆف له تورکیا، جیگای نیگه رانی جیدی کۆنگریسه . ئیمه ستایشی نیگه رانی ئیوه و هاوکارانتان ده که یه که نه یه نه یسه ت نه م مه سه لانه . مشتومپرکان، راپۆرتیه کان و راگه یاندن نامه کانی کۆنگریس، ریگایه کی پرپایه خه بو نه وه ی ده ولته تی ولاته یه کگرتوو هه کان نیگه رانی خو ی به نه یسه ت مافی مرۆف له تورکیا نیشان بدات .

هه روه ها که ئیمه په یه وه ی له ئامانجه کانمان له تورکیا ده که یه ، نه وه ش گرنگه که دهرک به و کیشانه بکه یه که تورکیا له گه لی روبه پوویه . پارتی کریکارانی کوردستان (PKK) رایگه یاندوو که ئامانجی سه ره کیی دامه زاندنی ده ولته تی سه ره خو ی کورده له سه ره به شیک له خاکی ئیستای تورکیا . له گه ل نه مه شدا ئیمه نیگه رانیه به نه یسه ت شیوازی ئوپه راسیونی تورکیا له باشووری رۆژه لاتی تورکیا .

هه روه ها که ئيمه له راپورتی سالتنه ی وهزاره تی دهره وه دهریاره ی مافی مروف و راپورتی تایبه ت که مانگی حوزه یران دهریاره ی بارودوخی باشووری روزه لات ته سلیم به کونگریسمان کردوه- باسماں کردوه، ئهم ئوپه راسیونانه ی تورکیا بووه ته هوی کورانی خه لکی سفیل و چولکردن و سووتاندنی گونده کان.

ئیه پرسپارتان کردوه که ئیداره ی ولاته یه کگرتوه کان چی دهکات دهریاره ی ئه و زانیاریانه که له وانه یه سوپای تورکیا سازوبه رگه سه ریا زییه به رگریه کانی ولاته یه کگرتوه کان دژی خه لکی سفیل به کار به ینیت له کاتی ئوپه راسیونه کانی دژی PKK. ئيمه له راپورتی مانگی حوزه یراندا له ژیر ناوی "بانگه شه کانی پیشیلکردنی مافی مروف له لایه ن تورکیا و بارودوخی قوبرس" باسی ئهم مه سه لانه مان له بنه مادا کردوه. ئهم راپورتانه به توندی ئيمه زیز دهکات. ئيمه به رده وام هوشداریمان داوه به ده ولته ی تورکیا که له کاتی ئوپه راسیونه سه ریا زییه ره واکانی، دووری بکات له هیزشکردنه سه ر خه لکی سفیل و غه یره سه ریا زی. ئيمه رونمان کردوه ته وه که به گویره ی یاسای یارمه تی بیانی و یاسای کونترولی هه ناردنه دهره وه ی چهک، ئيمه به رده وام ره چاوی بارودوخی مافی مروف دهکین بۆ ئه وه ی ئایا سازوبه رگی سه ریا زی بفروشین به و ولاته یا نا.

به له به رچا وگرتنی چالاکیه کانی "گروپی مه رگی" تورکیا له باشووری روزه لات، هه روه ها که ئيمه له راپورتی حوزه یرانی رابردودا ئاماژه مان پیکردوه، ئيمه کۆمه لیک راپورتمان به ده ست گه یشته وه که ده ولته ی تورکیا ده ستی هه یه له م چالاکیه مروف کورانه دا. له م په یوه ندییه دا ژماره یه ک له تروریستانی حیزبوللای تورکیا ئیستا له به رده م دادگادان به هوی تیوه گلان له "کوشتنه گوماناییه کاند". به گویره ی راپورتی بنیادی متمانه پیکراوی مافی مروفی تورکیا، ئهم جوړه کوشتنه له سالی ۱۹۹۵ زۆر که می کردوه.

ئيمه به رده وام به تورکه کانمان وتوه که سه ر ئه و باوه ره نین که ته نها ریگا چاره ی سه ریا زی کۆتایی به کیشه کانی باشووری روزه لات ده ینیت و

پیدا گریمان له سهریان کردووه که به شوین ریگا چاره ی سیاسی و کومه لاتیدا بن که له دریڅایه ندا سهرکه وتوو ده بیت. نه م ریگا چارانه، مافی به کسانى ته واو - له وانه مافی کولتووری و زمانى - بو سهرجه م هاوولاتیانی تورکیا - له وانه کورده کان- له خو ده گریټ. ئیمه دلخوش بووین به کرده وه رووله زیاد بووه کانی (تورکیا) بو به خشینى نه م مافانه به کورده کان، بو نمونه دادگای پیداچوونه وه ی بالای تورکیا له تشرینی به که م بریاری دا که نه دمانى کوردی پیشوی پارلمانی تورکیا سووچیان نه کردووه که به زمانى کوردی سویندیان خواردووه و شریتی رهنگاورهنگی کوردیان له بهر کردووه و وتوویانه که زمانى تورکی بو نه وان زمانیکی بیانییه .

نه م بریاری دادگای پیداچوونه وه له باره ی نه م مه سه لانه - که زور هه ستیاره له تورکیا - له وانه به گلۆپیکی سه وز هه لبات بو دادگا کانی خواره وه و یارمه تی بدات به پیشکه وتنى مافه کانی کورده کان. به باوه ری ئیمه نه و مه سه له به گرنگه که نه و که سانه که دهر به دهر بوونه، قهره بوو بکرینه وه و بتوانن بى ترس بگه زینه وه بو زیدی خو یان و نه گه ر بارودوخی ئاسایش ریگه به گه رانه وه یان نه دات، نه وه گرنگه که گوندنشینان قهره بوو بکرینه وه و له شوینه کانی دیکه نیشته جی بکریټ. ئیمه ش، وه ک ئیوه، نیگه رانین که تورکیا نه یه توانیوه پیداویسته کانی دهر به دهر بووان دابین بکات و ده ولته ی نویی تورکیا ته شویق ده که یین که هه لبسیت به دابینکردنی پیداویسته کانیان .

له دریڅایه ندا پتویسته که دیالوگ له نټوان ده ولته ی تورکیا و نوینه ره کورده کان نه نجام بدریت بو نه وه ی ریگا چاره یه کی دریڅایه ن بو کیشه ی باشووری روزه لات بدۆزنه وه . پتویسته نه وانه که هه لده سه ن به داکوکی له کورده کان، به دلپاکى و خیرخوازییه وه کار بکه ن. له م په یوه ندییبه دا ئیوه پرسیارتان کردووه که ئایا نه دمانى پیشووی پارلمانی تورکیا سهر به پارتی DED که مافی پاریزراو بوونیان لیسه ندراوه ته وه و هه له اتوون بو نه وروپا، ده توانن بین به نوینه ری

کوردستان. به داخه وه هندی له م پارلمان تارانه چوونه ته ریزی "پارلمانی کوردستان له دهره وی ولات" (KPIE) که PKK پیداویستی کانی دابین ده کات و له کونترولی PKK دایه. که وابوو ئیمه ناتوانین پشتیوانی له وه بکهین که تورکیا له گه ل KPIEO وتووێژ بکات. هندی لایه نی وتووێژی رهوا هه ن که ده وله تی تورکیا ده توانیت نیگه رانیه کانی کوردستانیان له گه لدا باس بکات. هه رچه ند پارتی دموکراتی گه ل (HADEP) که لایه نگری کوردستانه، نه یه توانیوه ۱۰٪ ی سه رجه م ده نگه کانی تورکیا به ده ست به یینیت بو ئه وه ی کورسی له ئه نجومه نی نیشتمانی بالای تورکیا به ده ست به یینیت، به لام باش توانیویه تی هه لمه تی هه لباردن به پتوه بیات و ژماره یه کی زور له ده نگه کانی له باشووری رۆژه لات به ده ست هیناوه.

له مه زیاتر حیزبه کانی دیکه، سیاسه تمه داران، که سایه تیه ئاکادیمیکه کان، بازرگانان و رۆژنامه نووسانیش توانیان نیگه رانیه کانی کوردستان له کاتی هه لمه تی هه لباردنی ئه م دوایه به خه نه پوو. ئه مانه کۆمه لێ پیشهاتی ئه رینین و هه روه ها کۆمه لیک نیشانه ی دیکه هه یه که پیداگرتنی ئیمه له سه ر مه سه له ی مافی مرۆف له گه ل تورکه کان، سه رکه وتوو بووه. هه موارکردنی یاسای بنه په تی له هاوینی رابردوو، به شداری سیاسی (هاوولاتیانی تورکیا) ی به شیوه گه لی جۆراوجۆر په ره پێداوه، له وانه مافی ده نگدانی که سانی ژوو ۱۸ ساڵ و ئه وانه که دانیشتووی دهره وه ی تورکیان. هه روه ها بزافیک دیکه له ئارادایه بو به خشین ده سه لاتی زۆتر له ده وله تی ناوه ندی به ده سه لاتدارانی مه حه لی. هه روه ها له ۲۷ ی ئوکتوبر، ده وله تی تورکیا - به ته شویقی ولاته یه کگرته وه کان و ئه وروپا - ماده دی ۸ ی یاسای دژه تیروری هه موار کرد که ده وله تی تورکیا که لکی لیوه رده گرت بو سنووردارکردنی ئازادی راده ربپین. له ئه نجامی ئه م پیداچوونه وه یه دا زیاتر له ۱۳۰ کهس له به ندیخانه ئازاد کراون و گه لی له وانه ی که چاره نووسیان له به ندیخانه دا دیار نه بوو، حوکمیان له سه ر دراوه.

کاربه دهستانی ولاته به کگرتووه کان دریژه ده دن به چاودیریکردنی نزیک به سهر پیشیلکاریبه کانی مافی مروث له تورکیا. چاودیریبه کانی ئیمه له سهر بارودوخی مافی مروث له تورکیا نه نجامی هه وه به رده وام و زیاده کانی بالوئیزخانه ی ولاته به کگرتووه کان له تورکیا و بالوئیزخانه ی ولاتانی دیکه له ولاته به کگرتووه کانه که ناگاداری مه سه له که ن. کاربه دهستانی ئیمه به شیوه ی ریکوپیک له گه ل کاربه دهستانی هه لبرێدرای ده ولته ی تورکیا و پارلمانی تورکیا دیدار ده که ن. ئیمه هه روه ها له گه ل ره خنه گرانی ده ولته ی تورکیا - له وانه NGO نیونه ته وه بی و ناوخیبه کانی تورکیا، کومه له ی مافناسان، پارێزه ران و پزشکان و و چالاکانی دیکه ی مافی مروث - قسه ده که ن. کاربه دهستانی ولاته به کگرتووه کان به رده وام سهردانی باشووری روزه لات ده که ن و له وئ له گه ل کاربه دهستانی ده ولته و پارتیه کاریگه ره کان دیدار ده که ن. ئیمه هه روه ها به رده وام پشتیوانی له گوپینی بارودوخی که ده که ن له ریگای پشتیوانیکردن له و که سانه که پابه ندن به مافی مروث و چاکسازی دیموکراتیک، له وانه NGO کانی تورکیا. نه مه هه ولکی درێژخایه نه که پیویستی به تیوه گلانی به رده وام هه یه. خالی گرنگ که ده بی له پیشه وه بیزانین نه وه یه که هیزی راسته قینه بو ئالوگوپی دموکراتیک له تورکیا ده بی له نیو خودی هاوولاتیانی تورکیا وه هه لبسیت و ئامانجی ئیمه ده بی نه وه بی که تا نه شوینه که پیمانده کریت، یارمه تیان بده ن.

هیوادارم نه زانیاریانه سودمه ند بیت. نه گه ره هه ست ده که ن له م په یوه ندییه دا ده توانم زانیاری زووترتان پیبده م، به خاترجه مییه وه په یوه ندیم له گه ل بگرن.

له گه ل ریزمدا

ویندی شیرمان

جیگری وه زیری دهره وه بو کاروباری کۆنگریس

کومیتیه ی په یوه ندییه کانی دهره وه، نه نجوومه نی نوینه ران

واشنگتۆن، ۸ ی ئه یلوولی ۱۹۹۵

به پیز وارنیر کریستوفیر، وه زیری دهره وه

وه زاره تی دهره وه، واشنگتۆن، دی سی

به پیز جه نابی وه زیر

سپاس بۆ وه لکه که تان له ۱۵ ی ئاب به نامه که ی ۲۹ ی حوزه یران من دهر به ره ی شیوه ی که لکه ره گرتن و خراب که لکه ره گرتنی تورکیا له ساز به ره که سه ریازییه کانی ولاته یه که گرتوه کان . ده مه ویت دریزه به دهر به پینی بیروپاکانم بده م و چه ند پرسیاریک له پال دوو هیلای گشتیدا بجه مه پوو.

یه که م: من هیشتا زۆر نیگه رانم به نیسبه ت که لکه ره گرتنی تورکیا له ساز به ره که سه ریازییه کانی ولاته یه که گرتوه کان له باشووری رۆژه لاتی تورکیا و ئه و راپورتانه که ده لێن تورکیا که لکی خراب له م چه کانه وه رده گریت و گونده کانی پی و یران ده کات و بی فیه رق و جیاوازی ته قه له خه لکی سفیل ده کات. ئه م پیشیلکاریانه ده توانیت ببیته هو ی پشتیوانی نه کردنی کۆنگریس له تورکیا. ئیوه له وه لایمی نامه که ی مندا ئاماژه تان به وه کردوه که پاراستنی ئاسایشی ناوخۆ، له پال مافی خۆپاراستن، ریکا به وه ده دات که تورکیا ساز به ره که سه ریازییه به ره گرییه کانی ولاته یه که گرتوه کان به کار به ینیت، به لام ولاته یه که گرتوه کان له و راپورتانه ده ترسیت که به گویره ی نه وانه ژماره یه کی زۆر له خه لکی سفیل له سه روبه ندی نوپه راسیونه کانی ده ولته تی تورکیا دژ به PKK کوژداون.

له م په یوه ندیه دا چه ند پرسیاریکم هه یه:

- ئیوه راست و دروست ده تانه ویت چی له م راپورتانه بکه ن؟

- ئایا سیاسه تی ولاته یه که گرتوه کان نه وه یه که بۆ نمونه به تورکیا بلایت " کاتی که ئیمه راپورتی کاولکردنی گونده کان یا کوژانی خه لکی سفیل ده بینین، پیمان

باش نییه و ناتوانین نه پشیلکاریبانه به که لکه و رگرتن له سازوبه رگه
سه ربا زییه کانی ولاته یه کگرتووه کان ته حه مول بکه یین؟
- ئیستراتژی ولاته یه کگرتووه کان چیه بۆ مسوکه رکردنی نه وه ی نه م کرده وانه
کۆتایی پیت؟

هه روه ها کۆمه لیک پرسپاری دیکه م هه یه ده رباره ی سیاسه تی ولاته یه کگرتووه کان
له به رامبه ر تورکیا له په یوه ندی له گه ل چاره سه رکردنی کیشه ی کورد له باشووری
رۆژه لاتى تورکیا .

ئیسنا هاوسۆزی و هاوخه مییه کی زۆر له کۆنگریس هه یه به نیسبه ت بارودۆخی
دژواری کورده کان له تورکیا . من شک نابم هیچ نه ندایکی کۆنگریس له
جیا بونه وه ی کورده کان یان هه لوه شان وه ی تورکیا پشتیوانی بکات، به لکو
نه ندامانی کۆنگریس به توندی پشتیوانی له مافی یه کسان، له وانه مافه کولتوری و
زمانیه کان بۆ سه رجه م هاوولاتیانی تورکیا، له وانه کورده کان ده کهن . نه ندامانی
کۆنگریس نیگه ران له پشتبه ستنی به رده وامی ده ولته تی تورکیا به هیزی سه ربازی
بۆ سه رکوتکردنی راپه پینی کورده کان له باشووری رۆژه لات و ده یانه ویت ولاته
یه کگرتووه کان ده وری چالاکانه تر بگپیت بۆ هاندانی وتووێژ له نیوان گروپیکی زۆر
له هاوولاتیانی تورکیا بۆ کۆتایی پیتنه تان به توندوتیژی . من له وه نیگه رانم که
نه گه ر نه م بارودۆخی ئیسنا به رده وام بیت، سیاسه تی ولاته یه کگرتووه کانی
نه مریکا به نیسبه ت تورکیا تووشی کیشه بیت .

نه م هاوینه هه موارکردنیک له یاسای یارمه تی بیانی له نه نجوومه نی نوینه ران
په سه ند کرا که یارمه تیه کانی ولاته یه کگرتووه کانی نه مریکا به تورکیای سنووردار
ده کرد، به هۆی نه وه ی نه نجوومه نی نوینه ران له وه نیگه ران بوو که که نه گه ر
مه سه له ی مافی مرۆف به شیوه یه کی گونجاو چاره سه ر نه کریت، کۆمه لیک کیشه ی
دیکه سه ره له دات . من ده رک به وه ده که م که سیاسه تی ولاته یه کگرتووه کان
نه وه یه که پشتیوانی له یه کپارچه یی خاکی تورکیا بکات و پشتیوانی له چاکسازی

دیموکراتیک له تورکیا بکات بۆ باشتربوونی بارودۆخی مافی مرۆف و وشککردنی سه رچاوه ی پشتیوانی له PKK . باشه، به لام له م په یوه ندیه دا چهند نه م پرسیاریکم هه یه :

- ولاته یه کگرتوو هکانی نه مریکا ده یه ویت چی بکات بۆ به ره وپیشبردنی هه وله کان له تورکیا بۆ هه موار کردنی ماده ی ۸ ی یاسای دژه ترور؟

- سیاسه تی ولاته یه کگرتوو هکان و بارودۆخی باشووری رۆژه لاتی تورکیا چی به سه ر دیت نه گهر هاتوو هه وله کان بۆ هه موار کردنی ماده ی ۸ ی یاسای دژه ترور سه ر نه که وت یا دهستی لیه لگیرا .

- ولاته یه کگرتوو هکانی نه مریکا ده یه ویت چی بکات بۆ پیشکه وتنی هه وله کان بۆ دهسته به ربوونی مافی یه کسان بۆ کورده کان له تورکیا؟

- ئایا ولاته یه کگرتوو هکانی نه مریکا پشتیوانی له مافه سیاسی، کولتووری و زمانیه رهواکانی هاوولاتیانی کوردی باشووری رۆژه لاتی تورکیا ده کات؟ کاردانه وهی ئیوه چیه له به رامبه ر لیدوانه کانی نه م دوا ییانه ی کار به ده ستانی پایه به رزی تورکیا که وتوو یانه په ره پیدان به م مافانه، ئامانجی سه ره کی نه وان نییه ؟

- له دیالوگه که ی ئیمه له سه ر مافی مرۆف، ئایا ولاته یه کگرتوو هکانی نه مریکا گوشار ده خاته سه ر ده وله تی تورکیا و فه رمانده یی گشتی سو پای تورکیا که ده ست هه لبگرن له تاکتیکه کان یان دژ به خه لکی سفیلی کورد وه ک چۆل کردنی زۆره ملی و سووتاندنی گونده کورد نشینه کان؟

- ده وله تی ولاته یه کگرتوو هکان ده یه ویت چی بکات له گه ل نه و بانگه شانه که ده وله تی تورکیا پشتیوانی له چالاکیه کانی "گروپه مرۆف کوژه کان" ده کات (یا چالاکیه کان یان ته حه مول ده کات) که تا ئیستا سه دان چالاکی کورد یان له باشووری رۆژه لاتی تورکیا کوشتوو ه .

- سیاسه تی ولاته به کگرتووه کان چیه به نیسبه ت دیدار و هه ل سوکه وت له گه ل پارلمان تاره کورده کانی باشووری روزه لاتی تورکیا، بی له به رچاوگرتنی نه وه که ئایا ئیستا ده توان کورسی له نه جوومه نی نیشتمانی به ده ست به یئن یا نا؟
- ئایا ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا پشتیوانی ده کات له وتووێژه کانی نیوان ده وله تی تورکیا و پارلمان تاره کورده کان که ئیستا له ده ره وه ی ولاتن. به بوچوونی ئیوه ده وله تی تورکیا ده بی له گه ل کئ وتووێژ بکات.
- ولاته به کگرتووه کانی نه مریکا ده یه ویت چ جوړه میکانیزمیکی سیاسی پیشبخت له نیوان ده وله تی تورکیا و ناسیونالیسته کورده کان بو نه وه ی تورکیا ته شویق بکات ته نها پشت به ریگاچاره ی سه ریازی نه به ستیت.

چاوه پروانی وه لامی ئیوه م.

له گه ل نه و په پی ریزمدا

لی ه هامیلتۆن

نه ندامی پایه به رزی نه جوومه نی نوینه ران سه ربه پارتی دیموکرات

۱۰ ی نه یلوولی ۱۹۹۶ - نهنجوومه نی نوینه ران

تورکیا: ده وله تی نو، سهرکوونی دیرین

به پیز کریستوفیر ئیسمیت، نوینه ری نه یاله تی نیوجیرسی:

جه نابی سهرۆک، له ماوه ی نه م چهند ههفته یه ی دواپه دا، ده وله تی نو یی تورکیا به هه مان شیوه ی ده وله تانی پیشووی خو، ئهرکه نیونه ته وه بییه کانی خو ی به نیسبه ت مافی مرۆف و به لینه کانی پیشووی خو ی بو جیبه جیکردنی ریوشوینه کانی یه کیتی نه وروپا، پشتگو ی ده خات.

له ۲۶ ی ئاب، ۴۱ نه ندای "حیزی دیموکراتی گه ل" (HADEP) له وانه ریبه رایه تی نه م حیزبه، تۆمه تی په یوه ندی له گه ل پارتی کریکارانی کوردستان (PKK) یان خراوه ته پال. له هه مان رۆژدا، دوو سهرنوو سه ری رۆژنامه ی "تورکیش ده یلی نیوز" تۆمه تی "زیانگه یانندن به پرستیژی هیزه چه کداره کان" یان خراوه ته پال به هوی بلۆکردنه وه ی "هه لسه نگاندیکی بیرو پای گشتی". له ۳ ی نه یلوول، ئاکین بیردال، سهرۆکی کۆمه له ی مافی مرۆفی تورکیا ده ستگیر کرا به هوی به شداریکردن له لیژنه یه ک که وتووێژی کردوه بو ئازادکردنی سه ریازانی تورکیا که PKK ده ستگیری کردوون.

جه نابی سهرۆک، ده وله تی تورکیا هه نگاوه کانی چر کردوه ته وه بو ناپه واکردن و نایاسایی کردنی HADEP که ته نها حیزی سیاسی کورده کانی تورکیایه. زیاتر له ۱/۲ میلیون ده نگه ده ری کورد له هه لبژاردنی کۆتایی کانوونی یه که م پشتیوانیان له HADEP کردوه، و رۆژ به رۆژ زیاتر وهک ناو بیژوان له شه پی خویناوی نیوان هیزه کانی ده وله ت و گرێلا کورده کان سه یر ده کریت. له گه ل نه مه شدا هه ر

وهک نمونه کانی پیشووی خۆی، حیزبی دیموکراتی گهل (HADEP) که ۱۳ کهس له پارلمان تاره کانی به تاوانی راده برپین خراونه ته به ندیخانه یا دور خراونه ته وه، ئیستا بووه به ئامانجی هیرش ده ولت.

له مانگی حوزه یران دابه دواي کۆبوونه وه یه کی ئەم حیزبه که تییدا ئالای تورکیا دراندراوه، ۲۸ کهس له ئەندامانی ریه رایه تی HADEP ده ستگیر کران و له و کاته وه له به ندیخانه دان بی ئه وه ی سوچه که یان روون بکریته وه و سه ره پای ئه وه ی که رایانگه یاندووه هیچ په یوه ندیه کیان له گه ل رووداوی درپانی ئالای تورکیا نه بووه. دابه دواي ئەم رووداوه، ۳ کهس له ئەندامانی HADEP کوژدان و نووسینگه کانی حیزب له "ئیزمیر" ته قیتندراونه وه. دو کهس له وانه که ئالاکه یان دراندووه، تۆمه تی خیانه تیان خراوه ته پال و له وانه یه له گه ل سزای مه رگ به ره وپوو بینه وه.

جه نابی سه رۆک، "هیستریای"^{۱۱} ناسیونالیستی تورک ده رباره ی رووداوی ئالاکه، هه روه ها ئاکام و ئەنجامی نه رینی بو پارلمان تارکی پیشووی DEP به ناوی "سیری ساکیک" به دواوه بووه که وتویه تی: "گه لیک که ده یه ویت ریژی تایبه ت له ئالاکه ی بگیردریت، ده بی خۆیشی ریز له ئالای گه لانی دیکه بگیریت". دادوه ری تورکیا ئەم لیدوانه ی به "هاندانی جیا ییخوازی" له قه لەم داوه و به گویره ی مادده ی ۸ ی یاسای دژه تیروور تۆمه تباری کردووه.

جه نابی سه رۆک، له وانه یه ئیوه بلین که مادده ی ۸، پاییزی رابردودا هه موار کرا بو ئه وه ی نیگه رانیه کانی ئه وروپا ده رباره ی بارودۆخی مافی مرۆف له تورکیا

^{۱۱} هیستریا hysteria جۆره نه خۆشییه کی دموونیه.

که م بکریته وه که پیشمه رگی چوونی تورکیا یه بۆ ناو یه کیتی نه وروپا . له و کاته وه چنه د که س به گویره ی ماده ی ۸ ی نوئ و هه موارکراو، خراونه ته به ندیخانه و سهدان که سی دیکه له گه ل کۆمه لیک که ندوکۆسپی هاوشیوه ی دیکه رووبه پوو بوونه ته وه .

جه نابی سه رۆک، مه سه له ی رۆژنامه ی "تورکیش ده یلی نیوز" نیشان ده دات که چۆن رۆژنامه نووسه به ناویانگه کانیش له گه ل سه رکوتی به رده وام رووبه پوون . "ئیلنور جه ویک" که به شداری له کۆبوونه وه یه کی کومسیونی هلسینکیدا کردوه ده رباره ی هه لبژاردنه کانی تورکیا، و "هایری بیرلر" حوکمی ۶ سال به ندیخانه یان له سه ر دراوه به هۆی بلاوکردنه وه ی نه نجامه کانی هه لسه نگاندنی بیروپای گشتی ده رباره ی ئالتیرناتیفه کانی ده ولت دوا به دوا ی هه لبژاردنه کانی سالی رابردوو .

جه نابی سه رۆک، مه سه له ی دیکه، کیشی سه رۆکی کۆمه له ی مافی مروف (HRA) ، به پیز "ئاکین بیردال" ه که به شداری له کۆبوونه وه کانی کومسیونی هلسینکی له ۱۹۹۵ کردوه . نه م کۆمه له یه و سه رۆکه که ی، "ئاکین بیردال" وه ک سه رچاوه یه کی بایه خداری زانیاری ده رباره ی پیشیلکارییه کانی مافی مروف له تورکیا، خه لاتی جۆراوجۆریان له ولاته یه کگرتووه کانی نه مرکا و نه وروپا وه رگرتووه . هه ر له سه ره تای دامه زراندنه وه، چالاکانی HRA له گه ل سه رکوتی توندی ده ولت رووبه پوو بوونه ته وه، ۱۵ لقی HRA له باشووری رۆژه لاتی تورکیا داخراون، چالاکان و ریه ره کانی به دهستی گروپه مروفکۆژه کان (که حکومه ت پشتیوانیان لیده کات) کوژراون و سهدان نه ندای ده ستگیر کراون و خراونه ته به ندیخانه . به هه ر حال پاساوی نامه عقولێ ده ولت بۆ گرتنی نه م

که سانه، وای له کار به دهستانی حکومتی تورکیا کردووه که زیاتر له حد ساتساتی و وه سواسی بن.

"ئاکین بیردال" به شداری کردبوو له و لیژنه یه که هه ولای دها بۆ ئازادکردنی نه و سه رباره تورکانه که PKK به دیلی گرتبوون. نه م لیژنه یه - که هه ندی له پارلمان تارانای سه ربه حیزبی ده سه لاتداری "ریفاه" سه رۆکایه تی ده کرد و کۆمه لیک چالاکی ناسراوی مافی مرۆفی له خو ده گرت - به ماوه ی چند هه فته له چاپه مه نیه کاندای ناوخوی حکومت باسی لیده کرا. نه م کاره ی لیژنه (هه رچه ند سه رکه وتوو نه بوو) نه و بیروبوو چوونه ی به هیژتر کرد که له وانه یه سوپای تورکیا به هه لسوکه وتی ته نها و ته نها سه ریازی خویدا بچیته وه له به رامبه ر راپه رینی کورد.

نه م بیروبوو چوونه له نێو گروپه ده سه لاتداره کان شه ژاوی زۆری دروست کرد و سه ره نجام فه رمانی ده سته گیر کردنی نه ندامانی لیژنه یان ده ر کرد. هه رچه ند ده ولته له ۵ ی نه یلوول نه ندامانی لیژنه که ی ئازاد کرد، به لام هیشتا دیار نییه ئایا به گویره ی ماده ی ۱۶۹ ی یاسای سزا، تاوانی یارمه تیدان به ریکخراویکی نایاساییان ده خریته پال که سزا که ی ۵ سال به ندیخانه یه .

جه نابی سه رۆک، نه م رووداوانه ی دوا یه، ره وتی سه رکوتی رۆژانه ی تورکیا نیشان ده دات. هه چکام له و که سانه که له م رووداوانه دا تۆمه تبار کراون، کرده وه ی توندوتیژیان نه نجام نه داوه، به لکوو ته نها تاوانیان نه وه یه که بی ده نگ نه بوونه له به رامبه ر توندوتیژی ده ولته تی و سیاسه تی حکومتی تورکیا که بووته هوی به روه وامبوونی شه ریکی خویناوی ناوخوی. نه گه ر نمونه ی دادگایی کردنی

پارلمان تارانی پیشوو و که سانی دیکه دوو پات بیته وه، پشتیوانی له PKK زیاد ده بیت.

جه نابی سه رۆک، هاو په یمانی گرنگی ئیمه واتا تورکیا له گه ل قهیرانیکی جیدی چهند ره هه ندی روبه پوویه. نه گهر ئیمه ده مانه ویت یارمه تی تورکیا بدهین که ئهم قهیرانه چاره سه ر بکات، ده بی شیلگیربین له سه ر پشتیوانیکردن له ریگا چاره ی سیاسی بو کیشه که که تا ئیستا له نه جامیدا زیاتر له ۲۱ هه زار که س کوژاون و زیاتر له ۳ میلیون که س له ناو خۆی تورکیا ئاواره بوونه. رووداوه کانی ئهم دوا ییانه ی باکووری عیراق، سه قامگیری ناوچه ی خستوو ته ناو مه ترسی که به هۆی راپه پینی کورد له تورکیا ئالۆزتر بووه. روونه که ریه رانی تورکیا هه ر کاتی پیوستیان به هاوکاری ده ولّه تانی رۆژئاوا بیت، تۆزی پابه ند ده بن به ئه رکه کانی خۆیان به نیسبه ت مافی مروف، و تا کاتیک ئهم سیاسه ته درێژه پیده دن که ده ولّه تانی رۆژئاوا چاودیری بکه ن به سه ر پیشیلکارییه کانی مافی مروف بو ئه وه ی ئامانجه ئابووری و ئاسایشیه کانی خۆیان به ره و پیش به رن. هاو په یمانه کانی تورکیا ده بی هه موو هه ولّیک بده ن بو پشتیوانیکردن له قوربانیا نی ئهم جوړه دیموکراسیه سه یروسه مه ره یه ی تورکیا.

جه نابی سه رۆک، داوا له هاوکارانم ده که م دژی که ندوکۆسه په کانی سه ر ئازادی راده ربړین له تورکیا قسه بکه ن و جاریکی دیکه داوا له ده ولّه تی تورکیا ده که م سه رجه م ئه و که سانه ئازاد بکات که به هۆی ده ربړینی ناتوندوتیزانه ی بیروپا خراونه ته به ندیخانه، له وانه نه ندامانی HADEP و پارلمان تارانی پیشووی DEP.

حوکمی دادگای مافی مرقی نه وروپا دژ به تورکیا بۆ سووتاندنی گونده
کوردنشینه کان ۲۴ ی نه یلوولی ۱۹۹۶ - نه جوومه نی نوینه ران

به ریز کریستوفیر ئیسمیت:

جه نابی سه رۆک، له ۱۶ ی نه یلول دادگای مافی مرقی نه وروپا بۆ به که م جار
حوکمی ده رکرد که ده بی ده ولته تی تورکیا نه و گوندنشینه کوردانه قه ره بوو
بکاته وه که خانووه کانیان به ده سته هیزه کانی ئاسایشه وه رووخیتراون و
رایگه یاندوه که سووتاندنی خانووه کان، پیشیلکردنی کنوانسیونه کانی مافی مرقی
نه وروپایه . دادگا هه روه ها به و نه جامه گه یشتوه که ده ولته تی تورکیا
ده ستیوه ردانی کردوه له مافی داوای پیداجوونه وی هاوولاتیانی تورکیا له
کومسیونی مافی مرقی نه وروپا .

جه نابی سه رۆک، ئیستا زیاتر له ۱۵۰ فایل که ۴۰۰ که س ده گرته وه، ته سلیم به
کومسیونی نه وروپا کراوه . نه م فایلانه په یوه ندیان به کاولکرانی گونده
کوردنشینه کان، کوشتنی نایاسایی، بی سه روشوین کردن، ده ستریزی و
نه شکه نه وه هه یه . پیشتر ۵۶ فایل وه ها له لایه ن کومسیونی نه وروپا وه
وه رگیپاوه و هه ندیکیان که وتوونه ته نیو ره وتی کاری دادگای نه وروپا .

جه نابی سه رۆک، رۆژه رۆژ زیاتریوونی نه و فایلانه که دژی تورکیا تۆمار ده کرین و
له لایه ن دادگای نه وروپا وه رده گیری و هه روه ها ناوه رۆکی هه رکام له م فایلانه،
هیچ گومان له وه دا ناهیلته وه که ده ولته تی تورکیا نه ته نها هه لمه تی توندوتیژی دژ

به هاوولاتیانی خوی نه نجام ددهات، به لکوو هه ولش ددهات پیشکاریه کانی خوی به ترساندن و توقانندن و پروپاگه ندا بشارته وه . سه ره تای نه مسال، ریکخراوی چاودیری مافی مروفی هلسینکی راپورتیکی ناشکرا کرد که تییدا نامازه به هه وله کانی دهوله تی تورکیا کرابوو بو پیشگرتن له خه لک بو نه وه ی به شوین فایله کانیاندا بچن له کومیسین و دادگای نه وروپا . نه م راپورته گه لی روودای جوراجوری ناشکرا کرد ده باره ی نه وه ی ده ولت ده ستریزی ده کاته سه ر داواکاران و نه ندامانی بنه ماله و پاریزه ره کانیان و نه شکه نه جیان ددهات و ده یانکوژیت بو نه وه ی نه هیلتیت به شوین فایله کانیاندا بچن .

جه نابی سه رۆک، کاریه ده ستانی تورکیا ده سه لاتی دادگای نه وروپا و مافی هاوولاتیانی تورکیایان (بو داوای پیداجوونه وه له م دادگایه ده باره ی پیشکاریه کانی مافی مروف) به فهرمی قبول کردوه، به لام دوابه دوی شه پولی یه که می حوکمدان دژ به تورکیا، کاریه ده ستانی حکومه ت بانگه شه ی نه وه یان کردوه که ره وتی دادگا هه له بووه و ره خنه یان له دادگا که گرتوه که حوکمه کانی حوکمه گه لی سیاسین . مانگی ته موزی رابردوو، له کۆبوونه وه ی نه نجوومه نی ریکخراوی ناسایش و هاوکاری نه وروپا (OSCE) له ئیستوکھولم، نه ندامانی لیژنه ی تورکیا رازی بوون به وه که لیژنه یه کی نه م نه نجوومه نه بانگه یشت بکه ن بو تورکیا . یه ک هه فته پاش نه وه، نوینه ری تورکیا له OSCE له ویه نه نا رایگه یاند که ده وله تی تورکیا بو مه سه له ی بانگه یشتیکی وه ها هاوکاری ناکات . تورکیا نه ته نه ا بانگه یشتکردنی OSCE ی جاریکی دیکه پشگوئ خست به لکوو هه وله کانی کومیتته ی نیونه ته وه یی خاچی سوور (ICRC) ی دیسان ره ت

کرده وه بۆ باسکردنی مه سه له ی چالاکی ئه م ریکخواوه یه له و ناوچانه ی تورکیا که شه پ و ئازاوه ی تیدایه .

جه نابی سه رۆک، ئه م جۆره حوکمانه ی دادگای ئه وروپا ته نها یه ک له هه زارانه . له میژه کاربه ده ستانی تورکیا، بوونی راسته قینه ی کورد به فه رمی نانس، و هاوولاتیانی تورکیا به های ئه م زیانه ئابوورییه و سیاسه ته خویناویه ی تورکیا ده ده ن. ئابووری و پیشکه وتنی سیاسی به هوی قه یرانی باشووری رۆژه لات و ره ههنده مرقیه کانی راوه ستاوه: ۲۱ هه زار که س گیانی خوینان له ده ستاوه، ۳ هه زار گوند کاول کراون و نزیکه ی ۳ میلیون که س به ده ستی سه ربازانی تورکیا له زیدی خوینان له ناوچه کوردنشینه کان ئاواره بوونه .

سه ره پای ئه و شتانه ی که کاربه ده ستان و دارده سته کانیا ن له میدیاکاندا بانگه شه ی ده که ن، که ندوکۆسه په کانی سه ر ئازادی راده ربپین و میدیاکان له تورکیا هه ر به رده وامه . ده ولته ی تورکیا ده بی له هه موو ده رفه تیک که لک وه ربگریت بۆ ئه نجامدانی چاکسازی راسته قینه . ئه گه ر ئیمه ده مانه ویت په یوه ندیه کانمان له گه ل تورکیای هاوپه یمانمان له ناتۆ به شیوه یه کی درێژخایه ن و قوول پیشبخه ی ن، سیاسه تمه دارانی ئیمه نابی درێژه به و سیاسه ته بده ن که مافی مرقۆف بکه ن به قوریانی به رژه وه ندیه ئابووری و ئیستراتژیکه کان .